

МІНІСТЕРСТВО МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

СТАНОВИЩЕ МОЛОДІ В УКРАЇНІ «МОЛОДЬ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА АДАПТАЦІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»

**Щорічна доповідь Президентів України,
Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України
про становище молоді в Україні
(за підсумками 2022–2025 років)**

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ СТАНОВИЩА МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	5
1.1. Загальні соціально-демографічні характеристики молоді	5
1.2. Фізичне та ментальне здоров'я молоді: стан, тенденції, особливості	12
1.3. Інклюзивне та безбар'єрне середовище для розвитку молоді	19
1.4. Освіта та формування сталих професійних орієнтирів	22
1.5. Молодь на ринку праці в умовах повномасштабної агресії	26
1.6. Молода сім'я та сімейні орієнтації молоді	31
1.7. Міграція молоді як наслідок повномасштабного вторгнення	36
1.8. Українська молодь за кордоном	45
2. РОЗВИТОК МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	51
2.1. Нормативно-правове забезпечення сфери молодіжної політики	51
2.2. Впровадження стратегічних пріоритетів державної молодіжної політики	57
2.3. Реалізація державної політики на національному, регіональному та місцевому рівнях	63
2.4. Міжсекторальна та міжвідомча взаємодія у сфері молодіжної політики	75
2.5. Розвиток євроінтеграційного напрямку молодіжної політики	81
2.6. Пріоритетні напрями реалізації політики безбар'єрності у молодіжному секторі	86
2.7. Цифрова трансформація у сфері молодіжної політики	91
2.8. Фінансове забезпечення реалізації молодіжної політики	96
3. УЧАСТЬ МОЛОДІ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ	105
3.1. Ціннісні та національно-патріотичні орієнтири молоді	105
3.2. Впровадження та реалізація механізмів та інструментів участі молоді	111
3.3. Залученість молоді у громадянське та суспільно-політичне життя	125
3.4. Інтеграція молоді з тимчасово окупованої частини території України, внутрішньо переміщених осіб і молоді за межами України	135
3.5. Адаптація молоді з числа вразливих груп у суспільний простір України	138
3.6. Ініціативи щодо самореалізації та зміцнення соціально-економічної спроможності молоді	147
ВИСНОВКИ, РЕКОМЕНДАЦІЇ	156

ВСТУП

Виклики, що постали перед Україною під час повномасштабної військової агресії РФ проти України, призвели до суттєвих системних трансформацій у формуванні та реалізації державної молодіжної політики. Тимчасова окупація частин областей східної та південної України, руйнування цивільної та критичної інфраструктури, велика кількість загиблих серед цивільних та військових загострили несприятливі соціальні і демографічні тенденції, послабили економічну стійкість та вплинули на відтік людського капіталу. Високі ризики соціально-економічної невизначеності та нестабільності обмежили можливості молоді на самореалізацію та розвиток власного потенціалу, що призвело до інтенсивних міграційних рухів як всередині країни, так і за кордон.

У нинішній ситуації спостерігаються зменшення чисельності молоді в Україні, зниження рівня участі молодих громадян у суспільному житті. До таких ключових викликів додається зростання намірів до еміграції з країни. У зв'язку із чим, виникла необхідність в адаптації молодіжної політики в умовах викликів воєнного часу та євроінтеграційних перспектив, у тому числі з урахуванням набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Важливі зміни до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» були прийняті вже під час повномасштабного вторгнення з метою подолання його наслідків, формування стійкості молодого суспільства та забезпечення участі молоді у прийнятті суспільно важливих рішень та повоєнному відновленні країни. Крім того, відбувалась адаптація європейських підходів з метою розбудови партнерств з інституціями Ради Європи, європейськими та міжнародними організаціями для зміцнення та розширення загальноєвропейських молодіжних ініціатив в інтересах української молоді.

У зв'язку із чим, з метою продовження розвитку актуальної та ефективної молодіжної політики у серпні 2025 року була ухвалена Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030». Фокус стратегічних завдань Концепції програми спрямований на збереження та примноження молодого людського капіталу, зокрема створення умов для утримання молоді, надання можливостей для її всебічної самореалізації та залучення у повоєнну відбудову країни. Досягнення довгострокових результатів, покладених в основу Концепції, потребуватиме застосування інноваційного програмного підходу, що передбачає поєднання традиційного підходу із використанням управлінської вертикалі та активної участі органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суб'єктів молодіжної роботи, представників роботодавців, соціально відповідального бізнесу, міжнародних організацій, що працюють з молоддю та інших заінтересованих сторін у реалізації молодіжної політики.

Згідно з Концепцією такий підхід ґрунтується на принципах участі молоді у прийнятті рішень, партнерства, міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії усіх заінтересованих сторін із застосуванням гнучких інструментів реалізації,

впровадженні цифрових інструментів та розвитку молодіжної роботи, посиленні ролі неформальної освіти. Ефективні інструменти інноваційного підходу сприятимуть уникненню дублювання та фрагментації зусиль, підвищенню довіри молоді до прийнятих рішень і створенні умов для цілісного розвитку молоді з урахуванням її реальних потреб на всіх етапах розвитку - від раннього підліткового віку до дорослого життя.

Виходячи з викликів тривалої військової агресії та перспектив повоєнного відновлення країни, процеси трансформації молодіжної політики завдяки децентралізації та євроінтеграційному курсу вимагають аналізу становища молоді в Україні, визначення проблем та перешкод її розвитку, а також формування практичних рекомендацій щодо удосконалення молодіжної політики з урахуванням європейських стандартів та кращої світової практики.

Щорічна доповідь Президентові України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні підготовлена за підсумками 2022–2025 років відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики», Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021–2025 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 р. № 579.

Доповідь складається з вступу, трьох розділів, висновків і рекомендацій. Доповідь підготовлена за даними Державної служби статистики України, інформаційно-аналітичних матеріалів Міністерства молоді та спорту України (Мінмолодьспорту), а також матеріалів, наданих Міністерством освіти і науки України, Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України, Національною гвардією України, Міністерством внутрішніх справ України, Національною поліцією України, Міністерством юстиції України, Міністерством культури України, Міністерством розвитку громад та територій України, Державним центром зайнятості, Державною установою «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України», Інститутом демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, Національним інститутом стратегічних досліджень, обласними державними (військовими) адміністраціями, Київською міською державною адміністрацією, Громадською організацією «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка», широкого кола інших джерел, що висвітлюють становище молоді.

Доповідь підготовлено авторським колективом у складі: М.В. Сігнатуліна, кандидата економічних наук, Є.І. Бородіна, доктора історичних наук, професора.

Координатори підготовки доповіді: М.В. Бідний, Міністр молоді та спорту України, У.Д. Токарева, заступник Міністра молоді та спорту України, Н.О. Рудницька, заступник начальника управління молодіжної політики – начальник відділу підтримки соціального становлення молоді, кандидат політичних наук, Н.В. Гонтаренко, в.о. начальника управління утвердження української національної та громадянської ідентичності.

1. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ СТАНОВИЩА МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

1.1. Загальні соціально-демографічні характеристики молоді

Молодь як ключова соціально-демографічна група населення створює передумови та забезпечує майбутній сталий розвиток будь-якої держави, а також є важливою складовою людського капіталу, що визначає економічний потенціал держави. Молодь формує напрями та темпи соціокультурних змін, задає орієнтири розвитку суспільства, впливає на розроблення й реалізацію державної політики. В умовах сучасних викликів, коли молоді чоловіки і жінки захищають незалежність України, значення молоді зростає ще більше. З огляду на потребу зміцнення людського капіталу, збереження суверенітету, післявоєнного відновлення та стимулювання економічного зростання, одним із стратегічних пріоритетів держави має стати створення умов, щоб молоді люди залишалися в Україні та бачили перспективи для власного розвитку.

Об'єднуючи різні тлумачення терміну «молодь» у контексті соціально-демографічного аспекту трактування можна умовно сформулювати наступним чином: «молодь – соціально-демографічна група, обмежена віковими рамками, яка характеризується специфічними потребами, цінностями та соціальною активністю, є найбільш мобільною частиною суспільства, яка має значний потенціал для розвитку інновацій, економіки та соціального життя». Водночас у контексті українського законодавства термін «молодь», її участь у формуванні та реалізації державної молодіжної політики, особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних громадських об'єднань, забезпечення ефективної молодіжної роботи регулюються Законом України «Про основні засади молодіжної політики»¹, відповідно до якого даний термін вживається в наступному значенні: молодь – молоді особи - особи віком від 14 до 35 років включно, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, та перебувають в Україні на законних підставах.

Молодь є також соціально різноманітною. Вона охоплює різні категорії молодих жінок і чоловіків: тих, що проживають у селах, селищах, містах України (зокрема на тимчасово окупованій рф частині території України, а також на території, де ведуться бойові дії) та за її межами; внутрішньо переміщених осіб, депортованих або примусово переміщених внаслідок збройної агресії рф проти України осіб; осіб з інвалідністю; представників та представниць корінних народів України (кримських татар, караїмів, кримчаків) і національних меншин (спільнот); молодих військовослужбовців, ветеранів війни та інших категорій молодих людей. Держава визнає різноманіття української молоді та необхідність врахування специфічних потреб різних категорій молоді.

Повномасштабне вторгнення, тимчасова окупація частин областей східної та південної України, руйнування цивільної та критичної інфраструктури, велика

¹ Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 року №1414-IX (із змінами).

кількість загиблих серед цивільних та військових відчутно вплинули на становище всіх верств населення України, зокрема на молоде покоління. У зв'язку із чим, молодь, як найбільш активна, творча та мобільна група українського суспільства зазнала впливу негативних наслідків збройної агресії, що загострили несприятливі тенденції економічної, соціальної та демографічної кризи та послабили формування і розвиток молодого людського капіталу.

Демографічні процеси в Україні характеризуються негативними тенденціями природного скорочення чисельності населення та міграції, що особливо відчувається під час військового протистояння. Зокрема, за період з дати останнього офіційного перепису населення до початку повномасштабного вторгнення згідно з офіційними даними, опублікованими Державною службою статистики України, скорочення загальної чисельності постійного населення України становило майже 15,6% з 48,6 млн. осіб на 01.01.2001 року до 40,0 млн. осіб на 01.01.2022 року². Чисельність молоді за цей період зменшувалась більш швидкими темпами з 13,9 млн. осіб на 01.01.2001 року до 10,0 млн. осіб на 01.01.2022 року, що становило близько 28,1%³.

Відповідно частка молоді вікової групи 14-34 років у загальній чисельності населення України у 2001 році складала 28,6% та зменшилась у 2022 році до 24,3%. Головними чинниками такої небезпечної динаміки стали незадовільні показники природного відтворення населення, а саме низький рівень народжуваності, висока смертність, а також значні еміграційні потоки населення, зокрема серед молоді.

Основні демографічні показники молоді України, 2019-2021

Чисельність населення, тис. осіб	01.2020			01.2021			01.2022		
	чоловіки	жінки	всього	чоловіки	жінки	всього	чоловіки	жінки	всього
14-17 років	794,8	750,9	1 545,7	826,9	783,5	1 610,4	857,3	811,9	1 669,2
міське	536,5	510,3	1 046,8	561,6	534,4	1 096,0	584,2	554,8	1 139,0
сільське	258,3	240,6	498,9	265,3	249,1	514,4	273,1	257,1	530,2
18-34 років	4 609,3	4 400,2	9 009,5	4 430,4	4 221,9	8 652,3	4 255,2	4 045,1	8 300,3
міське	3 089,9	3 021,9	6 111,8	2 954,4	2 882,7	5 837,1	2 829,3	2 750,5	5 579,8
сільське	1 519,4	1 378,3	2 897,7	1 476,0	1 339,2	2 815,2	1 425,9	1 294,6	2 720,5
молодь	5 404,1	5 151,1	10 555,2	5 257,3	5 005,4	10 262,7	5 112,5	4 857,0	9 969,5
міське	3 626,4	3 532,2	7 158,6	3 516,0	3 417,1	6 933,1	3 413,5	3 305,3	6 718,8
сільське	1 777,7	1 618,9	3 396,6	1 741,3	1 588,3	3 329,6	1 699,0	1 551,7	3 250,7
населення України	19 343,4	22 389,3	41 732,7	19 195,4	22 223,4	41 418,8	19 007,0	21 990,7	40 997,7
міське	13 249,9	15 650,6	28 900,5	13 158,3	15 562,4	28 720,7	13 034,2	15 420,6	28 454,8
сільське	6 093,5	6 738,7	12 832,2	6 037,1	6 661,0	12 698,1	5 972,8	6 570,1	12 542,9

² Державна служба статистики України. Населення України. <http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/>.

³ Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2022 року. Статистичний збірник Державної служби статистики України. <http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/>.

Чисельність населення, тис. осіб	01.2020			01.2021			01.2022		
	чоловіки	жінки	всього	чоловіки	жінки	всього	чоловіки	жінки	всього
частка молоді, % ⁴	27,9	23,0	25,3	27,4	22,5	24,8	26,9	22,1	24,3
віком 14-17 років, %	4,1	3,4	3,7	4,3	3,5	3,9	4,5	3,7	4,1
віком 18-34 років, %	23,8	19,7	21,6	23,1	19,0	20,9	22,4	18,4	20,2
міське населення, %	67,1	68,6	67,8	66,9	68,3	67,6	66,8	68,1	67,4
сільське населення, %	32,9	31,4	32,2	33,1	31,7	32,4	33,2	31,9	32,6

Скорочення чисельності населення має місце майже серед усіх вікових груп. За останні декілька років до початку повномасштабного вторгнення прослідковувалась поступова динаміка зменшення кількості молодого населення та зниження його частки у загальній чисельності населення України. За період 2019-2021 років чисельність молоді 18-34 років скоротилась майже на 8,0%. В свою чергу, вікова категорія молодих людей 14-17 років зросла майже на 8,0% за той же період. Така позитивна тенденція пояснюється значним зростанням економіки України з початку тисячоліття, що супроводжувалась високими темпами збільшення валового внутрішнього продукту (ВВП), стабілізацією і покращенням ключових макроекономічних показників та підвищенням загального рівня життя та добробуту в країні. Це сприяло динамічному зростанню народжуваності, як у міських поселеннях, так і сільській місцевості.

У подальшому народжуваність поступово скорочувалась, на що вплинули події, як світового, так і загальнодержавного значення, а саме тимчасова окупація Криму і частин Донецької і Луганської областей у 2014 році і початок антитерористичної операції; світова пандемія COVID-19 та введення загальнонаціональних обмежувальних заходів у 2019-2020 роках; повномасштабне вторгнення РФ на територію України та часткова окупація Донецької, Луганської, Запорізької, Херсонської та Харківської областей, що триває і досі.

Показники відтворення населення України⁵

рік	відтворення населення, тис. осіб		
	кількість народжених	кількість померлих	природний приріст (+) / скорочення (-)
2018	335,9	587,7	-251,8
2019	308,8	581,1	-272,3
2020	299,1	616,8	-317,7
2021	272,0	714,3	-442,3
2022	206,0	541,7	-335,7

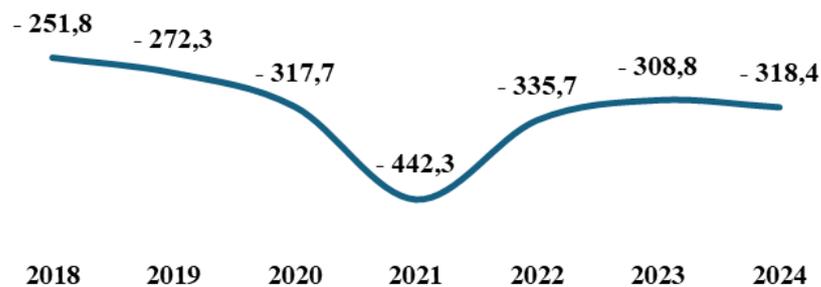
⁴ Розраховано на основі даних Статистичного збірника Державної служби статистики України «Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2022 року». <http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/>.

⁵ Статистика населення України. Демографічні процеси і відтворення населення 2018-2021 роки. Державна служба статистики України. http://db.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp. Статистика кількості народжених, померлих за 2022-2024 роки, перше півріччя 2025 року за даними Державної реєстрації актів цивільного стану Міністерства юстиції України без урахування тимчасово окупованих територій. <https://minjust.gov.ua/ddr/services/dergavna-reestratsia-aktiv-civilnogo-stanu>.

рік	відтворення населення, тис. осіб		
	кількість народжених	кількість померлих	природний приріст (+) / скорочення (-)
2023	187,4	496,2	-308,8
2024	176,7	495,1	-318,4
2025	86,8	249,0	-162,2

Природне скорочення населення України досягло свого максимального значення у 2021 році через сплеск смертності, пов'язаний із розповсюдженням коронавірусної інфекції COVID-19, та продовженням негативної тенденції падіння народжуваності, динаміка якої зберігається і загострюється під час повномасштабного вторгнення. Показники народжуваності і смертності мають очевидний зворотній зв'язок, що свідчить про подальшу тенденцію скорочення відтворення населення і необхідність впровадження дієвих механізмів його стабілізації на загальнодержавному рівні.

Природне скорочення населення, тис. осіб

У цілому, з 2018 року народжуваність в Україні скоротилась на 47,4%. Такі загрозливі перспективи призводять до негативних системних трансформацій, що відображаються:

- у віковій структурі населення країни, зокрема у зростанні частки представників старших вікових груп та відповідному зменшенні частки молоді;
- у формуванні дисбалансів на ринку попиту та пропозиції робочої сили;
- у збільшенні навантаження на бюджети різних рівнів щодо забезпечення соціальними виплатами, зокрема підтримки пенсійної системи;
- у вимушеній міграції, як внутрішній – у більш розвинені та умовно безпечні населені пункти України, так і зовнішній – в інші країни світу, зокрема для отримання тимчасового захисту, постійного проживання, здобуття освіти, працевлаштування, народження дітей тощо;
- у втраті людського капіталу та послабленні інтелектуального і творчого потенціалу нації.

У статеві-віковій структурі молоді прослідковується чисельна перевага чоловіків. За період 2019-2021 років їх частка майже не змінилась та становила

близько 51,2%, відповідно частка молодих жінок складала 48,8%. З віком такий дисбаланс зміщувався у бік переваження жінок, вага яких поступово зростала, що обумовлено доволі високою передчасною смертністю серед чоловіків. Під час повномасштабного вторгнення статеві-вікова структура трансформується у бік чисельної переваги молодих жінок проти молодих чоловіків, головним чином, через значні людські втрати під час виконання чоловіками військових бойових завдань на фронті.

Скорочення чисельності молодого населення міської місцевості відбувалось швидше (6,2%), ніж у сільських поселеннях (4,3%), що впливало на позитивну динаміку потенційних перспектив соціально-економічного розвитку сільських населених пунктів за рахунок утримання молоді та уповільнення тенденцій міграції молоді у міста. Гендерне співвідношення молодих жителів міських населених пунктів майже збалансоване та складається з 50,8% чоловіків та 49,2% жінок. На відміну від сільської місцевості, де гендерний розподіл більш чутливий з перевагою молодих чоловіків, що складають 52,3%, проти молодих жінок, частка яких становить 47,7%. Відчутна чисельна перевага вікових категорій 20–24 років та 25–29 років у чисельності міст свідчить про вплив освітньої міграції на структуру населення. Такі внутрішні міграційні потоки у період активного здобуття молоддю освіти призводять до суттєвих змін у віковій структурі молодіжного населення в обох типах поселень.

Незважаючи на поступове зростання частки молодих людей у сільських поселеннях, загальна тенденція скорочення чисельності молоді за типом місцевості проживання залишається небезпечною. Поточна демографічна ситуація характеризується високою смертністю, у тому числі передчасною, та погіршенням медико-демографічних характеристик населення.

Показники відтворення населення, тис. осіб

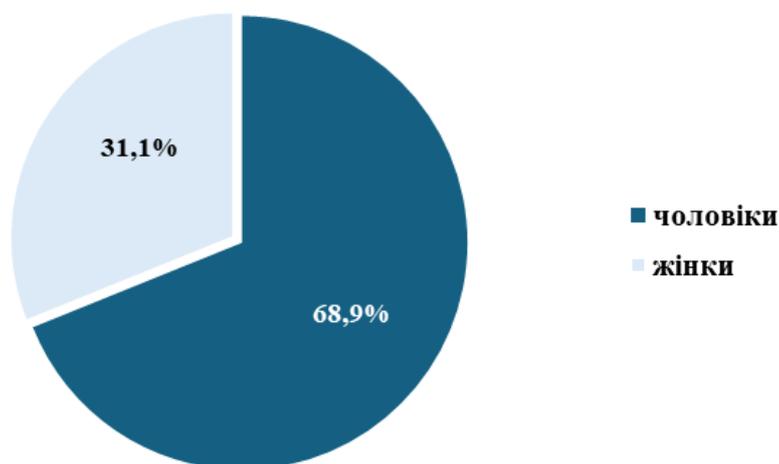

Загальна смертність населення у період повномасштабного вторгнення скоротилась майже на 8,6% за абсолютними показниками, а саме з 541,7 тис. осіб

у 2022 році до 495,1 тис. осіб у 2024 році⁶. Проте статистична інформація щодо смертності громадян України, які залишились на тимчасово окупованих територіях, у зовнішній міграції, яка досягла за цей період значних масштабів, або набули статус безвісті зниклих, у тому числі серед військових, сьогодні відсутня. Народжуваність під час війни продовжує скорочуватись у більш динамічному темпі. Найкращими показниками, що відображатимуть реальний рівень природного відтворення населення під час повномасштабного вторгнення, можуть бути коефіцієнти народжуваності і смертності (показники кількості народжених/померлих на 10000 осіб чисельності населення), розраховані після оприлюднення Державною службою статистики України офіційної статистичної інформації щодо чисельності населення в Україні за період повномасштабного вторгнення, у тому числі за статево-віковою структурою.

Рівень смертності молодих жителів сільської місцевості продовжував значно перевищувати відповідний показник у міських поселеннях. У гендерному співвідношенні спостерігалась чисельна перевага смертей серед молодих чоловіків проти молодих жінок.

Гендерне співвідношення смертності серед молоді, 2021⁷

Кількість смертей серед чоловіків майже вдвічі перевищувала відповідну кількість смертей серед жінок молодого віку. За підсумками 2021 року основними причинами смертності серед молоді від хвороб були хвороби злоякісних новоутворень, серцево-судинних захворювань, хвороб органів дихання, травлення, нервової системи та коронавірусної інфекції COVID-19.

⁶ Статистика кількості народжених, померлих за 2022-2024 роки наведена за даними Державної реєстрації актів цивільного стану Міністерства юстиції України без урахування тимчасово окупованих територій. <https://minjust.gov.ua/ddr/services/dergavna-reestratsia-aktiv-civilnogo-stanu>.

⁷ Розраховано на основі даних статистики населення України. Демографічні процеси і відтворення населення 2018-2021 роки. Державна служба статистики України. http://db.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp.

Гендерне співвідношення смертності серед молоді за видами хвороб, 2021⁸

Основні причини смерті від хвороб	2021	чоловіки	жінки
злоякісні новоутворення	11,0%	8,0%	17,9%
інші хвороби серця	10,9%	12,7%	7,1%
ішемічна хвороба серця	10,1%	12,4%	4,9%
COVID-19	8,8%	7,4%	11,9%
пневмонія	8,5%	9,1%	7,1%
фіброз і цироз печінки	7,2%	6,9%	7,9%
інші хвороби нервової системи	5,2%	5,1%	5,5%
ВІЛ	4,5%	3,4%	7,1%
туберкульоз	4,0%	4,5%	2,9%
алкогольна кардіоміопатія	2,9%	3,6%	1,3%
частка молоді у загальній кількості померлих від хвороб, %	1,1%	1,6%	0,6%

Частка померлих молодих людей у загальній кількості смертей коливається у діапазоні близько 1%. Серед головних причин смерті чоловіків – серцево-судинні захворювання, хвороби органів дихання, COVID-19 та злоякісні новоутворення. Натомість, у жінок основні хвороби, що призвели до смерті – злоякісні новоутворення, COVID-19, хвороби органів травлення.

Гендерне співвідношення смертності серед молоді за зовнішніми причинами, 2021

Основні зовнішні причини смерті	2021	чоловіки	жінки
транспортні нещасні випадки	21,0%	20,5%	24,2%
навмисне самоушкодження	25,1%	25,1%	24,9%
випадки ушкодження з невизначеним наміром	20,2%	19,7%	23,3%
частка молоді у загальній кількості померлих від зовнішніх причин, %	17,2%	18,5%	12,5%

Частка молоді у загальній кількості померлих від зовнішніх причин смерті значно вища, ніж від природних смертей, та становить 17,2%, серед яких чисельна перевага має місце серед чоловіків. В свою чергу, серед жінок спостерігається більше померлих від транспортних нещасних випадків та випадків ушкодження з невизначеним наміром.

Повномасштабне вторгнення та його наслідки відчуваються у всіх сферах життєдіяльності, що призводить до загострення демографічної кризи, яка проявляється у прискореній депопуляції та інтенсивності природного скорочення чисельності населення через низький рівень народжуваності і високі показники смертності. Таким чином, держава постає перед викликами, що

⁸ Статистичний збірник «Таблиці народжуваності, смертності та середньої очікуваної тривалості життя у 2021 році» Державної служби статистики України. http://db.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp.

суттєво послаблюють демографічну стійкість та безпеку, трансформуючи статеву-вікову структуру населення у контексті підвищення демографічного навантаження та змін у соціальній структурі населення переважно через його старіння та збільшення і розширення категорій серед вразливих груп. Високі ризики невизначеності в умовах соціально-економічної нестабільності стримують народжуваність, підсилюючи загрози ефективного відтворення та збереження людського капіталу, у тому числі для повноцінного відновлення країни у повоєнний період.

Ключова умова подолання зазначених викликів, у першу чергу, полягає, в спроможності держави адаптуватись та швидко реагувати на негативні демографічні тенденції шляхом розбудови послідовної та довгострокової політики демографічної стійкості. У контексті природного скорочення чисельності населення така політика має формуватися з метою підвищення рівня народжуваності, зниження рівня передчасної смертності та імплементації дієвих механізмів повернення мігрантів. Досягнення зазначених цілей у забезпеченні позитивних демографічних зрушень може бути реалізовано через виконання комплексу завдань, а саме: формування та популяризація здорового способу життя; посилення індивідуальної відповідальності за здоров'я; забезпечення ранньої діагностики та профілактики захворювань; зміцнення репродуктивного і психічного здоров'я; збільшення фізичної активності; посилення впливу інституту сім'ї в українському суспільстві та заохочення дітонародження, а також покращення якості життєдіяльності української молоді в усіх сферах суспільно-економічного життя.

1.2. Фізичне та ментальне здоров'я молоді: стан, тенденції, особливості

Загальна демографічна ситуація в країні свідчить про необхідність формування у суспільстві культури свідомого та відповідального ставлення до власного здоров'я, його збереження та зміцнення. Життя і здоров'я населення є найвищими цінностями людини та необхідними умовами, зокрема для економічного зростання на шляху майбутнього сталого розвитку країни та її повоєнного відновлення. Забезпечення високого рівня здоров'я молодого покоління та формування здорового способу життя у суспільстві мають бути ключовими ціннісними пріоритетами державної політики.

За даними репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)⁹ майже 81% молодих людей визначає стан свого фізичного здоров'я на рівні «дуже хороший» і «хороший», серед яких чисельна перевага спостерігається серед чоловіків (59%) проти жінок (56%). У віковій структурі найкраще себе почувають молоді люди юного віку, зокрема 14-19 років – 70%, 20-24 років – 61%. З дорослішанням фізичне здоров'я респондентів за їх власними відчуттями погіршується: 25-29 років – 60%, 30-34 років – 46%.

⁹ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

Серед основних активностей для підтримки власного здоров'я молоді люди визначили спорт (52%), правильне харчування (40%), уникнення шкідливих звичок (39%), знаходження часу для відпочинку та дозвілля (37%), дотримання режиму сну (30%), слідкування за психоемоційним станом (27%), регулярне проходження медичних оглядів (18%), відвідування психолога (5%). Фізична активність має значний вплив на зміцнення здоров'я будь-якої людини, покращуючи функціональний стан внутрішніх систем організму. Достатня кількість дозованої рухової активності та регулярних фізичних навантажень відіграють ключову роль у профілактиці і запобіганню захворювань та уповільнюють розвиток хворобливих процесів, сприяючи більш швидкому відновленню порушених функцій організму. Повноцінна рухова активність є невід'ємною частиною здорового способу життя, що позитивно впливає на психічну й емоційну діяльність, стимулюючи інтелектуальні здібності, а також на підвищення рівня продуктивності розумової праці.

Широкий доступ населення до сучасних оперативних методів діагностики, всеохоплюючої підтримки та ефективних схем лікування та профілактики, впровадження медико-психосоціального супроводу сприяють зростанню якості надання медичної допомоги та забезпечують перехід на інтегровану та людино орієнтовану модель надання послуг у сфері громадського здоров'я.

Такий підхід активно впроваджується у боротьбі з туберкульозом та онкологічними хворобами. Протягом останніх років відбувається скорочення виявлення нових випадків даних захворювань серед молоді та стабілізація у системі лікування. Зокрема, за період з 2019 по 2023 роки зниження рівня захворювань на туберкульоз становило 42,1%, а саме з 6 037 до 3 498 епізодів, серед яких переважна кількість нових захворювань спостерігалась у молодих чоловіків (69,2%) проти молодих жінок (30,8%)¹⁰. За даними Міністерства охорони здоров'я України протягом 2024 року вперше зареєстровано 2526 захворювань на злоякісні новоутворення серед молоді, серед яких найбільша питома вага має місце серед хвороб онкопатології щитоподібної залози (20,4%), новоутворень лімфатичної та кровотворної системи (18,7%), новоутворень жіночих статевих органів (11,7)%. Молоді чоловіки переважно хворіли на новоутворення лімфатичної та кровотворної системи (24,0%), злоякісні новоутворення щитоподібної залози (12,7%), новоутворення статевих органів (12,2%) та меланому шкіри (11,4%). Серед молодих жінок розповсюджені онкопатологія щитоподібної залози (25,5%), онкопатологія жіночих статевих органів (19,5%), онкопатологія молочної залози (15,3%). Незважаючи на те, що зазначені хвороби мають різну природу виникнення, механізми розвитку, фактори ризику, і відповідно потребують відмінних підходів до профілактики, діагностики і лікування, від ефективності обраних рішень медико-соціального супроводу залежить здоров'я молоді та її добробут.

Поширення ВІЛ-інфекції залишається однією з актуальних проблем у системі охорони громадського здоров'я в Україні. Захворюваність на ВІЛ

¹⁰ Аналітично-статистичний довідник «Туберкульоз в Україні за 2024 рік». ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України».

входить до переліку основних причин смерті за видами хвороб. Молодь залишається особливо вразливою групою ризику до інфікування переважно через практики незахищених сексуальних стосунків статевим шляхом та вживання психоактивних наркотичних речовин ін'єкційним шляхом¹¹. Динаміка офіційно зареєстрованих нових випадків ВІЛ-інфекції протягом останніх років продовжує поступово знижуватись. За період з 2021 по 2024 роки загальний рівень захворюваності скоротився майже вдвічі, а саме на 48,5% з 8,1 тис. до 4,2 тис. нововиявлених випадків серед вікової групи 15-39 років. За результатами 2024 року частка ВІЛ-інфікованих віком 15-39 років становила 66,0% від загальної кількості захворілих на ВІЛ-інфекцію, питома вага чоловіків в якій скоротилась з 52,5% у 2021 році до 41,4% у 2024 році. Основним шляхом інфікування залишаються статеві стосунки з часткою 77,6%. За той же період відбувалось значне зниження кількості нових випадків захворювань на СНІД (64,6%) та смертності від хвороб, спричинених СНІДом (66,1%)¹².

Серед головних причин, що позитивно вплинули на зниження активності захворюваності, можна виділити ефективні заходи раннього виявлення ВІЛ на початкових стадіях та покращений доступ до антиретровірусної терапії (АРТ). З іншого боку, Центр громадського здоров'я МОЗ України визначає, що позитивна статистика епідеміологічної ситуації обумовлена, у тому числі соціально-політичними чинниками, пов'язаними з повномасштабним вторгненням, тимчасовою окупацією частин регіонів України та зовнішньою міграцією. Це порушило систему надання медичної допомоги, зокрема профілактики, діагностування, лікування, що вплинуло на повноту обліку нововиявлених випадків.

Поширення захворювань, що передаються статевим шляхом, мають негативний вплив на життєдіяльність молодих людей, зокрема на їх сексуальне та репродуктивне здоров'я. Незважаючи на те, що протягом останніх років рівень захворюваності на інфекційні хвороби серед молоді (зокрема сифіліс, гонококову інфекцію хламідіоз, трихомоніаз й інші) має тенденцію стабілізації та поступового зниження, Центр громадського здоров'я визначає такі захворювання як національну проблему в охороні здоров'я України¹³. Це пов'язано із негативним впливом статевих інфекційних захворювань на репродуктивні функції молоді та дітонародження. За результатами 2024 року зареєстровано 8238 випадків інфекцій, що передаються статевим шляхом, серед яких частка вікової групи 15-19 років становить 4,1%, 20-24 років – 25,7%, 25-29 років – 33,6%, 30-34 років – 36,6%. Більша кількість захворювань серед старших вікових груп обумовлена накопиченням ризиків із віком та недостатньою ефективністю профілактики після підліткового періоду.

¹¹ Оперативна інформація про офіційно зареєстровані випадки ВІЛ-інфекції, СНІДу та смертей, зумовлених СНІДом. Грудень, 2024 року. Державна установа «Центр громадського здоров'я» МОЗ України.

¹² Оперативна інформація про офіційно зареєстровані випадки ВІЛ-інфекції, СНІДу і кількість смертей, зумовлених СНІДом. Державна установа «Центр громадського здоров'я» МОЗ України. <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/vilsnid/statistika-z-vilsnidu/statistichni-dovidki-pro-vilsnid>.

¹³ Щорічний звіт про стан здоров'я населення України та епідемічну ситуацію за 2023 рік. Міністерство охорони здоров'я України.

Ефективність державної політики щодо протидії та запобігання розповсюдженню інфекцій, що передаються статевим шляхом, може бути досягнута впровадженням комплексних заходів із захисту та безпеки здорових сексуальних стосунків як важливої передумови підвищення народжуваності та розвитку сприятливих демографічних перспектив для України.

Серйозною загрозою для репродуктивного здоров'я жінок залишаються штучні переривання вагітності у молодому віці, які можуть призводити до ускладнень фізичного та психоемоційного характеру, а також впливати на подальшу здатність до материнства. За даними Міністерства охорони здоров'я України у 2024 році частота медичних абортів серед молоді у терміні до 12 тижнів становила 1,06 на 1000 жінок відповідного віку, серед яких зареєстровано 71 переривання вагітності у дівчат віком 15-17 років, що відповідає частоті здійснення абортів на рівні 0,12 на 1000 жінок зазначеної вікової групи. Частота медичних абортів серед молоді за медичними показами у терміні 12-22 тижнів значно нижча, зокрема 0,13 на 1000 жінок відповідної вікової групи, серед яких 10 зареєстрованих випадків серед дівчат 15-17 років. Позитивна динаміка скорочення штучного переривання вагітності за різними причинами є результатом стабільної роботи інфраструктури системи планування сім'ї та впровадження освітньо-просвітницьких заходів сексуального виховання і підвищення рівня знань сексуальної поведінки щодо запобігання небажаного запліднення, а також удосконаленої системи консультування і надання медичних послуг.

Негативний вплив на фізичне та психічне здоров'я мають небезпечні психоактивні речовини, вживання яких призводить до залежності, фізичного і психологічного руйнування особистості та до незворотних негативних наслідків на роботу функцій внутрішніх органів. Загальне число хворих молодих людей на розлади психіки і поведінки вікової групи 15-35 років, які знаходились під наглядом наркологічних закладів, налічувало 137,3 тис. осіб у 2024 році. Серед найпоширеніших розладів у структурі захворюваності виділяють гострі психотичні алкогольні розлади та хронічні алкогольні синдроми (20,4%), а також розлади психіки через вживання наркотичних речовин (11,0%).

Разом із цим, на зростання рівня незадовільного психічного стану українців впливають негативні наслідки військової агресії та продовження воєнних дій. Це сприяє впровадженню реновацій та динамічній розбудові системи психосоціальної підтримки різних груп населення, у тому числі молоді, з метою формування у суспільстві культури піклування про ментальне здоров'я та використання відповідних інструментів турботи про власний внутрішній стан.

Зокрема, у вересні 2022 року було здійснено соціологічне дослідження щодо визначення стану психічного здоров'я та ставлення українців до психологічної допомоги під час повномасштабного вторгнення¹⁴. Результати дослідження були покладені в основу впровадження Всеукраїнської програми ментального

¹⁴ Соціологічне опитування щодо психічного здоров'я та ставлення українців до психологічної допомоги під час війни, здійснене компанією Gradus Research за підтримки Міністерства охорони здоров'я України та ГО «Безбар'єрність», 2022.

здоров'я «Ти як?»¹⁵, започаткованої у 2023 році, що направлена на створення умов для надання якісної допомоги у подоланні тривожних і стресових станів людини та її ефективної адаптації, відновлення та інтеграції у суспільне життя. Супровід розробки та впровадження Програми забезпечується Координаційним центром з психічного здоров'я при Кабінеті Міністрів України за підтримки та експертного партнерства Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ)¹⁶. Згідно з дослідженням серед основних емоцій, що переживали українці, були поганий настрій (42%), надія (41%), втома (41%), страх (26%), гнів (24%), роздратування (21%). У цілому, частка молодих українців вікової категорії 18-24 років, що відчували стрес та сильну знервованість, становила 67%; вікової групи 25-34 років – 76%. Повномасштабне вторгнення було головною причиною негативних емоційних настроїв у суспільстві, про що визначили 57% молодих людей віком 18-24 років та 71% молоді віком 25-34 років.

Структура основних причин відчуття стресу або сильної знервованості серед молоді, 2022

Економічні та особисті чинники сумарно мали ключовий вплив на стан психічного здоров'я молодих людей, що підтверджується структурою основних причин відчуття стресу або сильної знервованості. Переважна більшість української молоді опинилась в умовах поза зоною комфорту звичного життя з підвищеним ризиком загроз військової агресії та їх наслідків, що стало передумовою відчуття стресу та тривожності. Згідно з результатами щорічного соціологічного дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)¹⁷ негативні стани та емоції, що відчувають молоді люди через особисті проблеми,

¹⁵ Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?». <https://howareu.com/>.

¹⁶ Координаційний центр психічного здоров'я Кабінету Міністрів України. <https://mentalhealthua.org/>.

¹⁷ Вплив війни на молодь в Україні (2024). Опитування проведені дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні» (EU4Recovery) та «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що реалізуються за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Данії.

які турбують їх найбільше, пов'язані, головним чином, з переживаннями про власне здоров'я та здоров'я своїх близьких (42%); недостатній рівень доходів (31%); занепокоєння про власну фізичну безпеку та своїх рідних і близьких (26%); незадовільний стан психічного здоров'я, а саме відчуття поганого настрою, пригніченості, депресії, тривоги, почуття самотності (25%); відсутність можливостей для самореалізації та саморозвитку (23%); обов'язковість служби в збройних силах та відсутність вільного вибору щодо служби (20%).

Викликані стресом емоційні стани мають затяжний системний характер в умовах тривалої військової агресії та можуть поступово сприяти поширенню психічних розладів, які позначаються на фізичному здоров'ї, супроводжуються різного типу залежностями, спричиняють труднощі в адаптації та інтеграції (реінтеграції) молодих людей у суспільно-економічне життя. Тому, необхідність підтримки ментального здоров'я молоді є важливим завданням для держави і суспільства в цілому.

За підсумками репрезентативного соціологічного опитування становища молоді в Україні (2025)¹⁸ половина молодих людей, а саме 51%, оцінюють рівень власного ментального здоров'я як «дуже хороший» та «хороший»; близько 40% опитуваних визнають свій психічний стан на рівні «середнього». У географічній структурі суттєвих коливань та відхилень від загальної оцінки відповідей не спостерігається, хоча молоді чоловіки відчують себе психічно стійкішими (56%), ніж молоді жінки (44%). Натомість у віковій структурі найбільш ментально стабільною є юна молодь віком 14-19 років з часткою 59%. З дорослішанням рівень психічної стійкості поступово знижується, зокрема для вікової групи 20-24 років частка становить 54%, 25-29 років – 49%, 30-34 років – 43%.

Переважає більшість молодих людей (56%) визначила важливість сімейних стосунків та підтримку родини та друзів як ключовий чинник у покращенні ментального здоров'я та подоланні стресових ситуацій. Серед інших факторів, що позитивно впливають на збереження урівноваженості та зміцнення стабільності психоемоційного стану в умовах боротьби молоді зі стресом є залучення до фізичної активності і занять спортом (33%), прослуховування музики, перегляд фільмів, серіалів (29%), хобі, заняття творчістю (25%), сон і відпочинок (25%), робота або навчання (21%), домашні тварини (16%), спілкування в соціальних мережах (7%), психологічна підтримка (6%), медитація, духовні практики (4%), волонтерство (3%). З огляду на результати дослідження, психологічна підтримка не розглядається молоддю як розповсюджений та дієвий інструмент подолання стресу. Крім того, згідно з результатами щорічного соціологічного дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)¹⁹ частка молодих людей, що не потребують психологічної допомоги, залишається на високому рівні.

¹⁸ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

¹⁹ Вплив війни на молодь в Україні (2023, 2024). Опитування проведені дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery –

Необхідність у психологічній допомозі

потреба у психологічній допомозі	так	ні	важко сказати
2023	12%	81%	7%
2024	18%	77%	6%

готовність отримати безкоштовну та анонімну психологічну підтримку	так	ні	важко сказати
2023	28%	59%	13%
2024	34%	57%	9%

Переважна більшість молодих людей (77%) не відчуває необхідності у зверненні до спеціалістів з метою отримання психологічної допомоги, хоча частка такої молоді починає поступово зменшуватись, що свідчить про зростання потреби у психологічній підтримці. З іншого боку, частка молоді, що готова отримати безкоштовну та анонімну психологічну допомогу, зростає, що може відображати реальний попит та потреби серед молоді на послуги з психологічної підтримки для покращення нестабільного психоемоційного стану, спричиненого негативними емоційними відчуттями. Така тенденція може пояснюватись низьким рівнем розвитку культури звернень за психологічною допомогою серед молоді, зокрема відчуттям особистих бар'єрів або сорому, страху та прояву слабкості перед іншими, а також високою вартістю послуг спеціалістів.

Здоров'я молоді є одним з найважливіших показників якості життя та добробуту, що впливає на соціально-демографічні перспективи і зміни у суспільстві, та потребує концентрації необхідних ресурсів та зусиль на рівні пріоритетних завдань державної політики. Характеристика стану фізичного здоров'я та індикатори смертності молоді свідчать про необхідність фокусу державних політик на розвиток та удосконалення програм з ранньої профілактики захворювань, попередження ранньої смертності, впровадження заходів з покращення репродуктивного здоров'я, пропаганди здорового способу життя та просування рухової активності. Разом із цим, погіршення психічного здоров'я та послаблення психоемоційної стійкості є неминучими наслідками в умовах військової агресії, вплив яких складно оцінити у довгостроковій перспективі. У зв'язку із чим, виникає критична необхідність у своєчасному виявленні симптоматики стресу, ймовірних психічних розладів з ним пов'язаних, а також їх впливу на психоемоційний стан молодої людини. Якісна психологічна допомога може бути забезпечена впровадженням комплексного системного підходу щодо збереження і зміцнення психічного здоров'я та підтримки збалансованого гармонійного розвитку особистості, зокрема через розбудову відповідної інфраструктури, просування і популяризації культури психологічної підтримки та залучення кваліфікованих спеціалістів згідно з потребами та запитами молоді з урахуванням викликів військової агресії.

1.3. Інклюзивне та безбар'єрне середовище для розвитку молоді

Повномасштабне вторгнення загострило проблеми, пов'язані із недостатнім рівнем розвитку безбар'єрного та інклюзивного середовища для забезпечення безперешкодного доступу всіх громадян до різних сфер суспільного життя. Існуючі бар'єри створюють обмеження для різних груп населення завдяки умовам ускладненого доступу до громадського транспорту та об'єктів інфраструктури фізичного оточення, перешкод у вільному отриманні інформації особами з особливими можливостями, зокрема шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій, а також у сферах освіти, працевлаштування, участі у суспільному житті та вільного самовираження і суспільного прийняття тощо. Подолання зазначених викликів та створення безперешкодного середовища для забезпечення фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної, громадянської, економічної та освітньої доступності є одним з ключових стратегічних пріоритетів державної політики, що забезпечить рівні можливості молоді у реалізації своїх прав. Бар'єри та численні перешкоди, спричинені економічною нестабільністю, психологічним стресом, відчуттями тривожності та страху, зокрема за власну фізичну безпеку, стримують можливості молоді для максимального використання власного потенціалу, творчих та інтелектуальних здібностей, професійного розвитку і реалізації підприємницьких ініціатив, а також активної залученості у суспільне життя.

У зв'язку із чим, в умовах військового протистояння та повоєнної відбудови безбар'єрність стає критично важливою суспільною нормою, що охоплює доступність, інклюзію, універсальний дизайн, підтримку різноманіття, посилення потенціалу та створення умов для самореалізації кожної людини з урахуванням її індивідуальних потреб та інтересів. За результатами опитування у рамках дослідження «Національна стратегія безбар'єрності: суспільне сприйняття змін та ключових викликів» (2024)²⁰ безбар'єрність визначена новою важливою цінністю українського суспільства переважною більшістю опитуваних (86%), серед яких найвищий рівень підтримки нової цінності має місце серед вікової групи 30-39 років з часткою 92%.

Більшість респондентів серед молоді вікових груп 18-39 років асоціативно розуміє поняття «безбар'єрність» як відсутність перешкод у пересуванні і доступності до об'єктів інфраструктури, а також забезпечення рівних можливостей для всіх і кожного.

Ключові асоціації з поняттям «безбар'єрність»

Асоціації	18-24	25-29	30-39
без бар'єрів/без кордонів/без обмежень/без перешкод	43%	40%	35%
доступність та рівні можливості для всіх і кожного	19%	36%	31%

²⁰ Результати опитування у рамках дослідження «Національна стратегія безбар'єрності: суспільне сприйняття змін та ключових викликів», проведеного на замовлення громадської організації «Рада жінок Донеччини» в межах проекту «Залучення громадськості до розробки плану дій для безбар'єрної України», який реалізується за підтримки Уряду Великої Британії, 2024.

безперешкодне пересування та доступність інфраструктури, зокрема для маломобільних суспільних груп	15%	29%	31%
свобода (у тому числі вибору, мислення тощо), можливості для спілкування та самореалізації	10%	13%	10%
філософія безбар'єрного суспільства	10%	4%	5%
комфорт та зручність середовища	5%	4%	6%
інклюзивність та відсутність соціальних бар'єрів	3%	6%	3%
відсутність бюрократичних та адміністративних бар'єрів	5%	2%	2%

Асоціації української молоді у контексті безбар'єрного середовища звужуються до забезпечення доступу до об'єктів фізичного оточення та доступності рівних можливостей. Незначна частка молоді усвідомлює, що безбар'єрність включає в собі, у тому числі категорії свободи, вільного мислення, спілкування і самореалізації, інклюзивності, відсутності соціальних бар'єрів і обмежень у взаємодії із владою, а також у вільному доступі до адміністративних й інших послуг. У зв'язку із чим, молодь визначає найбільшу потребу у безбар'єрному середовищі саме для людей з інвалідністю, людей старшого віку, ветеранів та ветеранок, людей з тимчасовими травмами та батьків з маленькими дітьми.

Незважаючи на це, результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)²¹ показують, що 87% молодих людей у віці 14-35 років високо оцінюють важливість створення безбар'єрного середовища в українському суспільстві для всіх людей, незалежно від віку, стану здоров'я чи інших особливостей. Готовність брати участь в ініціативах, що сприяють доступності та безбар'єрності на місцевому рівні проявили 67% молоді. Структура відповідей серед різних вікових груп свідчить про формування майже однорідного свідомого ставлення до необхідності розбудови безбар'єрного суспільства, а саме 66% – серед молоді віком 14-19 років, 64% – 20-24 років, 69% – 25-29 років, 67% – 30-34 років.

За результатами опитування у рамках дослідження «Національна стратегія безбар'єрності: суспільне сприйняття змін та ключових викликів» (2024)²² у цьому контексті більшість респондентів розуміє, що ефективність політики безбар'єрності, у першу чергу, залежить від дій та зусиль місцевої влади, про що зазначили 31% молоді 18-24 років, 28% – 25-29 років, 46% – 30-39 років. Інша частина молодого покоління вважає, що розбудова безбар'єрного суспільства можлива завдяки широкій співпраці центральної та місцевої влади із залученням інститутів громадянського суспільства, бізнесу, міжнародних організацій та активних жителів громад, а саме 18% молоді – 18-24 років, 32% – 25-29 років, 28% – 30-39 років.

²¹ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

²² Результати опитування у рамках дослідження «Національна стратегія безбар'єрності: суспільне сприйняття змін та ключових викликів», проведеного на замовлення громадської організації «Рада жінок Донеччини» в межах проекту «Залучення громадськості до розробки плану дій для безбар'єрної України», який реалізується за підтримки Уряду Великої Британії, 2024.

Серед основних активностей, до яких готова долучитись українська молодь з метою сприяння підвищенню рівня безбар'єрності в суспільстві, респонденти визначають поширення інформації про безбар'єрність в інтернеті та через соціальні мережі; розвиток безбар'єрності власними силами, у тому числі через волонтерство; особисту комунікацію та підтримку представників певних суспільних груп, які стикаються з бар'єрами; участь в освітніх та масових заходах на тему безбар'єрності; фінансову підтримку фондів, програм, структур, діяльність яких направлена на подолання проблем у сфері безбар'єрності.

Військова агресія загострює соціальні проблеми та поділи у суспільстві, впливає на всі верстви населення, а особливо на вразливі соціальні групи, які частіше стикаються з дискримінацією та насильством. Результати щорічного соціологічного дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)²³ відображають негативну тенденцію зростання нетерпимості української молоді до соціально вразливих груп населення за період повномасштабного вторгнення. На запитання «з якими групами людей ви вважаєте неприйнятним проживати поруч» відповіді респондентів були ранжовані наступним чином: споживачі ін'єкційних наркотиків (78%), особи, які зловживають алкогольними напоями (63%), колишні засуджені (49%), роми (40%), ЛГБТІК+ (33%), люди, які живуть з ВІЛ/СНІД (26%). Незважаючи на це, 86% молодих людей не стикались з жодними проявами і формами дискримінації або насильства через будь-які ознаки, а саме мови спілкування, у тому числі російської, віку, місця походження, статі, наявності інвалідності або стану здоров'я, національної або етнічної належності, сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності, активної громадянської позиції або діяльності, релігійних поглядів. На перший погляд, така оцінка може здаватись позитивною, хоча існує висока ймовірність відсутності у молоді людини свідомого розуміння того, що окремі форми поводження з нею мають ознаки дискримінації або насильства.

У цілому, низький рівень обізнаності серед молоді про сутність та поняття категорії «безбар'єрності» потребує формування в українському суспільстві відповідної культури безбар'єрності та доступності через підвищення обізнаності, мотивацію та популяризацію позитивних прикладів рівності можливостей для всіх суспільних груп. Забезпечення створення комфортного середовища на принципах безбар'єрності та інклюзивності сприятиме усуненню обмежень для будь-якої людини мати можливість реалізувати власний потенціал. Разом із цим, розбудова безбар'єрного та інклюзивного середовища у сфері молодіжної політики має передбачати не тільки створення безперешкодного доступу до об'єктів фізичного оточення, зокрема молодіжної інфраструктури; вільного доступу до отримання інформації у будь-який доступний спосіб, всіх видів послуг, що надаються органами державної влади та суб'єктами молодіжної роботи. Фокус державної молодіжної політики має бути

²³ Вплив війни на молодь в Україні (2023, 2024). Опитування проведені дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні» (EU4Recovery) та «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що реалізуються за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Данії.

направлений, у тому числі на захисту прав молодих людей, забезпечення рівних умов і можливостей участі молоді у всіх сферах суспільно-економічного життя, у тому числі у формуванні і реалізації молодіжної політики на всіх інституційних рівнях.

1.4. Освіта та формування сталих професійних орієнтирів

Освіта відіграє важливу роль у розвитку суспільства та формуванні особистості. Система освіти забезпечує соціалізацію молодої людини, виховує у неї життєві цінності та орієнтири, сприяє реалізації її творчого, інтелектуального та професійного потенціалу. Накопичення здобутих навичок, знань та компетенцій є основою для відтворення та зміцнення людського капіталу та наскрізної інтеграції молодої людини у суспільне життя.

В умовах повномасштабного вторгнення система освіти опинилась перед нелегкими викликами, що суттєво впливають на зміни у роботі освітніх закладів та на підходи та форми надання освітніх послуг. Педагогічні працівники, діти та молодь шкільного віку вимушено виїжджають з прифронтових громад у зонах бойових дій, а також населених пунктів зі сходу та півдня країни з високим рівнем небезпеки, що призводить до призупинення роботи закладів загальної середньої освіти на таких територіях. Безперервна загроза обстрілів вимагає створення безпечних умов освітнього процесу та розбудови відповідної безпекової інфраструктури, зокрема облаштування існуючих та будівництво нових захисних споруд цивільного захисту. Тому, заклади загальної середньої освіти адаптують надання освітніх послуг через впровадження змішаних форм навчання в залежності від безпекових умов. Разом із цим, перед релокованими закладами фахової передвищої та вищої освіти постали більш значущі випробування, зокрема у докладанні зусиль щодо посилення власної ідентичності, стійкості і конкурентоспроможності шляхом збереження студентів та науково-педагогічного складу для забезпечення безперервності освітнього процесу, а також адаптації навчання відповідно до сучасних вимог та потреб.

У зв'язку із чим, в умовах теперішніх викликів особливої актуальності набувають якість та доступність надання освітніх послуг. За останні роки система освіти безперервно проходила процеси активних змін, спричинених світовими трансформаціями, серед яких загальнодержавні обмежувальні заходи у зв'язку із розповсюдженням коронавірусної інфекції COVID-19; повномасштабне вторгнення та значні міграційні потоки населення; глобальні тенденції динамічного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та штучного інтелекту тощо. Водночас, такі зміни сприяли розширенню освітніх можливостей та прискореному впровадженню сучасних форм здобуття освіти, серед яких можна визначити дистанційну форму навчання, екстернат та сімейну освіту, дуальну форму тощо.

За результатами репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)²⁴ на питання «чи змінився доступ до освіти для молоді під час воєнного стану» 18% респондентів відповіли «покращився», 27% – «не змінився» та переважна більшість опитуваних, а саме 50%, визначила, що доступ «погіршився». Це може пояснюватись недостатнім рівнем забезпечення закладів освіти безпековою інфраструктурою, зокрема обладнаними укриттями під час воєнних загроз, а також низьким рівнем впровадження цифрових технологій, зокрема у віддалених сільських поселеннях, для забезпечення безперервного освітнього процесу. У статеві-віковій структурі суттєвих коливань та відхилень від загальної тенденції відповідей не спостерігається. На питання «чи адаптувались освітні програми до викликів воєнного часу» переважна більшість молодих людей, а саме 73%, надали стверджувальні відповіді, що може свідчити про високу адаптивність закладів різнорівневої освіти до сучасних реалій.

У цілому, структуру учнів/учениць закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) в умовах воєнного стану можна назвати умовно стабільною²⁵.

Структура учнів/учениць закладів загальної середньої освіти

Учні/учениці закладів загальної середньої освіти, тис. осіб	2021/2022	2022/2023	2023/2024	2024/2025
загальна кількість учнів/учениць, у тому числі	4 188,4	4 003,2	3 867,8	3 706,7
дівчата	2 059,0	1 969,3	1 902,3	1 823,4
хлопці	2 129,4	2 033,8	1 965,5	1 883,3
учні/учениці віком від 14 років, у тому числі	976,7	991,4	1 021,4	1 021,7
дівчата	486,8	493,3	505,6	505,2
хлопці	490,0	498,1	515,8	516,5
частка молоді ЗЗСО, %	23,3	24,8	26,4	27,6

Протягом навчальних 2021-2025 років прослідковується загальна тенденція скорочення кількісного складу здобувачів середньої освіти, яка пов'язана переважно із демографічною кризою, зовнішньою міграцією та тимчасовою окупацією частин регіонів України. Натомість, частка молоді віком від 14 років у загальній кількості учнів/учениць ЗЗСО поступово зростає. У 2024/2025 навчальному році темп зростання почав уповільнюватись, що може свідчити про наближення кількості молоді відповідної вікової групи до так званого «плато» та ймовірний початок зворотної тенденції у бік скорочення у найближчому майбутньому. Індекс гендерного паритету наближується до одиниці, що свідчить про незначні відхилення у гендерному співвідношенні учнів/учениць ЗЗСО.

Професійно-технічна освіта сьогодні втрачає актуальність та стає все менш популярною серед молоді. За досліджуваний період 2021-2025 навчальних років кількісний склад здобувачів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗППО) зменшився на 14,3%. У гендерному співвідношенні чисельну

²⁴ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

²⁵ Демографічна та соціальна статистика / Освіта. Державна служба статистики України. <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

перевагу мали хлопці з часткою 60,4%. Молодь, що була працевлаштована після здобуття освіти за результатами 2024/2025 навчального року, склала 38,2% від загальної кількості здобувачів освіти. Випускники/випускниці були забезпечені робочими місцями у промисловості, сільському господарстві, транспорті, зв'язку, будівництві, торгівлі і громадському харчуванні, житлово-комунальному господарстві²⁶.

Натомість, попит на послуги закладів фахової передвищої освіти (ЗФПО) за період з 2021/2022 навчального року поступово зростає, що обумовлено легкістю та доступністю вступу за відповідним освітньо-професійним ступенем, у тому числі на базі базової середньої освіти, та здобуттям спеціалізації у галузі професійної діяльності. Молодь у студентській спільноті ЗФПО складає майже 85% від загальної кількості здобувачів, серед яких чоловіки (56,7%) мають чисельну перевагу проти жінок (43,3%). За роки повномасштабного вторгнення збільшення кількості молодих студентів/студенток становило майже 20%. Найпопулярніші галузі знань серед здобувачів освіти: управління і адміністрування (13,7%), охорона здоров'я (11,2%), аграрні науки (8,8%), інформаційні технології (8,7%), транспорт (7,9%).

Протилежна ситуація спостерігається у закладах вищої освіти (ЗВО), які за роки військової агресії втратили близько 13,3% молодих студентів/студенток. Освітня міграція випускників/випускниць українських ЗЗСО у вищі навчальні заклади переважно європейських країн набуває актуальності завдяки сприятливим умовам соціальних програм тимчасового захисту, створеним відповідно до Директиви Європейської комісії²⁷.

Структура студентів/студенток закладів вищої освіти

Студенти/студентки закладів вищої освіти, тис. осіб	2021/2022	2022/2023	2023/2024	2024/2025
загальна кількість студентів/студенток, у тому числі	1 046,7	1 053,8	1 148,7	956,4
жінки	563,0	530,7	535,7	466,1
чоловіки	483,7	523,1	613,0	490,3
молодь²⁸	978,4	-	1 009,8	848,7
жінки	524,2	-	488,6	428,1
чоловіки	454,2	-	521,2	420,6
частка молоді, %	93,5	-	87,9	88,7

Частка молоді серед студентів/студенток ЗВО у 2024/2025 навчальному році становила майже 89%. Найбільш популярні галузі знань для здобуття освіти є управління і адміністрування (13,4%), освіта/педагогіка (11,3%), інформаційні технології (9,8%), соціальні та поведінкові науки (8,3%), право (7,1%), охорона здоров'я (7,0%)²⁹. За період повномасштабного вторгнення освітні орієнтири молоді суттєво не змінилися, зокрема за результатами 2021/2022 навчального

²⁶ Демографічна та соціальна статистика / Освіта. Державна служба статистики України. <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

²⁷ European Commission. Temporary Protection. <https://commission.europa.eu/>.

²⁸ Дані за 2022/2023 навчальний рік щодо здобувачів освіти серед молоді відсутні.

²⁹ Державна служба статистики України. Освіта. <https://www.ukrstat.gov.ua/>

року найбільша кількість здобувачів освіти отримувала знання з управління і адміністрування (12,9%), освіти/педагогіки (12,3%), інформаційних технологій (8,9%), охорони здоров'я (7,9%), права (7,7%) та соціальних та поведінкових наук (6,3%).

Кількість молодих людей, що вирішили продовжити освіту за наступним освітньо-кваліфікаційним рівнем для здобуття наукового ступеню через навчання в аспірантурі, суттєво зросла – майже на 59,0% за період 2021-2024 років. Частка молодих аспірантів/аспіранток становить 56% від загальної кількості здобувачів освіти, серед яких значна чисельна перевага має місце серед молодих чоловіків (82%) проти молодих жінок (18%).

З однієї сторони, збільшення чисельного складу здобувачів освіти під час воєнного стану, переважно серед чоловіків, відбувається з метою отримання додаткових знань та навичок, що особливо необхідні в умовах високого рівня невизначеності та нестабільності, а також можливостей професійної самореалізації. З іншого боку, вступ молодих чоловіків призовного віку в заклади освіти забезпечує їх юридично обґрунтованою можливістю відстрочки від направлення для проходження базової військової служби та уникнення мобілізації.

Спроможність молоді ефективно реалізовувати набуті знання, розвинені здібності та накопичений інтелектуальний і творчий потенціал у результаті здобутої освіти забезпечує відтворення та нарощення людського капіталу в країні. Ефективна суспільно-економічна інтеграція молодої людини відбувається через розкриття її ціннісних орієнтацій щодо професійного самовизначення на етапі вибору професії. Молодь здійснює вибір професії без належної обізнаності щодо потреб ринку праці, вимог до кваліфікації та можливостей професійного зростання, що зумовлює невідповідність між обраною освітньою траєкторією та майбутніми кар'єрними перспективами. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді (2025)³⁰ свідчать, що при виборі спеціальності для навчання, молоді люди зазвичай керуються власними інтересами та захопленнями (60%), перспективами працевлаштування (26%), порадами батьків чи друзів (24%), зручним місцем розташування навчального закладу (11%), наявністю безкоштовного навчання (11%), випадковістю вибору (7%), а також через проходження профорієнтаційних заходів (4%).

В умовах сьогоденних реалій потреб ринку праці та перспектив особистісного розвитку молодої людини особлива увага має бути сфокусована на розбудові дієвої системи профорієнтаційної роботи з молоддю з урахуванням особливостей і тенденції сучасного суспільного розвитку з метою зміцнення людського капіталу країни. Створення умов успішного професійного самовизначення та реалізації особистісного потенціалу забезпечить високу адаптивність молодої людини до запитів і викликів сучасності. Процес повоєнної відбудови вимагатиме трансформації системи освіти для збереження та примноження людського капіталу серед молоді для створення високого

³⁰ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

конкурентоздатного середовища, забезпечення ринку праці необхідними кваліфікованими працівниками, сприяння у створенні нових видів економічної діяльності через впровадження механізмів «розкриття талантів» молодих людей, та як наслідок інноваційного розвитку держави.

1.5. Молодь на ринку праці в умовах повномасштабної агресії

Негативні демографічні тенденції, загострені наслідками повномасштабного вторгнення, створюють несприятливі умови щодо перспектив розвитку ринку праці в Україні та участі молоді в ньому. Трансформація вікової структури населення свідчить про демографічне старіння, скорочення чисельності працездатного населення, що, в свою чергу, призводить до збільшення демографічного навантаження. Внаслідок цього загострюються структурні диспропорції, зокрема зростання безробіття, підвищення рівня незадекларованої зайнятості, посилення втрати людського капіталу. З урахуванням динаміки змін на ринку праці в Україні досі залишається нерозвинена система професійного розвитку впродовж життя та адаптації до множинності змін у кар'єрній траєкторії.

Зазвичай молодь починає серйозно замислюватись про розбудову власної кар'єри та професійний розвиток після закінчення навчання та здобуття освіти. Вихід молодих людей на ринок праці починається переважно з пошуку першого робочого місця. Такий процес може супроводжуватись певними труднощами, зокрема у невідповідності рівня та якості отриманої освіти необхідним професійним обов'язкам та компетентностям; відсутності досвіду роботи, що вимагає переважна більшість роботодавців; незбіжності поглядів та запитів молоді з пропозиціями та умовами роботодавців щодо рівня заробітної плати, робочого графіку та розпорядку тощо.

Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)³¹ підтверджують той факт, що професійний інтерес до сфери діяльності є ключовим пріоритетом при виборі роботи, про що визначають 41% опитуваних. Серед інших чинників молоді люди звертають увагу на зручність графіку роботи (35%), перспективу заробітків (33%), зручне місце розташування (26%), можливість кар'єрного росту (21%), випадковість вибору (13%), наявність соціальних гарантій і бонусів (7%). Зокрема, у віковій структурі відповідей щодо випадковості вибору роботи найбільша кількість була зазначена юною молоддю віком 14-19 років (16%). Така оцінка відповідей вимагає направлення фокусу уваги на розширення програм та збільшення кількості заходів з профорієнтаційного визначення серед юних молодих людей щодо їх професійного розвитку, самореалізації особистого творчого та інтелектуального потенціалу та формування свідомого ставлення до розвитку власної кар'єри.

Між потенційним молодим працівником та роботодавцем виникає напруженість, що стосується ключових невіршених питань у

³¹ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

працевлаштуванні, зокрема щодо відсутності досвіду, невідповідності необхідних функціональних і професійних обов'язків якості отриманих знань та навичок, завищених очікувань роботодавців та соціальної незрілості потенційних працівників, низького рівня доходів першого робочого місця тощо. Такі бар'єри у взаємодії посилюють негативні тенденції на ринку праці, а саме пов'язані із потенційним зростанням безробіття серед молоді, підштовхуванням до трудової міграції, втратою мотивації до роботи, скороченням зацікавленості у легальній зайнятості та зміною структури ціннісних професійних орієнтацій молоді людини.

Згідно з результатами щорічного соціологічного дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)³² 21% молодих людей стикались з обмеженнями та бар'єрами у контексті економічних перешкод щодо умов та можливостей для працевлаштування або ведення підприємницької діяльності. Частка безробітних молодих людей скоротилась з 11% у 2023 році до 9% у 2024 році. Втім, 18% опитаної молоді проявили занепокоєння ймовірністю неактуальності здобутої професії та можливими обмеженнями на ринку праці.

За період повномасштабного вторгнення ринок праці України зазнав суттєвих трансформацій щодо посилення дисбалансу між попитом та пропозицією на робочу силу.

Основні показники ринку праці

Основні показники ринку праці	2021	2022	2023	2024
кількість зареєстрованих безробітних, тис. осіб, у тому числі	1 191,0	867,6	483,2	388,4
жінки	670,3	527,0	348,0	299,4
чоловіки	520,7	340,6	135,2	89,0
кількість вакансій, тис. од.	705,8	396,3	329,4	-
коефіцієнт покриття	1,7	2,2	1,5	-
кількість зареєстрованих безробітних молодих людей, тис. осіб	369,5	248,5	126,0	101,6
жінки	210,6	153,0	95,1	-
чоловіки	158,9	95,5	30,9	-
частка безробітної молоді, %	31,0	28,6	26,1	26,2

За даними Державної служби зайнятості³³ кількість зареєстрованих безробітних молодих людей протягом 2021-2024 років зменшувалась разом зі зменшенням загальної кількості безробітних в Україні. Частка безробітної молоді у 2024 році скоротилась до 26%. З одного боку, така тенденція свідчить про зменшення питомої ваги молоді серед безробітного населення. З іншої сторони, кількість молоді на ринку праці поступово скорочується, що призводить до зменшення працездатного населення та до суттєвих змін у взаємодії між роботодавцями та потенційними працівниками. Хоча пропозиція робочої сили

³² Вплив війни на молодь в Україні (2024). Опитування проведені дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні» (EU4Recovery) та «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що реалізуються за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Данії.

³³ Державна служба зайнятості. Аналітична та статистична інформація. <https://old.dcz.gov.ua/storinka/analitika-ta-statystyka>.

залишається обмеженою з високим коефіцієнтом покриття, на ринку праці має місце дефіцит кадрів за окремими видами економічної діяльності, а саме у переробній промисловості, енергетиці, будівництві та транспорті і складському господарстві. Зростання попиту на працівників у цих галузях змушує роботодавців підвищувати заробітну плату для утримання кваліфікованих працівників і залучення нової робочої сили серед найбільш затребуваних професій. За даними Державної служби статистики України за результатами I півріччя 2025 року середній розмір заробітної плати становив 23,5 тис. гривень, що на чверть більше, ніж за відповідний період 2024 року³⁴.

Структура безробітної молоді за видами економічної діяльності, 2023

Найбільша кількість безробітних молодих людей має кваліфікації та попередній професійний досвід переважно у видах економічної діяльності з надання послуг, зокрема у фінансовій і страховій діяльності, індустрії гостинності, торгівлі та інформаційно-комунікаційній сфері. Підвищена пропозиція молоді робочої сили у зазначених галузях створюється суттєвим перевищенням кількості зареєстрованих безробітних проти кількості зареєстрованих вакантних місць, створених роботодавцями.

За прогнозними даними Національного Банку України³⁵ за підсумками соціально-економічного становища України 2025 року рівень безробіття коливатиметься у діапазоні 10,9%-11,6% та поступово зменшуватиметься у наступні роки переважно через скорочення дефіциту кадрів та адаптацію підприємств до викликів на ринку праці. Рівень зайнятості залишатиметься на рівні вищому за показник до повномасштабного вторгнення з обмеженим обсягом ринку від потенційно можливого. Продовження військових дій загострить нерівномірність регіональних ринків праці, а саме на прифронтових територіях та в областях з високим ризиком обстрілів, завдяки внутрішній

³⁴ Державна служба статистики України. Середня заробітна плата за видами економічної діяльності. <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

³⁵ Просто про економіку (на основі матеріалів Інфляційного звіту січень 2025). <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsiyogo-zvitu-sichen-2025-roku>.

трудовій незворотній міграції молоді як найбільш мобільної та активної соціально-демографічної групи населення.

Економічна нестабільність в умовах воєнних дій суттєво звужує перспективи працевлаштування молодих людей. Зміни у статеві-віковій структурі працездатного та працевлаштованого населення, а також скорочення рівня зайнятості, у першу чергу, пов'язані із мобілізаційною політикою та продовженням дії воєнного стану, внутрішньою та зовнішньою міграцією людських ресурсів, зокрема молоді, зростанням природного скорочення населення та збільшенням кількості осіб з числа вразливих груп. Чисельність молодих чоловіків, що шукали роботу, значно зменшилась, що вплинуло на необхідність у перекваліфікації жінок для задоволення потреб у чоловічих професіях та посилило їх роль на ринку праці.

Внаслідок таких змін в економіці загострюється структурне безробіття через дефіцит кадрів кваліфікованих працівників особливо серед робочих професій (електромонтер з ремонту електроустаткування, слюсар-сантехнік, слюсар-електрик, монтер колії, слюсар аварійно-відновлювальних робіт, зварник, електрогазозварник, автослюсар тощо). Вирішення цієї проблеми може бути забезпечено ефективним впровадженням механізмів дуальної форми здобуття освіти, що характеризується підвищеною практичною спрямованістю завдяки безпосередній залученості молоді до бізнес-процесів суб'єктів господарювання. Це, в свою чергу, сприятиме забезпеченню молодих людей робочими місцями та приведенню у відповідність освітніх програм до потреб роботодавців та умов ринку праці.

За результатами дослідження дуальної професійно-технічної освіти (2025)³⁶, здійсненого Київською школою економіки спільно з Міністерством освіти та науки України, частка здобувачів дуальної освіти зросла з 2,6% у 2018 році до 7,7% у 2024 році, що становило близько 15 здобувачів на одне підприємство, залучене до участі у програмі. Суб'єкти господарювання визначають, що їх активність може бути підвищена через впровадження механізмів фінансових та нефінансових стимулів.

Серед найпривабливіших сфер економічної діяльності молоді люди визначають ІТ сферу та програмування (25%), освіту і науку (22%), медицину (21%), творчі професії (21%), бізнес, менеджмент, підприємництво (21%), про що свідчать результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)³⁷. Хоча для переважної більшості молодих людей (64%) рівень заробітної плати залишається ключовим чинником у виборі місця роботи, серед інших значущих умов під час працевлаштування респонденти зосереджують увагу на графіку роботи (46%), можливостях кар'єрного зростання (38%), безпекових умовах на місці роботи (26%),

³⁶ Дуальна професійно-технічна освіта в Україні. Як масштабувати і збільшити участь бізнесу. 2025. Дослідження підготовлено Центром дослідження освіти в надзвичайних ситуаціях (KSE Institute) у межах багаторічної програми стійкості MYRP Ukraine, що фінансується глобальним фондом Education Cannot Wait.

³⁷ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

взаєминах у колективі (23%), можливостях працювати дистанційно (14%), соціальних гарантіях (10%), престижності та соціальному статусі (7%).

Істотні зміни на ринку праці в умовах повномасштабного вторгнення мають загрозливі наслідки, що позначаються у скороченні робочих місць, зростанні безробіття та трансформації секторальної структури зайнятості, що посилюють дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили. Подолання зазначених викликів потребує системного підходу взаємодії державних та приватних ініціатив, спрямованих на адаптацію до нових умов та сприяння стабільності та відновлення ринку праці, у тому числі через розвиток молодіжного підприємництва. Залучення молоді у підприємницький сектор через стимулювання та мотивацію створить умови для стабілізації географічних та структурних змін на ринку праці завдяки насиченості самозайнятими особами, створенню додаткових робочих місць, зниженню рівня безробіття та посиленню конкурентоспроможності в окремих видах економічної діяльності.

Серед молодих людей, що взяли участь у репрезентативному соціологічному дослідженні становища молоді в Україні (2025) 66% респондентів висловили бажання відкрити власну справу та набути статус підприємця. Високий рівень підприємницьких настроїв у віковій структурі респондентів спостерігається у молоді юного віку та знижується з дорослішанням, а саме 14-19 років – 75%, 20-24 років – 69%, 25-29 років – 67%, 30-35 років – 57%. Така економічна активність пов'язана із амбітністю, ініціативністю, адаптивністю та здатністю молодих людей ризикувати та реалізовувати власний потенціал, що забезпечить динамічний розвиток сегменту молодіжного підприємництва. Незважаючи на позитивні підприємницькі орієнтації, ключовими бар'єрами, що перешкоджають розпочати власну справу, молодь визначає недостатність фінансових ресурсів, економічну нестабільність, складну безпекову ситуацію, відсутність досвіду, знань та інституційної підтримки, високу конкуренцію на ринку та невпевненість.

Перешкоди для започаткування власної справи

Результати дослідження можуть бути покладені в основу обґрунтування політик у сфері підтримки малого та середнього бізнесу та розробки інструментів

мотивування і стимулювання молодіжного підприємництва через подолання стримуючих чинників розвитку.

Регіональний та кваліфікаційний дисбаланс на ринку праці вимагає стратегічних підходів для забезпечення відповідності між вимогами роботодавців і можливостями претендентів. У даному контексті здобуття нових знань та навичок, перенавчання, підвищення кваліфікації, перекваліфікація можуть забезпечуватись різними формами та підходами неформальної освіти для задоволення попиту на робочу силу у найбільш затребуваних галузях економічної діяльності, а також для зміцнення та відтворення людського капіталу. Разом із цим, особливої актуальності набуває потреба в ефективному інтегруванні (реінтегруванні) молодих осіб з числа вразливих категорій населення у суспільно-економічний простір (ветеранів/ветеранок, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб тощо) з метою насичення локальних ринків праці та реалізації підприємницьких амбіцій таких молодих людей. Перехід молоді до самозайнятості та участь у реалізації власних підприємницьких ініціатив, у тому числі у соціальному та інклюзивному підприємстві, сприятиме економічному зростанню та посиленню економічної стійкості і безпеки як на національному, так і на місцевому рівнях та забезпечить самореалізацію та самовираження молоді людини у суспільному житті.

1.6. Молода сім'я та сімейні орієнтації молоді

Сім'я, як головний інститут соціалізації та особистісного зростання молоді людини, відіграє невід'ємну роль у життєдіяльності суспільства, його соціальному розвитку та безпосередньо впливає на процес відтворення населення. Прискорене демографічне старіння, що обумовлено низьким рівнем народжуваності, високим рівнем смертності та інтенсивними процесами зовнішньої міграції молоді, є передумовою трансформації інституту сім'ї та її впливу на зміни у соціально-економічному розвитку на національному та місцевому рівнях. Сім'я та сімейні стосунки створюють основу формування життєвих і моральних цінностей людини, забезпечують підтримку психічного і фізичного здоров'я, сприяють розвитку якостей і здібностей, необхідних для інтеграції молоді людини у суспільно-економічне життя.

Загальносвітові тенденції свідчать про деформації традиційних форм сімейного життя і сімейних цінностей та розбудову інших альтернативних форм організації сім'ї. Відповідні трансформації, що впливають на зміни і розвиток інституту сім'ї, відбуваються й в українському суспільстві. Зокрема, важливим компонентом формування сімейних стосунків у контексті правового аспекту дослідження сімейного складу є шлюб. За період 2019-2021 років спостерігалась поступова тенденція зменшення кількості укладених шлюбів серед молодих чоловіків і жінок. А саме, частка зареєстрованих шлюбів серед молодих чоловіків скоротилась з 70,8% у 2019 році до 67,3% у 2021 році; відповідно частка молодих жінок, що вступили у шлюб, зменшилась з 77,1% у 2019 році до 73,8% у

2021 році³⁸. Виходячи з наведеної статистики, молоді жінки проявляли більшу активність і бажання взяти шлюб, ніж молоді чоловіки. Незважаючи на негативну динаміку скорочення шлюбного потенціалу, чисельна перевага одружених молодих жінок у порівнянні з чоловіками зростала, зокрема з 8,8% у 2019 році до 9,6% у 2021 році. Найбільша кількість шлюбів у період до початку повномасштабного вторгнення, укладених молодими чоловіками, спостерігалась серед вікової групи 25-29 років, частка якої складала 42,5% від загальної кількості шлюбів. В свою чергу, молоді жінки вступали у шлюб переважно у віці до 25 років з часткою 47,2%.

Під час повномасштабного вторгнення та тривалого подовження військових дій Україна зазнає великих людських втрат, як серед військових, так і цивільного населення, що впливає на трансформацію статево-вікової структури. У зв'язку із чим, з одного боку, відбуваються процеси ймовірного відтермінування укладення шлюбів через високі ризики нестабільності та невизначеності. З іншого боку, вступ у шлюб прискорюється через бажання юридичного оформлення стосунків особливо серед військовозобов'язаних для набуття повноцінних прав і обов'язків подружжя щодо поваги до особистості, спільного вирішення питань життя сім'ї, матеріального забезпечення та піклування про дітей і членів родини³⁹. У цілому, шлюбний потенціал в країні скорочується та змінює сімейну структуру населення, що призводить до негативного впливу на дітонародження.

Ключові причини таких трансформацій полягають у зміні життєвих цілей та ціннісних орієнтацій молоді, пов'язаних із переоцінкою стереотипів сімейного і особистого щастя. Серед пріоритетних життєвих бажань і цілей відбуваються заміщення, про що свідчать результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)⁴⁰. Хоча сімейне щастя визначається одним з ключових пріоритетів в особистих життєвих досягненнях молодої людини, інші життєві цілі мають не менш вагомий значення для її самореалізації у житті. Особисті цінності, пов'язані із «щасливою власною родиною», поступово втрачають свою значущість. Зокрема, кількість опитуваних молодих людей, що визначили цей життєвий пріоритет, зменшилась з 41% у 2021 році до 32% у 2025 році. Натомість, кількість відповідей щодо важливості «дітей» збільшилась з 23% у 2021 році до 33% у 2025 році. Фокус життєвих орієнтацій за роки повномасштабного вторгнення був зміщений у бік навчання і набуття кваліфікації, розбудови кар'єри, самореалізації та матеріального забезпечення, а також піклування про власне здоров'я.

³⁸ Державна служба статистики України. Статистика населення України. Демографічні процеси і відтворення населення. http://db.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp.

³⁹ Людмила Слюсар. Українська сім'я в умовах війни. Демографія та соціальна економіка. 2023, №2 (52).

⁴⁰ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

Найважливіше в особистому житті молоді

Таким чином, життєдіяльність молоді поза сім'єю виходить на перший план; материнство та народження дітей втрачає життєвий пріоритет. За офіційними даними Державної служби статистики України⁴¹ у період до початку повномасштабного вторгнення спостерігалась негативна тенденція поступового зниження вікових коефіцієнтів народжуваності молодих жінок.

Вікові коефіцієнти народжуваності молодих жінок (на 1000 жінок відповідного віку)

рік	15-19 років	20-24 років	25-29 років	30-34 років
2019	16,9	68,1	76,5	52,4
2020	15,8	66,4	76,3	52,2
2021	13,8	61,5	73,1	51,5

Народжуваність знижується серед молодих жінок усіх вікових категорій: найбільше скорочення має місце у жінок віком 20-24 років – майже на 9,7% та віком 25-29 років – на 4,4%. Незважаючи на те, що серед ціннісних життєвих пріоритетів майже третина опитуваних молодих людей визначає важливість наявності дітей, в Україні динамічно поширюється сімейна модель одностатності⁴².

Структура домогосподарств за кількістю дітей у їх складі

Кількість дітей	2018	2019	2020	2021
1 дитина	75,5%	74,8%	79,4%	79,5%

⁴¹ Державна служба статистики України. Статистика населення України. Демографічні процеси і відтворення населення. http://db.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp.

⁴² Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України. Статистичний збірник. (2018-2021). Державна служба статистики України.

2 дитини	20,9%	22,5%	18,1%	18,4%
3 і більше дітей	3,6%	3,6%	2,5%	2,1%

До початку повномасштабного вторгнення частка сімей, що мали тільки одну дитину, досягла близько 80% у загальній кількості домогосподарств. Відповідно кількість сімей з двома і більше дітьми поступово зменшується, що свідчить про негативну динаміку уповільнення та скорочення рівня народжуваності та загострення несприятливих тенденцій демографічної кризи. Внаслідок прискореного скорочення загальної чисельності населення України, зокрема серед чоловіків, масштабної зовнішньої міграції, високого рівня економічної нестабільності та небезпеки для здоров'я і життя в українському суспільстві відбуваються загрозові трансформації у репродуктивних настроях та перспективах дітонародження серед молодого покоління. Існує ризик, що сформовані дітородні цінності щодо реалізації сімейних потреб через модель одnodітної сім'ї, передаватимуться наступним поколінням, що сприятиме поглибленню депопуляції населення у майбутньому.

У дослідженні Київської школи економіки на замовлення Міністерства соціальної політики України⁴³ щодо визначення потреб та інструментів забезпечення підтримки сімей з дітьми було обґрунтовано роль соціального захисту сімей з дітьми у забезпеченні їх добробуту і зміцненні основ для довгострокового розвитку людського капіталу. Оцінка потреб здійснювалась, у тому числі, з урахуванням запитів батьків у процесі виховання дітей. Серед ключових висновків дослідження виявлено: недостатній рівень сервісної підтримки, неузгоджений із щоденними потребами дітей; недостатня фінансова допомога, у тому числі при народженні дитини; обмежена підтримка догляду та батьків; прогалини в задоволенні базових потреб молодшої сім'ї.

У зв'язку із чим, державна політика щодо збереження та відтворення кількісного та якісного складу населення має бути направлена на допомогу молодим сім'ям і самотнім молодим людям у розв'язанні питань щодо дітонародження, збереження здоров'я, зокрема репродуктивного, та впровадження ефективних принципів та підходів планування сім'ї і виховання дітей.

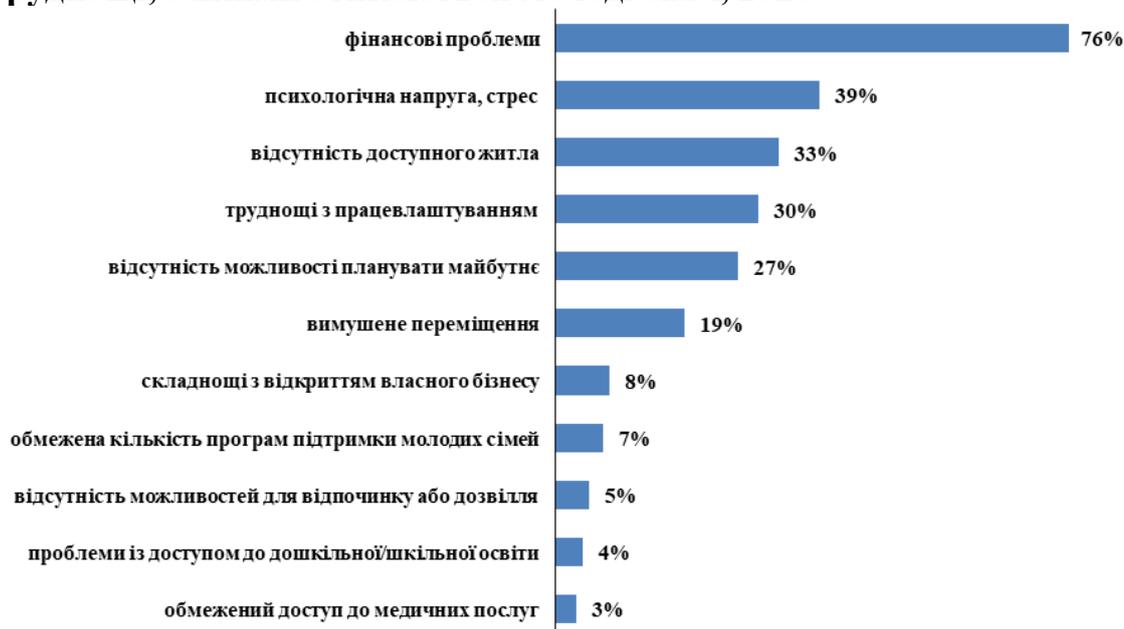
Крім того, трансформації шлюбно-сімейних відносин, у тому числі зміни у складі та розмірі сім'ї, в умовах військової агресії відбуваються під впливом інтенсивних міграційних рухів населення, як усередині країни, так і за кордон. Взаємодія між членами сім'ї ускладнюється вимушеними переміщеннями та територіальними роз'єднаннями, що впливають на численні ризики, які стосуються перевірки стійкості стосунків, соціалізації та адаптації до нових місць проживання, у тому числі за кордоном, забезпечення належних матеріальних умов утримання та задоволення необхідних життєвих потреб тощо. Такі тенденції носять загрозовий характер для забезпечення непохитності і

⁴³ Підтримка сімей з дітьми: потреби та інструменти їх забезпечення. Дослідження підготовлено Київською школою економіки на замовлення Міністерства соціальної політики України за фінансової та експертної підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), 2024.

стабільності шлюбно-сімейних стосунків та послаблюють соціальний статус інституту сім'ї як ключової складової формування сильного і стійкого суспільства.

Недостатній рівень матеріального забезпечення залишається ключовою проблемою, з якою стикаються молоді сім'ї в умовах нестабільного економічного становища та високого рівня невизначеності майбутнього за результатами репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)⁴⁴.

Труднощі, з якими стикаються молоді сім'ї, 2025

Фінансові проблеми відчуває найбільша кількість молодих сімей (76%), що безпосередньо впливає на спроможність молоді виховувати дітей та забезпечувати їх базові потреби. Труднощі з працевлаштуванням, складнощі з відкриттям бізнесу, обмежена кількість програм підтримки молодих сімей залишаються серед основних чинників незадовільного матеріального становища та стримують самореалізацію і особистий розвиток молоді. Незначна кількість респондентів визначила, що існують певні проблеми з обмеженими можливостями та доступом до дозвіллевих, освітніх, медичних послуг, що суттєво не впливає на загальну структуру відповідей, але потребує вжиття заходів щодо покращення надання таких послуг.

Повномасштабне вторгнення змінило звичний ритм життєдіяльності переважної більшості молодих людей, що вплинуло на посилення психологічної напруги та підвищення рівня стресу, про що визначили 39% респондентів. Окрім традиційних інструментів збереження та покращення ментального здоров'я через психосоціальну підтримку та посилення життєстійкості, на перший план виходить сімейна солідарність, згуртованість та взаємодопомога як ключові

⁴⁴ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

складові самозбереження молоді людини та взаємної підтримки в умовах кризових ситуацій військової агресії.

Для третини молодих людей відсутність доступного житла є проблемою, яка прямо або опосередковано пов'язана з фінансовим становищем у сім'ї та можливостями планувати майбутнє. Необхідність впровадження реальних дієвих інструментів для реалізації житлових прав молодих сімей та відкриття можливостей доступу молоді на ринок житла залишається вкрай актуальним завданням особливо в умовах сьгоднішніх викликів. Стратегічні напрями державної сімейної політики в Україні мають бути направлені на зміцнення інституту сім'ї, зокрема молоді сім'ї, з урахуванням її потреб та інтересів, а також забезпечення розбудови самодостатнього партнерства, створеного на добровільній основі та рівних можливостях самореалізації кожного його члена з посиленням економічної, соціальної та духовної спроможності, у тому числі через інструменти підтримки дітонародження з метою виходу з демографічної кризи в країні.

1.7. Міграція молоді як наслідок повномасштабного вторгнення

Загрозливими викликами для України під час військової агресії стали масштабні внутрішні та зовнішні міграційні рухи населення. Повномасштабне вторгнення катастрофічно вплинуло на загальну демографічну ситуацію та загострило перебіг існуючих негативних тенденцій щодо депопуляції та міграції. Високий рівень втрат серед цивільного населення та військових; тимчасова окупація значних територій на сході та півдні країни; руйнування і пошкодження майна, зокрема житлового фонду, цивільної, критичної інфраструктури; небезпека та ризики обстрілів; високий рівень невизначеності в умовах економічної нестабільності і строків закінчення війни стали ключовими чинниками, що позначились на суттєвих утратах людського капіталу, зокрема серед молоді, через міграцію.

За даними Міністерства соціальної політики України на вересень 2025 року кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) віком 11-40 років становила 1,59 млн. осіб, що складало майже 34,6% від загальної кількості зареєстрованих ВПО⁴⁵, зокрема, віком 11-20 років – понад 554 тис. осіб, 21-30 років – понад 423 тис. осіб, 31-40 років – понад 610,2 тис. осіб. Водночас, відповідно до звіту Міжнародної організації з міграції (МОМ)⁴⁶, станом на жовтень 2025 року в Україні налічувалось близько 1,02 млн. осіб віком від 10 до 39 років категорії ВПО, що становить третину від загальної кількості ВПО в Україні. У 2022-2023 рр. наводилася інформація, що внаслідок військової агресії постраждали 40% молоді в Україні: понад два мільйони молодих людей стали

⁴⁵ Міністерство соціальної політики України. Внутрішньо переміщені особи. Інтерактивний дашборд. <https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo>.

⁴⁶ International Organization for Migration (IOM). Ukraine — Internal Displacement Report — General Population Survey Round 21 (October 2025). <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-21-october-2025>.

внутрішньо переміщеними особами та ще близько 2 мільйонів молодих людей виїхали за кордон⁴⁷.

Крім того, за оперативними даними на кінець 2022 року ще 2,9 мільйона українців були переміщені на територію РФ; на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей проживало до 2,8 млн. осіб; на інших тимчасово окупованих територіях залишалось до 1,2 млн. осіб; за даними незаконного перепису населення у 2021 році на території АР Крим проживало 2,5 млн. осіб.

За даними громадських організацій,⁴⁸ до 1,6 млн. українських дітей залишається на тимчасово окупованих територіях України. За іншими розрахунками, на окупованих частинах Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської областей проживають понад 600 тис. молодих осіб віком 18-29 років⁴⁹. Втрата молоддю приналежності до українського суспільства є ключовою загрозою. За даними дослідження Центру громадянської освіти «Альменда»⁵⁰ на тимчасово окупованих територіях здійснюється викорінення української ідентичності і нав'язування російського мілітаризованого патріотизму.

Найбільша кількість переселенців віком 11-40 років переміщувалась у більш інфраструктурно розвинені агломерації, а саме у Дніпропетровську (3,7%), Харківську (3,6%), Одеську (2,1%), Львівську (1,9%), Київську (1,9%) області, а також у місто Київ (4,1%). В умовах продовження воєнних дій та збереження високого рівня невизначеності та небезпеки, співвідношення між внутрішньо переміщеними особами, що орієнтовані на повернення, та тими, які прагнуть інтегруватись у суспільно-економічне життя за місцем нового проживання, продовжить невідворотно змінюватись на перевагу останніх. За результатами репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)⁵¹ внутрішньо переміщені особи переважно стикаються з проблемами з житлом (63%), матеріальними труднощами (51%), проблемами із працевлаштуванням (31%), труднощами з адаптацією та психологічним дискомфортом (28%), проблемами з оформленням документів, соціальних виплат (25%), упередженим ставленням з боку місцевих жителів (12%), доступом до медичних послуг (10%), доступом до освіти та організації дозвілля дітей (7%). Тому з метою ефективної адаптації (реадаптації) та інтеграції (реінтеграції) вимушених переселенців у локальне середовище місцеві політики мають бути направлені на підтримку молоді з урахуванням її потреб та запитів через

⁴⁷ Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Молодь і спорт»: // https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c857ebc6f13b64170ae939_%D0%9C%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%8C%20%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82.pdf.

⁴⁸ Українські діти та молодь в окупації: що відбувається.

<https://zmina.info/columns/ukrayinski-dity-ta-molod-v-okupaciyi-shho-vidbuvayetsya/>.

⁴⁹ Кількість молоді в Україні за час вторгнення скоротилися на понад 2 мільйони. <https://sobor.com.ua/news/molod-16>.

⁵⁰ Аналітичний звіт «Молодіжна політика РФ як інструмент знищення ідентичності на ТОТ України», підготовлений Центром громадянської освіти «Альменда» в рамках проекту «Молодіжна політика Російської Федерації як інструмент індоктринації та мілітаризації дітей».

⁵¹ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

впровадження цільових програмних ініціатив щодо їх ефективного доєднання до місцевих громадських спільнот та сприяння залученню у суспільний простір.

Активізація зовнішньої міграції молоді створює передумови для виникнення нових викликів та суспільно-соціальних ризиків через втрату людського та трудового потенціалу серед молодого покоління. Серед ключових загроз масштабної еміграції, що мають руйнівні наслідки для державної стійкості та безпеки у всіх сферах життя суспільства, можна виділити (1) возз'єднання сімей за кордоном та їх повна інтеграція у життя суспільства приймаючої країни, (2) трансформація сімейних цінностей щодо послаблення репродуктивних настроїв та шлюбного потенціалу, відтермінування дітонародження, (3) відтік працездатного населення та зростання структурно-кваліфікаційних диспропорцій на внутрішньому ринку праці, підвищення демографічного навантаження, (4) послаблення національно-патріотичних орієнтацій молоді за кордоном та втрата сенсу і віри у перспективне повоєнне відновлення країни, (5) загострення соціально-демографічної кризи через скорочення народжуваності та збільшення осіб серед вразливих груп населення, (ветеранів/ветеранок, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, людей похилого віку тощо).

З початку повномасштабного вторгнення держави Європейського Союзу й інші країни Європи проявили солідарність та єдність з українським народом через скоординовану гуманітарну, політичну, фінансову та матеріальну підтримку впровадження соціальної програми тимчасового захисту відповідно до Директиви Ради №2001/55/ЄС⁵², що сприяло інтенсивності міграційних потоків, зокрема серед української молоді, до європейських країн. Директива встановлює мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та передбачає заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб. Програма забезпечує українських біженців правами щодо дозволу на проживання, доступу до ринку праці та отримання житла, медичної допомоги та доступу до освіти для дітей та молоді, відкриття банківського рахунку тощо. За період військової агресії Європейська комісія неодноразово пролонговувала дію статусу тимчасового захисту для українських біженців, який на сьогоднішній день чинний до березня 2027 року.

За даними Євростату⁵³ на квітень 2025 року майже 4,4 млн. українців/українок скористались офіційною реєстрацією резидентства за Програмою тимчасового захисту, серед яких 1,5 млн. осіб молоді усіх вікових груп. З 2022 року спостерігалось поступове щорічне зростання загальної чисельності зареєстрованих молодих українців/українок в європейських країнах, що за період дії Програми становило майже 22%.

⁵² Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj/eng>.

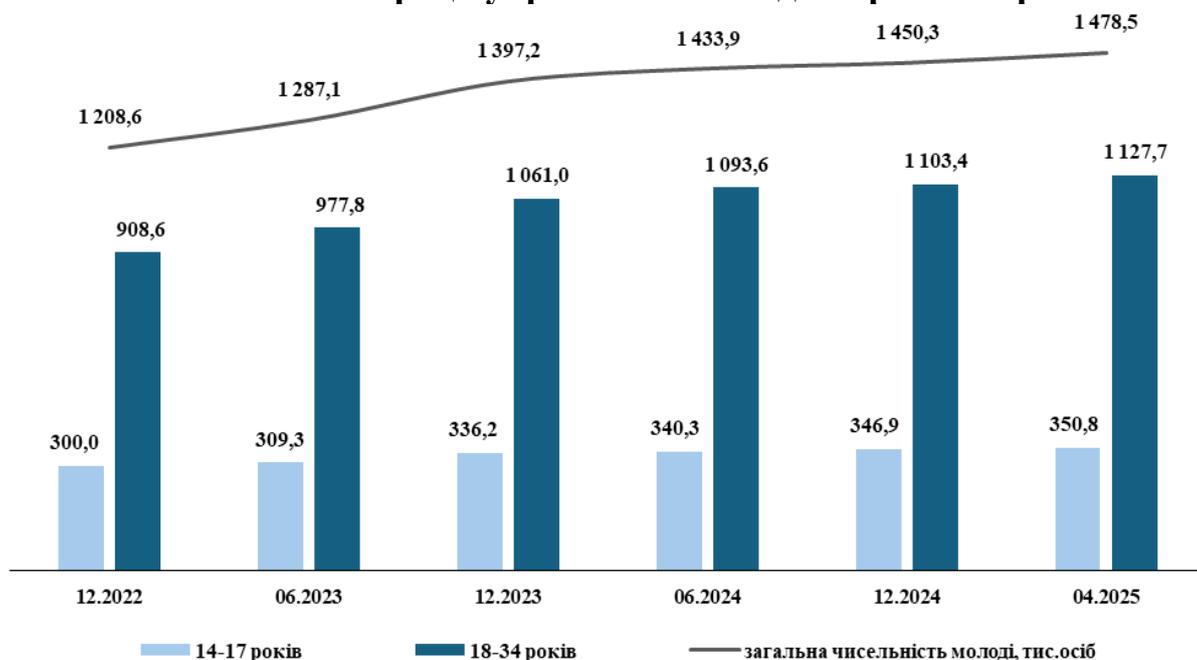
⁵³ Eurostat. Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex - monthly data. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asytspm__custom_18258397/default/table.

Основні показники міграції української молоді в країни Європейського Союзу

Чисельність зареєстрованої молоді в країнах Європи за програмою тимчасового захисту, тис. осіб	12.2022	06.2023	12.2023	06.2024	12.2024	04.2025
14-17 років	300,0	309,3	336,2	340,3	346,9	350,8
18-34 років	908,6	977,8	1 061,0	1 093,6	1 103,4	1 127,7
Загальна чисельність молоді, тис. осіб	1 208,6	1 287,1	1 397,2	1 433,9	1 450,3	1 478,5
частка молоді віком 14-17 років, %	24,8	24,0	24,1	23,7	23,9	23,7
частка молоді віком 18-34 років, %	75,2	76,0	75,9	76,3	76,1	76,3
Загальна чисельність зареєстрованих українців в країнах Європи за програмою тимчасового захисту, тис. осіб	3 849,4	4 077,1	4 337,2	4 380,5	4 336,7	4 345,4
частка молоді, %	31,4	31,6	32,2	32,7	33,4	34,0

Молоді люди, як найбільш мобільна соціально-демографічна група населення, є активними учасниками міграційних процесів під час військової агресії, кількість яких на території європейських країн збільшувалась майже вдвічі швидше загальної чисельності всіх приїжджих українців. За час дії європейської соціальної ініціативи зростання чисельності зареєстрованої молоді молодшої вікової групи 14-17 років становило близько 17%, натомість притік молодих людей старшого віку 18-34 років зростав швидше і досяг рівня 24%. Частка молоді серед українських емігрантів також поступово збільшувалась та досягла позначки 31,4% у квітні 2025 року.

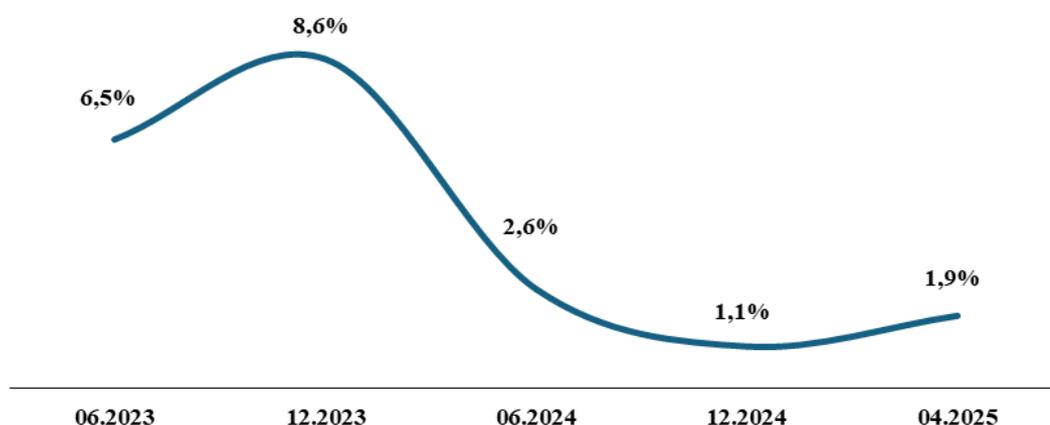
Основні показники міграції української молоді в країни Європи

Значне переважання частки молодих людей (31,4%), що емігрували та отримали статус тимчасового захисту в європейських країнах під час повномасштабного вторгнення, проти частки молоді (24,3%) у загальній чисельності населення України на початок 2022 року за даними Державної служби статистики України⁵⁴ свідчить про те, що інтенсивність зовнішньої міграції української молоді відбувається надшвидкими загрозливими темпами. Активність виїзду молоді за кордон забезпечує відтік людського капіталу країни та знижує рівень міграційної безпеки, що послаблює демографічну стійкість, економічну конкурентоспроможність, соціальне благополуччя і політичну стабільність.

Вікова структура складається майже з чверті підліткової молоді 14-17 років, частка якої поступово зменшується через прискорені темпи виїзду за кордон більшої кількості старших молодих людей віком 18-34 років та дорослішанням юних українців, які вже довготривалий час користуються правами Програми тимчасового захисту. За період повномасштабного вторгнення відбувався динамічний міграційний приріст молодих українців/українок в європейських країнах, що свідчить про безперервний відтік людського капіталу.

Темпи зростання зареєстрованої української молоді в країнах Європи

Найбільша кількість української молоді емігрувала до європейських країн у перший рік повномасштабної війни; активна фаза міграції продовжувалась протягом всього 2023 року та почала уповільнюватись у 2024 році; на початку 2025 року спостерігалось відновлення тенденції зростання виїзду молодих людей.

За гендерним співвідношенням у структурі української молоді за кордоном на квітень 2025 року чисельну перевагу мають жінки (56,6%) проти чоловіків (43,4%).

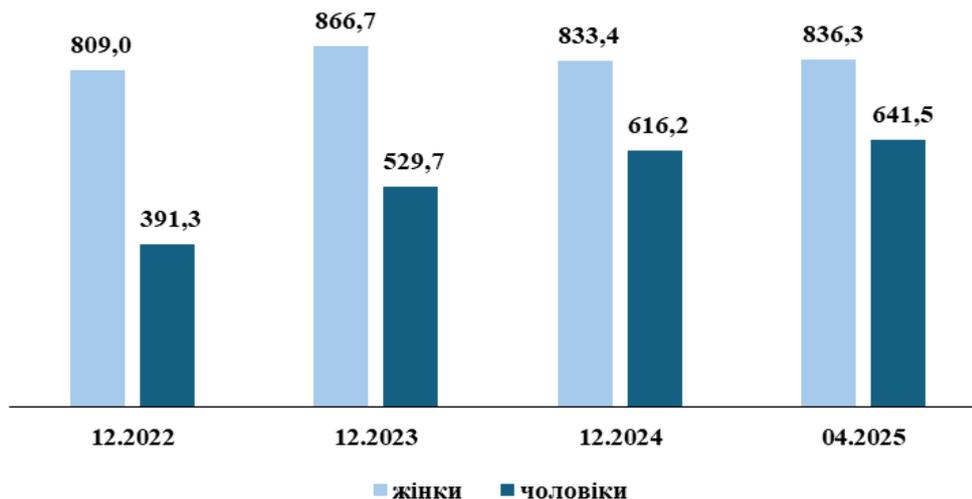
⁵⁴ Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2022 року. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. <http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/>.

Гендерне співвідношення української молоді в країнах Європи⁵⁵

Молодь, тис. осіб	14-17 років			18-34 років			14-34 років		
	жінки	чоловіки	разом	жінки	чоловіки	разом	жінки	чоловіки	разом
12.2022	146,4	151,1	297,5	662,6	240,2	902,8	809,0	391,3	1 200,3
12.2023	155,2	180,8	336,0	711,5	348,9	1 060,4	866,7	529,7	1 396,4
12.2024	149,2	197,5	346,7	684,2	418,7	1 102,9	833,4	616,2	1 449,6
04.2025	149,2	201,4	350,6	687,1	440,1	1 127,2	836,3	641,5	1 477,8

Найбільша міграційна активність за період повномасштабного вторгнення спостерігалась серед молодих чоловіків усіх вікових груп, зростання чисельності яких становило 64,0%. У серпні 2025 року до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України» були внесені зміни, згідно з якими вік чоловіків, що мають право перетинати державний кордон під час дії воєнного стану, був збільшений до 22 років⁵⁶. Передбачається, що розширення вікових меж та збереження поточних темпів міграції сприятиме виїзду більшої кількості молоді чоловічої статі за кордон, що вплине на чисельну перевагу чоловіків проти жінок, які перебувають в еміграції, у найближчому майбутньому.

Міграційні потоки української молоді в країни Європи за гендерним співвідношенням, тис. осіб

Інтенсивна міграція чоловіків відбувається переважно через загальнодержавну політику мобілізації в умовах правового режиму воєнного стану та ймовірність призову на військову службу до Збройних Сил України. У зв'язку із чим, будь-які заходи, впроваджені з метою пом'якшення правил

⁵⁵ Eurostat. Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex - monthly data. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asytspm__custom_18258397/default/table.

⁵⁶ Постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2025 року №1031 «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України» (із змінами).

перетину державного кордону військовозобов'язаними та зняття обмежень щодо вільного пересування, можуть призвести до сплеску міграції чоловіків призовного віку з України.

Гендерне співвідношення української молоді в країнах Європи

Молодь, %	віком 14-17 років		молодь 18-34 років		молодь 14-34 років	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
12.2022	49,2	50,8	73,4	26,6	67,4	32,6
12.2023	46,2	53,8	67,1	32,9	62,1	37,9
12.2024	43,0	57,0	62,0	38,0	57,5	42,5
04.2025	42,6	57,4	61,0	39,0	56,6	43,4

На початку повномасштабного вторгнення жінки становили майже дві третини загальної чисельності молоді, що емігрувала в європейські країни. З кожним роком відбувалась активізація виїзду чоловіків усіх вікових груп, що вплинула на скорочення розривів у гендерному дисбалансі.

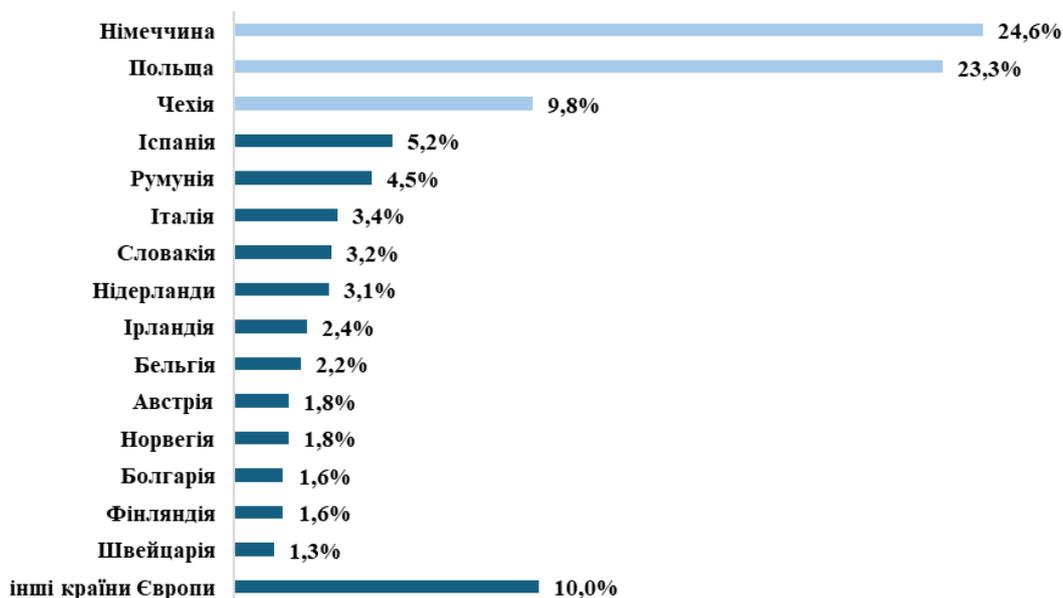
Таким чином, помірні темпи виїзду жінок, з одного боку, та прискорена еміграція чоловіків, з іншого, змінюють статеву-вікову структуру молоді в європейських країнах. Такі тенденції призводять до активізації молодіжної єдності та утворення молодіжних спільнот, а також забезпечують динамічну інтеграцію молоді обох статей у суспільно-економічний простір в приймаючих країнах, у тому числі через створення сім'ї, народження дітей, здобуття освіти, працевлаштування, придбання житла тощо.

Головними чинниками, що впливають на рішення молодих людей виїхати за кордон, учасники/учасниці щорічного соціологічного дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)⁵⁷ визначили високий економічний потенціал приймаючих країн щодо можливостей заробітку та покращення матеріального забезпечення (39%), відсутність в Україні подібних можливостей для роботи, як в інших країнах (35%), воєнні дії на території України (33%), можливості отримати життєвий досвід проживання в інших країнах (31%), відсутність в Україні реальної демократії і законності (22%), відчуття загрози власному життю та життю близьких (22%), нові можливості для отримання освіти (10%). Незважаючи на небезпечні для країни міграційні тенденції, переважна більшість опитуваних молодих людей (69%), що залишились і проживають в Україні, не мають бажання виїхати за кордон на постійне місце проживання, хоча 73% з них мають близьких, родичів і друзів, що перебувають за кордоном через повномасштабне вторгнення. Позитивні настрої молодого покоління створюють потенційно сприятливі перспективи пов'язати своє майбутнє з розвитком України і її повоєнної відбудови та відновлення.

⁵⁷ Вплив війни на молодь в Україні (2024). Опитування проведені дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні» (EU4Recovery) та «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що реалізуються за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Данії.

Географічна структура міграції української молоді високо диверсифікована з наявними країнами-лідерами, як на європейському континенті, так і по всьому світу, що дозволяє оцінити вплив економічних, соціальних, політичних, інституційних й інших факторів на привабливість і розвиток міграційних потоків.

Географічна структура української молоді в розрізі країн Європи, квітень 2025

Найпопулярнішими міграційними напрямками для української молоді в Європі стали Німеччина, Польща та Чехія, в яких сумарно зареєстровано більше половини всіх молодих емігрантів, а саме близько 58%. За результатами аналізу Інституту економічних досліджень ІФО у Мюнхені⁵⁸ серед ключових пріоритетів вибору країни для переїзду визначають сприятливі умови для працевлаштування, зокрема без обов'язкового вільного володіння мовою, високі заробітні плати, наявність соціальних зв'язків та близькість до родини, соціальні виплати та державну допомогу, швидкість процедур підтвердження освіти та кваліфікацій, наявність доступного і відповідного житла, оперативність вирішення адміністративних питань.

За статистичною інформацією Агенції ООН у справах біженців загальна кількість українців у світі, що отримали статус тимчасового захисту або інший статус щодо надання прихистку або резиденства, становила 5,1 млн. осіб на кінець 2024 року⁵⁹. Структура статистичних даних не передбачає виокремлення деталізованих вікових компонент, тому для визначення прогнозованої чисельності молоді, що емігрувала у різні країни світу, були застосовані вагові

⁵⁸ The Effect of Conflict on Ukrainian Refugees' Return and Integration. 2023. IFO Institute. <https://www.ifo.de/en>.

⁵⁹ The UN Refugee Agency UNHCR <https://surl.li/rzdioa>.

коефіцієнти, що відповідають частки молоді, зареєстрованої в країнах Європи за програмою тимчасового захисту на кінець кожного року війни⁶⁰.

Географічна структура української молоді в розрізі країн світу, тис. осіб

Країни світу	2022			2023			2024		
	молоді жінки	молоді чоловіки	всього молоді	молоді жінки	молоді чоловіки	всього молоді	молоді жінки	молоді чоловіки	всього молоді
Країни Європи (включені у Євростату)	809,0	391,3	1 200,3	866,7	529,7	1 396,4	833,4	616,2	1 449,6
Велика Британія	38,6	18,7	57,3	45,1	27,5	72,6	48,9	36,1	85,0
Молдова	21,0	10,1	31,1	24,1	14,7	38,8	26,0	19,3	45,3
Канада	15,9	7,7	23,6	15,0	9,2	24,2	14,4	10,7	25,1
Беларусь	4,1	2,0	6,1	7,9	4,9	12,8	8,1	6,0	14,1
Грузія	5,6	2,7	8,3	5,0	3,0	8,0	5,8	4,2	10,0
Північна Македонія	1,4	0,7	2,1	3,7	2,3	6,0	4,0	2,9	6,9
Чорногорія	6,8	3,3	10,1	12,9	7,9	20,8	3,6	2,6	6,2
Сербія	0,2	0,1	0,3	0,8	0,5	1,3	2,1	1,5	3,6
Албанія	0,5	0,3	0,8	1,0	0,6	1,6	1,8	1,3	3,1
Азербайджан	1,0	0,5	1,5	0,9	0,5	1,4	1,0	0,7	1,7
США	0,7	0,3	1,0	0,7	0,4	1,1	0,6	0,5	1,1
Туреччина	0,6	0,3	0,9	0,6	0,4	1,0	0,5	0,4	0,9
Японія	0,4	0,2	0,6	0,4	0,3	0,7	0,4	0,3	0,7
інші країни світу, у т.ч. Російська Федерація	291,4	141,0	432,4	206,4	126,0	332,4	33,3	24,6	57,9
особи невизначеної статі			8,3			0,8			0,7
всього	1 197,2	579,2	1 784,7	1 191,2	727,9	1 919,9	983,9	727,3	1 711,9

Статистика Агенції не фіксує дані щодо надання інших видів статусів, відмінних від біженства або тимчасового захисту, зокрема отримання тимчасового проживання, громадянства тощо. Тому, загальна статистика може бути неточною, хоча й максимально наближеною до фактичної. Наприклад, кількість зареєстрованих українських біженців у рф у 2022 році становила близько 1,3 млн. осіб; вже у 2024 році цей показник зменшився до 7,0 тис. осіб. З одного боку, статистика відображає скорочення чисельності українських біженців та показує, начебто, позитивну динаміку зменшення кількості українців, що потребують захисту. З іншого боку, такі стрімкі зміни у статистиці країни-агресора передбачають надання українцям інших статусів, зокрема громадянства, що може свідчити про ймовірну втрату Україною значної чисельності українських громадян та відповідної втрати людського капіталу, зокрема серед молоді.

Згідно з розрахунками, здійсненими у рамках загальнодержавного вибіркового обстеження соціально-економічного стану домогосподарств,

⁶⁰ Розрахункова чисельність молоді у розрізі країн світу з найбільшою кількістю українських біженців під час війни з урахуванням гендерної компоненти та вагових коефіцієнтів молоді.

орієнтовна чисельність молоді вікової групи 14-29 років станом на кінець грудня 2023 року становила близько 5,8 млн. осіб, серед яких 3,8 млн. осіб були жителі міських населених пунктів, 2,1 млн. осіб становили жителі сільської місцевості⁶¹.

За оцінкою Інституту демографії та проблем якості життя Національної академії наук чисельність молоді за два роки скоротилася з 9,97 млн осіб (24,3 % населення) у 2022 р. до 7,65 млн осіб у 2024 р., а за прогнозом експертів у сфері соціальної політики та демографії до 2030 року така чисельність може знизитися до 5 млн осіб⁶².

Подолання викликів та загроз, спричинених впливом міграційних процесів серед молоді, що мають негативні наслідки та послаблюють розвиток соціально-економічного потенціалу країни особливо в умовах тривалої військової агресії, є важливим завданням для формування ефективної державної молодіжної політики. Масштаби зовнішньої міграції молоді спричинили відтік цінного людського капіталу та послабили мотиваційні настрої щодо перспектив післявоєнного відновлення країни на шляху сталого розвитку. У даному контексті підвищення конкурентоспроможності та стійкості національної економіки може бути забезпечено впровадженням політики міграційного стримування через створення сприятливих умов для підвищення якості життя молоді та стимулювання її реєміграції, а саме завдяки (1) сприянню вільного самовираження та самореалізації творчого та інтелектуального потенціалу; (2) забезпеченню доступу до отримання якісної медичної допомоги, у тому числі сприянню покращення психічного здоров'я, а також фізичному розвитку та занять спортом; (3) забезпеченню участі молоді у всіх сферах суспільного життя на різних інституційних рівнях; (4) підвищення економічної самодостатності через сприяння зайнятості і інтеграції на ринок праці, а також реалізацію власних підприємницьких ініціатив; (5) інтеграції молодих осіб з числа вразливих груп населення та створенню умов їх всебічного розвитку і реалізації; (6) забезпеченню доступним житлом та покращенню житлових умов.

1.8. Українська молодь за кордоном

На початок 2025 р. за кордоном перебували близько 1,7 млн. молодих людей, що вимушено залишили Україну у пошуках безпеки та стабільності внаслідок повномасштабного вторгнення. Майже 1,5 млн. осіб знаходились в європейських країнах⁶³, користуючись можливостями і правами, передбаченими умовами соціальної програми тимчасового захисту відповідно до Директиви

⁶¹ Соціально-економічний стан домогосподарств України (за результатами загальнодержавного вибіркового обстеження соціально-економічного стану домогосподарств (ОСЕСД), проведеного у грудні 2023 року - лютому 2024 року). Звіт підготовано Інститутом демографії та проблем якості життя НАН України та Українським центром соціальних реформ на замовлення Міністерства соціальної політики України за фінансової підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та Федерального міністерства економічного співробітництва і розвитку Німеччини (BMZ) через державний банк розвитку KfW.

⁶² Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.08.2025 № 840-р «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030».

⁶³ Eurostat. Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex - monthly data. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asytspm__custom_18258397/default/table.

Ради №2001/55/ЄС⁶⁴. Військова агресія впливає як на зміни у збільшенні чисельного складу молодих людей за кордоном, так і на характеристики статевовікової структури, в якій частка чоловіків і жінок поступово наближається до паритетного балансу.

Станом на кінець вересня 2025 р. у країнах Європейського Союзу тимчасовий захист отримали 1513,085 тис. громадян України віком 14 – 34 років, в тому числі 1161,685 тис. віком 18 – 34 років⁶⁵. Найбільша кількість молоді отримали тимчасовий захист у Німеччині (399,7 тис. осіб), Польщі (353,8 тис. осіб), Чехії (162,1 тис. осіб), Іспанії (85,2 тис. осіб), Румунії (73,2 тис. осіб). За експертними оцінками, у 2025 році кількість української молоді у Сполученому Королівстві Великої Британії та Ірландії становила близько 85 тис. осіб, у Сполучених Штатах Америки – 76,1 тис. осіб, у Канаді – 106,4 тис. осіб.

Хоча міграційні потоки набувають значної інтенсивності, під час проведення опитування молоді за кордоном у рамках щорічного соціологічного дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)⁶⁶ найбільша кількість респондентів, а саме 73%, визначила саме «переміщення за кордон» головною втратою під час повномасштабного вторгнення. Такі заперечливі відчуття частіше сприймали молоді жінки (80%) проти чоловіків (61%), які проявляли більшу стійкість і рішучість у прийнятті рішень щодо еміграції. Серед інших ключових втрат, які переживали молоді люди або члени їхніх сімей, респонденти за кордоном відзначали негативний досвід, пов'язаний із погіршенням психічного здоров'я (68,2%), розлукою із сім'єю (67,3%), зниженням або втратою доходу (42,7%), розривом стосунків із друзями (41,5%), смертю друзів або членів сім'ї (27,0%) й іншими чинниками. Оскільки емігранти зі східних та південних регіонів України становлять найбільшу частку серед молоді за кордоном, відповідно, переживання негативного досвіду через вимушене переміщення в іншу місцевість (15%), окупацію свого населеного пункту (12%), отримання травм, пов'язаних з воєнними діями (14%), втрату житла (10%) та його пошкодження (15%) спостерігається переважно саме серед цієї категорії молодих людей.

Незважаючи на переживання негативних емоцій та досвіду, пов'язаних з вимушеною еміграцією, тривале перебування за кордоном вимагає від української молоді швидкої адаптації до умов суспільного та економічного життя у приймаючих країнах. Сприятливі засади соціального забезпечення та безперешкодного отримання медичних послуг, вільний доступ до освітнього,

⁶⁴ Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj/eng>.

⁶⁵ Eurostat. Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex - monthly data. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asytspm_custom_19710700/default/table.

⁶⁶ Вплив війни на молодь в Україні. 2024. Опитування проведене дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні» (EU4Recovery) та «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що реалізуються за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Данії.

культурного, спортивного середовища, можливості працевлаштування та реалізації підприємницької діяльності створюють передумови для інтегрування суттєвої частини української молоді за кордоном та не сприяють її потенційному поверненню в Україну в майбутньому.

Українська молодь, що залишилась в Україні та має родичів, близьких та друзів, що виїхали за кордон, вважає, що головною проблемою, з якою стикаються українські біженці є мовний бар'єр, про що визначили майже 61% респондентів під час репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)⁶⁷. З іншого боку, відбувається значне зростання кількості молодих людей, залучених до здобуття формальної та неформальної освіти за кордоном. За даними UNESCO кількість молоді, що навчається у закладах різнорівневої освіти, у тому числі вищих навчальних закладах, за період з 2021/2022 навчального року зростає майже у 2,5 рази з 289,4 тис. осіб до 664,6 тис. осіб, що свідчить про високий рівень освітньої інтеграції та адаптації до місцевих освітніх програм⁶⁸. Крім того, соціальна програма тимчасового захисту передбачає надання можливостей українським біженцям долучатись до неформальної освіти у форматі проходження безкоштовних курсів з вивчення іноземних мов відповідно до освітніх ініціатив у приймаючих країнах. У разі продовження такої тенденції відбуватиметься поступове подолання мовних бар'єрів у короткостроковій перспективі, що позитивно впливатиме на процес працевлаштування української молоді та, як наслідок, на вирішення матеріальних труднощів та проблем із житлом.

Проблеми, з якими стикаються молоді українські біженці за кордоном, 2025

⁶⁷ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

⁶⁸ Education for Ukrainian refugee learners in European host countries. <https://www.unesco.org/en/ukraine-war/education>.

Незважаючи на наявні проблеми, з якими стикається молодь в еміграції, дослідження становища вимушених мігрантів з України за кордоном (2023)⁶⁹ свідчить про високу оцінку респондентами умов життєдіяльності у приймаючих країнах. Можливість забезпечити належний рівень життя з кращим рівнем доходів у країні перебування, ніж в Україні, оцінили близько 63% опитуваних; майже 68% респондентів визначають сприятливіші умови для фінансової допомоги рідним; ще для 62% існують можливості для заощаджень грошей.

Поглиблення інтеграції молодих людей у суспільно-економічний простір країн-реципієнтів українських емігрантів та відчуття високого рівня невизначеності та небезпеки перебування в Україні впливає на скорочення частки такої молоді, яка має потенційний намір повернутись в Україну. В умовах відчуття значних труднощів та проблем комфортної адаптації емігрантів за кордоном співвідношення відповідей щодо налаштованості молоді повернення в Україну має зворотній зв'язок, про що свідчать результати щорічного соціологічного дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)⁷⁰.

Налаштованість української молоді на повернення в Україну

Відповідь	2023	2024
точно так	66%	32%
точно ні	6%	19%
ще не вирішив (-ла)	25%	33%
важко відповісти	2%	16%

Частка молоді, що готова повернутись в Україну скоротилась майже вдвічі у 2024 році у порівнянні з 2023 роком, а саме з 66% до 32% майже з рівним співвідношенням серед чоловіків і жінок. Частка молоді, що категорично не хоче повертатись, зросла з 6% у 2023 році до 19% у 2024 році з чисельною перевагою молодих чоловіків (29%) проти жінок (13%). Сумнівні відповіді та невизначені настрої щодо повернення також посилились до 33% у 2024 році, що свідчить про необхідність створення сприятливих умов та забезпечення задоволення потреб та інтересів молоді для зміни їх рішення та гарантування їх комфортної рееміграції.

За підсумками репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)⁷¹ ймовірність повернення емігрантів скоротилась ще більше. Зокрема серед близьких, рідних та друзів української молоді, що перебувають за кордоном через військову агресію, менше половини планують

⁶⁹ Дослідження становища вимушених мігрантів з України за кордоном і їхніх планів щодо повернення в Україну. Дослідження підготовлено у рамках проєкту «Громадянське суспільство для післявоєнного відновлення України та готовності до ЄС», що реалізується за підтримки ЄС.

⁷⁰ Вплив війни на молодь в Україні. 2024. Опитування проведене дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні» (EU4Recovery) та «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що реалізуються за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Данії.

⁷¹ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

повернутись в Україну, а саме 7% готові зробити це найближчим часом, 28% планують повертатись тільки, коли закінчиться військове протистояння.

У віковій структурі відповідей молодих людей «щодо готовності повернення найближчим часом» значних відхилень від загальної тенденції не спостерігається. Натомість, молодь молодших вікових груп 14-19 років (34%), 20-24 років (33%), що планує повернення в Україну у майбутньому після повномасштабного вторгнення, більш оптимістично налаштована. З дорослішанням потенційні перспективи повернення зменшуються: лише 24% молоді віком 25-35 років розглядають таку можливість.

Відповідно до факторного аналізу у рамках дослідження становища вимушених мігрантів з України за кордоном (2023)⁷² ключовими характеристиками, що створюють сукупний соціальний портрет української молоді людини, яка перебуває за кордоном та не розглядає можливості повернення в Україну, є спроможність швидко приймати рішення і оперативно адаптуватись до умов невизначеності і тиску; знання однієї і більше іноземних мов та здатність навчатись та здобувати нові навички і компетентності; висока кваліфікація; кар'єрні амбіції та значні матеріальні потреби.

Економічна стійкість та стабільність, безпекові умови, розширення можливостей на ринку праці для працевлаштування, дієві державні програми підтримки молоді, висока якість та доступність освіти, соціальні зв'язки та єднання з сім'єю та близьким і друзями, національно-патріотичні відчуття визначені пріоритетними чинниками створення сприятливих передумов повернення української молоді на батьківщину за результатами соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)⁷³.

Сприятливі чинники повернення молоді з-за кордону

⁷² Дослідження становища вимушених мігрантів з України за кордоном і їхніх планів щодо повернення в Україну. Дослідження підготовлено у рамках проєкту «Громадянське суспільство для післявоєнного відновлення України та готовності до ЄС», що реалізується за підтримки ЄС.

⁷³ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

У разі, якщо молоді люди, що перебувають в еміграції внаслідок військової агресії, не будуть відчувати вагомих причин повертатись в Україну, є висока ймовірність, що значна частина з них залишиться після завершення правового режиму воєнного стану за кордоном.

З метою забезпечення умов, за яких повернення українців, зокрема молоді, до України відбувалося б поступово та з акцентом на сталу реінтеграцію Європейська комісія у вересні 2025 року схвалила Рекомендації впровадження скоординованого підходу до виведення зі статусу тимчасового захисту переміщених українців⁷⁴. Документ передбачає перехід до інших статусів перебування, а саме:

- надання національних дозволів на проживання у приймаючих країнах, у тому числі на підставі працевлаштування, проходження підготовки, здобуття освіти або сімейних відносин за наявності відповідності необхідним критеріям;
- впровадження програми добровільного повернення та можливості ефективної реінтеграції з урахуванням узгоджених заходів програми з українськими органами влади та іншими країнами-членами;
- створення Центрів єдності з метою проведення інформаційно-роз'яснювальних кампаній щодо реалізації програми добровільного повернення та «м'якої» реінтеграції в український суспільно-економічний простір.

Таким чином, причини високих ризиків неповернення молоді в Україну носять як суб'єктивний характер, що передбачає реальні бажання і наміри молодих людей продовжити своє життя в інших більш економічно розвинених та соціально захищених країнах, так і об'єктивний, пов'язаний із загальною несприятливою соціально-економічною ситуацією в Україні, обумовленою негативними наслідками повномасштабного вторгнення. У зв'язку із чим, виклики і загрози інтенсивності зовнішніх міграційних процесів молоді та її інтеграція за кордоном вимагають розбудови державних політик щодо впровадження дієвих механізмів рееміграції та ефективної реінтеграції молодих людей виключно з урахуванням їх потреб і інтересів з метою посилення економічної безпеки, збереження людського потенціалу та розвитку людського капіталу, забезпечення повоєнної відбудови України, а також мінімізації негативних наслідків на демографічну, соціальну та економічну системи.

⁷⁴ Представництво Європейського Союзу в Україні. <https://www.eeas.europa.eu/>.

2. РОЗВИТОК МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

2.1. Нормативно-правове забезпечення сфери молодіжної політики

Трансформації суспільних відносин, перебудова політичної системи України, у тому числі активний процес реформи децентралізації, зобов'язання щодо виконання вимог Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу вплинули на прискорення формування актуального нормативно-правового забезпечення регулювання молодіжної політики на різних інституційних рівнях. Напередодні повномасштабного вторгнення відбувалось удосконалення законодавства у контексті закладання інституційних основ залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики, приведення у відповідність до норм Європейського Союзу з урахуванням стандартів Ради Європи та положень Європейської Хартії участі молоді в місцевому та регіональному житті. Реформування молодіжної політики відбувалось з фокусом на перехід від політики забезпечення «роботи з молоддю» до «участі молоді», а саме необхідності і важливості активного залучення молоді як ключового суб'єкта державної політики до участі у всіх сферах суспільно-економічного життя. Забезпечення прав молоді потребувало впровадження міжсекторального підходу щодо узгодженості й взаємодії молодіжної політики з різними сферами – освітою, охороною здоров'я, культурою, економікою, фізичною культурою і спортом, соціальним захистом тощо.

У зв'язку із чим, ухвалення у 2021 році Закону України «Про основні засади молодіжної політики»⁷⁵ стало ключовим кроком сучасного етапу розвитку правового поля у молодіжній сфері. Формування та реалізація молодіжної політики забезпечується створенням умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, підвищення рівня її самостійності та конкурентоспроможності, забезпечення активної участі у суспільному житті. Розвиток молодіжного законодавства відбувався у співпраці з молодіжним сектором Ради Європи з урахуванням досвіду та напрацьованих практик впровадження молодіжної політики, її обґрунтування та особливостей здійснення молодіжної роботи, а також втілення європейських підходів молодіжної участі. Тому прийнятий Закон визначає фундаментальні принципи здійснення політики у молодіжній сфері, що передбачають дотримання рівності прав дітей та молоді за будь-якими ознаками; забезпечення механізмів та гарантій участі молоді; застосування інструментів обґрунтованої політики відповідно до потреб і прагнень української молоді; міжвідомчу та міжсекторальну взаємодію. Ключові положення Закону з урахуванням змін, внесених Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» щодо удосконалення механізмів фінансового

⁷⁵ Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 року №1414-IX (із змінами).

забезпечення реалізації молодіжної політики» від 05 червня 2025 р. № 4488-IX, передбачають наступне:

- гарантії та механізми, а також інструменти участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики, зокрема регулювання діяльності молодіжних рад та Національної ради з питань молоді;

- визначення повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування у формуванні та реалізації молодіжної політики, у тому числі щодо розробки Національної молодіжної стратегії, державних цільових програм у сфері молодіжної політики; сприянні розвитку молодіжної інфраструктури через управління державною установою «Всеукраїнський молодіжний центр», координацію діяльності Українського молодіжного фонду, молодіжних центрів та молодіжних просторів; впровадження механізму реалізації ініціативи Європейського Союзу «Молодіжна гарантія» тощо;

- організаційні та правові засади утворення і діяльності молодіжних та дитячих громадських об'єднань;

- зміст, суб'єкти та основні завдання молодіжної роботи, у тому числі роботи молодіжних працівників та функціонування молодіжних центрів;

- особливості реалізації прав молоді щодо забезпечення житлом, здобуття освіти, охорони здоров'я, зайнятості та підприємництва й інших напрямів;

- основні засади діяльності Українського молодіжного фонду, у тому числі щодо надання грантів як проєктної або інституційної підтримки для реалізації молодіжних проєктів;

- фінансове забезпечення молодіжної політики;

- міжнародне співробітництво у сфері молодіжної політики;

- відповідальність за порушення законодавства у сфері молодіжної політики.

Імплементация положень Закону України «Про основні засади молодіжної політики» розпочалась у 2021 році через затвердження низки підзаконних нормативно-правових актів, реалізація яких фактично була розпочата у 2022 році, а саме:

- постановою Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 року № 579 затверджено Державну соціальну програму «Молодь України» на 2021-2025 роки, мета якої спрямована на створення можливостей для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, її участі та інтеграції у суспільне життя;

- наказом Міністерства молоді та спорту України від 11.11.2021 року №4370 затверджено Рекомендації щодо засад діяльності радників з питань молоді, в яких визначаються завдання радників з надання консультацій та пропозицій щодо формування та реалізації молодіжної політики, зокрема у створенні умов для залучення молоді у суспільно-економічне життя та важливості участі молоді у процесі ухвалення суспільних рішень; підтримці молоді в реалізації її соціально-економічного потенціалу; формуванні громадянської, національної та культурної ідентичності; сприянні інституційному розвитку молодіжних громадських організацій; розвитку

молодіжної інфраструктури; національному та міжнародному молодіжному співробітництву;

– наказом Міністерства молоді та спорту України від 09.12.2021 року №4798 затверджено Рекомендації щодо організації роботи молодіжного простору з метою надання роз'яснень органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, закладам освіти, культури, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, підприємствам, установам та організаціям незалежно від форми власності та підпорядкування щодо організації роботи молодіжних просторів з урахуванням положень Закону України «Про основні засади молодіжної політики» та визначенням єдиних стандартів роботи таких установ на місцевому рівні.

Разом із цим, передумови забезпечення створення додаткових можливостей для становлення, розвитку та підвищення рівня конкурентоспроможності молоді, реалізації її конституційних прав і свобод, утвердження у молодіжному середовищі здорового способу життя, сприяння ініціативі та активності молодих громадян в усіх сферах життєдіяльності суспільства і держави були покладені в основу пріоритетних завдань та заходів Національної молодіжної стратегії до 2030 року, затвердженої Указом Президента України від 12.03.2021 року № 94/2021.

Повномасштабне вторгнення та його негативні наслідки, що стали відчутними у всіх сферах життєдіяльності, а також набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу вимагали адаптації молодіжної політики в умовах викликів воєнного часу та євроінтеграційних перспектив.

Важливі зміни до Закону були прийняті вже під час військової агресії з метою подолання її наслідків, формування стійкості молодого суспільства та забезпечення участі молоді у повоєнному відновленні країни. Крім того, відбувалась адаптація європейських підходів з метою розбудови партнерств з інституціями Ради Європи, європейськими та міжнародними організаціями для зміцнення та розширення загальноєвропейських молодіжних ініціатив в інтересах української молоді. Представники молодіжних громадських організацій були залучені органами державної влади до процесу оновлення базового молодіжного закону, основні зміни до якого, внесені 05.06.2025 року, стосувались наступного:

– удосконалення нормативно-правової термінології молодіжної політики (оновлення формулювань текстів таких ключових визначень як «молодь», «молода сім'я», «молодіжна громадська організація», «громадське молодіжне об'єднання», «суб'єкти молодіжної роботи», інституційна та проєктна підтримка «неформальне молодіжне об'єднання», «грант у сфері молодіжної політики» та уточнення верхньої межі віку молоді (35 років включно);

– розроблення та впровадження механізму реалізації ініціативи Європейського Союзу «Молодіжна гарантія» в Україні;

– розширення переліку механізмів та інструментів участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики шляхом запровадження інформування та забезпечення доступу молоді до актуальних можливостей щодо

самореалізації та розвитку її потенціалу, у тому числі через створення та забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем і баз даних;

- участь у процесах євроінтеграції та адаптації молодіжної роботи до європейських стандартів і практик;

- розширення гарантій та механізмів участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики через інформування та забезпечення доступу молоді до актуальних можливостей у програмах, проектах, заходах;

- доповнення повноважень регіональних органів державної влади та органів місцевого самоврядування у питаннях формування та реалізації молодіжної політики щодо створення молодіжних просторів;

- розширення форм молодіжної роботи, зокрема щодо функціонування мобільного молодіжного центру;

- залучення центральних органів виконавчої влади до створення правових та економічних засад підтримки та розвитку молодіжних підприємницьких ініціатив, заохочення молоді до здійснення підприємницької діяльності;

- удосконалення механізмів фінансового забезпечення молодіжної політики, зокрема можливість надавати гранти у сфері молодіжної політики не тільки за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів, міжнародної технічної допомоги (як бюджетний грант), але і за рахунок добровільних внесків фізичних і юридичних осіб, у тому числі іноземних, інших джерел не заборонених законодавством;

- забезпечення вирішення більшості питань функціонування Українського молодіжного Фонду у Положенні про фонд, яке затверджується центральним органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує молодіжну політику, надання можливості оперативно вдосконалювати роботу Фонду.

З метою поступової імплементації важливих положень європейської молодіжної політики щодо участі молоді у місцевому та регіональному житті, а також приведення у відповідність та узгодженість законодавства у молодіжній сфері у травні 2024 року були внесені зміни до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» інноваційною статтею «Участь молоді у місцевому самоврядуванні», яка передбачає наступне:

- органи та посадові особи місцевого самоврядування визначають форми та порядок залучення молоді до вирішення питань місцевого значення;

- жителі, яким виповнилося 14 років, мають право ініціювати та брати участь у таких формах участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, як місцева ініціатива, громадські слухання, публічні консультації, консультативно-дорадчий орган при органі та/або посадовій особі місцевого самоврядування та в інших формах участі, що не суперечать закону.

Правові засади, напрями та механізми реалізації молодіжної політики, визначені Законом України «Про основні засади молодіжної політики», у тому числі гарантії участі молоді у її формуванні та реалізації, особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних та дитячих громадських об'єднань, вимагають їх практичної імплементації через

затвердження відповідних підзаконних нормативно-правових актів. Ефективна реалізація молодіжної політики в Україні набуває ще більшої значущості під час дії правового режиму воєнного стану, у тому числі у післявоєнному відновленні країни.

У період, що висвітлюється, було, зокрема, здійснено наступні кроки:

– з метою вироблення узгодженої позиції щодо формування та реалізації молодіжної політики, налагодження взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування із суб'єктами молодіжної роботи з питань розвитку та реалізації молодіжної політики постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2022 року № 1011 затверджено Порядок формування та діяльності Національної ради з питань молоді, що регламентує її структуру, повноваження та механізми взаємодії з молодіжними організаціями; постановою Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2025 р. № 954 з тексту зазначеного документу було виключено пункт 3, яким передбачалося, що фактична діяльність щодо створення нового консультативно-дорадчого органу почнеться лише тоді, коли відповідний пункт постанови набирає чинності, а саме через шість місяців після припинення або скасування воєнного стану. Тож у серпні 2025 р. було відкрито шлях до формування Національної ради з питань молоді; постановою Кабінету Міністрів України від 29 жовтня 2025 р. № 1379 «Про внесення змін до Порядку формування та діяльності Національної ради з питань молоді» до порядку внесено зміни, що стосуються проведення конкурсу з відбору представників до складу Національної ради, порядку проведення конкурсного відбору представників до змінного складу Національної ради з використанням рейтингового електронного голосування та порядку формування та ведення рейтингового електронного голосування;

– постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 року № 1276 приведено у відповідність до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» Типове положення про молодіжну раду регіонального рівня та Типове положення про молодіжну раду місцевого рівня, що затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 року № 1198 (із змінами);

– з метою надання бюджетних грантів за рахунок коштів проєктів міжнародної технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету, а також проєктної підтримки суб'єктів молодіжної роботи для реалізації молодіжних проєктів постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2023 року № 182⁷⁶ затверджено: Положення про Український молодіжний фонд; Методику формування порядку здійснення виплат експертам експертних рад Українського молодіжного фонду за проведення конкурсного відбору молодіжних проєктів на період дії правового режиму воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та протягом шести місяців після його припинення чи скасування; Порядок надання проєктної підтримки суб'єктам молодіжної роботи для реалізації молодіжних проєктів на період дії правового режиму воєнного стану в

⁷⁶ Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2023 року №182 «Деякі питання Українського молодіжного фонду».

Україні або в окремих її місцевостях та протягом шести місяців після його припинення чи скасування; згодом Положення про Український молодіжний фонд та Методику формування порядку здійснення виплат експертам експертних рад Українського молодіжного фонду за проведення конкурсного відбору молодіжних проєктів на період дії правового режиму воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та протягом шести місяців після його припинення чи скасування було виключено з урядової постанови від 28 лютого 2023 року № 182 на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2025 року № 1252;

– розроблено проєкт наказу Міністерства молоді та спорту України відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» задля затвердження Положення про Український молодіжний фонд як юридичної особи публічного права, підзвітної та підконтрольної Мінмолодьспорту;

– у рамках реалізації програми «Молодіжний працівник» Міністерством молоді та спорту України спільно з проєктом Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» за підтримки ПРООН наказом від 22.03.2023 року № 1564 розроблено та затверджено Професійний стандарт «фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)», в якому визначаються вимоги до компетентностей, освіти, кваліфікації та професійного розвитку фахівця з питань молоді з метою забезпечення якісної молодіжної роботи; крім того, стандарт затверджений Національним агентством кваліфікацій та внесений у реєстр у 2023 році за кодом 2359.2 – інші професіонали в галузі навчання;

– з метою формування єдиних критеріїв оцінки якості роботи молодіжних центрів, зокрема у створенні безпечних умов для молодих людей, впровадженні інноваційних підходів у неформальній освіті, збільшенні кількості заходів з молодіжної роботи, координації мережевого співробітництва, підтримці цінностей, підходів та стандартів Ради Європи, наказом Міністерства молоді та спорту України від 26.02.2024 року № 7396 затверджено Порядок присудження молодіжним центрам Національного знака якості⁷⁷ та оновлено Національний знак якості та критерії якості для молодіжних центрів, затверджений наказом Міністерства молоді та спорту України від 03.08.2017 року № 3284 (із змінами)⁷⁸, що визначає критерії сертифікації та моніторингу ефективності їхньої діяльності;

– з метою розроблення пропозицій та напрацювання механізму реалізації в Україні ініціативи Європейського Союзу «Молодіжна гарантія» через розроблення та впровадження Національного плану наказом Міністерства молоді та спорту України від 04.04.2024 року № 3480 було утворено міжвідомчу робочу групу за участі представників інших міністерств⁷⁹ для реалізації проєктної ініціативи, а саме Міністерства молоді та спорту України,

⁷⁷ Наказ Міністерства молоді та спорту України від 26.02.2024 року №7396 «Про затвердження порядку присудження молодіжним центрам Національного знака якості».

⁷⁸ Наказ Міністерства молоді та спорту України від 03.08.2017 року №3284 «Про затвердження Національного знака якості та критерії якості для молодіжних центрів».

⁷⁹ Наказ Міністерства молоді та спорту України від 04.04.2024 року №3480 «Про утворення робочої групи з напрацювання механізму реалізації в Україні ініціативи Європейського Союзу «Молодіжна гарантія».

Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства у справах ветеранів України, Міністерства охорони здоров'я України;

– з метою формування у молоді як стратегічної складової людського капіталу України відчуття належності до українського суспільства, розвиток її життєстійкості та створення можливостей для особистісної самореалізації розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.08.2025 року № 840-р схвалено нову Концепцію Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030». Оновленні концептуальні пріоритети Державної програми забезпечать узгодженість інтересів та зусиль між усіма заінтересованими сторонами на національному, регіональному та місцевому рівнях, що сприятиме ефективній реалізації молодіжної політики відповідно до стандартів Ради Європи, Європейського Союзу та ООН. Її виконання сприятиме налагодженню міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії, залученню коштів державного і місцевих бюджетів, міжнародної допомоги, а також забезпеченню інклюзивності, урахуванню потреб молоді та адаптацію заходів до особливостей розвитку молодих жінок та чоловіків на різних етапах дорослішання;

– постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2025 року № 1252 затверджено «Порядок надання державної підтримки молодіжним та дитячим громадським об'єднанням, іншим суб'єктам молодіжної роботи шляхом надання бюджетних грантів як проектної підтримки за рахунок коштів державного бюджету». Порядок визначає механізм надання Українським молодіжним фондом державної підтримки молодіжним та дитячим громадським об'єднанням, іншим суб'єктам молодіжної роботи у формі бюджетних грантів на виконання завдань державних цільових програм у сфері молодіжної політики для реалізації молодіжних проєктів.

Молодіжна політика відповідає викликам воєнного стану та спрямована на потреби та запити молоді, у тому числі щодо забезпечення її стійкості під час військового протистояння та сприяння її активного залучення у відновлення країни через розширення механізмів та принципів молодіжної участі, посилення соціальної згуртованості та громадської активності. Фокус правових ініціатив, у тому числі розроблених і впроваджених спільно з Радою Європи та іншими міжнародними партнерами у рамках євроінтеграційних процесів, продовжує спрямовуватись на створення сприятливих умов для всебічного розвитку молоді, її самореалізації та самоідентифікації, соціального становлення та інтеграції у безпечне суспільне та економічне середовище, посилюючи її статус як ключового суб'єкта державної молодіжної політики.

2.2. Впровадження стратегічних пріоритетів державної молодіжної політики

Указом Президента України від 12.03.2021 року № 94/2021 було затверджено Національну молодіжну стратегію до 2030 року. Процес

стратегічного планування відбувався за підтримки UNICEF і Ради Європи та став ключовим етапом розбудови законодавчого поля у формуванні та реалізації державної молодіжної політики в Україні. Основними пріоритетами головного планувального документа є безпека, здоров'я, спроможність та інтегрованість, що поширюються на всі вікові категорії молоді та реалізуються через створення системи взаємопов'язаних цілей, завдань до них, механізмів та комплексу заходів реалізації молодіжної політики з урахуванням потреб, запитів та інтересів молоді.

Мета Національної стратегії полягає у створенні можливостей для молодих людей, які проживають в Україні, бути конкурентоспроможними, брати участь у житті суспільства, свідомо робити свій внесок у подальший його розвиток. У зв'язку із чим, в результаті її ефективної реалізації до 2030 року молодь стає свідомою, відповідальною та економічно активною, з високим рівнем життєстійкості, самостійності і спроможності, інтегрованою у суспільне життя країни та адаптованою до викликів сучасного світу.

Документ державного планування передбачає запровадження нових підходів для розвитку молоді в Україні, враховує важливі аспекти, передбачені Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року, молодіжними стратегіями та документами, що регламентують засади розвитку молодіжної політики ООН, Ради Європи та Європейського Союзу, а також демографічні, безпекові та економічні виклики. Удосконалення стратегічного планування у сфері молодіжної політики забезпечувало втілення сучасних підходів розвитку сфери цифровізації та застосування інформаційно-комунікаційних технологій, формування політики соціальної згуртованості та посилення спроможності інститутів громадянського суспільства, зокрема молодіжних громадських організацій, здобуття молоддю нових компетентностей та розбудови сфери неформальної освіти, залучення активної молоді до участі у прийнятті суспільно важливих рішень на різних інституційних рівнях.

Створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, підвищення рівня її самостійності та конкурентоспроможності, забезпечення активної участі молоді в суспільному житті регулюються Законом України «Про основні засади молодіжної політики». Реалізація Закону сприяє використанню в Україні кращого досвіду країн Європейського Союзу у молодіжній сфері, розширенню міжнародних молодіжних зв'язків, підвищенню рівня національної та міжнародної мобільності молоді, залученню молоді до процесу ухвалення рішень на всіх рівнях, позитивному впливу на соціалізацію та інтеграцію молоді у суспільні процеси, подоланню найскладніших етапів життя молодої людини, забезпеченню інституційною підтримкою молодіжних та дитячих громадських об'єднань, інших суб'єктів молодіжної роботи.

Ухвалення Національної молодіжної стратегії 2030 стало підставою для розроблення та впровадження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки, в основу якої була покладена її Концепція. Програмний документ забезпечує створення можливостей для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, її участі та інтеграції у суспільне життя.

Завдання та заходи Державної програми сприяють розвитку молоді та усуненню бар'єрів, щоб жодна з її груп, незалежно від статі, віку, місця проживання, психологічних і фізичних здібностей, інвалідності та інших ознак в усіх сферах життєдіяльності, не була прямо чи опосередковано виключена із суспільства та мала можливість реалізувати в Україні свій потенціал.

Негативні наслідки повномасштабного вторгнення на всі сфери суспільного життя вимагали впровадження заходів з подолання викликів військової агресії та її впливу на життєдіяльність молодого покоління. У зв'язку із чим, з метою продовження розвитку актуальної та ефективної молодіжної політики у серпні 2025 року була ухвалена Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030». Фокус стратегічних завдань Концепції програми спрямований на збереження та примноження молодого людського капіталу, зокрема створення умов для утримання молоді, надання можливостей для її всебічної самореалізації та залучення у повоєнну відбудову країни. Досягнення довгострокових результатів, покладених в основу Концепції, потребуватиме застосування інноваційного програмного підходу, що передбачає поєднання традиційного підходу із використанням управлінської вертикалі та активної участі органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суб'єктів молодіжної роботи, представників роботодавців, соціально відповідального бізнесу, міжнародних організацій, що працюють з молоддю та інших заінтересованих сторін у реалізації молодіжної політики.

Згідно з Концепцією такий підхід ґрунтується на принципах участі молоді у прийнятті рішень, партнерства, міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії усіх заінтересованих сторін із застосуванням гнучких інструментів реалізації, впровадженні цифрових інструментів та розвитку молодіжної роботи, посиленні ролі неформальної освіти. Ефективні інструменти інноваційного підходу сприятимуть уникненню дублювання та фрагментації зусиль, підвищенню довіри молоді до прийнятих рішень і створенні умов для цілісного розвитку молоді з урахуванням її реальних потреб на всіх етапах розвитку - від раннього підліткового віку до дорослого життя. Тому мета Концепції програми була визначена з точки зору формування у молоді, як стратегічної складової людського капіталу України, відчуття належності до українського суспільства, розвитку її життєстійкості та створенні можливостей для особистісної самореалізації.

Концепція є основою для створення Державної цільової соціальної програми «Молодь України на 2026–2030 роки», що розроблялася Міністерством молоді та спорту України у партнерстві з ПРООН в Україні, ІСАР Єднання та UNICEF Україна за фінансової підтримки урядів Данії та Німеччини.

Проект Державної цільової соціальної програми «Молодь України на 2026–2030 роки» було розроблено з метою концентрації зусиль на виконанні наступних пріоритетних завдань:

– розширення участі молоді у суспільному житті та зміцнення соціальної згуртованості;

- розвиток стійкості, безпечного середовища та психоемоційного благополуччя молоді;

- сприяння самореалізації та економічній спроможності молоді.

Виконання заходів Програми у рамках визначених пріоритетних завдань забезпечить:

- розвиток міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії та формування сталого партнерства між усіма заінтересованими сторонами молодіжного сектору;

- розвиток міжнародного молодіжного співробітництва та інтеграцію української молоді у світову та європейську молодіжну спільноту;

- проведення заходів та реалізацію проєктів для молоді, зокрема на конкурсних засадах;

- започаткування та реалізацію існуючих програм неформальної освіти, мобільності, молодіжних обмінів;

- запровадження нового механізму підтримки для створення умов сталого розвитку молодіжних та дитячих громадських організацій для їх активної участі у формуванні та реалізації молодіжної політики на всіх рівнях;

- підвищення організаційної спроможності молодіжних центрів, просторів та інших суб'єктів молодіжної роботи;

- сприяння ефективній діяльності молодіжних центрів, просторів та молодіжних рад;

- ефективності діяльності державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр» та Українського молодіжного фонду;

- розвиток молодіжної роботи, особливо її мобільних форм;

- підготовку та підвищення компетентностей фахівців, які працюють з молоддю;

- цифровізацію молодіжної роботи, включаючи створення освітніх платформ та інструментів дистанційного інформування;

- інформаційну роботу з молоддю, зокрема з тією, яка тимчасово перебуває за межами України, молоддю з територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих частин території України, а також з депортованою, примусово переміщеною внаслідок збройної агресії РФ проти України молоддю;

- здійснення комплексу експертно-аналітичних, організаційних і підсумкових оціночних заходів.

Одним з ключових пріоритетів державної політики є розвиток волонтерського руху, що регулюється Законом України «Про волонтерську діяльність», що визначає напрями волонтерської діяльності, форми її державної підтримки, особливості правового статусу волонтерів, питання фінансування та витрат на забезпечення волонтерської діяльності. У документі при характеристиці напрямів волонтерської діяльності йдеться про надання волонтерської допомоги в умовах правового режиму воєнного стану та післявоєнного відновлення і розвитку. У контексті молодіжної політики Закон передбачає такі напрями як сприяння у проведенні заходів національного та

міжнародного значення, пов'язаних з організацією спортивних, культурних, молодіжних та інших видовищних і громадських заходів та утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Головним планувальним документом розвитку волонтерської діяльності є «Концепція Державної цільової соціальної програми з розвитку волонтерської діяльності на період до 2030 року», ухвалена у липні 2025 року, що враховує, у тому числі, Резолюцію Європейської Ради про волонтерську діяльність молоді (14427/1/2007 від 27.11.2007 року). Фокус планувального документа щодо підтримки молодіжного волонтерського руху спрямований на виконання наступних заходів:

- підвищення рівня культури волонтерства серед молоді шляхом забезпечення доступу молоді до актуальних програм, послуг та ініціатив, які надаються молодіжними центрами, молодіжними просторами і організаціями, що працюють з молоддю, з урахуванням потреб молоді в умовах воєнного стану;

- вивчення можливості висвітлення на інформаційно-аналітичній платформі волонтерського досвіду громадян за зразком «Europass» з відображенням інструменту генерування індивідуального волонтерського резюме (з можливістю отримання молоддю європейських сертифікатів «Youthpass»);

- навчання волонтерів через надання інформаційної підтримки волонтерам у молодіжних центрах та молодіжних просторах з метою залучення молоді до волонтерської діяльності.

Одним із партнерів Міністерства молоді та спорту України у напрямі розвитку культури волонтерства серед молоді є громадська організація «Українська волонтерська служба». Відповідно до Меморандуму про співпрацю між Міністерством та громадською організацією, укладеним 03.06.2025 року № 110/6.2/25, здійснюється спільна діяльність щодо підвищення рівня культури волонтерства, волонтерського руху, підготовки фахівців, що залучають до своєї діяльності волонтерів, та фахівців, які популяризують волонтерську діяльність серед молоді в умовах воєнного стану.

Соціально-економічний розвиток держави для збереження людського капіталу, подолання дефіциту кадрів для економічного відновлення, структурування інклюзивного ринку праці, розвитку гідних умов праці та розширення можливостей для зайнятості населення за рахунок управління демографічними викликами на основі державної політики зайнятості населення, що спирається на дані, сучасні цифрові інструменти ринку праці та реалізується дієвими державними інституціями у партнерстві зі сторонами соціального діалогу та бізнесом забезпечуються досягненням стратегічних цілей та виконанням завдань до них, окреслених у проєкті Стратегії зайнятості населення України на період до 2030 року. Зокрема, проєкт Стратегії охоплює всіх суб'єктів ринку праці, у тому числі приділяючи увагу категоріям громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню, а саме молоді, у тому числі молодим ветеранам/ветеранкам, внутрішньо переміщеним особам, особам з інвалідністю й іншим групам населення. Інтеграція молоді на ринок праці та

підвищення рівня її зайнятості передбачається через впровадження низки заходів, у тому числі ініціативою Європейського Союзу «Молодіжна гарантія», що включає індивідуальну допомогу у пошуку роботи, проведення тренінгів та курсів для розвитку професійних навичок, що сприяють працевлаштуванню, впровадження системи стажування на засадах гнучких режимів зайнятості, а також системи перших трудових договорів для випускників державних закладів вищої освіти.

Усунення бар'єрів у фізичній, економічній, освітній, інформаційній та інших сферах є ключовою передумовою для зміцнення стійкості українського суспільства та забезпечення самореалізації для всіх громадян, у тому числі у контексті врахування потреб і життєвих обставин молоді та вразливих категорій молодих людей. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 року № 366 (зі змінами), спрямована на усунення різноманітних бар'єрів, у тому числі забезпечення гендерної рівності в українському суспільстві, зокрема у молодіжному секторі. Окремий фокус заходів з реалізації стратегічного документа направлений на підвищення залученості молоді до громадської та політичної активності на всіх рівнях; розвиток громадянської освіти молоді; розроблення та впровадження програм з підтримки працевлаштування для молоді; а також сприяння у подоланні упереджень серед роботодавців щодо працевлаштування молодих спеціалістів.

В умовах викликів повномасштабного вторгнення питання людського розвитку є надзвичайно актуальним, оскільки його прогрес демонструє нарощування можливостей людини через підвищення її потенціалу для реалізації в усіх сферах життєдіяльності. Механізми соціального інвестування у людський потенціал розглядаються з метою забезпечення економічної та соціальної стійкості для реалізації свободи особистості та надання гарантій реалізації прав громадян, у тому числі молоді, на індивідуальний розвиток, індивідуальну відповідальність і соціальну захищеність, що передбачається визначеними стратегічними цілями та завданнями «Стратегії людського розвитку», затвердженої Указом Президента України від 02.06.2021 року № 225/2021. Пріоритетними завданнями у контексті підтримки та розвитку молодого покоління є розширення обсягу фінансування та диверсифікація інструментів підтримки молодих вчених (грантові, стипендіальні програми тощо); формування серед молоді української громадянської ідентичності на основі суспільно-державних цінностей та підвищення рівня готовності молодих людей до виконання обов'язку із захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України; виховання спортивно орієнтованої молоді на олімпійських ідеалах і принципах соціальної інклюзивності; упровадження в закладах освіти занять зі статевого виховання молоді та програм підготовки до подружнього життя.

З метою розвитку системи охорони здоров'я шляхом підвищення її стійкості, готовності реагування на виклики та загрози за принципом «Єдине здоров'я», розширення універсального доступу населення до якісної та

безоплатної медичної допомоги та лікарських засобів для покращення рівня та якості життя населення, забезпечення фінансового захисту пацієнта, зокрема недопущення його катастрофічних витрат у разі захворювання, а також формування у суспільстві ціннісного ставлення до власного здоров'я розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.01.2025 року № 34-р, схвалена «Стратегія розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року». Завдання та заходи щодо збереження та зміцнення здоров'я молоді передбачені операційним планом на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії та включають: проведення заходів, спрямованих на формування у молоді свідомого та відповідального ставлення до власного здоров'я, сприяння гармонійному психічному розвитку, безпеки життєдіяльності, розвитку неформальних спортивних рухів, вуличних тренувань і фізичної культури; проведення навчання представників інститутів громадянського суспільства та фахівців, які працюють з молоддю, із залученням до спорту ветеранів війни.

Стратегічний підхід у формуванні та реалізації молодіжної політики дозволяє створювати сприятливі умови для реалізації молоддю усіх вікових груп та категорій власного потенціалу, а також посилення її ролі та участі у європейському та світовому просторі. Ефективне виконання завдань та заходів з реалізації пріоритетних напрямів розвитку у молодіжній сфері можливо через залучення всіх заінтересованих осіб, а саме органів влади, інститутів громадянського суспільства, зокрема молодіжних організацій, закладів освіти та науки, представників бізнес середовища. Всебічна інституційна підтримка, сприяння посиленню соціально-економічної спроможності та врахування потреб молоді людини забезпечить активну участь молоді у прийнятті суспільно важливих рішень на всіх рівнях та інтеграцію у всі сфери суспільного життя.

2.3. Реалізація державної політики на національному, регіональному та місцевому рівнях

Молодь виступає ключовим рушієм соціального і економічного розвитку країни, а також її повоєнної відбудови, тому важливість активного залучення молоді до участі у суспільному житті та прийнятті визначальних рішень на всіх інституційних рівнях сьогодні є головним принципом державної молодіжної політики.

Реформа державного регулювання політики у молодіжній сфері була розпочата у 2014 році з урахуванням євроінтеграційних орієнтацій та впровадженням сталих європейських практик в українське правове поле, зокрема принципів молодіжної участі. Загальнодержавні механізми реалізації молодіжної політики, фокус яких направлений на формування спільноти проактивної, самореалізованої та самодостатньої, національно свідомої та соціально згуртованої молоді, мають враховувати інтереси на регіональному та місцевому рівнях з акцентом на потреби та запити молоді.

Міністерство молоді та спорту України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує

державну молодіжну політику на національному рівні⁸⁰. Законом України «Про основні засади молодіжної політики» визначаються повноваження інших органів виконавчої влади щодо питань, пов'язаних з молоддю, та забезпечується координація зусиль та взаємодія між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами молодіжної роботи⁸¹.

Міністерство молоді та спорту України у межах повноважень, передбачених законом, забезпечує формування та реалізацію державної молодіжної політики та відповідно до покладених на нього завдань:

– забезпечує нормативно-правове регулювання у сферах молодіжної політики, фізичної культури і спорту, утвердження української національної та громадянської ідентичності, а також бере участь у здійсненні нормативно-правового регулювання у сфері волонтерської діяльності;

– вживає заходів для популяризації та утвердження здорового способу життя, організації змістовного дозвілля молоді, розвитку вуличних культур, неформальних молодіжних об'єднань, проводить інформаційно-просвітницьку роботу з протидії поширенню у молодіжному середовищі соціально небезпечних захворювань та різних форм залежності;

– організовує і проводить міжнародні та загальнодержавні заходи, забезпечує виконання програм і проєктів з питань, що належать до його компетенції, зокрема шляхом неформальної освіти;

– співпрацює з інститутами громадянського суспільства, зокрема з молодіжними та дитячими громадськими організаціями та їх спілками; сприяє залученню їх до виконання загальнодержавних програм, заходів стосовно дітей, молоді, діяльності молодіжних консультативно-дорадчих органів центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;

– надає в установленому порядку державну підтримку молодіжним та дитячим громадським організаціям для виконання загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей та молоді згідно з переліком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29.06.2011 року № 778 «Деякі питання надання молодіжним та дитячим громадським організаціям державної підтримки для виконання загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї»;

– виконує програму «Молодіжний працівник», здійснює підготовку і підвищення кваліфікації фахівців (спеціалістів, волонтерів, активістів, тренерів і мультиплікаторів) у сфері молодіжної політики;

Міністерство молоді та спорту України також сприяє в установленому порядку:

– професійній орієнтації, працевлаштуванню молоді, її самозайнятості, підвищенню рівня її конкурентоспроможності та професійного розвитку, отриманню відповідних компетентностей;

⁸⁰ Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 року №220 «Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України» (із змінами).

⁸¹ Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 року №1414-IX (із змінами).

– виконанню програм, спрямованих на ознайомлення молоді з діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування, процесами державотворення, впровадженню програм стажування молоді в органах виконавчої влади, популяризації професії державного службовця;

– створенню умов для інтелектуального самовдосконалення, самореалізації, творчого і особистісного розвитку молоді;

– розвитку пластового, скаутського, молодіжного та дитячого громадського рухів в Україні і співпраці з центральними та місцевими органами виконавчої влади;

– розвитку громадянської освіти та підвищенню рівня соціальної інтеграції молоді, формування її готовності та вміння діяти самостійно, нести відповідальність за свої дії, адекватно оцінювати і реагувати на процеси, що відбуваються в державі та світі;

– створенню умов для розвитку спроможності інститутів громадянського суспільства у сфері молодіжної політики;

– формуванню і розвитку у молоді громадянських компетентностей, спрямованих на утвердження і захист державності та демократії, здатності відстоювати свої права, відповідально ставитися до громадянських обов'язків, брати відповідальність за власне життя, налагодження гармонійних стосунків між членами своєї сім'ї та життя територіальної громади;

– залученню молоді до процесу ухвалення рішень на всеукраїнському, регіональному і місцевому рівні; утворенню і розвитку молодіжних консультативно-дорадчих органів центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів (організацій) учнівського і студентського самоврядування;

– підвищенню рівня толерантності і солідарності молоді, забезпеченню рівної участі всіх груп молоді у суспільному житті, запобіганню стереотипам, протидії мові ненависті та дискримінації за будь-якими ознаками.

Законотворча діяльність парламенту України в першу чергу представлена Комітетом з питань молоді і спорту Верховної Ради України, до предметів відання якого, зокрема, належать питання державної молодіжної політики та національно-патріотичного виховання. У складі Комітету функціонує підкомітет з питань державної молодіжної політики. У парламентському комітеті здійснювалася робота з удосконалення молодіжного законодавства, зокрема, розробки проекту Закону України «Про основні засади молодіжної політики», його підготовка до другого читання, забезпечення внесення змін до Закону України «Про основні засади молодіжної політики», насамперед для вдосконалення фінансового забезпечення молодіжної політики, а також аналіз виконання законодавства в сферах, що стосуються молодіжного сектору.

У період повномасштабного вторгнення профільний молодіжний комітет парламенту повернувся до практики проведення комітетських слухань, причому у 2023-2025 роках були проведені комітетські слухання щодо питань молодіжної політики на такі теми:

– Шляхи удосконалення діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства щодо формування культури безпеки життєдіяльності у дітей та молоді в умовах сучасних викликів (8 вересня 2023 р.);

– Реалізація Державної молодіжної житлової програми забезпечення молоді житлом – інвестиція у розвиток молоді в Україні та відновлення України (15 листопада 2023 р.);

– Шляхи вдосконалення законодавчого забезпечення молодіжної політики в Україні на підставі підсумків моніторингу практики застосування та ефективності його положень (30 квітня 2024 р.);

На початок 2026 року заплановано комітетські слухання на тему «Щорічна доповідь про становище молоді в Україні та подання її до Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України».

У парламентському комітеті у січні 2025 року було проведено круглий стіл на тему: «Еміграція молоді та шляхи збереження людського капіталу в Україні».

Забезпечення формування та реалізації молодіжної політики на національному рівні, зокрема функціонування ефективної системи молодіжної роботи, здійснюється державною установою «Всеукраїнський молодіжний центр» (ВМЦ)⁸², що належить до сфери управління Міністерства молоді та спорту. Діяльність Всеукраїнського молодіжного центру направлена на сприяння розвитку регіональних та місцевих молодіжних центрів, розвитку та популяризації нових форм, методів та інструментів молодіжної роботи, її організаційного, методичного та ресурсного забезпечення. Державна установа була створена Міністерством молоді та спорту України у 2019 році як головний експертно-ресурсний центр молодіжної роботи, що забезпечує розвиток молодіжної інфраструктури та молодіжної роботи в Україні для підвищення спроможності молодіжних центрів та молодіжних просторів.

Основні напрями діяльності центру включають:

– формування єдиної політики роботи з молоддю у молодіжних центрах різних адміністративно-територіальних одиниць;

– створення можливостей для розвитку й мережування молодіжних працівників по всій Україні;

– розробку методичних матеріалів для роботи молодіжних центрів;

– адвокацію розвитку молодіжної інфраструктури;

– створення освітніх подій для молодіжних працівників;

– інформування про актуальні можливості та шляхи покращення роботи з молоддю тощо.

З метою подолання викликів, спричинених військовою агресією РФ проти України, та оновлення підходів у роботі з молоддю для забезпечення ефективної підтримки і посилення її активності та залученості у суспільно важливі процеси ВМЦ затвердив Стратегію розвитку до 2030 року для адаптації діяльності в умовах сучасних реалій. Планувальний документ передбачає заходи щодо

⁸² Державна установа «Всеукраїнський молодіжний центр». <https://www.auyc.org.ua/>.

виконання стратегічних напрямів розвитку, а саме: сталість та результативність програмних продуктів/проектів/сервісів; посилення організаційної спроможності центру; розширення співпраці та мережування з різними організаціями; розвиток бренду організації та підвищення впізнаваності.

Результати діяльності ВМЦ за 2023, 2024, 2025 роки:

– розвиток всеукраїнських програм, спрямованих на підвищення професійної спроможності молодіжних працівників і працівниць. Програма «Молодіжний працівник» була посилена новими спеціалізованими модулями, підготовкою тренерів і створенням оновленого навчального контенту, що дозволило формувати сучасні компетентності для роботи з молоддю в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення;

– масштабування програми «ВідНОВА:UA», у межах якої молодь із різних регіонів долучалася до відновлення молодіжної інфраструктури, реалізації проектів соціальної згуртованості та підтримки громад, постраждалих від війни. Програма посилила роль молодіжних центрів як осередків взаємодії, волонтерства та громадського включення;

– підвищення інституційної спроможності молодіжних центрів і просторів через реалізацію програми «МІСТ», що забезпечила доступ до тренінгів базового й спеціалізованого рівнів, онлайн-курсів, молодіжних обмінів, круглих столів і професійних форумів. Це створило єдину платформу для розвитку компетентностей та обміну досвідом між регіонами;

– посилення напрямів, спрямованих на утвердження української національної та громадянської ідентичності. У межах програм УУНГІ впроваджувалися освітні та практичні активності з тактичної медицини, безпеки, базових військових навичок, а також створювалися сучасні інструменти громадянської освіти, зокрема настільні ігри «Псевдо» та «Криївка», які сприяють переосмисленню історії та культури України молоддю;

– організація та проведення Всеукраїнських форумів молодіжної роботи, ключових подій для мережування, обміну досвідом і фахового збагачення працівників молодіжної сфери. Форум об'єднав сотні учасників, забезпечив доступ до експертних дискусій, презентував інструменти розвитку молодіжних центрів і можливості для їх посилення;

– системна підтримка та розвиток Конкурсу кращих практик молодіжної роботи в Україні – інструмента, що дозволив виявити, відзначити та поширити успішні практики роботи з молоддю в різних громадах. Конкурс забезпечив формування професійної спільноти інноваторів молодіжної роботи та сприяв створенню Каталогу кращих практик, який став орієнтиром для центрів по всій Україні;

– впровадження та розвиток інформаційно-комунікаційної системи для керування діяльністю молодіжних центрів і молодіжних просторів, що забезпечило прозорість, доступність інформації та можливість формування національної мапи молодіжної інфраструктури. Система дозволила молодіжним центрам створювати власні сторінки, розміщувати інформацію про події, напрями роботи та доступні можливості;

– підготовка та поширення значної кількості інформаційних, методичних та освітніх матеріалів – каталогів, рекомендацій, аналітичних продуктів, методичних посібників і візуальних матеріалів, що сприяли професійному зростанню молодіжних працівників і посиленню якості роботи молодіжних центрів;

– внесок у формування сталих підходів до організації молодіжної роботи через методичні рекомендації для молодіжних центрів, що стали важливим інструментом для планування, розвитку та підвищення стандартів їх діяльності;

– посилення національного й міжнародного партнерства, що забезпечило ширше поширення програм ВМЦ, залучення ресурсів для відбудови молодіжної інфраструктури та утвердження ролі молодіжної роботи у державній політиці;

– реалізація стратегічних підходів, визначених Стратегією розвитку до 2030 року, що дозволило адаптувати діяльність установи до сучасних викликів, сформуванню сталі програмні продукти, посилити організаційну спроможність та забезпечити впізнаваність і розвиток бренду Всеукраїнського молодіжного центру.

З метою забезпечення суб'єктів молодіжної роботи необхідними фінансовими, інформаційними, консультаційними можливостями на основі конкурентної моделі та створення можливостей для молодих людей бути ключовими учасниками розвитку України з урахуванням завдань державної молодіжної політики, у 2023 році Кабінетом Міністрів України було створено державну установу «Український молодіжний фонд» (УМФ)⁸³.

Основні завдання Фонду:

– експертний відбір молодіжних проєктів, надання бюджетних грантів на їхню реалізацію, проведення моніторингу реалізації молодіжних проєктів;

– сприяння виконанню завдань молодіжної політики, розвитку інноваційних форм, методів та інструментів молодіжної роботи;

– співпраця з українськими та іноземними фізичними і юридичними особами приватної та державної форми власності;

– створення сприятливих умов для реалізації молодіжних проєктів, зокрема шляхом здійснення контролю за їхньою реалізацією;

– стимулювання розроблення новітніх, конкурентоспроможних, зокрема інклюзивних, молодіжних проєктів;

– підтримання реалізації міжнародних проєктів та програм міжнародного співробітництва, у тому числі програм міжнародного молодіжного обміну, сприяння формуванню позитивного іміджу України у світі;

– підтримка молодіжних та дитячих громадських об'єднань, інших суб'єктів молодіжної роботи на всіх етапах реалізації молодіжних проєктів, забезпечення яких здійснюється за рахунок бюджетних грантів, наданих Фондом.

Створення Українського молодіжного фонду стало послідовним продовженням втілення положень Закону України «Про основні засади

⁸³ Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2023 року №182 «Деякі питання Українського молодіжного фонду».

молодіжної політики» та Національної молодіжної стратегії до 2030 року. Водночас повномасштабне вторгнення вплинуло на пріоритизацію видатків державного бюджету та обмеження фінансування заходів реалізації молодіжної політики, у зв'язку із чим у 2023 – 2024 роках проєктна підтримка суб'єктам молодіжної роботи Фондом не здійснювалась.

Стратегічне бачення Фонду у середньостроковій перспективі до 2030 року визначає цю державну інституцію як надійного партнера для міжнародних та національних організацій щодо впровадження інноваційних підходів у реалізації молодіжної політики. Фонд сприяє розвитку сфери молодіжної політики та суб'єктів молодіжної роботи відповідно до потреб молоді у рамках стратегічних напрямів:

- залучення молоді до волонтерської діяльності для наближення перемоги та відновлення країни у післявоєнний період;

- підвищення рівня компетентностей молоді шляхом неформальної освіти (для безпеки життєдіяльності та життєстійкості, адаптації до ринку праці в умовах війни та післявоєнний період);

- підвищення рівня економічної самостійності молоді (створення нових чи додаткових робочих місць для молоді).

Діяльністю Фонду за 2023-2025 роки забезпечено:

- підвищення рівня економічної самостійності молоді через сприяння проведенню грантового конкурсу серед суб'єктів молодіжної роботи, що здійснювався у рамках міжнародного співробітництва у партнерстві з UNICEF та реалізації програми «Кар'єрний старт. Програма молодіжної гарантії»;

- розширення міжнародного партнерства з UNICEF, UNDP, GIZ, KfW, ICAP Єднання, Фондом «Східна Європа», Фондом родини Богдана Гаврилишина;

- посилення регіональної співпраці з більш ніж 45 локальними молодіжними спільнотами, зокрема молодіжними радами, молодіжними центрами та просторами, молодіжними громадськими організаціями у 21 області України та проведення 12 регіональних молодіжних форумів, які зібрали більше 700 учасників;

- проведення Майстерні з розробки політик «Policy Lab» для залучення молодих людей у нормотворчу діяльність щодо розбудови політик на місцевому рівні;

- об'єднання більше 200 найкращих в країні експертів/експерток у напрямках розвитку неформальної освіти і волонтерства;

- запуск платформи «Мережа опитувань у сфері молодіжної політики», спрямованої на обмін ключовими даними та аналітикою у сфері молодіжної політики;

- реалізацію проєкту «Грантові можливості для молоді у громаді» за фінансової підтримки благодійного фонду «МХП-Громаді». У межах цього проєкту команда УМФ відвідала 141 територіальну громаду в 13 областях України, з яких 47 – у співпраці з фондом «МХП-Громаді». Загалом було залучено 3795 молодих учасників. Метою ініціативи була популяризація

діяльності Фонду серед молоді та представників місцевої влади, проведення практичних тренінгів із підготовки грантових заявок, виявлення молодих лідерів, які потенційно можуть стати амбасадорами Фонду, а також глибше вивчення потреб громад і стану розвитку молодіжної політики на місцях. У рамках проєкту проведено інформаційно комунікаційну кампанію, присвячену Всеукраїнській програмі ментального здоров'я «Ти як?» щодо підвищення обізнаності молоді про важливості психічного благополуччя, популяризації доступних сервісів підтримки та формуванні культури турботи про ментальне здоров'я. Активності були інтегровані в регіональні зустрічі, освітні події та онлайн-майданчики, що дозволило охопити значну кількість молодих людей по всій країні;

– проведення масштабного національного опитування молоді, у результаті якого 7502 респонденти поділилися своїм баченням пріоритетних напрямів молодіжних грантових конкурсів, отримані дані стали важливою основою для формування конкурсних пріоритетів УМФ на 2026 рік;

– здійснення у межах регіональних поїздок та співпраці з DRI Ukraine пошук амбасадорів Українського молодіжного фонду – активних молодих лідерів, які поширюватимуть інформацію про можливості Фонду, сприятимуть розвитку молодіжних ініціатив та залученню молоді до активного життя своїх громад.

Механізм державної підтримки молодіжним та дитячим громадським об'єднанням, іншим суб'єктам молодіжної роботи у формі бюджетних грантів як проєктної підтримки на виконання завдань державних цільових програм у сфері молодіжної політики для реалізації молодіжних проєктів за рахунок коштів державного бюджету був забезпечений ухваленням відповідного Порядку у жовтні 2025 року⁸⁴.

Бюджетні гранти надаються Фондом з урахуванням результатів конкурсу за відповідним пріоритетним напрямом підтримки на реалізацію молодіжних проєктів, що відповідають завданням державних цільових програм у сфері молодіжної політики. Пріоритетні напрями підтримки спрямовуються на розв'язання актуальних проблем молоді, зокрема створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, підвищення рівня її самостійності та конкурентоспроможності, забезпечення активної участі молоді в суспільному житті.

Основними критеріями для експертного оцінювання молодіжних проєктів, що претендують на державну підтримку, є актуальність молодіжного проєкту; очікувані результати реалізації молодіжного проєкту; ефективність використання бюджетних коштів; спроможність суб'єктів подання щодо реалізації молодіжного проєкту.

З метою сприяння розвитку молоді в Україні, підтримки молодіжних ініціатив стосовно реалізації суспільно важливих проєктів, спрямованих на

⁸⁴ Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2025 року №1252 «Про затвердження Порядку надання державної підтримки молодіжним та дитячим громадським об'єднанням, іншим суб'єктам молодіжної роботи шляхом надання бюджетних грантів як проєктної підтримки за рахунок коштів державного бюджету та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України».

залучення молоді до активної участі в захисті і розбудові демократичної та економічно розвиненої держави Указом Президента України від 14.10.2025 року № 784/2025 «Про гранти Президента України для молоді з малих територіальних громад» з 2026 року засновано щорічні гранти, які надаються молодим особам з територіальних громад із загальною чисельністю менше 5 тисяч жителів.

Крім того, за внесок молоді у розвиток парламентаризму та місцевого самоврядування Верховною Радою України присуджуються премії молоді, а також молодіжним, дитячим громадським об'єднанням, які активно сприяли процесам державотворення, захисту незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України та досягли значних результатів у вирішенні соціальних і правових питань. Внесенням змін у вересні 2024 року до Постанови Верховної Ради України «Про Премію Верховної Ради України за внесок молоді у розвиток парламентаризму, місцевого самоврядування» щорічна кількість премій, що присуджується молоді, була збільшена до 30 заохочень щорічно.

Верховна Рада України протягом дії воєнного стану продовжила присудження Премій Верховної Ради України за внесок молоді у розвиток парламентаризму та місцевого самоврядування, водночас зробила акцент на відзначенні молодих військовослужбовців. 27 липня 2022 року до Постанову Верховної Ради України «Про Премію Верховної Ради України за внесок молоді у розвиток парламентаризму та місцевого самоврядування» були внесені зміни, які передбачили присудження Премії за сприяння захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, щоб спростити її присудження військовим. У 2022 році Премія була присуджена 6 військовослужбовцям та 4 волонтерами, у 2023 році – 8 військовослужбовцям, курсанту Харківського національного університету внутрішніх справ, який захищає Україну у кіберпросторі та одночасно здійснює волонтерську діяльність та командує добровольчого формування Бучанської міської територіальної громади, у 2024 році – 20 військовослужбовцям. Премію за 2025 рік присуджено 24 діючим військовослужбовцям, 4 ветеранам війни, які демобілізовані після поранень, 2 представникам молодіжних громадських об'єднань, які ведуть активну волонтерську діяльність та беруть участь у законотворчій діяльності.

4 серпня Верховна Рада України ухвалила Постанову «Про нагороди Верховної Ради України», якою, зокрема, перейменувала Премію Верховної Ради України за внесок молоді у розвиток парламентаризму та місцевого самоврядування на Премію Верховної Ради України імені Пилипа Орлика.

Відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування у межах своїх повноважень:

– розробляють та реалізують регіональні та місцеві програми у сфері молодіжної політики з урахуванням положень Національної молодіжної стратегії, регіональних та місцевих потреб і запитів молоді, здійснюють оцінку ефективності їх реалізації;

– передбачають у регіональних та місцевих програмах, інших програмах у сфері молодіжної політики питання підготовки та підвищення кваліфікації молодіжних працівників;

– забезпечують формування, оптимізацію та розвиток молодіжної інфраструктури;

– сприяють створенню та діяльності молодіжних центрів, забезпечують діяльність молодіжних центрів комунальної форми власності, інших установ, що забезпечують соціальний захист, самореалізацію та розвиток потенціалу молоді, а також молодіжних просторів;

– надають всебічну підтримку установам та організаціям, що здійснюють підготовку та підвищення кваліфікації молодіжних працівників, членів молодіжних та дитячих громадських об'єднань;

– сприяють діяльності молодіжних та дитячих громадських об'єднань, інших суб'єктів молодіжної роботи, у тому числі шляхом залучення їх до реалізації місцевих та регіональних програм у сфері молодіжної політики;

– сприяють створенню молодіжних рад, інших консультативно-дорадчих та робочих органів для забезпечення участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики, вирішення інших питань, що стосуються молоді;

– розробляють місцеві фінансово-кредитні механізми забезпечення економічної доступності житла для молодих сімей та молодих осіб;

– можуть надавати гранти суб'єктам молодіжної роботи, ініціювати встановлення премій, стипендій, інших заохочувальних відзнак для відзначення, підтримки, самореалізації молоді та розвитку її потенціалу.

Система молодіжної роботи на регіональному та місцевому рівнях забезпечується функціонуванням молодіжних центрів, розбудова мережі яких є одним з головних пріоритетів державної молодіжної політики, у тому числі щодо підвищення їхньої організаційної спроможності, сприяння ефективної діяльності та створення інклюзивних, безбар'єрних середовищ для підтримки та розвитку молоді, зокрема молоді з вразливих категорій. Молодіжні центри на регіональному та місцевому рівнях здійснюють діяльність на основі Типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі⁸⁵ та є головними осередками забезпечення ефективної молодіжної роботи в громадах та просторами об'єднання суспільно активної молоді.

Метою діяльності молодіжного центру є сприяння у соціалізації та самореалізації молоді; її інтелектуальному, моральному, духовному розвитку, реалізації її творчого потенціалу; національно-патріотичному та військово-патріотичному вихованню, розвитку громадянської освіти молоді; популяризації здорового способу життя молоді; працевлаштуванню молоді та зайнятості у вільний час, молодіжному підприємництву; забезпеченню громадянської освіти молоді та розвитку волонтерства; підвищенню рівня мобільності молоді.

⁸⁵ Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 року №1014 «Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі» (із змінами).

Молодіжні простори, в свою чергу, рекомендовано організовувати в тих адміністративно-територіальних одиницях, населених пунктах (зкладах, установах, підприємствах, організаціях), де молодь обмежена або позбавлена в доступі до неформальної освіти, розвитку творчого потенціалу, та стикається з ризиками захисту, які не можуть бути забезпечені під час виконання основних завдань діяльності закладів (установ, підприємств, організацій), що працюють з молоддю (зокрема не можуть бути повністю або частково забезпечені в межах діяльності закладів середньої та вищої освіти, закладів культури, закладів фізичної культури та спорту, закладів охорони здоров'я)⁸⁶. Доцільність організації молодіжних просторів має базуватись на основних завданнях їхньої роботи, а саме: здійснення ціннісно-орієнтованої молодіжної роботи та створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах молоді, здобуття молоддю компетентностей, необхідних для особистісного і професійного розвитку, забезпечення громадянської освіти молоді. Таким чином, молодіжні простори, у першу чергу, виступають соціальними майданчиками для спілкування, спільного відпочинку, активного дозвілля, консультацій, навчання та роботи.

За даними Міністерства молоді та спорту України на вересень 2025 року мережа зазначених об'єктів молодіжної інфраструктури налічувала 114 молодіжних центрів та 529 молодіжних просторів, які продовжували функціонувати.

Регіональні та місцеві планувальні документи розвитку молодіжної політики спрямовані на впровадження системного та комплексного підходу до вирішення проблем молоді та активного залучення молодих людей у процес формування та реалізації державної молодіжної політики на рівні області та громади з урахуванням завдань і заходів Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки. Більшість цільових соціальних програми розвитку та підтримки молоді були ухвалені ще до початку повномасштабного вторгнення та потребували внесення змін з урахуванням викликів воєнного стану та адаптації до оновленого законодавства у сфері молодіжної політики. Адміністративне забезпечення реалізації молодіжної політики здійснюється відповідними структурними підрозділами при обласних адміністраціях та виконавчих комітетах територіальних громад, у тому числі посадовими особами з молодіжної роботи.

Ефективна молодіжна політика на місцевому рівні є ключовою складовою забезпечення участі молоді в управлінні громадою та прийнятті суспільно важливих рішень для сталого соціально-економічного розвитку територій через впровадження комплексу заходів⁸⁷, спрямованих на:

⁸⁶ Наказ Міністерства молоді та спорту України від 09.12.2021 року №4798 «Про затвердження Рекомендацій щодо організації роботи молодіжного простору».

⁸⁷ Модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації. Децентралізація. <https://decentralization.ua/youth/molod-v-oth>

- розбудову інфраструктури молодіжної політики, у тому числі здійснення її організаційного та фінансового забезпечення;
- забезпечення діяльності молодіжних центрів і молодіжних працівників;
- сприяння формуванню та розвитку інститутів громадянського суспільства, зокрема молодіжних громадських організацій;
- налагодження міжгалузевої та міжсекторальної взаємодії у молодіжній роботі;
- здійснення оцінки ефективності реалізації молодіжної політики на рівні громади;
- створення сприятливих умов для молодіжної участі та молодіжного громадського контролю.

Формування та реалізація молодіжної політики на регіональному рівні забезпечується виконанням заходів, передбачених регіональними цільовими соціальними програмами розвитку молоді, а також через різні механізми залучення молоді до процесів управління та реалізації молодіжних ініціатив.

Молодіжна політика Вінницької області реалізовується через Обласну цільову соціальну програму «Молодь Вінниччини» на 2021-2025 роки. За результатами 2024 року в області було проведено 46 заходів, в яких взяли участь майже 3,1 тис. молодих людей. З метою налагодження комунікації між студентством та учнівством у регіоні, обміну досвідом і кращими практиками молодіжної роботи при Вінницькій обласній військовій адміністрації функціонують консультативно-дорадчі органи, а саме Студентська рада Вінниччини, Учнівська рада Вінниччини та Молодіжний конгрес Вінниччини. Серед ключових молодіжних ініціатив реалізації програми, можна виділити наступні:

- інформаційно-просвітницький квест «Ментальне здоров'я молоді – відновлення починається з тебе!», здійснений з метою популяризації та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді, зокрема відповідального ставлення молоді до власного ментального здоров'я, сприяння покращенню психоемоційного стану через заняття спортом, надання базових знань про першу психологічну самопомогу;

- Всеукраїнський форум для представників молодіжних рад та екологічно-активної молоді «EcoFuture Of Ukraine» за підтримки Міністерства молоді та спорту України;

- Тиждень молоді Youth United Summer Week, організований з метою сприяння мережуванню та налагодженню комунікації між осередками молодіжної роботи в області, у рамках якого проведено обласний молодіжний форум Youth United Summer Fest з підтримки ментального здоров'я молоді у рамках Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?»; обласний форум молодіжних просторів «63КВАДРАТИ», що об'єднав членів молодіжних рад та представників молодіжних просторів громад; сплав Воробіївськими порогами, участь у якому взяли, в тому числі, молоді учасники бойових дій,

члени сімей учасників бойових дій; літній «Квітковий бал» для студентської молоді й інші.

Активна участь молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики Львівської області забезпечується Обласною програмою «Молодь Львівщини» на 2021–2025 роки, спрямованою на залучення молоді до процесу прийняття інноваційних рішень у громадах регіону та розвиток молодіжної інфраструктури. Львівський обласний молодіжний центр виступає платформою для обговорення та реалізації молодіжних ініціатив з метою сприяння розвитку молодіжної політики в регіоні; натомість молодіжна рада при Львівській обласній державній адміністрації стає майданчиком для об'єднання молоді та залучення її до участі у житті громад. У цілому, у Львівській області станом на березень 2025 року зареєстровано 34 молодіжні ради та створено 5 ініціативних груп, які активно працюють над розвитком молодіжної політики у громадах, налагодженням комунікації з молодіжними працівниками та консультуванням щодо створення молодіжних центрів та просторів. Разом із цим, відбувається активний розвиток пластового руху, що створює умови для всебічного розвитку молоді з фокусом на важливість здорового способу життя. За період повномасштабного вторгнення на Львівщині відбулося понад 130 пластових таборів, в яких взяли участь близько 4500 юнаків та юначок.

З метою створення належних умов для всебічного розвитку молоді Сумщини з урахуванням її вікових, індивідуальних, соціальних, творчих, інтелектуальних потреб та запитів в області реалізується Обласна цільова програма «Молодь Сумщини» на 2021-2025 роки». За результатами виконання заходів 2024 року проведено більше 160 активностей у сфері молодіжної політики та утвердження української національної та громадянської ідентичності, якими охоплено близько 12 000 осіб, у тому числі посилено співпрацю з інститутами громадянського суспільства і залучено міжнародні грантові програми; забезпечено підтримку та розвиток діяльності молодіжних консультативно-дорадчих органів; проведено заходи неформальної освіти у різних формах; розширено мережу молодіжних центрів та просторів різної форми власності.

Ключова особливість структурно-функціональної моделі розвитку політики у молодіжному секторі полягає у міжгалузевій та міжсекторальній взаємодії та інтеграції молодіжної політики з іншими сферами забезпечення життєдіяльності в громадах, а саме освітою, працевлаштуванням, культурою, спортом, соціальним захистом тощо, що, в свою чергу, сприяє зміцненню інституційної спроможності громад та підвищенню якості та результативності молодіжної роботи на регіональному та місцевому рівні.

2.4. Міжсекторальна та міжвідомча взаємодія у сфері молодіжної політики

Один з ключових принципів політики щодо молоді передбачає впровадження міжсекторальної та міжвідомчої взаємодії залучення органів

державної влади та органів місцевого самоврядування, суб'єктів молодіжної роботи, будь-яких інших заінтересованих сторін до спільного та скоординованого формування та реалізації молодіжної політики⁸⁸.

Забезпечення збалансованого досягнення спільних цілей щодо інтеграції інтересів і потреб молоді в усі сфери суспільного життя здійснюється через впровадження міжсекторальної та міжвідомчої співпраці, що є основоположним інструментом у прийнятті важливих рішень у реалізації молодіжної політики, у тому числі об'єднанні та оптимізації інформаційних, людських та фінансових ресурсів для зміцнення інституційних відносин та формування надійних партнерств. Ефективна міжсекторальна та міжвідомча взаємодія заснована на узгоджених механізмах співпраці різних державних інституцій та відомств, інститутів громадянського суспільства, науки і освіти, бізнесу, міжнародних організацій, а також безпосередньо молоді, як ключового суб'єкта формування та реалізації молодіжної політики.

Результат такої співпраці сприяє узгодженню між собою стратегічних документів й інших нормативно-правових актів на різних інституційних рівнях у питаннях щодо розвитку та підтримки молоді. При цьому компоненти молодіжної політики є невід'ємними складовими нормотворчої діяльності всіх органів державної влади, інституцій і відомств, що потребують врахування запитів і потреб молодих людей у формуванні загальнодержавної політики.

Інституційна взаємодія заінтересованих сторін має різні форми співпраці для досягнення більшої ефективності, прозорості та відповідальності у прийнятті рішень щодо формування та реалізації політик у молодіжній сфері. Механізм такої взаємодії може бути реалізований через налагодження комунікації та діалогу для врахування думки та потреб молоді; участі у нормотворчому процесі для формування нових законодавчих ініціатив, у тому числі впровадженні сталих європейських практик; співпраці через державно-приватні та соціальні партнерства для залучення більшої кількості заінтересованих сторін з метою об'єднання ресурсів, навичок та компетентностей для спільного вирішення значущих для молодіжної політики проблем.

Головний державний планувальний документ у сфері молодіжної політики, а саме Національна молодіжна стратегія 2030⁸⁹, передбачає стратегічний розвиток через співпрацю широкого кола заінтересованих у молодіжній політиці сторін, зокрема органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також державно-приватне і соціальне партнерство, міжсекторальну взаємодію, поєднання державних та громадських інтересів, прав і свобод особистості. Партнерство забезпечує узгодженість, налагодження комунікації і розбудову співпраці між основним стейкхолдерами у реалізації молодіжної політики на різних інституційних рівнях, у тому числі із залученням міжнародних організацій.

⁸⁸ Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 року №1414-IX (із змінами)

⁸⁹ Указ Президента України від 12.03.2021 року № 94/2021 «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року».

Міністерство молоді та спорту України забезпечувало у зазначений період координацію та інституційну підтримку міжсекторальної та міжвідомчої взаємодії з метою формування та реалізації молодіжної політики, у тому числі виконання завдань Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки⁹⁰. Реалізація завдань має високий рівень міжвідомчої співпраці, зокрема щодо залучення у виконанні запланованих заходів структурних підрозділів Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, Міністерства юстиції України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства цифрової трансформації України, Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, Міністерства у справах ветеранів України тощо, обласних державних адміністрацій, а також представників інститутів громадянського суспільства, зокрема громадської організації «Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності».

Програми стратегічного розвитку різних сфер і напрямів державної політики, включають компоненти щодо питань молоді, тому реалізація заходів, передбачених такими планувальними документами передбачає застосування інструментів міжсекторальної, міжвідомчої та міжгалузевої співпраці з метою досягнення поставлених цілей, підвищення ефективності управлінських рішень та формування нових моделей співпраці між державним, приватним та громадським секторами. Ефективне управління міжсекторальною співпрацею потребує здобуття посадовими особами відповідних навичок та компетентностей щодо застосування дієвих інструментів та механізмів налагодження партнерств з метою результативного досягнення спільних цілей стратегічного розвитку.

В умовах наявної відстані у комунікації, недостатньої прозорості у формуванні і реалізації державних політик та відчуття недовіри до влади з боку громадського та приватного секторів дієвим інструментом у міжсекторальній та міжвідомчій співпраці є діяльність молодіжних рад на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Зокрема, налагодження діалогу та взаємодії між молоддю та владою на найвищому державному рівні забезпечується роботою Ради з молодіжних питань при Президенті України⁹¹, що була створена Указом Президента України у січні 2022 року. У контексті міжсекторальної та міжвідомчої співпраці консультативно-дорадчий орган сприяє забезпеченню координації дій органів виконавчої влади з питань формування та реалізації молодіжної політики; готує пропозиції щодо формування і реалізації державної молодіжної політики; визначає шляхи, механізми та способи вирішення проблемних питань, що виникають під час реалізації державної молодіжної політики; сприяє підвищенню ефективності діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері молодіжної політики; сприяє удосконаленню нормативно-правової бази у сфері державної молодіжної політики; забезпечує

⁹⁰ Постанова Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 року №579 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України».

⁹¹ Указ Президента України від 17.01.2022 року №14/2022 «Питання Ради з молодіжних питань».

координацію, співпрацю між центральними, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Розпорядженням Голови Верховної Ради України від 06.12.2024 року № 1601 було створено Молодіжну раду при Голові Верховної Ради України. Основним завданням Молодіжної ради є надання необхідної допомоги Голові Верховної Ради України для забезпечення здійснення ним його повноважень з метою сприяння формуванню та реалізації державної політики у відповідних сферах із урахуванням сталого розвитку України, інтересів молоді та майбутніх поколінь шляхом:

1) визначення напрямів та механізмів посилення інституційної спроможності Верховної Ради України та її органів у реалізації ними законодавчої та контрольної функцій;

2) здійснення аналізу проблемних питань, пов'язаних з реалізацією державної політики у відповідних сферах, та розробка пропозицій щодо коригування відповідної державної політики (за необхідності);

3) вивчення та узагальнення кращого досвіду з питань реалізації державної політики в парламентах країн світу, вироблення рекомендацій щодо його впровадження в Україні;

4) сприяння формуванню позитивного сприйняття Верховної Ради України, її органів, широкому залученню молоді до процесів обговорення та ухвалення рішень у рамках їхніх компетенцій.

Молодіжна рада при Голові Верховної Ради України має можливість стати інструментом взаємодії парламенту та представників молодіжного громадянського суспільства. У контексті міжсекторальної взаємодії важливого значення має, зокрема, міжнародний напрям співпраці. Зазначена молодіжна рада для виконання покладених на неї завдань має можливість готувати пропозиції щодо сприяння налагодженню співпраці Верховної Ради України, її органів із міжнародними організаціями, іноземними урядовими та неурядовими організаціями, а також із суб'єктами молодіжної роботи з питань державної політики у молодіжній сфері на основі кращого досвіду.

Голова Молодіжної ради при Голові Верховної Ради України, як представник парламентської молодіжної ради у відносинах з центральними і місцевими органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, органами місцевого самоврядування, засобами масової інформації, створює умови для поглиблення міжсекторальної взаємодії та сприяння налагодженню міжвідомчої співпраці.

Закон України «Про основні засади молодіжної політики» передбачає створення Національної ради з питань молоді, як консультативно-дорадчого органу, що утворюється при Кабінеті Міністрів України з метою вироблення узгодженої позиції щодо формування та реалізації молодіжної політики, налагодження взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з суб'єктами молодіжної роботи з питань розвитку та реалізації молодіжної політики.

Половину складу Національної ради з питань молоді складають представники інститутів громадянського суспільства – молодіжних та дитячих громадських об'єднань, органів студентського самоврядування закладів фахової передвищої та вищої освіти, молодіжних рад, а другу половину – представники центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також народні депутати України та представники, обрані Президентом України. Національну раду з питань молоді очолює Прем'єр-міністр України.

Національна рада з питань молоді в межах своїх повноважень:

1) вивчає стан виконання законів України, постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, інших нормативно-правових актів у сфері молодіжної політики;

2) бере участь у підготовці, розглядає та вносить пропозиції, висновки, рекомендації до Національної молодіжної стратегії, Програми діяльності Кабінету Міністрів України, проєктів державних цільових програм у сфері молодіжної політики, інших проєктів нормативно-правових актів, що стосуються молоді;

3) вносить до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує молодіжну політику, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування пропозиції з питань формування та реалізації молодіжної політики;

4) заслуховує та оцінює інформацію про стан реалізації молодіжної політики за відповідний період;

5) взаємодіє у встановленому порядку з відповідними органами іноземних держав та міжнародних організацій, що опікуються питаннями молоді.

Формування складу Національної ради з питань молоді у 2022 р. було призупинено на час дії воєнного стану, але, як зазначалося вище, в серпні 2025 р. було змінено підхід на користь початку формування першого складу ради в існуючих умовах.

У 2025 року розпочнеться формування першого складу Національної ради з питань молоді як консультативно-дорадчого органу, що утворюється при Кабінеті Міністрів України з метою вироблення узгодженої позиції щодо формування та реалізації молодіжної політики, налагодження взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з суб'єктами молодіжної роботи з питань розвитку та реалізації молодіжної політики.

Зазначені ради в першу чергу є інструментами міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії, але разом з тим вони належать також до числа структур із забезпечення участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики.

Розвиток інститутів громадянського суспільства, зокрема збільшення кількості молодіжних громадських об'єднань та зміцнення їх інституційної спроможності, сприяли об'єднанню головних учасників громадського сектору в асоціації та спілки, які стали ключовими стейкхолдерами у забезпеченні

ефективної та дієвої взаємодії публічного та громадського секторів молодіжної сфери.

Ключові проекти міжсекторальних та міжгалузевих програм об'єднують зусилля різних органів державної влади, громадських і міжнародних організацій, бізнесу з метою вирішення комплексних проблем та задоволення потреб молоді.

Міністерством молоді та спорту України у співпраці з міжнародними партнерами з розвитку в рамках залучення міжнародної технічної допомоги для посилення молодіжної сфери забезпечувалось реалізація проектів (програм): проект «Молодь за демократію в Україні: Фаза IV», виконавець Офіс Ради Європи в Україні, партнер з розвитку Рада Європи; програма «Підтримка громадянського суспільства та молоді в рамках програми Демократизації та прав людини», виконавець Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), партнер з розвитку Уряд Королівства Данія через Міністерство закордонних справ Данії. Програма спрямовано на ефективне відновлення України з дотриманням демократичних цінностей і принципів та забезпечення поваги до прав людини; проект «Залучення та підтримка молоді в антикризовому управлінні та постконфліктному відновленні в Україні», виконавець Спеціальний представник Головування – Координатор проектів ОБСЄ в Україні, партнер з розвитку Координатор ОБСЄ в Україні. Проект спрямований на підтримку підвищення ефективності залучення молоді до врегулювання кризових ситуацій та постконфліктного відновлення в Україні; проект «Українсько-данський молодіжний хаб у Миколаєві 2024-2025 рр. в рамках молодіжного співробітництва в Україні, Молдові, Грузії та Данії», виконавець Данський інститут культури, партнер з розвитку Уряд Королівства Данія через Міністерство закордонних справ Данії. Проект спрямований на розширення можливостей української молоді міста Миколаєва та Миколаївської області щодо партнерства та культурного обміну, локального закріплення та інституціоналізації, адвокації та стратегічного впливу у сфері молоді та демократії; проект «Українсько-данський молодіжний дім 2023-2026», виконавець Данський інститут культури, партнер з розвитку Уряд Королівства Данія через Міністерство закордонних справ Данії. Проект спрямований на зміцнення спроможності молоді організовувати, практикувати та просувати демократичну культуру та участь в українському суспільстві, а також брати активну участь в українсько-данських обмінах задля посилення європейської згуртованості серед молоді; проект «Демократична інтеграція, стійкість та залучення (Ukraine-DARE)», виконавець Democracy Reporting International gGmbH, партнер з розвитку Уряд Федеративної Республіки Німеччина через Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини», який спрямований на сприяння громадській активності молоді та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, зокрема, у регіонах України; проект «EU4Youth фаза III – Працевлаштування та підприємництво молоді», виконавець Центральне агентство з управління проектами (Central Project Management Agency) (Литва), метою якого є сприяння розвитку у молоді цифрових навичок, необхідних для «зеленого» переходу, а також підприємницьких навичок та навичок управління

кар'єрою; розвиток міжсекторального партнерства між державними, приватними та неурядовими установами у сфері працевлаштування та кар'єрного розвитку молоді, особливо з соціально незахищених верств населення; розбудова структурної спроможності ключових інституцій; поглиблення розуміння європейської політики та управління серед молоді Східного партнерства; програма «Молодь як провідник української національної ідентичності», виконавці Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів/International Research & Exchanges, Board (IREX), Міжнародний Республіканський Інститут/International Republican Institute (IRI), метою проєкту було сприяння розвитку у молодих людей солідарної відповідальності за європейське майбутнє України шляхом подальшої мобілізації лідерського потенціалу молоді до розбудови ціннісно-орієнтованої української ідентичності.

Подолання таких викликів щодо підтримки молоді може бути досягнуто впровадженням провідної міжсекторальної, міжнародної співпраці із застосуванням європейської практики інноваційних інструментів у публічному управлінні та розбудови культури партнерств на всіх інституційних рівнях, а також стратегічних підходів у міжсекторальній та міжвідомчій співпраці з метою поглиблення взаємодії ресурсів, досвіду та компетентностей державного, приватного та громадського секторів у формуванні та реалізації молодіжної політики.

2.5. Розвиток євроінтеграційного напрямку молодіжної політики

Ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом⁹², що відбулась у вересні 2014 року, розпочала активний шлях держави у напрямку поступового зближення між двох сторін та інтеграції України у європейський простір у всіх сферах через посилення співпраці, збереження та зміцнення миру та стабільності, ґрунтуючись на спільних цінностях та тісних зв'язках. Зокрема, угода відкрила для України нові можливості поглиблення співробітництва та обміну досвідом в галузі молодіжної політики та неформальної освіти для молоді, що спрямовані на:

- сприяння інтеграції молоді в суспільство загалом, заохочуючи її активну громадську позицію та ініціативність;
- сприяння молоді в отриманні знань, навичок та професійних умінь поза освітньою системою, зокрема волонтерство, та визнання цінності такого досвіду;
- активізацію співробітництва з третіми країнами;
- розвиток співробітництва між молодіжними організаціями в Україні, ЄС та його державах-членах;
- просування здорового способу життя, з особливим акцентом на молоді.

⁹² Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16.09.2014 року №1678-VII.

Програмний документ визначає актуальність та важливість розбудови молодіжної політики, що орієнтована на збереження та зміцнення людського потенціалу, з фокусом на підвищення якості та значущості формальної та неформальної освіти, пропаганди здорового способу життя, міжнародної мобільності, сприяння інтеграції молоді у суспільно-економічний простір у контексті формування та реалізації державних політик.

Під час повномасштабного вторгнення кроки у реалізації державної політики щодо посилення європейської інтеграції сприяли набуттю Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, що відбулось у червні 2022 року. Це призвело до посилення вимог та зобов'язань України щодо продовження проведення державних реформ та приведення норм діючого законодавства до законодавства ЄС. Перед Міністерством молоді та спорту України, як головного регулятора державної молодіжної політики, постає ряд невідкладних завдань, результативне виконання яких наближає і поглиблює інтеграцію молодіжної політики України у загальноєвропейський простір та сприяє розбудові ефективної комунікації та співпраці для становлення і розвитку української молоді.

Головними стратегічними документами реформи молодіжної політики в Україні відповідно до стандартів Європейського Союзу та Ради Європи, що включають пріоритетні завдання щодо підвищення участі молоді у суспільному житті, є Закон України «Про основні засади молодіжної політики», в якому акцентується увага на важливості та актуальності впровадження принципів та підходів участі молоді у процесі прийняття рішень, Національна молодіжна стратегія до 2030 року, Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021- 2025 роки, Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030».

У перший рік повномасштабного вторгнення у 2022 році з набуттям Україною статусу кандидата на вступ до ЄС євроінтеграційна робота продовжилась, зокрема на принципах міжсекторальної та міжвідомчої співпраці. Міністерством молоді та спорту України спільно з Міністерством освіти і науки України були розпочаті консультації з європейською комісією щодо перегляду статусу України у програмі ЄС «Еразмус+»⁹³, зокрема щодо проведення спільного з ЄС дослідження стосовно переваг та можливостей членства України у програмі ЄС «Еразмус+» у новому статусі.

Попри продовження війни та негативні наслідки воєнної агресії євроінтеграційний процес у 2023 році характеризувався активною роботою та прийняттям важливих рішень щодо сфери молодіжної політики. Зокрема, відбувались кластерні дискусійні засідання, у тому числі щодо розбудови міжнародної співпраці та участі української молоді в освітніх та наукових програмах Європейського Союзу, розширення можливостей у сфері освіти та молоді для українських учасників «Еразмус+», асоційовану участь у Рамковій програмі ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт Європа», програмах

⁹³ «Еразмус+» Програма Європейського Союзу у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту <https://erasmusplus.org.ua/>.

«Євратом», «Креативна Європа», «Цифрова Європа» та Connecting Europe Facility⁹⁴.

У червні 2023 року між Європейською Комісією та Міністерством освіти і науки України у рамках продовження реалізації проєктів програми «Еразмус+» підписано Угоду про співпрацю у галузі освіти, яка надає учасникам ініціативи «Східне партнерство» можливість брати участь у заходах з «Розбудови потенціалу для молоді та спорту».

У результаті міжвідомчої взаємодії Міністерства молоді та спорту України і Міністерства економіки, докільця та сільського господарства утворено міжвідомчу робочу групу з реалізації ініціативи Європейського Союзу «Молодіжна гарантія» у рамках переговорного розділу процесу виконання Угоди про асоціацію «Соціальна політика та зайнятість». Для впровадження цієї ініціативи згідно з рекомендаціями Ради Європейського Союзу⁹⁵ розпочато реалізацію інноваційного для України проєкту підтримки працевлаштування та самозайнятості молодих людей через інструмент «Молодіжної гарантії». Проєкт передбачає поетапну імплементацію, а саме:

- розроблення та впровадження у законодавчий простір Національного плану реалізації програми «Молодіжна гарантія» з урахуванням європейського досвіду та дієвою дорожньою картою його реалізації;

- створення дієвої міжсекторальної моделі взаємодії державних органів, інститутів громадянського суспільства та міжнародних партнерів у впровадженні ініціативи;

- набуття Україною членства у Європейському альянсі з питань професійного навчання (EaFA – European Alliance for Apprenticeships⁹⁶) з метою відкриття нових можливостей стажування та професійного розвитку української молоді;

- отримання грантового фінансування через структурний фонд Європейського Союзу «Підтримка працевлаштування та соціальних інновацій» (EaSI – The Employment and Social Innovation⁹⁷) для ресурсного забезпечення Національного плану реалізації програми «Молодіжна гарантія».

Основна мета програми передбачає розбудову ефективної системи сприяння зайнятості молоді, що відповідатиме кращому європейському досвіду. Фокус програми спрямований на налагодження роботи з молоддю з категорії NEET (Not in Education, Employment, or Training) – молодих людей, що не навчаються, не працюють та не залучені до професійної орієнтації. Тому основними елементами схеми Європейського Союзу «Молодіжна гарантія» є:

- працевлаштування: індивідуальна допомога молоді у пошуку роботи, включаючи підтримку у створенні резюме, підготовку до співбесід та пошук вакансій;

⁹⁴ Connecting Europe Facility. https://cinea.ec.europa.eu/programmes/connecting-europe-facility_en.

⁹⁵ Council Recommendation of 30 October 2020 on A Bridge to Jobs – Reinforcing the Youth Guarantee and Replacing the Council Recommendation of 22 April 2013 on Establishing a Youth Guarantee (2020/C 372/01).

⁹⁶ European Alliance for Apprenticeships. <https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/>.

⁹⁷ European Social Fund Plus. <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/>.

- освіта: надання можливостей для продовження освіти, включаючи курси та програми підвищення кваліфікації;
- навчання: проведення тренінгів та курсів для розвитку професійних навичок, що сприяють працевлаштуванню;
- навчання на робочому місці, у тому числі учнівство та стажування молоді для набуття практичного досвіду та покращення навичок.

Ефективність реалізації проекту залежить від розбудови якісного міжсекторального та міжгалузевого партнерства з фокусом на навчання для розвитку професійних навичок молодих людей, сприяння їх соціальній інтеграції та створення умов для розвитку молодіжного підприємництва. Ініціатива «Молодіжна гарантія» сприятиме зниженню міграційних настроїв, створюючи для молоді можливості залишитись або повернутись та реалізовувати власний потенціал в Україні; підвищенню економічної активності молоді та підтримки Національної стратегії зайнятості 2030, проект якої розробляється Міністерством економіки, довілля та сільського господарства України; зниженню безробіття серед молоді через можливості для працевлаштування, стажування та навчання; розвитку професійних навичок і знань; підвищенню конкурентоспроможності молоді на ринку праці.

Вагомий вплив на підтримку освітнього, професійного та особистісного розвитку у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту в Україні мали проекти програми Європейського Союзу ERASMUS+ 2021-2027. Програма міжнародної співпраці сприяє стійкому розвитку, створенню якісних робочих місць та соціальній згуртованості, стимулюванню інновацій, а також зміцненню європейської ідентичності та активної громадянської позиції. Пріоритетні напрями проектів програми пов'язані з інклюзією та різноманіттям; цифровими трансформаціями; зеленими трансформаціями, навколишнім середовищем та боротьбою зі зміною клімату; участю у демократичному житті, спільних цінностей та громадянської активності. На міжнародному рівні Еразмус+ виступає інструментом для впровадження завдань Цілей сталого розвитку; на європейському – забезпечує просування та популяризацію власних проектів, у тому числі впроваджує Молодіжну стратегію Європейського Союзу.

У 2022-2025 рр. реалізовувався Проєкт Ради Європи «Молодь за демократію в Україні» (друга-четверта фази), який включає заходи підтримки та розбудови потенціалу у сферах молодіжної політики, молодіжної роботи та демократичної участі в Україні на основі стандартів та інструментів молодіжного сектору Ради Європи з врахуванням специфічних потреб молоді в умовах війни й післявоєнного періоду.

У листопаді 2022 року Європейський молодіжний форум обрав місто Львів Європейською молодіжною столицею 2025 року. Проведення заходів у період володіння м. Львовом цим титулом у 2025 році стало важливим проявом співпраці України з Європейським Союзом та Радою Європи у молодіжній сфері, демонстрацією європейської ідентичності української молоді. За зразком конкурсу «Європейська молодіжна столиця» в Україні було запроваджено національний конкурс «Молодіжна столиця України». Проте, визначення міста-

переможеця і надання йому статусу «Молодіжна столиця України» у 2022 – 2025 рр. не проводилося. У 2025 році розпочато роботу з проведення конкурсного відбору у 2026 році.

Українська делегація взяла участь у 10-й Конференції міністрів Ради Європи, відповідальних за молодь та пов'язаному з нею молодіжному заході (жовтень 2025 року), а також у 4-тій Європейській конвенції з молодіжної роботи (травень 2025 року).

У 2025 році Асоціація молодіжних працівників України стала членом Альянсу асоціацій молодіжних працівників, який адвокує визнання, розвиток та якість молодіжної роботи в Європі. Громадська спілка «Національна рада молодіжна рада України» є членом Європейського молодіжного форуму, який представляє молодь в активностях Ради Європи та Європейського Союзу. У листопаді 2025 року Національне агентство кваліфікацій стало Національним координатором мережі Eurodesk.

Україна здійснює сталу співпрацю з Партнерством ЄС і Ради Європи з питань молоді, яке сприяє розвитку міжсекторальної взаємодії щодо підтримки реалізації молодіжної політики в Україні, сприяння та здійснення молодіжної роботи, проведення досліджень молоді у молодіжній сфері.

У межах розвитку міжнародного співробітництва важливий внесок у розвиток різних аспектів молодіжної політики та молодіжної роботи забезпечили представництва в Україні Програми Розвитку ООН, Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), Фонду народонаселення ООН, Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ), Програма USAID «DOBRE», Організація з безпеки та співробітництва в Європі, Британська Рада та ін. Для розробки та реалізації важливих молодіжних програм та проектів фінансову підтримку надавали уряди Великої Британії, Естонії, Канади, Нідерландів, Норвегії, Сполучених Штатів Америки, Фінляндії, Швейцарії, Швеції, Німеччини, Японії та багато інших.

У контексті міжнародного співробітництва Міністерство закордонних справ України спільно з Фондом родини Богдана Гаврилишина реалізовували програму «Молодіжний делегат України до ООН», відповідно до якої обиралися представники української молоді для участі в Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй та інших заходах цієї організації, де було звернення на захист суверенітету та територіальної цілісності Української держави.

У межах офіційного скринінгу відповідності українського законодавства праву Європейського Союзу під час двосторонніх зустрічей представників України та ЄС Міністерством економіки України 24-25 березня 2025 року було висвітлено стан відповідності українського законодавства праву ЄС за переговорним розділом 19 «Соціальна політика та зайнятість», а Міністерством молоді та спорту України 30 квітня 2025 року за переговорним розділом 26 «Освіта та культура» надано інформацію про відповідність національного законодавства у сфері молодіжної політики праву ЄС. Під час проведення заходів скринінгу в центрі уваги була підготовка до імплементації ініціативи ЄС «Молодіжна гарантія» в Україні.

Відповідно до Звіту у рамках Пакету розширення Європейського Союзу⁹⁸ за підсумками державних реформ, у тому числі у сфері молодіжної політики, Європейська Комісія високо оцінила динаміку впровадження євроінтеграційних реформ у складних умовах військового стану. Документ містить позитивну оцінку прогресу України в імplementації реформ та відзначає відданість України фундаментальним реформам і процесам системних перетворень, зокрема у контексті секторальної інтеграції та сфері верховенства права, прав людини і боротьби з корупцією.

2.6. Пріоритетні напрями реалізації політики безбар'єрності у молодіжному секторі

Впровадження в Україні безбар'єрного простору передбачене Національною стратегією із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року⁹⁹, мета якої полягає у створенні безперешкодного середовища для всіх суспільних груп, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної, громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики.

Планувальний документ розроблявся на принципах міжсекторальної та міжвідомчої взаємодії на основі кращих європейських практик із залученням представників інститутів громадянського суспільства та міжнародних організацій. Стратегія складається з двох основних рівнів – рамкових умов безбар'єрності та стандартів безбар'єрності. Зокрема, перший рівень визначає доступність для людини фізичної, інформаційної та цифрової інфраструктури, участь у суспільно-політичних процесах та можливості самореалізації. Другий рівень фокусується на створенні умов для безбар'єрності в сферах освіти та економічної діяльності (зайнятості та підприємництва).

Безбар'єрність передбачає усунення бар'єрів у шести основних напрямках: фізичному, суспільному та громадянському, економічному, освітньому, цифровому та інформаційному. У зв'язку із чим, адаптація послуг у сфері молодіжної політики забезпечується дотриманням наступних принципів:

– принцип недискримінації – рівне ставлення до осіб незалежно від статі, гендерної ідентичності, ознак інвалідності, раси, кольору шкіри, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану або за іншою ознакою;

– принцип розуміння індивідуальних потреб – сприяння індивідуалізованому підходу до кожної особи з урахуванням її потреб, можливостей та обмежень;

⁹⁸ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2024 рік.

⁹⁹ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 року №366-р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030».

– принцип різноманітності – залучення та включення різних осіб і груп осіб у процес запровадження принципів безбар'єрності для забезпечення різних точок зору та отримання досвіду в процесі прийняття рішень;

– принцип толерантності – повага до свободи іншої особи, її поглядів, думок, поведінки, розуміння та прийняття людської різноманітності, форм самовираження особи і способів вияву її індивідуальності;

– принцип інклюзивності – розширення можливостей осіб чи груп осіб щодо забезпечення їхнього рівного доступу до послуг у сферах молодіжної політики;

– принцип справедливості – забезпечення однакового ставлення до кожної особи в процесі надання послуг у сферах молодіжної політики з урахуванням їхніх індивідуальних потреб);

– принцип партнерства та співпраці – розвиток партнерських відносин з організаціями, що працюють у сфері інклюзії та доступності, для спільної реалізації проєктів і програм.

Виконання ключових заходів у сфері молодіжної політики у рамках реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні:

– розроблено Керівництво з використання дизайн-системи з безбар'єрності відповідно до типових рішень щодо ефективного використання кольорів та дизайну оформлення комунікації¹⁰⁰;

– у рамках проєкту «Інклюзивна молодіжна робота» підготовлено серію публікацій для молодіжних працівників та працівниць у роботі молодіжних центрів та просторів щодо підготовки та реалізації інклюзивних молодіжних проєктів, у тому числі підбору та залучення необхідної команди, вирішення логістичних проблем доступності, роботи з молоддю з інвалідністю й іншими вразливими категоріями молоді, правил комунікації з молоддю, у тому числі через соціальні мережі, особливостей підготовки та проведення інклюзивних заходів, залучення молоді до прийняття рішень тощо¹⁰¹;

– проведено тренінги щодо залучення молоді до відновлення України у форматі здійснення молодіжних обмінів за участю осіб з інвалідністю та внутрішньо переміщених осіб для формування у молодого покоління культури громадської активності, волонтерства, взаємодопомоги та співпраці з метою сприяння участі молоді у відновленні країни та покращенні якості життя у територіальних громадах через спільні дії та партнерство у рамках реалізації міжрегіональних молодіжних обмінів «ВідНОВА:UA».

– підготовлено та надано інформаційні матеріали про необхідність забезпечення доступності підприємств, установ та організацій, з урахуванням

¹⁰⁰ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2024 року №03/127/1256-24 «Типові рішення щодо використання кольорів та дизайну оформлення комунікації в рамках реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року».

¹⁰¹ Освітній серіал «Інклюзивна молодіжна робота» створюється громадською організацією Рада жінок Донеччини за фінансування та у межах гуманітарного реагування UNFPA, Фонду ООН у галузі народонаселення спільно з Регіональним офісом UNFPA у Східній Європі та Центральній Азії, Міністерством молоді та спорту України, Міністерством цифрової трансформації України та радницею-уповноваженою Президента України з питань безбар'єрності для Дія.Освіта.

розміщення інформації на стендах чи екранах достатнього розміру для можливості прочитання її з необхідної відстані, а також відсутності перешкод для можливості підійти до них на прийнятну відстань;

– визначено ключові послання для усіх категорії молоді з урахуванням їх потреб та очікувань, різних каналів комунікації щодо наявних сервісів та послуг, а саме: «Створення безбар'єрного простору – це інвестиція у розвиток молоді та майбутнє країни»; «Кожен молодий громадянин має право на самореалізацію та лідерство, незалежно від бар'єрів, з якими він стикається»; «Безбар'єрність формує культуру рівності, солідарності та взаємоповаги серед молодого покоління»; «Молодь, яка має доступ до ресурсів і підтримки, стає рушійною силою відновлення України»; «Молодіжна політика без бар'єрів – це простір можливостей для кожного»; «Бар'єри зникають там, де є партнерство між державою та молоддю»; «Молодь творить зміни, коли немає перешкод»;

– підготовлено базу даних тренінгових матеріалів, освітніх серіалів, симуляторів, гайдів, подкастів, посібників та рекомендацій щодо питань безбар'єрності для фахівців, що працюють у сфері молодіжної політики, у тому числі молодіжних працівників та працівниць, що надають послуги у молодіжних центрах та молодіжних просторах;

– проведено інформаційно-просвітницькі заходи, зокрема «Стартуй впевнено: правові основи реєстрації громадських організацій» для інститутів громадянського суспільства та лідерів молодіжних і дитячих організацій щодо знань та навичок у реєстрації, припинення діяльності громадських організацій, статусу всеукраїнської організації, оформлення членства, підготовки статуту, бенефіціарів та підрозділів тощо; тренінги для представників, які працюють у молодіжних та дитячих громадських організаціях, а також консультативно-дорадчих органах з метою підвищення їх компетентностей для роботи з молоддю в умовах військової агресії та післявоєнний період;

– залучено представників інститутів громадянського суспільства, активної молоді, молодіжних експертів до розроблення, проведення оцінки, вдосконалення інформаційних ресурсів та стратегічних документів, а саме обговорень проєкту Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030»; регіональних консультацій у різних містах України щодо врахування локального контексту та потреб різних молодіжних спільнот;

– визначено безбар'єрність одним з пріоритетних завдань для участі у конкурсі проєктів, розроблених інститутами громадянського суспільства, для реалізації яких надається фінансова підтримка;

– проведено заходи з підвищення рівня культури волонтерства серед молоді, а саме тренінги на тему «Залучення та координація волонтерів»; Всеукраїнський табір щодо залучення молоді до волонтерської діяльності для наближення перемоги та відновлення країни у післявоєнний період; Всеукраїнські тренінги з метою підготовки представників організацій, що залучають до своєї діяльності волонтерів, для підвищення їхньої спроможності в умовах військової агресії;

– проведено молодіжні обміни, зокрема за участю осіб з інвалідністю та внутрішньо переміщених осіб, з метою забезпечення участі молоді у процесах відновлення країни, а саме у рамках проєкту «ВідНОВА:UA», а також тренінги щодо залучення молоді до відновлення України шляхом здійснення молодіжних обмінів;

– проведено інформаційну кампанію щодо можливості отримання цільовими групами Національної стратегії наявних та безоплатних публічних послуг;

– розроблено та втілено короткостроковий навчальний курс (тренінг) спеціалізованого рівня «Життєстійкість молоді в умовах криз 2.0» за участі громадської організації «Рада жінок Донеччини» в рамках гуманітарного реагування UNFPA, Фонду Народонаселення ООН в Україні та Міністерства молоді та спорту України;

– створено освітній серіал «Інклюзивна молодіжна робота» на Дія.Освіта громадською організацією «Рада жінок Донеччини» за фінансування та в межах гуманітарного реагування Фонду Народонаселення ООН в Україні – UNFPA спільно з Регіональним офісом UNFPA у Східній Європі та Центральній Азії, Міністерством молоді та спорту України, Міністерством цифрової трансформації України та радницею-уповноваженою Президента України з питань безбар'єрності;

– забезпечено доступність інформації про послуги для осіб з обмеженнями повсякденного функціонування та різними ступенями обмеження здатності до спілкування через усі відповідні канали комунікації, зокрема соціальні мережі та месенджери;

– забезпечено підготовку матеріалів до Міністерства культури та стратегічних комунікацій України для проведення інформаційно-просвітницької кампанії щодо зміцнення здоров'я населення, раннього виявлення захворювань, формування навичок здорового способу життя, зокрема щодо зниження рівня поширеності тютюнокуріння, відповідальної самозбережувальної поведінки;

– забезпечено поширення інформації щодо наявних можливостей навчання підприємницькій діяльності, зокрема в рамках діяльності Всеукраїнського молодіжного центру;

– здійснено заходи, спрямовані на покращення навичок молоді, необхідних для пошуку роботи та успішного працевлаштування та соціального підприємництва через тренінги кар'єрного консультування та розвитку підприємницької культури;

– розпочато роботу щодо створення цифрового інструменту можливостей для молоді, зокрема про існуючі можливості для молоді, на одному ресурсі з метою зручного та безперешкодного доступу молоді до грантів, стипендій, програм та конкурсів, поширення знань з підприємництва, а саме «Порталу можливостей».

В умовах викликів повномасштабного вторгнення молодіжні центри та простори України адаптували свою роботу щодо надання послуг цивільному

населенню, орієнтуючись на гуманітарну допомогу, психологічну підтримку, правовий та соціальний супровід. Тому надання послуг сфокусовано на підтримку та вирішення ключових проблем осіб з вразливих категорій, зокрема внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та ветеранок, членів їх сімей, осіб з інвалідністю, літніх людей й інших груп. Реалізація інклюзивних програм молодіжних центрів забезпечується проведенням навчальних заходів та підтримкою ініціатив молоді щодо впровадження інклюзивних підходів у комунікації, проведення просвітницьких заходів для молоді щодо формування публічних політик у забезпеченні безбар'єрності.

В Україні функціонує 95 молодіжних центрів та молодіжних просторів, які є доступними для всіх категорій молоді, зокрема осіб з інвалідністю, а саме: Вінницька область (2), Волинська область (8), Дніпропетровська область (10), Житомирська область (4), Закарпатська область (2), Запорізька область (1), Івано-Франківська область (6), Київська область (3), Кіровоградська область (7), Львівська область (18), Одеська область (4), Рівненська область (4), Сумська область (4), Тернопільська область (4), Харківська область (7), Хмельницька область (1), Черкаська область (3), Чернівецька область (1), Чернігівська область (4), Київ (2), у тому числі Всеукраїнський молодіжний центр. Зокрема, за результатами оцінки доступності встановлено, що приміщення Всеукраїнського молодіжного центру забезпечує належний рівень фізичної доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення; крім того офіційний веб сайт центру забезпечує рівний доступ до інформації для всіх користувачів, незалежно від їхніх фізичних або когнітивних можливостей.

У рамках співпраці Міністерства молоді та спорту України і проєкту міжнародної технічної допомоги Ради Європи «Молодь за демократію в Україні» різних фаз реалізації¹⁰² серед ключових заходів з впровадження політики безбар'єрності:

- розроблено та затверджено спеціалізований тренінг у рамках державної програми «Молодіжний працівник», з метою підготовки фахівців із безбар'єрного середовища в молодіжному секторі;

- перекладено українською та широко впроваджено в практику молодіжної роботи Посібник з освіти в галузі прав людини за участі молоді «КОМПАС»;

- розроблено Посібник для навчання з питань соціальної згуртованості й безбар'єрного середовища в молодіжному секторі;

- проведено спеціалізований тренінг для тренерів і тренерок з безбар'єрності у молодіжному секторі у рамках державної програми «Молодіжний працівник».

Міністерство молоді та спорту України активно долучилось до розроблення та виконання трьох планів заходів з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року.

¹⁰² Офіс Ради Європи в Україні. Молодь за демократію в Україні. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/youth-for-democracy-in-ukraine>.

З метою посилення взаємодії з інститутами громадянського суспільства, заінтересованими сторонами, суспільними групами громадян під час реалізації відповідних проєктів безбар'єрності та їх залучення до розроблення, проведення оцінки, вдосконалення інформаційних ресурсів і стратегічних документів тощо, зміцнено та розширено співпрацю з громадським проєктом «Безбар'єрність», що реалізується у співпраці з ЮНІСЕФ, благодійною ініціативою «МХП-громаді», благодійним фондом імені Федора Шпиґа тощо.

Безбар'єрність є однією з ключових цінностей розвитку суспільних відносин та життєдіяльності будь-якої людини, що дозволяє відчувати себе включеним, цінним та мати рівні права і можливості для реалізації власного потенціалу незважаючи на свої особливості. Важливість створення безбар'єрного простору та забезпечення рівного доступу молоді до різних можливостей до усіх сфер суспільно-економічного життя є головним завданням для ефективної інтеграції фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної, громадянської, економічної та освітньої доступності у всі сфери державної молодіжної політики.

2.7. Цифрова трансформація у сфері молодіжної політики

Динамічний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій визначає ключові тенденції у процесах економічного зростання та трансформації громадянського суспільства. Розвинені цифрові компетентності української молоді є критично важливими навичками, що впливають на всі сфери суспільного життя та професійної діяльності.

Завдання щодо покращення цифрових компетентностей молоді та забезпечення доступу до нового покоління цифрової інфраструктури, у тому числі забезпечення доступу молоді до високошвидкісного Інтернету, визначені одними з пріоритетних напрямів Національної молодіжної стратегії до 2030 року¹⁰³ з метою забезпечення залучення молоді до участі у суспільному житті, підвищення її самостійності, конкурентоспроможності та формування громадянських компетентностей. Зокрема, цифрова грамотність є ключовою передумовою залучення молоді до участі у прийнятті суспільно важливих рішень, у тому числі її активності у використанні інструментів електронної демократії та комунікації із владою на всіх інституційних рівнях.

Поширення наявних та запровадження нових моделей для розвитку, інтеграції та участі молоді у суспільному житті із застосуванням цифрових інструментів та з урахуванням реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади передбачені серед оптимальних варіантів розв'язання ключової проблеми низького рівня участі молоді у суспільному

¹⁰³ Указ Президента України від 12.03.2021 року № 94/2021 «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.08.2025 року №840-р «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030».

житті країни¹⁰⁴. Наслідки, пов'язані із повномасштабним вторгненням, виявили недостатню розвиненість цифрової інфраструктури для ефективної реалізації молодіжної політики та проведення молодіжної роботи дистанційно, що посилює нерівність між територіальними громадами та ускладнює рівний доступ молоді до високоякісних послуг, зокрема для молоді з територій, на яких ведуться або велись бойові дії або тимчасово окупованих частин території України. Обмеження участі молоді, що не має доступу до провідних цифрових інструментів та відповідно не має розвинених навичок і компетентностей у цифровій грамотності, стали загрозою для сталого розвитку у контексті суспільних та економічних відносин. У зв'язку із чим, Концепцією Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030» у рамках розвитку цифрових компетентностей молоді шляхом здобуття формальної і неформальної освіти для підвищення стійкості та безпеки в інформаційному середовищі, передбачаються пріоритетні завдання щодо:

- розвитку цифрової грамотності, медіаграмотності, підвищення рівня базових знань з кібербезпеки та безпечної поведінки в онлайн-просторі для покращення здатності молоді до життестійкості в умовах інформаційних викликів шляхом протистояння дезінформації, пропаганді та іншим заходам ворожої інформаційної діяльності, зокрема тим, що засновані на використанні сучасних технічних засобів із безпечним використанням технологій штучного інтелекту;

- формування середовища для розвитку когнітивної безпеки, яке сприяє розвитку критичного мислення та здатності молоді до самостійного осмислення, аналізу та відповідального поширення інформації.

Цифрова трансформація вимагає підвищення рівня цифрових навичок усіх категорій молоді, у тому числі серед вразливих груп, через адаптацію формальної та неформальної освіти, у тому числі у контексті забезпечення навчання протягом усього життя, що є критично важливою умовою розвитку сучасного суспільства, соціально-економічної стійкості та національної безпеки. Тому значна увага приділяється цифровізації у сфері молодіжної політики шляхом впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та доступу до сучасної цифрової інфраструктури.

У серпні 2025 року Міністерством молоді та спорту України спільно з Фондом «Східна Європа» був представлений найбільш потужний цифровий механізм взаємодії та налагодження діалогу влади з молоддю України з метою задоволення її потреб та запитів – «Платформа можливостей»¹⁰⁵. 01 жовтня 2025 року Кабінет Міністрів України ухвалив постанову «Про затвердження Порядку подання та оновлення інформації про можливості

¹⁰⁴ Постанова Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 року №579 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України».

¹⁰⁵ Платформа можливостей для молоді реалізована за координаційної підтримки Ради з молодіжних питань при Президентіві України та експертного супроводження від Міністерства цифрової трансформації за підтримки швейцарсько-української Програми EGAP, що впроваджується Фондом Східна Європа. Компанія PipeLogicAI організувала розробку та проведення бета-тестування III-асистенту. <https://easy.gov.ua/>.

для молоді, партнерські можливості для молоді та функціонування веб-порталу «Можливості для молоді». Цифровий ресурс забезпечує доступ молоді до модулю пошуку нових можливостей для розвитку та самореалізації, а саме інформації про гранти, стипендії, конкурси, молодіжні обміни, навчання, стажування, а також варіанти доступного житла для молоді, програми від державних та партнерських організацій. На порталі easy.gov.ua сформована стартова база освітніх, підприємницьких, соціальних, культурних та кар'єрних можливостей, перелік та склад яких поступово доповнюватиметься за рахунок збільшення кількості партнерів і пропозицій, як відповідь на додаткові запити молоді. Робота Платформи забезпечена діалоговим асистентом «ІЗІ» – чат-ботом, що працює на базі штучного інтелекту та розуміє голосові запити і допомагає підібрати персоналізовані можливості. Портал можливостей стає ефективним інструментом для формування та реалізації обґрунтованої молодіжної політики, заснованої на запитах молоді та на швидких, зручних, персоналізованих сервісах їх задоволення.

Реалізація проекту міжнародних молодіжних обмінів і активізації співпраці української молоді з молоддю Польщі та Литви сприяє розбудові міжнародного співробітництва та мобільності молодих людей¹⁰⁶. З метою створення ефективного, прозорого та зручного процесу проведення конкурсу проектів міжнародних молодіжних обмінів для зміцнення зв'язків та розширення можливостей обміну досвідом, Міністерством молоді та спорту України у серпні 2025 року розпочато цифровий проєкт забезпечення функціонування та адміністрування електронної системи для реалізації сервісу «Конкурс проектів міжнародних молодіжних обмінів»¹⁰⁷. Електронна система сприятиме значному розширенню доступу до участі в проєкті молоді з різних регіонів, включаючи віддалені та сільські місцевості, з можливістю легко подавати заявки та брати участь у конкурсах, незалежно від географічних обмежень, що забезпечить рівні можливості та підвищить інклюзивність міжнародної програми.

Організація конкурсу проектів молодіжних та дитячих громадських організацій¹⁰⁸, що проводиться з метою створення можливостей для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, її участі та інтеграції у суспільне життя, для реалізації яких надається фінансова підтримка, відбувається в онлайн форматі на платформі Є-конкурси¹⁰⁹. Цифровий простір забезпечує проведення конкурсів проектів інститутів громадянського суспільства, організаторами яких є центральні та місцеві органи влади. Механізм платформи забезпечує спрощення процесів подання й відбору проєктних

¹⁰⁶ Міжнародні молодіжні обміни. <https://mms.gov.ua/mizhnarodne-spivrobotnictvo/mizhnarodne-spivrobotnictvo/mizhnarodni-molodizhni-obmini>

¹⁰⁷ Наказ Міністерства молоді та спорту України від 16.07.2025 року №4532 «Положення про проведення заходу «Забезпечення функціонування та адміністрування електронної системи для реалізації сервісу «Конкурс проектів міжнародних молодіжних обмінів».

¹⁰⁸ Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 року №1049 «Про затвердження порядку проведення конкурсу з визначення програм (проєктів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка».

¹⁰⁹ Простір електронних конкурсів. <https://grants.vzamo.diiia.gov.ua/>.

пропозицій та звітності інститутів громадянського суспільства; підвищення ефективності та прозорості роботи організаторів конкурсу; налагодження швидкої та зрозумілої взаємодії між інститутами громадянського суспільства і державою; залучення громадськості для визначення переможців конкурсів.

Крім того, цифрова екосистема розвитку сфери молодіжної роботи та комунікації із молоддю забезпечується:

- веб-сайтом Всеукраїнського молодіжного центру¹¹⁰, що містить базу навчальних матеріалів у сфері молодіжної політики, актуальних проєктів роботи центру та стратегічних перспектив розвитку;

- інформаційною системою для керування молодіжними центрами в Україні з їх мапуванням та описом реалізованих проєктів та заходів;

- інформаційним інтернет порталом державної програми «Молодіжний працівник»¹¹¹ з актуальними програмами проведення тренінгів з підготовки фахівців з питань молоді, висвітленням новин у молодіжній політиці, у тому числі результатів щорічних Форумів молодіжних працівників та працівниць, базою тренерів та сертифікованих молодіжних працівників та працівниць, а також бібліотекою інформаційних матеріалів і досліджень для підвищення компетентностей фахівців з питань молоді;

- інтернет ресурсом Українського молодіжного фонду¹¹² з базою діючих та завершених програм і грантів підтримки молоді та молодіжних громадських організацій, навчальною платформою з базою інформаційних та освітніх матеріалів та сервісом досліджень становища молоді на національному, регіональному та місцевому рівнях;

- інтернет ресурсами інститутів громадянського суспільства, зокрема молодіжних громадських організацій, Української асоціації молодіжних рад, Асоціації молодіжних центрів України, Асоціації молодіжних працівників;

- а також цифровими платформами міжнародних партнерів, у тому числі Європейського молодіжного фонду, Європейського молодіжного порталу, Європейської асоціації молоді.

Реалізація права кожної людини на якісну і доступну формальну, неформальну та інформальну освіту завдяки створенню можливостей дистанційного навчання через інтернет забезпечується функціонуванням Єдиного державного вебпорталу цифрової освіти «Дія. Освіта», розробленого Міністерством цифрової трансформації України, основними завданнями якого є надання доступу до освітніх матеріалів, у тому числі для забезпечення процесу навчання у різних формах освіти, цифрової грамотності людей всіх вікових категорій, формування індивідуального переліку освітніх матеріалів та розвитку індивідуальних освітніх траєкторій. На початок 2025 року на порталі зареєстровано понад 2,5 млн. користувачів, з яких майже 2 млн. – молодь вікової групи до 35 років, які користуються понад 270 освітніми продуктами, 76 з яких – цифрові освітні програми для молоді.

¹¹⁰ Всеукраїнський молодіжний центр. <https://www.auyc.org.ua/>.

¹¹¹ Молодіжний працівник. <https://www.youth-worker.org.ua/>.

¹¹² Український молодіжний фонд. <https://uyf.gov.ua/>.

Для об'єднання всіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, вчителів) в єдиному цифровому просторі з метою модернізації та покращення української освіти, надання рівного доступу до знань, спрощення рутинних завдань для вчителів та залучення батьків до навчального процесу дітей та молоді Міністерством освіти і науки України за підтримки Міністерства цифрової трансформації України створено освітню екосистему «Мрія». Державна цифрова платформа забезпечує інформаційно-комунікаційну взаємодію для автоматизації управління закладами загальної середньої освіти у форматі освітнього мобільного додатку «Мрія», що призначений, у тому числі для здобувачів освіти та їхніх батьків, для користування освітніми та інформаційними ресурсами, мультимедійними навчальними матеріалами (аудіо- та відеоматеріалами тощо, які відтворюються за допомогою електронних засобів) та іншими навчальними ресурсами; збору, обробки, накопичення або передачі даних про освітній процес; розвитку інтелектуальних і фізичних здібностей здобувачів освіти; відслідковування їхньої успішності (динаміки навчання), формування необхідних для самореалізації компетентностей. Разом із цим, для організації змішаного й дистанційного навчання здобувачів повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та методичної підтримки педагогічних працівників функціонує вебплатформа дистанційного навчання «Всеукраїнська школа онлайн», що є основним безоплатним і некомерційним державним освітнім ресурсом.

Міністерство у справах ветеранів України спільно з Міністерством цифрової трансформації України на початку 2025 року реалізували державну програму фінансової допомоги для учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни на заняття фізичною культурою та спортом у форматі онлайн-сервісу, яку можна використати для оплати послуг у тренажерних залах, на спортивних майданчиках, у секціях та клубах. На березень 2025 року державною допомогою скористались понад 14 000 ветеранів війни, у тому числі серед молоді.

Для сприяння працевлаштування молоді, яка шукає роботу через портал Державної служби зайнятості, на якому молодь має змогу отримати інформацію про неурядові організації, що надають гуманітарну, правову, фінансову, юридичну допомогу, а також залучають інвесторів, у тому числі іноземних, до реалізації грантових програм та проєктів забезпечено роботу інформаційного ресурсу «Єдине вікно послуг». Разом із цим, портал Державної служби зайнятості забезпечує роботу Єдиного порталу вакансій, що акумулює інформацію про актуальні пропозиції роботи від найбільших пошукових сайтів та вакансії, зареєстровані у системі Державної служби зайнятості.

Створення та реалізація сучасних цифрових можливостей для молоді на регіональному рівні забезпечується через виконання заходів, передбачених регіональними цільовими програмами, а також через різні механізми залучення молоді до процесів управління та реалізації молодіжних ініціатив.

Зокрема:

– у Сумській області реалізовано структурний проєкт «Цифровий університет – Відкрита українська ініціатива» (DigiUni) програми Еразмус+, у рамках якого розроблені цифрові модулі для сприяння самореалізації студентів як у навчальній, так і в позанавчальній діяльності з використанням дистанційних технологій;

– у Волинській області впроваджено інтерактивні інструменти підвищення рівня медіаграмотності через формування спільнот, здатних протидіяти дезінформації, створення коректного відеоконтенту та його просування, вивчення основ критичного мислення в сучасному інформаційному просторі.

Цифрова трансформація є системним процесом, що охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства та передбачає відчутні зміни під впливом впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Інтеграція цифрових ресурсів у сферу молодіжної політики сприяє створенню нових інноваційних форм взаємодії з молоддю. Ключові аспекти надання можливостей для розвитку, самореалізації та здобуття нових навичок і компетентностей, налагодження ефективного діалогу з молоддю та забезпечення її потреб та інтересів, а також залучення у процеси прийняття суспільно важливих рішень на всіх інституційних рівнях стають особливо актуальними в умовах викликів повномасштабного вторгнення та необхідності збереження людського капіталу.

2.8 Фінансове забезпечення реалізації молодіжної політики

Фінансове забезпечення реалізації молодіжної політики здійснюється відповідно до затверджених завдань та заходів, передбачених Державною цільовою соціальною програмою «Молодь України». В рамках пріоритетів державної політики створення можливостей для самореалізації та розвитку потенціалу молоді, а також на виконання програми Міністерство молоді та спорту України:

1) проводить всеукраїнські заходи (акції, семінари, семінари-тренінги, тренінги, конференції, форуми та інші заходи) з метою:

розвитку у молоді громадянських компетентностей (у тому числі формування розуміння потреби у навчанні протягом життя, критичного мислення, готовності та вміння діяти самостійно, знати і відстоювати свої права, вміння швидко адаптуватися до нових умов, нести відповідальність за свої дії та власне життя, об'єктивно оцінювати і реагувати на нові виклики, приймати рішення, керувати емоціями, розв'язувати проблеми, висловлювати і логічно обґрунтовувати власну думку, розвитку медіаграмотності, лідерства, підвищення життєстійкості, утвердження принципів доброчесності і антикорупційних принципів, посилення відповідального ставлення до навколишнього природнього середовища тощо);

свідомого вибору молоддю життєвого шляху, ознайомлення молоді з процесами державотворення, механізмами функціонування і взаємодії інститутів політичної системи, діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування, професійного та кар'єрного розвитку в Україні,

адаптації до ринку праці в умовах війни та післявоєнний період, популяризації роботи в креативних індустріях, формування культури підприємництва (у тому числі соціального), стимулювання до відкриття власної справи, підвищення рівня економічної самостійності молоді через надання бюджетних грантів, вивчення STEM та STEAM-дисциплін, проведення наукових досліджень;

формування у молоді свідомого та відповідального ставлення до власного здоров'я, сприяння гармонійному психічному розвитку, збереженню репродуктивного здоров'я, безпеки життєдіяльності, запобігання виникненню соціально небезпечних захворювань та різних форм залежності, розвитку неформальних спортивних рухів, вуличних тренувань і фізичної культури;

посилення відповідального ставлення молоді до планування сім'ї та відповідального батьківства;

реінтеграції молоді з тимчасово окупованої рф території України; а також адаптації і соціалізації молоді в українському суспільному просторі, поширення толерантності і солідарності, запобігання стереотипам, протидії ненависті та дискримінації за будь-якими ознаками, забезпечення створення рівних умов для різних груп молоді, передусім для молоді з інвалідністю;

2) проводить всеукраїнські заходи з метою залучення молоді до волонтерської діяльності для наближення перемоги та відновлення країни у післявоєнний період;

3) здійснює навчання представників організацій, що залучають до своєї діяльності волонтерів та фахівців, що популяризують волонтерську діяльність серед молоді;

4) проводить всеукраїнські заходи (акції, семінари, семінари-тренінги, тренінги, конференції, форуми та інші заходи) з метою:

навчання представників молодіжних консультативно-дорадчих органів, органів учнівського та студентського самоврядування щодо участі у процесах ухвалення рішень;

підвищення рівня поінформованості молоді про безпосередні форми участі у суспільному житті;

5) проводить Всеукраїнський форум для переможця Національного конкурсу «Молодіжна столиця України»;

6) забезпечує функціонування та адміністрування електронної системи для реалізації сервісу «Конкурс проєктів міжнародних молодіжних обмінів»;

7) проводить всеукраїнські заходи (тренінги, семінари-тренінги) з метою виконання програми залучення молоді до відновлення України шляхом реалізації молодіжних обмінів «ВідНОВА:UA»;

8) проводить всеукраїнські заходи (семінари, семінари-тренінги, тренінги, форуми, конференції, акції) з метою виконання програми «Молодіжний працівник»;

9) здійснює підготовку фахівців, які працюють у закладах освіти та установах, що працюють з молоддю, для здійснення консультування молоді з питань розвитку кар'єри в Україні;

10) здійснює навчання представників молодіжних центрів для підвищення рівня їх спроможності та якості діяльності;

11) здійснює навчання представників, які працюють у молодіжних та дитячих громадських організаціях, для підвищення рівня їх компетентностей для роботи з молоддю;

12) готує щорічну доповідь Президенту України, Верховній Раді України, Кабінетові Міністрів України про становище молоді в Україні;

13) проводить репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні;

14) здійснює моніторинг реалізації проєктів та проведення заходів для здійснення оцінки ефективності реалізації політики у молодіжній сфері;

15) проводить заходи з метою інформування молоді, зокрема вразливих категорій молоді та української молоді діаспори, про можливості, наявні та нові інструменти, її права та обов'язки для самореалізації, розвитку, участі та інтеграції у суспільне життя, а також інформування суспільства про потреби молоді з числа осіб з інвалідністю;

16) забезпечує участь українських молодіжних делегацій у міжнародних заходах (акціях, іграх, змаганнях, конкурсах, засіданнях за круглим столом, дебатах, семінарах, виставках, семінарах-тренінгах, тренінгах, конференціях, форумах, фестивалях, пленерах, наметових таборах, походах та інших заходах), у тому числі у рамках виконання програми «Молодіжний працівник» для обміну досвідом та сприяння інтеграції молоді у світову і європейську молодіжну спільноту.

У 2022 році всеукраїнські та міжнародні заходи Державної цільової соціальної програми «Молодь України» не проводились у зв'язку із повномасштабною збройною агресією РФ проти України та введенням воєнного стану на всій території України.

У 2023 році проведено 19 всеукраїнських заходів, до участі в яких залучено 15 500 молодих осіб (816 осіб/захід). Місце реалізації всеукраїнських заходів: сільська місцевість – 2 заходи; міська місцевість – 32 заходи, в тому числі малі (до 50 тис. жителів) – 4 заходи, середні (50-250 тис. жителів) – 5 заходів, великі (250-500 тис. жителів) – 5 заходів, значні (500 тис. - 1 млн. жителів) – 2 заходи, найзначніші або міста-мільйонники (понад 1000 тис. жителів) – 16 заходів.

У 2024 році проведено 40 всеукраїнських заходів, до участі в яких залучено 63 738 молодих осіб (1594 особи/захід). Місце реалізації всеукраїнських заходів: сільська місцевість – 8 заходів; міська місцевість – 57 заходів, в тому числі малі (до 50 тис. жителів) – 12 заходів, середні (50-250 тис. жителів) – 22 заходи, великі (250-500 тис. жителів) - 12 заходів, значні (500 тис. - 1 млн. жителів) – 5 заходів, найзначніші або міста-мільйонники (понад 1000 тис. осіб) – 11 заходів.

За період 2022-2024 років обсяги фактичного фінансування загальнодержавних програм і заходів у сфері молодіжної політики суттєво збільшились з 9 млн. грн. у 2022 році у перший рік повномасштабного вторгнення до майже 45 млн. грн. у 2024 році.

Важливою ознакою посилення уваги до молодіжного сектору стало збільшення видатків на молодіжну політику з Державного бюджету України: у 2025 році воно становило 79,5 млн. грн, а на 2026 рік передбачено подальше збільшення таких видатків. Разом з тим, на напрям «Утвердження української національної та громадянської ідентичності Законом України «Про Державний бюджет України на 2026 рік» передбачено фінансування заходів, значна частина яких здійснюється з дітьми та молоддю.

Фінансування загальнодержавних програм і заходів у сфері молодіжної політики

Фінансування, млн. грн.	2022	2023	2024	Всього
Виплати премії Кабінету Міністрів України		1,0	1,0	2,0
Український молодіжний фонд		0,9	6,3	7,2
Всеукраїнський молодіжний центр	8,6	10,0	13,5	32,1
Фінансова підтримка молодіжним та дитячим громадським організаціям		2,9	11,2	14,1
Міжнародні обміни молоддю з Польщею та Литвою		3,6	2,1	5,7
Всеукраїнські та міжнародні заходи, передбачені Державною цільовою соціальною програмою «Молодь України» на 2021-2025 роки	0,4	4,1	11,7	16,2
Всього	9,0	21,5	44,8	75,3

Надання фінансової підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям на виконання загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї. Міністерство молоді та спорту України надає в установленому порядку державну підтримку молодіжним та дитячим громадським організаціям для виконання загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей та молоді.

Розподіл бюджетних коштів, передбачених для надання фінансової підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям здійснюється між такими організаціями за результатами конкурсу, що організовується Мінмолодьспортом відповідно до Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 року № 1049.

Проекти молодіжних та дитячих громадських організацій, визначені переможцями конкурсу, спрямовуються на вирішення таких пріоритетних завдань відповідно до Державної цільової соціальної програми «Молодь України»:

- підвищення рівня компетентностей молоді з метою формування у молоді культури підприємництва (у тому числі соціального), професійного та кар'єрного розвитку, стимулювання до відкриття власної справи, адаптації до ринку праці в умовах війни та післявоєнний період;

- підвищення рівня компетентностей молоді з метою сприяння гармонійному психічному розвитку молоді, формування свідомого та

відповідального ставлення до власного здоров'я та культури безпеки життєдіяльності;

– підвищення рівня компетентностей молоді з метою реінтеграції молоді з тимчасово окупованих рф територій України, а також адаптації та соціалізації молоді в українському суспільному просторі;

– підвищення рівня культури волонтерства серед молоді.

Зазначені пріоритетні завдання є надзвичайно актуальними, оскільки спрямовані на розв'язання проблем молоді, спричинених військовою агресією рф проти України.

У 2022 році фінансова підтримка молодіжними та дитячим громадським організаціям не надавалася у зв'язку з повномасштабною збройною агресією рф проти України та введенням воєнного стану на всій території України.

У 2023 році надано фінансову підтримку 7 молодіжним та 1 дитячій громадській організації для реалізації 10 проєктів, якими було охоплено 160 500 молодих осіб.

У 2024 році надано фінансову підтримку 20 молодіжним та дитячим громадським організаціям для реалізації 28 проєктів, якими було охоплено 552 500 молодих осіб.

Обміни молоддю відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про Раду обмінів молоддю України та Литви і Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про Українсько-Польську Раду обміну молоддю (далі-обміни молоддю). Українсько-Литовські обміни молоддю здійснюються відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про Комітет Ради обмінів молоддю України та Литви, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2015 р. № 1016, та Порядку здійснення обмінів молоддю України та Литви та проведення заходів відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про Раду обмінів молоддю України та Литви, затвердженого наказом Мінмолодьспорту від 08 квітня 2024 року № 2156 (зареєстрований у Міністерстві юстиції України 16 травня 2024 року за № 717/42062).

Українсько-Польські обміни молоддю здійснюються відповідно до Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про Українсько-Польську Раду обміну молоддю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2015 № 1017 та Порядку здійснення Українсько-Польських обмінів молоддю та проведення заходів відповідно до Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про Українсько-Польську Раду обміну молоддю, затвердженого наказом Мінмолодьспорту від 08 квітня 2024 року № 2156 та зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 16 травня 2024 року за № 716/42061.

Відповідно до наказу Мінмолодьспорту № 2156 від 08.04.2024 «Про деякі питання здійснення Українсько-Польських обмінів молоддю, обмінів молоддю України та Литви» проводиться Конкурс на реалізацію проєктів у рамках здійснення обмінів молоддю.

Міжнародні обміни молоддю здійснюються шляхом участі молоді у проєктах, які реалізуються:

- інститутами громадянського суспільства;
- закладами освіти;
- комунальними установами, які працюють з молоддю.

В рамках Українсько-Польських обмінів з 2022 по 2024 років проведено 17 обмінів з української сторони (кількість учасників – 525 осіб).

В рамках обміну молоддю України та Литви з 2022 по 2024 років проведено 7 обмінів з української сторони (кількість учасників – 178 осіб).

У 2022 році українською стороною не було проведено конкурс в зв'язку з оголошенням військового стану в країні.

Виплата Премії Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 13 червня 2000 року № 951 «Про Премію Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України», щороку відзначається 20 молодих громадян України, які досягли вагомих результатів у розбудові держави.

Щороку 20 лауреатів премії Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України отримують грошовий еквівалент в розмірі 50 тис. грн кожна премія, що є формою державного визнання та підтримки активної, талановитої та відповідальної молоді, яка робить вагомий внесок у розвиток українського суспільства.

Забезпечення діяльності державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр». Відповідно до Положення про державну установу «Всеукраїнський молодіжний центр» (далі - ВМЦ), затвердженого наказом Міністерства молоді та спорту України від 01.04.2019 року №1621, здійснюється діяльність ВМЦ.

Всеукраїнський молодіжний центр:

- проводить аналіз діяльності молодіжних центрів, оцінку потреб молоді та стан забезпечення якості наданих молодіжними центрами послуг;
- сприяє обміну досвідом та налагодженню співпраці між молодіжними центрами;
- вивчає, аналізує та впроваджує на всеукраїнському рівні інноваційні форми і методи роботи з молоддю;
- здійснює заходи з метою підвищення рівня якості роботи молодіжних центрів;
- організовує та проводить міжнародні та всеукраїнські заходи з метою реалізації державної політики, виконання пріоритетних завдань у молодіжній сфері, проведення на належному рівні роботи з молоддю та задоволення потреб молоді, у тому числі здійснює навчання працівників молодіжних центрів з метою підвищення якості надання ними послуг,
- поширює інформацію про наявні можливості для молоді та забезпечує такою інформацією молодіжні центри шляхом проведення інформаційних кампаній, видання поліграфічної продукції, виготовлення і розміщення

просвітницьких роликів та соціальної реклами, у тому числі через засоби масової інформації та соціальні мережі;

– впроваджує у молодіжних центрах кращі міжнародні практики та стандарти європейської молодіжної політики відповідно до рекомендацій Ради Європи та Європейського Союзу;

– узагальнює статистичні та інформаційно-аналітичні матеріали стосовно діяльності молодіжних центрів та проведеної роботи в молодіжній сфері та подає їх Уповноваженому органу управління.

У рамках напрямку діяльності «Молодіжна робота»:

– відповідно до Порядку реалізації програми «Молодіжний працівник», затвердженого наказом Міністерства від 19 вересня 2018 року № 4334 «Про затвердження Порядку реалізації програми «Молодіжний працівник», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 18 жовтня 2018 року за № 1178/32630, організовуються та проводяться спеціалізовані тренінги на теми («Молодіжна робота, інформована про травму», «Адвокація молодіжної політики в громаді», «Залучення та координація волонтерів», «Життєстійкість молоді в умовах криз 2.0», «Підходи та інструменти публічного управління у молодіжній сфері», «Диджитал-інструменти для молодіжних працівників», «Громадянська освіта для молодіжних працівників»);

– організовуються та проводяться базові тренінги, всеукраїнські тренінги для фахівців, які працюють у закладах освіти та установах, що працюють з молоддю, для здійснення консультування молоді з питань розвитку кар'єри в Україні;

– проводиться робота в напрямку навчання випускників програми «Молодіжний працівник», які успішно пройшли навчання базового та спеціалізованого рівнів Програми. За результатами проходження тренінгів видаються свідоцтва базового та спеціалізованого рівнів встановленого зразка.

В рамках напрямку діяльності Всеукраїнського молодіжного центру «Розвиток молодіжних центрів»:

– з метою усунення проблем у діяльності молодіжних центрів та молодіжних просторів шляхом напрацювання рекомендацій, проводяться для працівників молодіжних центрів навчально-практичні заходи. У результаті проводиться обмін досвідом та обговорення кращих практик та викликів, з якими зіткнулися молодіжні центри надаючи підтримку цивільному населенню, що постраждало від війни; розробляються відповідні рекомендації. Ці заходи спрямовані на усунення проблем у діяльності молодіжних центрів та молодіжних просторів шляхом напрацювання рекомендацій, що у свою чергу посилять потенціал Міністерства молоді та спорту України для більш ефективного залучення та підтримки молоді при врегулюванні кризових ситуацій та під час пост конфліктного відновлення України;

– проводяться навчання для регіональних команд в рамках програми залучення молоді до відновлення України «ВідНОВА:UA», з метою отримання досвіду та практичних знань, необхідних для успішного впровадження молодіжних обмінів у своїх громадах, включаючи освітній компонент,

управління конфліктами, медіа грамотність і роботу з наслідками травматичного досвіду.

Міністерством молоді та спорту України упродовж 2022-2024 років забезпечено діяльність державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр». Так, за 2022-2024 роки Центром забезпечено проведення 153 заходів та надано інформацію про наявні можливості для молоді 582 988 особам (в середньому 194 330 особам на рік).

Забезпечення діяльності Українського молодіжного фонду. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2023 № 182 «Деякі питання Українського молодіжного фонду» (далі – Постанова) здійснюється діяльність Українського молодіжного фонду. Враховуючи набрання чинності Постановою від 8 березня 2023 року та беручи до уваги воєнний стан в Україні, протягом 2023 – 2024 років вживались заходи щодо забезпечення діяльності Українського молодіжного фонду (далі – Фонд). Зокрема, в установленому порядку наказом Мінмолодьспорту від 14 квітня 2023 року №2087 (зі змінами) затверджено персональний склад наглядової ради Українського молодіжного фонду. 21 липня 2023 року зареєстровано Український молодіжний фонд як юридичну особу. 23 лютого 2023 року обрано директора Українського молодіжного фонду.

З метою ефективного виконання безпосередніх завдань Українського молодіжного фонду та досягнення кількісних та якісних значень показників результативності регуляторного акту, у 2023-2024 роках активно здійснювалась робота щодо забезпечення організаційно-правових та фінансово-економічних засад діяльності Українського молодіжного фонду (трудові договори, накази про прийняття на роботу, графіки роботи, посадові інструкції, журнали обліку, впровадження системи електронного документообігу», розробка стратегії діяльності Українського молодіжного фонду, відкриття спеціальних рахунків, розроблення та затвердження положень про облікову політику, нормативно-правове врегулювання діяльності Українського молодіжного фонду тощо).

У 2023 – 2024 роках за рахунок коштів державного бюджету, а також за рахунок коштів проєктів міжнародної технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством, Український молодіжний фонд не надавав бюджетні гранти. У 2023 році проєктна підтримка суб'єктам молодіжної роботи Українським молодіжним фондом не надавалась.

Водночас у 2024 році в рамках підтримки реалізації Програм міжнародного співробітництва відповідно до підпунктів 16 пункту 12 Положення про Український молодіжний фонд, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2023 р. № 182, Українським молодіжним фондом у партнерстві з United Nations Children's Fund та із залученням для надання грантів імплементуючого партнера було реалізовано Програму «Кар'єрний старт. Програма молодіжної гарантії» (далі – Програма).

У рамках реалізації Програми Українським молодіжним фондом було забезпечено проведення конкурсного відбору проєктів, спрямованих на підвищення рівня економічної самостійності молоді (пріоритетного напрямку

діяльності Українського молодіжного фонду), за результатами якого імплементуючим партнером було надано переможцям конкурсу – суб'єктам молодіжної роботи – 7 (сім) грантів для реалізації молодіжних проєктів.

3. УЧАСТЬ МОЛОДІ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1. Ціннісні та національно-патріотичні орієнтири молоді

Під впливом негативних наслідків затяжної військової агресії Росії проти України відбуваються зміни у свідомості кожного молодого українця та українки у ставленні до держави та державних політик, власних політичних настроїв, національної та громадянської ідентичності і ціннісних орієнтирів. Внутрішні трансформації в українському суспільстві сприяють посиленню потреб у самоідентифікації українців, зміцненню їх соціальної згуртованості та єдності.

Питання участі молоді у період російської агресії передбачає акцентування уваги на її залученості до сектору безпеки і оборони України. З початком повномасштабного вторгнення українська молодь активно стала на захист суверенітету та територіальної цілісності України. Так, тисячі юнаків і дівчат 18-35 років різних професій добровільно вступили до Збройних сил України (ЗСУ) у перші тижні повномасштабного вторгнення. Молодь швидко опановувала базову підготовку, спеціалізовані курси та навчання за стандартами НАТО, освоювала нову техніку, самостійно вдосконалювала навички, навчала інших.

За результатами дослідження, проведеного Інститутом соціології НАН України у 2024 році¹¹³ тривалі кризові випробування вплинули на підвищення рівня небайдужості серед українців щодо долі України у майбутньому, що пояснюється зміцненням національної та громадянської ідентичності людей і ототожненням себе із українською спільнотою. Серед молодих людей частка небайдужих до долі України дещо менша, ніж серед респондентів середнього і старшого віку. А саме, частка молоді вікової групи 18-35 років складала 56%, значно поступаючись позиціями респондентам середнього віку 36-50 років із часткою 64,1% та віку старшого 51 року, частка яких становить 74,5%. Тож, молоді люди частіше проявляють байдужу позицію щодо долі країни, ніж українці старших вікових груп: майже кожна сьома молода людина дистанціюється від проблем та викликів, що постали перед державою. У цілому усвідомлення людиною своєї пріоритетної самоідентифікації визначається саме за громадянством про що зазначили майже 74% респондентів.

Становлення національної ідентичності, як основи творення нації і суспільства, починається з формування національної свідомості та самосвідомості особистості, національної гідності та взаємоповаги.

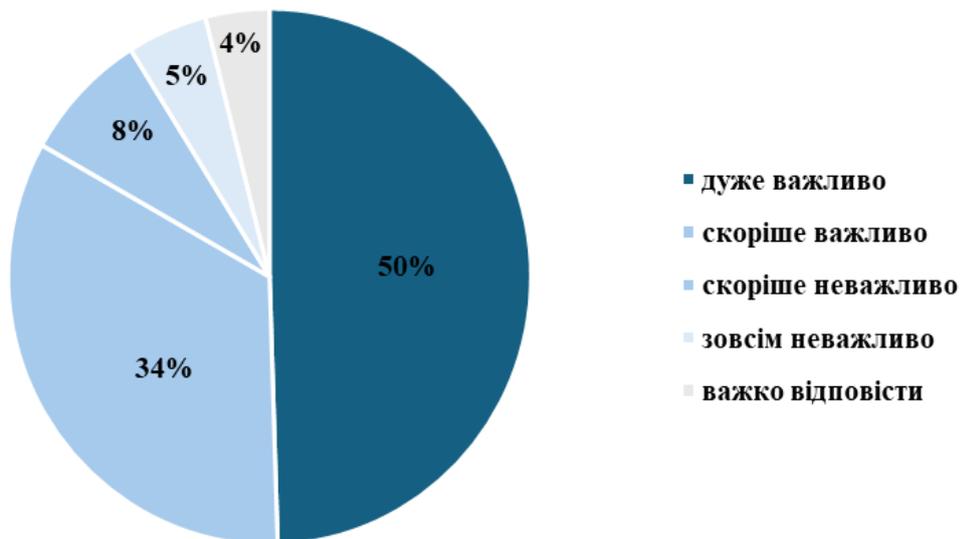
Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні (2025)¹¹⁴ свідчить про те, що майже 84% опитуваних молодих людей вважають

¹¹³ Українське суспільство в умовах війни. Рік 2024: Колективна монографія за редакцією члена-кореспондента НАН України доктора філософських наук Євгена Головахи, члена-кореспондента НАН України, доктора соціологічних наук Сергія Дембіцького. Інститут соціології НАН України, 2024.

¹¹⁴ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

«важливим» питання значущості національної ідентичності та підтримки української державності.

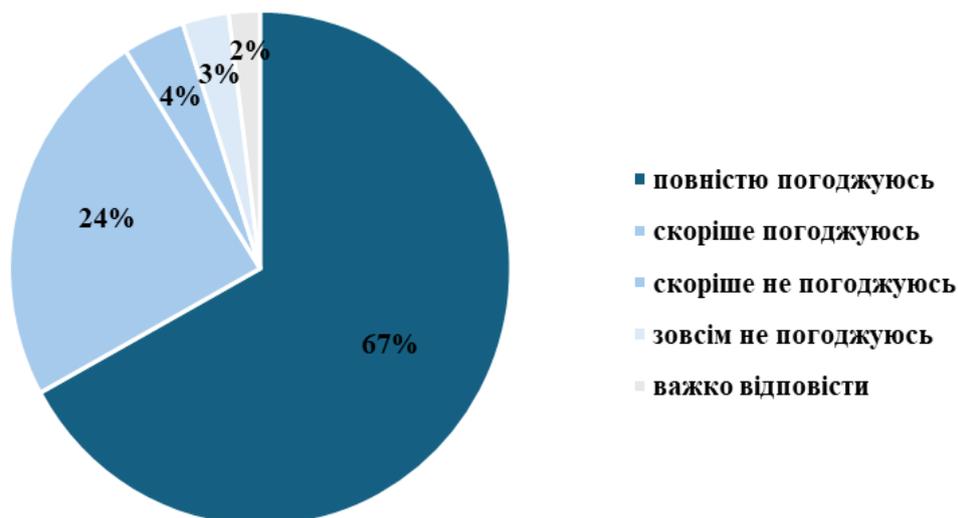
Важливість національної ідентичності та підтримки української державності, 2025

Повномасштабне вторгнення стало головним каталізатором у формуванні сильної громадянської позиції серед молоді та усвідомлення нею важливості національної та громадянської самоідентифікації. У географічній структурі найбільша сумарна кількість стверджувальних відповідей має місце серед респондентів західних регіонів України з часткою близько 90%; несуттєво менша кількість – у південних (74%) та східних (78%). Натомість, у віковій структурі відповідей щодо необхідності та важливості свідомого розуміння національної ідентичності та української державності суттєвих відхилень не спостерігається; загальна кількість позитивних відповідей становить 83-84%. Гендерний розподіл відповідей свідчить, що молоді жінки більш національно свідомі (87%), ніж молоді чоловіки (81%).

Ствердження молоді про свою національну самоідентифікацію підтверджується зв'язком з визначенням власної національної та громадянської ідентичності. Для майже 91% молодих людей питання «бути українцем/українкою є важливою частиною моєї ідентичності» має стверджувальні відповіді.

Наскільки Ви погоджуєтесь із твердженням: «Бути українцем/українкою є важливою частиною моєї ідентичності»? , 2025

За віковими групами у структурі стверджувальних відповідей суттєвих коливань не спостерігається: 14-19 років – 92%, 20-24 років – 90%, 25-29 років – 90%, 30-35 років – 89%. Втім регіональний розподіл відповідей щодо утвердження власної самоідентичності подібний до відповідей щодо визнання важливості національної гідності і підтримки української державності. Зокрема, їх найбільша кількість має місце у західних регіонах України з часткою близько 95%; найменша – у південних (82%) та східних (86%) областях. За гендерним зрізом також має місце несуттєвий дисбаланс у бік переваження молодих жінок з часткою 93% проти молодих чоловіків з часткою 88%.

У сучасних умовах повномасштабного вторгнення, масштабної дезінформації, втрат, переміщення, руйнування соціальних зв'язків – саме національна ідентичність може бути внутрішньою опорою для збереження цілісності особистості. Тому питання формування національної ідентичності молоді набуває особливої актуальності з метою забезпечення психологічної, соціальної та громадянської стійкості. Військова агресія РФ проти України продовжує призводити до численних жертв серед цивільних осіб, у тому числі серед молоді. Бойові дії, постійні обстріли державою-агресором населених пунктів України призводять до смертей, важких поранень і великих страждань серед цивільного населення. За даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні¹¹⁵ від початку повномасштабної війни до грудня 2025 року в Україні загинуло 14 999 осіб (з яких 763 дітей), 40 601 – зазнали поранень (з яких 2486 дітей).

Нація втрачає найактивніших представників громадянського суспільства України, а саме молодіжних активістів - членів молодіжних громадських організацій, що становлять найбільш перспективну соціальну групу молодого покоління, здатну визначати майбутнє держави та її повоєнне відновлення.

¹¹⁵ Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. Protection of Civilians in Armed Conflict – December 2025. <https://ukraine.ohchr.org/en/Protection-of-Civilians-in-Armed-Conflict-December%202025>.

Зокрема, Національне українське молодіжне об'єднання (НУМО) – громадська спілка з підтримки та розвитку молодіжного руху України, діяльність якої направлена на створення справедливого та інклюзивного суспільства, в якому молоді люди мають рівні можливості для розвитку та реалізації своїх потенціалів, та яка наголошує на тому, що на сьогоднішній день об'єднує дев'ять найбільших молодіжних організацій України. НУМО збирає дані про загибель представників громадських організацій, що входять до її складу. Станом на вересень 2025 року відомо про загибель щонайменше 121 активіста серед найбільших громадянських молодіжних спільнот України, 2 особи серед яких визначені як зниклі безвісті.

За умов активної участі багатьох молодих чоловіків та жінок у захисті України відзначається наявність такої молоді, яка не відчуває своєї належності до українського суспільства та стала легкою мішенню для будь-якої дезінформації, зокрема, російської пропаганди, а також для вербування до деструктивних дій, що підривають безпеку та обороноздатність держави. Центр безпекових досліджень «СЕНСС» з посиланням на Службу безпеки України, Національну поліцію та інші правоохоронні органи повідомив, що найбільшою групою серед дистанційно завербованих російських агентів стали молоді люди віком від 18 до 25 років, які складають третину від загальної кількості¹¹⁶. За іншими даними 22% осіб, завербованих російськими спецслужбами для завдань в Україні щодо підготовки диверсій чи терактів, є неповнолітніми¹¹⁷.

Повномасштабне вторгнення загострило потребу у розбудові послідовної та цілісної політики у сфері національної та громадянської ідентичності, зокрема у розвитку громадянської освіти, національно-патріотичного виховання, формування оборонної свідомості та громадянської стійкості, у тому числі через підсилення ролі української мови та культури у розбудові громадянського суспільства.

В умовах повномасштабної військової агресії підсилалася актуальність Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»), загальне охоплення дітей та молоді якою досягло 150 тисяч учасників. У 2025 році її ефективний розвиток було підтримано постановою Верховної Ради України від 19 червня 2025 року № 4516-IX «Про підтримку Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»)».¹¹⁸

Молодіжний сектор є важливою сферою запровадження Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року, Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року. У 2024 році на виконання цих документів було проведено 33 всеукраїнських заходів, якими охопили 402 500 осіб.

¹¹⁶ <https://censs.org/social-portrait-of-remotely-recruited-individuals-who-becomes-an-agent-of-the-russian-federation/>

¹¹⁷ <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sbu-pidpaly-ahenty-rf-statystyka/33368404.html>

¹¹⁸ Постанова Верховної Ради України від 19 червня 2025 року № 4516-IX Про підтримку Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4516-20#Text>.

Державна мова є важливим елементом національної ідентичності, що забезпечує об'єднання і збереження культурних, історичних та традиційних цінностей, символізуючи незалежність та національну стійкість.

«Якою мовою ви, як правило, спілкуєтесь?»

Якою мовою ви, як правило, спілкуєтесь?		2021	2023	2024
З друзями, знайомими	Українською	53%	56%	60%
	Російською	32%	16%	13%
	Українською та російською однаковою мірою	25%	28%	27%
На роботі (у школі, університеті)	Українською	51%	63%	69%
	Російською	24%	9%	7%
	Українською та російською однаковою мірою	25%	28%	24%
У сім'ї	Українською	49%	58%	60%
	Російською	31%	18%	15%
	Українською та російською однаковою мірою	19%	24%	25%

Щорічне соціологічне дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)¹¹⁹ відображає поступове заміщення російської мови українською у молодіжному оточенні, а саме: частка молодих людей, які змінили мову спілкування з друзями і знайомими, зросла з 53% у 2021 році до 60% у 2024 році, на роботі або навчанні – з 51% у 2021 році до 69% у 2024 році, та у сімейному колі – з 49% у 2021 році до 60% у 2024 році. За підсумками репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)¹²⁰, частка молоді, що спілкується українською у сімейному колі, зросла несуттєво до 61%, що може свідчити про тенденцію призупинення активного формування приватного мовного середовища. Розподіл відповідей щодо спілкування українською у сім'ї за географічною структурою має значні відхилення, зокрема у західних регіонах українською вдома говорять 93% молоді, у центральних та північних областях – 75% та 58% відповідно, найнижчі показники мають місце на сході – 24%, на півдні – 18%. Загальна вікова структура щодо спілкування українською має більш однорідний розподіл, а саме: молодь віком 14-19 років – 57%, 20-24 роки – 63%, 25-29 років – 61%, 30-35 років – 63%. Молоді жінки більше спілкуються українською у сім'ї (63%), ніж молоді чоловіки (59%).

Набутий під час повномасштабного вторгнення життєвий досвід, у тому числі сукупність потрясінь і переживань, змінили структуру ціннісних орієнтацій молоді. Це пов'язано із глобальними суспільними перетвореннями щодо змін у структурі цінностей у сучасному житті, направлених на задоволення, передусім, індивідуальних потреб особистості та покращення матеріальних

¹¹⁹ Вплив війни на молодь в Україні (2024). Опитування проведені дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні» (EU4Recovery) та «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що реалізуються за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Данії.

¹²⁰ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

відносин. За результатами щорічного соціологічного дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)¹²¹ значущої ваги набули такі життєві цілі, як кар'єра (51%), багатство (39%), можливість реалізувати свій талант і здібності (52%), набуття кваліфікації (42%).

«Чого найбільше ви хотіли б досягти в житті?»

життєві цілі	2021	2023	2024
сімейне щастя	63%	71%	67%
здоров'я	53%	62%	60%
кар'єра	47%	56%	51%
свобода і незалежність у своїх рішеннях та вчинках	28%	52%	56%
багатство	32%	41%	39%
можливість реалізувати свій талант і здібності	31%	49%	52%
набуття кваліфікації	14%	42%	42%
спокій і можливість ні в що не втручатися	12%	-	-
принесення користі своїй країні	6%	37%	33%
влада	6%	4%	5%
слава	3%	4%	5%

Хоча відчуття сімейного щастя залишається серед головних життєвих цілей молодих людей, пріоритети матеріального забезпечення та професійного зростання зміцнюють свою вагу у переліку життєвих досягнень молоді.

Особисті цінності відчуття свободи і незалежності у власних рішеннях і вчинках набули особливої значущості для молодих людей за час повномасштабного вторгнення. Вага життєвого пріоритету у переліку цілей молоді зросла майже вдвічі, підтверджуючи важливість і цінність ідей свободи і рівності у суспільстві. Соціально-економічні виклики, спричинені військовою агресією, сприяли формуванню свідомого ставлення молоді щодо принесення користі країні і суспільству в цілому. Дослідження показує, що кількість опитуваних молодих людей, які цінують свободу і незалежність, зросла з 28% у 2021 році до 56% у 2024 році; в свою чергу, важливість принесення користі країні у переліку життєвих пріоритетів посилила позиції серед молоді до 33% у 2024 році з 6% у 2021 році. Корисливі мотиви жаги влади і слави мали незначні коливання та продовжували залишатись на останніх позиціях у переліку життєвих ціннісних орієнтирів.

Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні на тему: «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді» були схвалені ще у 2017 році¹²². Пріоритетною сферою молодіжної політики, що потребує уваги з боку держави, було визначено, у тому числі національно-патріотичне виховання молоді. Ці ціннісні орієнтири набувають ще більшої ваги та актуальності в

¹²¹ Вплив війни на молодь в Україні (2023, 2024). Опитування проведені дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні» (EU4Recovery) та «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що реалізуються за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Данії.

¹²² Постанова Верховної Ради України від 23.02.2017 року №1908-VIII «Про Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні на тему: «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді».

умовах сучасних викликів, пов'язаних з повномасштабним вторгненням та його наслідками. Тому правове регулювання сфери національної та громадянської ідентичності має бути забезпечено через формування єдиних ціннісних, світоглядних, мовно-культурних, політичних орієнтацій українців, зокрема серед молоді.

З метою досягнення єдності в українському суспільстві шляхом подолання суперечностей соціокультурного, мовного, регіонального характеру на основі європейського та північноатлантичного курсу, забезпечення дотримання конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина прийнято Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»¹²³, Стратегію утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року¹²⁴, Державну цільову соціальну програму з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року¹²⁵. З метою реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності забезпечується здійснення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у цій сфері, на основі Типової освітньої програми підвищення кваліфікації фахівців у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності¹²⁶.

Посилення уваги та державні завдання щодо формування ціннісних орієнтирів молодих людей визначаються пріоритетними напрямками у реалізації державної молодіжної політики та політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності серед молоді, адже виховання відповідального ставлення, самоідентифікації та утвердження національної свідомості, у тому числі забезпечення оборонної стійкості та національної безпеки, є фундаментом для розбудови сильної, демократичної і соціально відповідальної держави.

3.2. Впровадження та реалізація механізмів та інструментів участі молоді

В умовах складних трансформаційних процесів в країні, викликаних повномасштабним вторгненням, надзвичайного значення набуває необхідність в об'єднанні активної, свідомої та цілеспрямованої молоді у спільноти з метою надання можливостей участі та впливу, зокрема на формування та розбудову системної, прозорої та дієвої молодіжної політики.

¹²³ Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13.12.2022 року №2834-IX (із змінами).

¹²⁴ Постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 року № 1322 «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках».

¹²⁵ Постанова Кабінету Міністрів України від 30.07.2024 року №864 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року».

¹²⁶ Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2023 року №1196 «Про затвердження Порядку підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності».

У зазначений період діючим інструментом розвитку молодіжної участі була прийнята Радою Європи у 1992 році та переглянута і оновлена у 2003 році Європейська Хартія участі молоді в місцевому та регіональному житті, стала основою для розбудови правового поля у формуванні та розвитку молодіжної політики в європейських країнах¹²⁷. Хартія визначала принципи та напрями молодіжної участі у розвитку громадянського суспільства та сприяє забезпеченню необхідними умовами повноцінного залучення та інтеграції молодих людей у суспільно-політичне життя на регіональному та місцевому рівнях. Рекомендації Конгресу Ради Європи полягають у необхідності створення сприятливих умов підтримки і заохочення молоді у політичних процесах та розвитку громадянського суспільства. Пріоритетна увага приділяється розбудові демократичного суспільства через залучення активної молоді до процесів прийняття рішень на всіх рівнях, зокрема до формування та реалізації державної молодіжної політики.

Правове регулювання участі молоді забезпечується Законом України «Про основні засади молодіжної політики»¹²⁸, що був розроблений за підтримки Ради Європи та імплементований на основі положень Європейської Хартії. Закон передбачає створення механізмів та гарантій залучення молодих людей до безпосередньої участі на всіх етапах формування та реалізації молодіжної політики, поваги до поглядів та переконань молоді. Згідно із Законом механізми та інструменти участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики включають:

- інформування про рішення та дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, що стосуються молоді, шляхом оприлюднення відповідної інформації на своїх офіційних вебсайтах, через медіа, соціальні мережі та за допомогою інших доступних для молоді засобів та методів комунікації;

- проведення консультацій, у тому числі електронних, із суб'єктами молодіжної роботи, іншими заінтересованими сторонами, проведення опитувань молоді тощо;

- налагодження діалогу з молоддю шляхом підтримки молодіжних ініціатив, утворення молодіжних рад, призначення радників з питань молоді, проведення громадських слухань, публічних обговорень, створення робочих груп із залученням суб'єктів молодіжної роботи;

- забезпечення партнерства між молоддю та органами державної влади і органами місцевого самоврядування на всіх етапах формування та реалізації молодіжної політики, спільного проведення оцінювання ефективності рішень і заходів молодіжної політики;

- забезпечення представництва молоді у складі консультативно-дорадчих органів, що утворюються органами державної влади, органами місцевого самоврядування у порядку, визначеному законодавством;

¹²⁷ Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. Рада Європи, 2015.

<https://rm.coe.int/>

¹²⁸ Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 року №1414-IX (із змінами).

– залучення суб'єктів молодіжної роботи до реалізації завдань молодіжної політики у порядку, визначеному законом;

– інформування та забезпечення доступу молоді до актуальних можливостей щодо самореалізації та розвитку її потенціалу, у тому числі шляхом створення та забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем і баз даних (доповнено Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» щодо удосконалення механізмів фінансового забезпечення реалізації молодіжної політики» від 05.06.2025 року № 4488-IX).

Необхідність дотримання принципів молодіжної участі врегульована Національною молодіжною стратегією до 2030 року¹²⁹ у контексті залучення молоді до участі у визначенні пріоритетів та шляхів розвитку держави, розширення рівної участі молоді у процесах ухвалення рішень та участі у житті українського суспільства.

Громадянська участь молоді здійснюється через різні форми діяльності громадських об'єднань як дієвих інструментів впливу молодих людей на формування і реалізацію молодіжної політики на всіх рівнях. Розвиток спроможності інститутів громадянського суспільства у молодіжній сфері та безпосередня участь молоді у їхній діяльності забезпечують самореалізацію та розвиток потенціалу молодих людей, підвищення рівня їх самостійності та конкурентоспроможності, активної участі у суспільному житті.

Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)¹³⁰ показали, що частка опитуваних молодих людей, що нічого не знають про інститути громадянського суспільства і відповідно не були членами жодного громадського об'єднання, становила 51%, значно посиливши свою вагу у порівнянні з відповідним показником 2021 року, що складав 40%. Тільки 6% молодих людей усіх вікових груп були залучені у діяльність громадських організацій у 2025 році.

Ключові ініціативи громадських формувань, до діяльності яких молодь долучалась у 2024 році активніше, були пов'язані з волонтерським рухом, участю в органах шкільного і студентського самоврядування, благодійною і гуманітарною діяльністю й іншими напрямками. Проте частка молодих людей, що не брали участі у діяльності жодних інститутів громадянського суспільства, все ще була достатньо високою та становила 69% від загальної кількості опитуваних, про що свідчать результати щорічного соціологічного дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)¹³¹.

¹²⁹ Указ Президента України від 12.03.2021 року № 94/2021 «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року.

¹³⁰ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

¹³¹ Вплив війни на молодь в Україні (2024). Опитування проведені дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні» (EU4Recovery) та «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що реалізуються за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Данії.

Участь молоді у діяльності інститутів громадянського суспільства

Пряма взаємодія молоді з органами влади на всіх рівнях забезпечується створенням та налагодженням ефективного діалогу переважно через залучення молодих людей до участі у спільних заходах (конференції, круглі столи, дискусійні панелі, форуми, розробка програмних документів тощо) та використання інструментів локальної демократії (загальні збори, місцеві ініціативи, консультативно-дорадчі органи, громадські слухання, органи самоорганізації, бюджет участі тощо). За підсумками 2024 року найбільш поширеними формами активної участі серед молоді були підписання або ініціювання електронних петицій (13%), створення соціально значущого контенту у соціальних медіа (8%), цифрові форми участі у вигляді онлайн опитувань, коментарів, консультацій (6%), участь у мирних зібраннях або акціях (5%). Серед активностей, до яких молодь ще не долучалась, але хотіла б взяти участь, найбільш популярними були мирні зібрання (31%), участь у процесах відновлення країни (31%), участь у громадських обговореннях (30%), повідомлення про корупцію (29%).

У цілому, будь-які альтернативні форми участі із застосуванням різнобічних каналів комунікації, у тому числі цифрових, дають можливість молодіжній спільноті привертати увагу громадськості до суспільно значущих викликів і проблем та впливати на процеси їх оперативного подолання та вирішення за підтримки влади. Низька громадська активність молоді обумовлена переважно недостатньою зацікавленістю та мотивацією молодих людей до активних дій, а також незадовільним рівнем свідомості про необхідність залучення у суспільно-політичне життя. Про це свідчать ключові ініціативи, визнані молодіжною спільнотою, які мають бути впровадженні владою з метою посилення активності та розвитку участі молоді на всіх рівнях.

Що потрібно зробити владі, щоб підвищити громадську активність молоді

завдання	2023	2024
підтримувати молодіжні проекти для/з молоддю	47%	47%
проводити публічні заходи із залученням молоді та дорослих	42%	43%
фінансування проектів молодих людей	45%	42%
відкривати молодіжні центри для змістовного дозвілля молоді	40%	39%
проводити навчально-освітні заходи	40%	36%
проводити просвітницькі акції на суспільно важливі теми	37%	36%
проводити заходи суспільно важливого значення	36%	35%
розвивати програми стажувань при інституціях	29%	28%
знімати більше відеороликів про громаду	19%	26%

З одного боку, механізми ефективного просування, пропаганди і мотивації для задоволення потреб молоді та створення сприятливих умов її взаємодії з владою будуть мати найбільшу користь для тих молодих людей, що не володіють інформацією про існуючі інструменти участі та їх переваги або не залучені до реалізації молодіжних заходів і проектів. З іншого боку, активна молодіжна спільнота потребує набуття додаткових знань та компетентностей щодо ефективної участі у процесах прийняття рішень, обміну досвідом та представництва інтересів молоді у владі.

З метою підвищення рівня професійних компетентностей державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо забезпечення участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики у вересні 2023 року була затверджена типова загальна короткострокова програма за темою «Молодіжна політика, заснована на підходах участі» з урахуванням стандартів та підходів Ради Європи. В рамках проекту:

- розроблено навчальний посібник «Молодіжна політика, заснована на підходах участі» (листопад 2023 року);

- проведено тренінгову програму для 22-х тренерів/тренерок (викладачів/викладачок) суб'єктів надання освітніх послуг для державних службовців/службовиць і посадових осіб місцевого самоврядування (грудень 2023 року);

- відзнято серію відеофільмів з візуалізацією практик участі молодих людей та діяльності Ради Європи з посилення участі молоді (січень 2024 року);

- проведено 16 онлайн майстер-класів для тренерів/тренерок (викладачів/викладачок) у якості менторської та експертної підтримки у підготовці та впровадженні навчань на регіональному та місцевому рівнях (лютий-квітень 2024 року);

- посилено компетентності 664 державним службовцям/службовицям та посадовим особам місцевого самоврядування (початок 2025 року).

У цілому, ефективний розвиток молодіжної політики, що ґрунтується на принципі участі, забезпечується формуванням системної роботи з молоддю через інформування і її активного залучення у всі сфери життєдіяльності. Тому пріоритетні завдання місцевої влади полягають у створенні сприятливих умов

участі молоді у розробленні й ухваленні рішень, підтримки молодіжних ініціатив, сприянні створенню молодіжних громадських організацій, набутті молоддю компетентностей через систему неформальної освіти, розвитку молодіжної інфраструктури, а саме молодіжних центрів і просторів тощо.

Дієвим і ефективним інструментом підтримки та залучення молоді до формування та реалізації політик на державному, регіональному та місцевому рівнях є молодіжні ради, що діють при органах публічної влади.

Молодіжні ради як консультативно-дорадчі органи реалізують права молодих людей на їх участь в управлінні громадами та прийнятті рішень на різних рівнях. Створення та забезпечення організаційно-методологічної діяльності функціонування молодіжних рад, у тому числі радників з питань молоді, регулюється Законом України «Про основні засади молодіжної політики». Молодіжні ради діють відповідно до положень, що затверджуються органами, при яких утворюються такі ради, з урахуванням вимог до Постанови Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 року № 1198 «Про затвердження типових положень про молодіжні ради» на регіональному та місцевому рівнях (із змінами).

Наказом від 11.11.2021 року № 4370 Міністерство молоді та спорту України затвердило «Рекомендації щодо засад діяльності радників з питань молоді», що включають положення щодо призначення та звільнення радника з питань молоді, а також його завдання та функції. Особлива увага в наказі приділяється кваліфікаційним та іншим вимогам радника щодо володіння ґрунтовними знаннями у сфері молодіжної політики в Україні та практичними навичками їх застосування, а саме:

- наявність вищої освіти за освітнім ступенем не нижче бакалавра;
- досвід аналітичної та практичної роботи у сфері молодіжної політики не менше 3-х років;
- проходження спеціалізованих навчань Міністерства молоді та спорту України, інших міжнародних програм;
- участь, організація освітньо-виховних заходів (тренінгів, семінарів тощо) щодо розвитку молодіжної політики, підтверджена відповідними сертифікатами;
- вік на момент призначення не перевищує 35 років;
- вільне володіння українською мовою та знання мов Ради Європи;
- листи про підтримку кандидатури на посаду радника від молодіжних та дитячих громадських організацій та їхніх спілок, молодіжних рад, органів студентського самоврядування;
- володіння професійними знаннями та орієнтування у законодавстві України та Європейського Союзу у сфері молодіжної політики.

Органи місцевого самоврядування показали спроможність ефективно адаптуватись до викликів правового режиму воєнного стану, а саме зміцнили та розширили системну інституційну підтримку у створенні та діяльності молодіжних рад на місцевому та регіональному рівнях. Така підтримка сприяла зростанню кількості діючих молодіжних органів різного рівня з 355 у 2021 році до 603 у кінці 2024 року. Вже на початок 2025 року в країні налічувалось

580 місцевих молодіжних рад, 22 – регіональні та 1 – у місті Києві. Незважаючи на негативні наслідки збройної агресії за період 2023 – 2024 років загальна чисельність складу молодіжних рад у регіональній структурі значно зросла, хоча в деяких областях спостерігалось скорочення чисельного складу.

Кількість членів/членкинь молодіжних рад у регіональній структурі, осіб

Область/місто	12.2023	12.2024
Вінницька	464	708
Волинська	215	386
Дніпропетровська	372	596
Донецька	121	373
Житомирська	244	507
Закарпатська	202	297
Запорізька	232	171
Івано-Франківська	351	618
Київська	490	415
Кіровоградська	527	562
Луганська	173	218
Львівська	534	454
Миколаївська	226	259
Одеська	340	580
Полтавська	406	525
Рівненська	255	337
Сумська	103	188
Тернопільська	163	362
Харківська	369	352
Херсонська	57	192
Хмельницька	273	268
Черкаська	147	211
Чернівецька	321	384
Чернігівська	389	453
місто Київ	55	70
всього	7 029	9 486

Майже на 35% зросла загальна чисельність складу молодіжних рад місцевого та регіонального рівнів в Україні за 2023-2024 роки, серед яких найбільше зростання спостерігалось у Донецькій, Херсонській та Житомирській областях. У свою чергу, у Запорізькій, Київській, Львівській, Харківській, Хмельницькій областях відбувалось скорочення чисельності молодіжних дорадчих органів. Окрім кількісного зростання важливими індикаторами якості функціонування молодіжних рад є визначення ефективності інструментів локальної демократії, налагодженої співпраці з органами місцевого самоврядування та спроможності впливати на прийняття рішень.

Хоча відбувається позитивна динаміка залучення молоді до участі в молодіжних радах різного рівня, згідно з результатами щорічного соціологічного

опитування «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)¹³² частка залученості молодих людей залишається на доволі низькому рівні. Зокрема, у 2021 році лише 5% респондентів були активними членами молодіжних рад й інших консультативно-дорадчих органів або інколи долучались до їхньої діяльності; у 2025 році така частка скоротилась до 4%. Сьогодні серед молоді більше половини, а саме 59% опитуваних, не знають про такі інструменти молодіжного «голосу»; в свою чергу, 32% – виключно інформовані про їх існування.

З метою підвищення спроможності діяльності молодіжних рад різних рівнів громадська організація «Молодіжна платформа» здійснила дослідження «Молодіжні ради України 2025: виклики та рішення» у рамках проекту «PlatForum» за сприяння Норвезької ради у справах біженців (NRC) в Україні за фінансової підтримки Норвезької агенції з розвитку співробітництва (NORAD). За результатами аналітичного звіту представники/представниці молодіжних рад визначили основні виклики, що створюють перешкоди їхньої діяльності:

- інституційні та правові, що переважно обмежують вплив на ухвалення рішень та унеможливають формальне включення ініціатив від молодіжних рад у місцеві чи державні політики;

- фінансові, що переважно пов'язані із короткостроковістю фінансування, недостатністю фінансування та конкуренцією за фінансування;

- комунікаційні та партнерські, що стосуються відсутністю системної та скоординованої співпраці у взаємодії на місцевому, регіональному та національному рівнях;

- низької активності, що пов'язана із недостатнім врахуванням потреб різних груп молоді та відсутністю впливу на рішення влади;

- освітні та розвитку потенціалу, що пов'язані із недостатнім рівнем неформальної освіти та програм розвитку, зокрема з адвокації.

Діалог між молоддю і владою на національному рівні забезпечується діяльністю Ради з молодіжних питань при Президентові України (що була створена Указом Президента України 17.01.2022 року № 14/2022); Молодіжної ради при Голові Верховної Ради; молодіжні ради при центральних органах виконавчої влади: молодіжна рада при Міністерстві молоді та спорту України; Молодіжна рада при Міністерстві закордонних справ України; Офіс дітей та молоді «ДійМО» при Міністерстві соціальної політики, сім'ї та єдності України, інших міністерствах. Молодіжна рада при Міністерстві економіки довілля та сільського господарства України; Молодіжна рада при Міністерстві культури та інформаційної політики України; Молодіжна рада при Міністерстві охорони здоров'я України. На стадії формування молодіжні ради при Міністерстві освіти і науки України та Міністерстві розвитку громад та територій України.

Наразі ведеться робота щодо формування складу Національної Ради з питань молоді. Новостворений консультативно-дорадчий орган

¹³² Вплив війни на молодь в Україні (2024). Опитування проведені дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні» (EU4Recovery) та «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що реалізуються за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Данії.

функціонуватиме при Кабінеті Міністрів України, мета якого полягатиме у виробленні узгодженої позиції щодо формування та реалізації молодіжної політики, налагодження взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування із суб'єктами молодіжної роботи з питань розвитку та реалізації молодіжної політики. Порядок передбачає механізм формування та діяльності Національної ради з визначенням основних завдань та функцій органу, порядок формування та складу, організаційного та інформаційного забезпечення діяльності, порядок проведення відбору представників/представниць до постійного складу органу та конкурсного відбору до змінного складу тощо.

Також, активним учасником молодіжного руху України є Національна молодіжна рада України (НМРУ) та Національне українське молодіжне об'єднання (НУМО).

Молодіжний рух України продемонстрував стійкість та здатність адаптувати свою діяльність до нових умов. Свої проекти запроваджували за підтримки держави та різних фондів Громадська організація «Всеукраїнський громадський дитячий рух «Школа Безпеки», Молодіжна організація «Пласт – Національна Скаутська Організація України», Громадська організація «Всеукраїнська громадська організація «Молодий народний рух», Спілка української молоді в Україні, Громадська організація «Молодіжний націоналістичний конгрес», Молодіжна громадська організація «Молодвіж», Громадська організація «Національний альянс», Громадська організація «Молодіжна платформа», Громадська спілка «Українська студентська ліга», Громадська організація «Асоціація гайдів України», Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Національна Організація Скаутів України» та ін.

НМРУ є однією з найпотужніших молодіжних громадських спілок України, що налічує більше 150 молодіжних організацій-учасниць, 14 відокремлених підрозділів, більше 2000 молодих учасників/учасниць. НМРУ є членом Європейського молодіжного форуму, певний період позиціонувала себе Національним координатором інформаційної платформи Eurodesk й інших національних та міжнародних молодіжних ініціатив.

Діяльність спілки направлена на впровадження проектів щодо розвитку інструментів участі молоді, зокрема:

- забезпечення активної участі молодих людей у громадському житті та прийнятті рішень;
- підтримка освітнього розвитку щодо безбар'єрного доступу молоді до якісної освіти та ініціатив для самовдосконалення;
- сприяння зайнятості та розвиток кар'єри, у тому числі розробка програм та ініціатив щодо покращення можливостей молоді на ринку праці та підтримка молодіжного підприємництва, у тому числі соціального;
- розвиток громадянського суспільства у роботі над ініціативами, спрямованими на підвищення громадянської активності та підтримки інклюзивних та рівних можливостей.

Стратегічними пріоритетними напрямками діяльності НМРУ у 2025 році визначені: інституційний та регіональний розвиток, міжнародне представництво та співпраця, комунікація і адвокація.

НУМО, яке визначило своєю метою забезпечення участі молоді в суспільному житті України і світу для формування ефективною відкритою молодіжною політикою. Об'єднання налічує 9 найбільших молодіжних організацій України. Ключова подія у діяльності НУМО – проведення щорічного Національного Молодіжного Форуму для молодіжних громадських організацій та молодих активістів у рамках проєкту «Level Up for youth NGOs for the democratic future of Ukraine» для обміну досвідом, вивчення новітніх тенденцій та формування стратегій спільної діяльності. Головна мета заходу полягає у розвитку лідерських якостей та впровадження новаторських стратегій у молодіжному розвитку на основі аналізу та дослідження потреб та проблем молодих людей та молодіжних громадських організацій, зокрема під час повномасштабного вторгнення.

Підвищення молодіжної участі у процесі прийняття суспільно важливих рішень, у тому числі для просування та захисту прав молоді в Україні та за її межами забезпечує громадська організація «Українська Асоціація Молодіжних Рад» (УАМР) для підтримки функціонування діючих молодіжних рад, а також сприяння у розвитку нових, до складу якої входять молодіжні ради, а також інші молодіжні консультативно-дорадчі органи при органах державної влади та органах місцевого самоврядування (молодіжні парламенти, молодіжні колегії тощо). УАМР забезпечує системну комунікацію між молодіжними радами з усіх регіонів України через побудовану мережеву модель, яка включає як горизонтальні зв'язки між радами, так і вертикальну координацію на національному рівні. В основі цього процесу полягає робота регіональних координаторів, які представляють УАМР в областях, забезпечують підтримку зв'язку із місцевими радами, зворотній зв'язок, організацію зустрічей, круглі столи щодо змін в законодавстві, адвокаційні кампанії та виступають провідниками між локальним та національним рівнем. Робота УАМР сфокусована на підвищенні інституційної спроможності у сфері молодіжної політики, набуття знань про інструменти впливу, взаємодію з органами місцевого самоврядування та формування політики, орієнтованої на молодь.

Спільнота молоді, яка займається молодіжною роботою та обміном досвідом для посилення власних спроможностей, поступово формувалась з молодих людей різних регіонів України під час реалізації програми «Молодіжний працівник», які об'єднались в Асоціацію молодіжних працівників України (АМПУ), що стала впливовим рушієм формування та реалізації молодіжної політики на всіх рівнях. Головною метою діяльності громадська організація визначає забезпечення адвокації та сприяння суспільно-політичному визнанню молодіжної роботи та молодіжних працівників в Україні. АМПУ створена для мережування та співпраці між молодіжними працівниками та молодіжними організаціями, для обміну досвідом та налагодження партнерств, міжнародних зв'язків, представлення молодіжних працівників України

європейській та світовій молодіжній спільноті, розвитку професійних компетенцій молодіжних працівників та створення можливостей для їх професійного зростання.

Здійснення супроводу та підтримки діючих молодіжних центрів усіх форм власності та допомога у розвитку нових задля забезпечення сприятливих умов всебічного розвитку молоді та підвищення молодіжної участі у процесі прийняття суспільно важливих рішень є ключовою метою громадської спілки «Асоціації молодіжних центрів України». Діяльність асоціації спрямована на розвиток громадянської освіти молоді через участь у суспільній діяльності, національно-патріотичного виховання, волонтерства та мобільності молоді, а також реалізацію творчого потенціалу молодих людей, промоцію здорового способу життя, зайнятість у вільний час та молодіжне підприємництво. Вступ до асоціації надає можливості в отриманні супроводу у стратегуванні, плануванні та менторській підтримці; інформаційному забезпеченні щодо діяльності молодіжних центрів; участі у тренінгах з відкритою молодіжної роботи та інклюзивності в молодіжних центрах; здобутті громадянської освіти.

Важливим актором молодіжної сфери України виступає скаутський рух, підтримку якого закріплено в Законі України «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху» від 17 грудня 2019 року № 385-ІХ.

Молодіжна організація «Пласт – Національна Скаутська Організація України», об'єднує близько 10 тис. членів різного віку і таким чином є найбільшою скаутською організацією України. Щорічно Пласт в Україні проводить понад 100 виховних таборів різної спеціалізації. У таборах пластуни практично закріплюють знання і вміння, здобуті впродовж року на щотижневих заняттях. Серед найбільших заходів, котрі щороку проводяться Пластом на всеукраїнському рівні – інтелектуально-мистецьку Орликіаду, фестиваль творчості День пластуна, Спартакіаду, передачу Вифлеємського вогню місцевим громадам, змагання з пішого мандрівництва «Стежками героїв», «Осінній рейд» та «Весняний рейд». З 24 лютого 2022 року Пласт спрямував понад 970 млн. грн на допомогу українським військовим та цивільним¹³³.

Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Національна Організація Скаутів України» є членом Всесвітньої Організації Скаутського Руху. НОСУ інформує про наявність 174 країн-партнерів, проведення більш ніж 1320 освітніх заходів, наявність більше 35 об'єднань України. В умовах повномасштабного вторгнення реалізовувались проекти «Я серед своїх», «Emergency Response», «UAct» та інші¹³⁴.

Активною суб'єктами молодіжної роботи стали дитячі організації, які залучали до своєї діяльності юнаків та дівчат. Так, громадська організація «Всеукраїнський громадський дитячий рух «Школа безпеки» функціонує у 23 регіонах України та місті Києві й об'єднує 79 відокремлених підрозділів та осередків. Рух проводить освітні й практикоорієнтовані заходи всеукраїнського

¹³³ Пласт. Річні звіти. URL: <https://plast.org.ua/richni-zvity-plastu/>.

¹³⁴ Скаути України. URL: <https://ukrscout.org/>.

рівня: збори-змагання юних рятувальників «Школа безпеки», спеціалізовані дитячо-юнацькі табори «Рятувальник», навчально-тренувальні збори, семінари та акції, щорічний всеукраїнський конкурс «Безпека в житті – життя у безпеці». В умовах воєнного стану організація зосереджує діяльність на підвищенні стійкості дітей і молоді, поширенні знань з цивільного захисту та підготовці молодіжних лідерів у громадах. У межах співпраці з німецькою молодіжною організацією THW-Jugend e. V. у 2023–2024 роках понад 80 лідерів та волонтерів пройшли фахове навчання та передали отриманий досвід у громадах і закладах освіти України, охопивши близько 18 200 дітей і молодих людей.

Практичні успішні приклади діяльності молодіжних рад при Міністерствах України й інших установ під час повномасштабного вторгнення.

Молодіжна рада при Міністерстві охорони здоров'я України (2024 рік) запровадила інститут обласних молодіжних делегатів, що забезпечують зворотній зв'язок між молоддю в регіонах та міністерством, а саме фіксують потреби, формують запити і пропозиції, організують та беруть участь у заходах, передають результати проведеної роботи в міністерство.

Молодіжна рада при Міністерстві культури України та інформаційної політики (2024 рік) розробляє рекомендації щодо промоції видатних постатей в історії України, опрацьовує напрями роботи зі стратегічних комунікацій і співпраці з державними та громадськими інституціями. Крім того у 2024 році молодіжна рада була задіяна у розробці та публічних обговореннях проєкту Стратегії розвитку культури в Україні на 2025-2030 роки.

Молодіжна рада при Міністерстві економіки (2024 рік) була залучена до реалізації Національної платформи стажувань для молоді, як ключового проєкту формування політик у сфері працевлаштування та доступу до можливостей. Платформа розробляється безпосередньо за участі самої молодіжної ради з метою об'єднання талановитої молоді України з провідними компаніями державного і приватного сектору.

У 2025 р. розпочали свою діяльність Молодіжні рада при Міністерстві захисту довкілля та природних ресурсів України (січень) та Молодіжна рада при Міністерстві аграрної політики та продовольства України (червень).

Наказом Міністерства молоді та спорту України від 24.07.2024 року № 4603 затверджено «Положення про Молодіжну раду при Міністерстві молоді та спорту України», основними завданнями якої є надання пропозицій і рекомендацій, а також проведення фахових консультацій з питань:

– залучення представників молоді до формування та реалізації державної політики у сферах молодіжної політики, фізичної культури і спорту, утвердження української національної та громадянської ідентичності, зокрема щодо визначення стратегічних напрямів та пріоритетів політики на відповідний період;

– участі представників молоді в розробці та удосконаленні нормативно-правових актів та впровадженні проєктів, заходів, іншої діяльності, яка здійснюється Мінмолодьспортом;

- посилення співпраці представників молоді з представниками структурних підрозділів Мінмолодьспорту задля обміну досвідом;
- інформування представників молоді щодо діяльності Мінмолодьспорту;
- вироблення разом із представниками Мінмолодьспорту інноваційних рішень, а також впровадження сучасних підходів та інструментів задля здійснення якісної державної політики у сферах молодіжної політики, фізичної культури і спорту, утвердження української національної та громадянської ідентичності;
- налагодження комунікації між Мінмолодьспортом та громадянським суспільством;
- участі молоді у процесах прийняття рішень, а також у моніторингу та оцінці діяльності Мінмолодьспорту й інших завдань.

За час своєї діяльності Молодіжна рада при Міністерстві молоді та спорту України здійснила напрацювання в ключових напрямках: нормативно-правове забезпечення молодіжної політики, стратегічне планування державних програм, розвиток молодіжних консультативно-дорадчих органів, участь у формуванні календарних планів заходів, підтримка молодих ветеранів, розвиток інклюзії та жестової мови, адаптація молодих спортсменів, а також реформування та підвищення стандартів спортивного врядування.

Зокрема, командою Молодіжної ради було надано пропозиції до Закону України «Про основні засади молодіжної політики», напрацьовано Пропозиції до Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030», підготовано проєкт зі створення національної системи оцінки та підвищення спроможності спортивного врядування «Прозорий спорт: Аудит рівня «good governance» спортивних федерацій в Україні».

Також Молодіжна рада долучилася до розробки проєкту типового положення про молодіжну раду при центральному органі виконавчої влади, Пропозицій щодо адаптації молодих спортсменів та спортсменок, які завершили професійну спортивну кар'єру.

Процес створення молодіжних рад при міністерствах триває, певний час питання розроблення положень про зазначені консультативно-дорадчі органи центральні органи виконавчої влади вирішували самостійно без наявності типового документу.

Процес створення та оновлення молодіжних рад при міністерствах тривав у 2025 р. після формування нового уряду України, що відобразилося в діяльності як реорганізованих так й не реорганізованих міністерств.

У період з 12 по 31 серпня 2025 року було оголошено новий набір до Молодіжної ради при Міністерстві закордонних справ України, перший набір до якої розпочався у серпні 2022 року. Як зазначалося у повідомленні міністерства, «після двох насичених років роботи ми знову оновлюємо склад і запускаємо новий етап діяльності Молодіжної ради при МЗС України – консультативно-дорадчого органу, створеного з метою залучення молоді до української дипломатичної служби.

На порядку денному стоїть питання створення Типового положення про молодіжну раду при центральному органі виконавчої влади.

Досвід створення молодіжних рад було у пілотному режимі впроваджено у сферу міжнародних відносин. У липні 2025 року була створена Молодіжна рада при Посольстві України в Іспанії¹³⁵, що стала першою Молодіжною радою, створеною при закордонній дипломатичній установі України. Діяльність дорадчого органу спрямована на об'єднання активної української молоді, яка проживає в Іспанії, для реалізації спільних ініціатив у сфері молодіжної політики, публічної дипломатії, волонтерства, встановлення справедливого і тривалого миру в Україні та її відновлення. Також було створено Директорат молоді Акціонерного товариства «Укрзалізниця».

У 2023-2025 роках важливою платформою залучення та участі молоді до суспільного життя та розвитку молодіжної політики став щорічний «Український молодіжний форум», що проводився до Міжнародного дня молоді в Україні з метою напрацювання бачення та спільного формування майбутнього розвитку молодіжної політики та підтримки молоді в різних сферах. Рада з молодіжних питань при Президентові України та Міністерство молоді та спорту України були серед основних організаторів Форуму, у заходах якого брали участь Президент України, Голова Верховної Ради, Прем'єр-міністр України, інші високопосадовці, представники міжнародних організацій, інші партнери. В умовах викликів повномасштабного вторгнення та необхідності визнання внеску молоді в наближення перемоги України, збільшення громадської та політичної участі молодих людей в ухваленні рішень на всіх рівнях, відновлення та модернізації молодіжної інфраструктури та молодіжного житла, подолання травм, спричинених військовою агресією, забезпечення належних освітніх послуг в умовах повномасштабного вторгнення, розвитку молодіжної дипломатії та співпраці з молодіжною спільнотою з усього світу, а також соціальної інтеграції та реінтеграції молодих людей, які беруть участь у бойових діях, з деокупованих і тимчасово окупованих територій й інших вразливих груп, гасла форумів відповідали ключовим темам заходів, а саме: «Відновлення в єдності» (2023 рік); «Вільні мрії» (2024 рік); «Молодь тут» (2025 рік).

Реалізації зазначених ініціатив є яскравими прикладами спроможності молоді запускати сталі механізми залученості, які підсилюють участь молодих людей у розробці державних політик через ефективну взаємодію у забезпеченні інформацією, обміні інформацією, консультуванні, участі у прийнятті рішень, та безпосередньому ухваленні таких рішень.

Розвиток діяльності органів учнівського та студентського самоврядування, зокрема й молодіжних парламентів, шкільних і студентських рад, в першу чергу, сприяє підтримці і задоволенню потреб та інтересів молоді, що навчається. Такі об'єднання створюються для забезпечення виконання учнями/студентами їхніх обов'язків, захисту їхніх прав, сприяння гармонійному розвитку особистості,

¹³⁵ <https://spain.mfa.gov.ua/news/pri-posolstvi-ukrayini-v-ispaniyi-stvoreno-molodizhnu-gromadsku-radu>.

удосконалення освітнього процесу, утвердження української національної і громадянської ідентичності та формування в них навичок майбутніх лідерів.

Результати щорічного соціологічного опитування «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)¹³⁶ свідчать про зниження активності участі молоді в органах шкільного і студентського самоврядування з 12% у 2021 році до 8% у 2024 році. При цьому частка респондентів, що не знають про їхню діяльність, зросла з 38% у 2021 році до 45% у 2025 році, а кількість молоді, що володіє інформацією виключно про їх існування, скоротилась з 44% у 2021 році до 38% у 2025 році.

Очевидно, що заклади різнорівневої освіти можуть бути фундаментом для формування та накопичення у молоді необхідного досвіду демократичної участі у розвитку громадянського суспільства. Хоча рівень залучення учнів та студентів в організацію діяльності освітніх інституцій є доволі низьким, розвиток співпраці адміністрації з молоддю з метою зростання соціальної активності та відповідальності може сприяти ефективному представленню інтересів всіх груп молоді та впровадженню дієвих механізмів у спільних процесах прийняття значущих рішень.

Сучасні реалії та динамічні процеси переорієнтації суспільно-політичних інтересів у контексті глобальних трансформацій, у тому числі пов'язаних із повномасштабним вторгненням, потребують розробки і впровадження інноваційних інструментів впливу молоді на прийняття рішень на різних рівнях. Ключовий фокус полягає у забезпеченні значного впливу молоді у формування та реалізацію державних і місцевих політик проти формальної та фрагментарної участі.

У травні 2025 року Рада Європи розпочала процес публічних консультацій щодо оновлення Європейської хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті. Молодіжна спільнота України долучилась до громадських обговорень та надала рекомендації щодо формування майбутньої європейської молодіжної політики з урахуванням набутого української молоддю досвіду, викликів, що постали перед молодими людьми внаслідок повномасштабного вторгнення та бачення розвитку молодіжної політики. Завершення процесу оновлення цього важливого документу відкриває нові можливості для участі молоді в місцевому самоврядуванні та суспільному житті України. Зокрема, адаптація Хартії до умов сучасних реалій забезпечило впровадження цифрових технологій у молодіжній політиці, дослідження впливу та ефективне використання соціальних мереж, змін у формах політичної участі молоді, нових викликів і способів залучення молоді у суспільне життя.

3.3. Залученість молоді у громадянське та суспільно-політичне життя

Повномасштабне вторгнення створило загрози для безпеки та стабільності суспільства, хоча, з іншого боку, стало ключовим чинником впливу на

¹³⁶ Вплив війни на молодь в Україні (2024). Опитування проведені дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні» (EU4Recovery) та «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що реалізуються за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Данії.

формування сильнішої громадянської свідомості серед молоді та сприяло розвитку патріотизму та соціальної згуртованості. Негативні наслідки військової агресії спонукали молодь до активної участі у громадських і гуманітарних ініціативах, що об'єднували молодих людей у спільноти та впливали на розбудову громадянського суспільства та формування лідерського потенціалу серед найбільш активної молоді.

З метою привернення уваги до підтримки молоді, що бере участь у збройних конфліктах, перебуває в умовах воєнного стану, у 2015 році Радою Безпеки ООН була прийнята Резолюція 2250 (2015)¹³⁷, яка визначила стратегічні завдання молодіжної політики щодо молоді під час військових конфліктів. Серед визначених стратегічних напрямів документ передбачає завдання щодо забезпечення участі молоді у суспільно-політичному житті; захисту, попередження від насильства і сприяння зміцненню соціальної згуртованості; партнерства; сприяння поверненню і реінтеграції до суспільного життя. Сьогодні виконання таких завдань є актуальним для України і української молоді, та забезпечується реалізацією державної молодіжної політики з урахуванням міжсекторальної і міжгалузевої співпраці на всіх інституційних рівнях.

«Новий стратегічний план соціальної згуртованості» Ради Європи¹³⁸ визначає пріоритет такої концепції в основі сучасного мультикультурного суспільства. А саме, розглядає соціальну згуртованість як здатність суспільства забезпечувати добробут усіх своїх членів, мінімізуючи розбіжності та уникаючи поляризації. Виклики воєнного стану сприяли розширенню можливостей для згуртованості суспільства і посиленню участі української молоді у громадських проєктах. За цей час динаміка соціальної згуртованості набувала прискорених темпів розвитку, у тому числі через єдність молодих людей, що підтримують один одного задля досягнення спільних цілей, та їх активної участі у прийнятті суспільно важливих рішень на різних інституційних рівнях.

Цінність української державності, волі та свободи, прагнення до збереження національної ідентичності, історичного та культурного надбання значно зростає для української молоді. Разом із традиційними життєвими пріоритетами, спостерігається посилене відчуття відповідальності за долю України та її майбутнє в умовах повномасштабного вторгнення та військового протистояння, про що свідчать результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)¹³⁹.

¹³⁷ Resolution 2250 (2015) adopted by the Security Council at its 7573rd meeting, on 9 December 2015. <https://digitallibrary.un.org/record/814032?ln=en&v=pdf>.

¹³⁸ A new strategy for Social Cohesion. Revised strategy for Social Cohesion approved by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 31 March 2004. https://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/socialcohesiondev/source/revisedstrategy_en.pdf.

¹³⁹ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

Найважливіше для вас на сьогоднішній день

Важливість родини і близьких, власного здоров'я і матеріального добробуту, можливостей самореалізації, розвитку і відчуття свободи залишаються серед ключових особистих орієнтирів життєдіяльності молоді людини. В умовах сучасних викликів загальна структура ціннісних пріоритетів свідчить про прояв глибшого розуміння молоддю важливості боротьби за незалежність і територіальну цілісність країни. Тому все більшої значущості набувають першочергові загальнодержавні пріоритети у напрямках безпеки та захисту української державності, а саме перемога України у військовому протистоянні з Росією (44%), відновлення України (39%), незалежність української держави (19%), збереження української мови, культури та ідентичності (15%), згуртованість української нації (12%).

З метою створення умов та методологічної бази для забезпечення інфраструктури з впровадження молодіжної політики знаннями та матеріалами, необхідними для ведення діалогу щодо національної єдності та соціальної згуртованості з молоддю України, Міністерством молоді та спорту України, Всеукраїнським молодіжним центром за підтримки ПРООН в Україні розроблено посібник для тренерів «Соціальна згуртованість через участь молоді» (2021)¹⁴⁰.

Навчальні матеріали включають інструментарій щодо сприяння соціальній згуртованості та діалогу довкола теми національної єдності в Україні через формування ненасильницьких механізмів вирішення конфліктів, залучення молоді до процесу прийняття рішень та участі в громадянських ініціативах для просування ідей соціальної згуртованості у молодому суспільстві. Програма курсу враховує чотири компоненти, а саме: ресурс «Багатоманіття» (особливості ідентичності, її формування, трансформації та зовнішні впливи на ці процеси);

¹⁴⁰ Соціальна згуртованість через участь молоді: посібник для тренерів (2021). Публікація підготовлена в рамках реалізації проєкту «Соціальна згуртованість через участь молоді», що фінансується та впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні, за підтримки Міністерства молоді та спорту, Всеукраїнського молодіжного центру.

ресурс «Ефективна комунікація» (ефективні підходи до комунікації); ресурс «Медіаграмотність» (критичне мислення, фейки, перевірка фактів, суть медіа та принципи їх роботи); ресурс «Вплив і участь молоді» (інструменти участі молоді та засоби впливу).

Неформальна освіта у розвитку та посиленні соціальної згуртованості продовжена у 2023 році розробкою та впровадженням навчального посібника з питань соціальної згуртованості й безбар'єрного середовища в молодіжному секторі за підтримки проєкту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» в рамках Плану дій Ради Європи для України на 2018 – 2022 роки¹⁴¹. Навчальна програма направлена на набуття компетентностями молодіжних працівників/працівниць, у тому числі у напрямках концепції соціальної згуртованості в молодіжній роботі та її зв'язку з правами людини, а також соціального контексту молодих людей в громадах.

Згуртування молодіжного суспільства забезпечує активне формування ініціативних груп молодих людей у спільноти, які об'єднуються через спільні переконання та єдині ціннісні пріоритети, що призводить до активного розвитку громадянського руху волонтерської діяльності. Волонтерський рух в умовах військового протистояння набув потужного розвитку, насамперед серед молоді.

Основні положення державної політики у сфері волонтерства регулюються Законом України «Про волонтерську діяльність»¹⁴², що забезпечує організаційні і правові засади здійснення волонтерської діяльності та її розвитку в Україні та визначає основні напрями волонтерської діяльності, форми її державної підтримки, особливості правового статусу волонтерів, джерела фінансування волонтерських організацій, у тому числі в умовах правового режиму воєнного стану. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021–2025 роки¹⁴³ підкреслює необхідність у підвищенні рівня культури волонтерства серед молоді та її залучення до волонтерської діяльності для наближення перемоги та відновлення країни у післявоєнний період.

З початком повномасштабного вторгнення громадянська активність молодих волонтерів/волонтерок значно підвищилась особливо у сферах допомоги вразливим категоріям населення, підтримки Збройних Сил України та реалізації місцевих гуманітарних ініціатив. За результатами репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)¹⁴⁴, частка молодих людей, що ніколи не займались волонтерством, скоротилась з 62% у 2021 році до 26% у 2025 році. Серед ключових мотивів, що спонукають молодь до волонтерської діяльності, респонденти визначають бажання допомогти людям (50%), принесення користі суспільству (33%), причетність до спільної справи

¹⁴¹ Посібник для навчання з питань соціальної згуртованості й безбар'єрного середовища в молодіжному секторі, проєкт 2022. Проєкт посібника підготовлено в межах діяльності проєкту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» в межах Плану дій Ради Європи для України на 2018 – 2022 роки.

¹⁴² Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19.11.2011 року №3236-VI (із змінами).

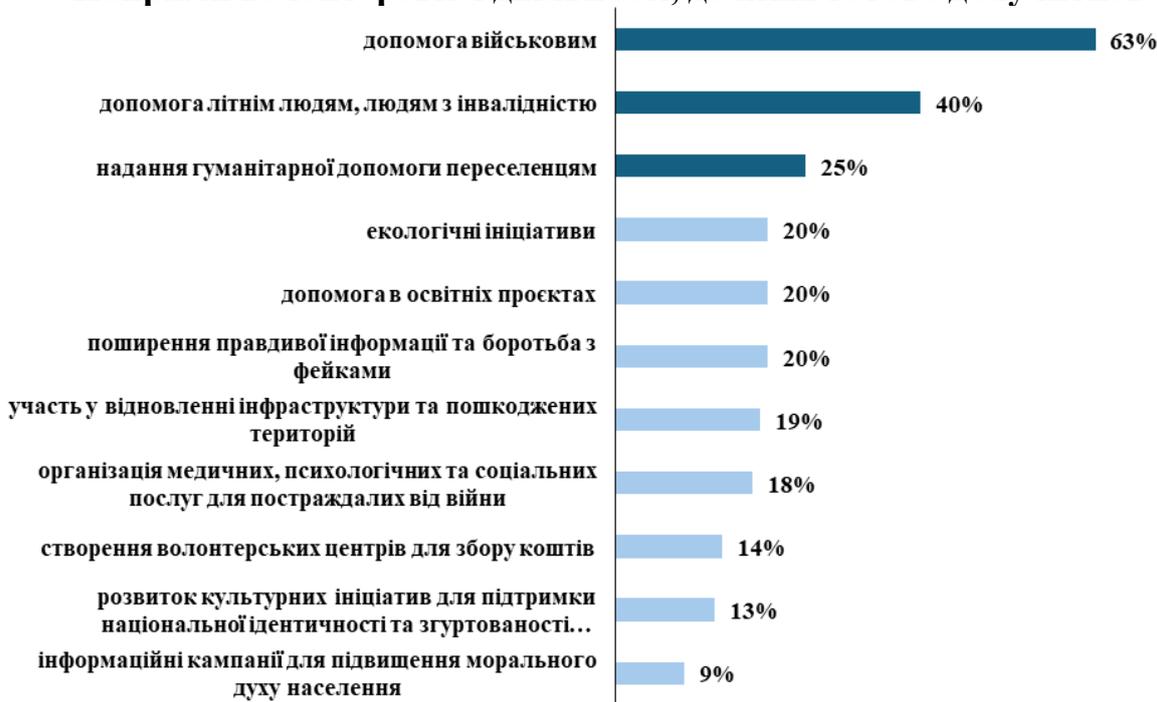
¹⁴³ Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021-2025 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 року №579.

¹⁴⁴ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

(33%), початок повномасштабного вторгнення (25%), відповідність життєвим принципам (14%). Відбувається поступова інтеграція волонтерства у систему ціннісних орієнтацій молоді, забезпечуючи формування потужного ресурсу у трансформації суспільства та його єднання і згуртованості.

Пріоритетні напрями волонтерських ініціатив, до яких готові долучитись молоді люди, відображають прагнення молоді створювати орієнтири на майбутній сталий розвиток.

Напрями волонтерської діяльності, до яких готова долучитись молодь

У волонтерстві переважають напрями, пов'язані із допомогою та підтримкою військовим, вразливим категоріям населення, у тому числі особам з інвалідністю та внутрішньо переміщеним особам. Значна увага приділяється екологічним ініціативам, освітнім проєктом та медіаграмотності, а саме боротьбі з дезінформацією та фейками.

З метою просування та популяризації волонтерства, залучення інститутів громадянського суспільства, молодіжних організацій, волонтерів/волонтерок, бізнесу тощо до волонтерського руху, а також для успішної реалізації волонтерських ініціатив Українською волонтерською службою спільно з ЮНІСЕФ за підтримки Міністерства молоді та спорту України створена Волонтерська платформа¹⁴⁵. Віртуальний простір функціонує у форматі онлайн порталу як комунікаційного інструменту взаємодії усіх зацікавлених сторін волонтерської діяльності, зокрема волонтерів/волонтерок та інститутів громадянського суспільства. Під час військового протистояння фокус роботи Платформи направлений на волонтерську діяльність, пов'язану з допомогою Збройним Силам України; ветеранам/ветеранкам, демобілізованим особам,

¹⁴⁵ Волонтерська платформа. <https://platforma.volunteer.country>.

членам їх сімей, внутрішньо переміщеним особам й іншим вразливим групам населення; цивільному населенню, що перебуває у зоні бойових дій та на прифронтових територіях; а також направлену на збереження ментального здоров'я та психосоціальної підтримки.

Окрім налагодження діалогу між суб'єктами волонтерської діяльності та розвитку волонтерського руху, Платформа сприяє забезпеченню просвітницьких проєктів через заходи неформальної та інформальної освіти щодо основ волонтерства, навчання фізичній, психологічній, цифровій безпеці; правил допомоги на прифронтових і тимчасово окупованих територіях; волонтерського наставництва й інших.

За ініціативою Міністерства молоді та спорту України передбачається забезпечення визнання внеску волонтерів/волонтерок у розвиток громадянського суспільства через впровадження сертифікації волонтерської діяльності. За підсумками роботи Платформи на жовтень 2025 року волонтерська спільнота об'єднує 1314 організацій, що шукають волонтерів; 112873 волонтерів/волонтерок; та більше 1 мільйона людей, що взаємодіяли на онлайн платформі.

Для подолання викликів, пов'язаних із необхідністю відбудови об'єктів молодіжної інфраструктури, пошкоджених внаслідок збройної агресії, та відновлення молодіжної роботи впроваджена Програма залучення молоді до відновлення України «ВідНОВА:UA»¹⁴⁶. Проєкт був започаткований Міністерством молоді та спорту України, Державною установою «Всеукраїнський молодіжний центр» у рамках проєктів ПРООН «Підтримка громадянського суспільства та молоді» та «Трансформаційне відновлення задля безпеки людей в Україні» за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Данії та Уряду Японії. Волонтерська ініціатива забезпечує активізацію і динамічність розвитку волонтерського руху серед молоді та посилення єдності та соціальної згуртованості у громадах через реалізацію молодіжних обмінів.

За підсумками Програми 2022-2025 років відновлено 67 молодіжні простори у 20 областях України, які відвідали 65 тисяч молодих людей. Сьогодні проєкт «ВідНОВА:UA» є потужним інструментом формування та реалізації державної молодіжної політики, зокрема посилення участі молоді у громадянському суспільстві, утвердження національної та громадянської ідентичності. Виконання завдань проєкту «ВідНОВА:UA» забезпечує соціальну інтеграцію молоді та надає можливості щодо:

- залучення до процесу відбудови країни;
- поширення волонтерства серед молоді для формування цінностей співпраці та допомоги під час та після війни;
- здобуття учасниками/учасницями базових навичок у сфері будівництва;
- формування соціальних, громадянських та міжкультурних компетентностей;

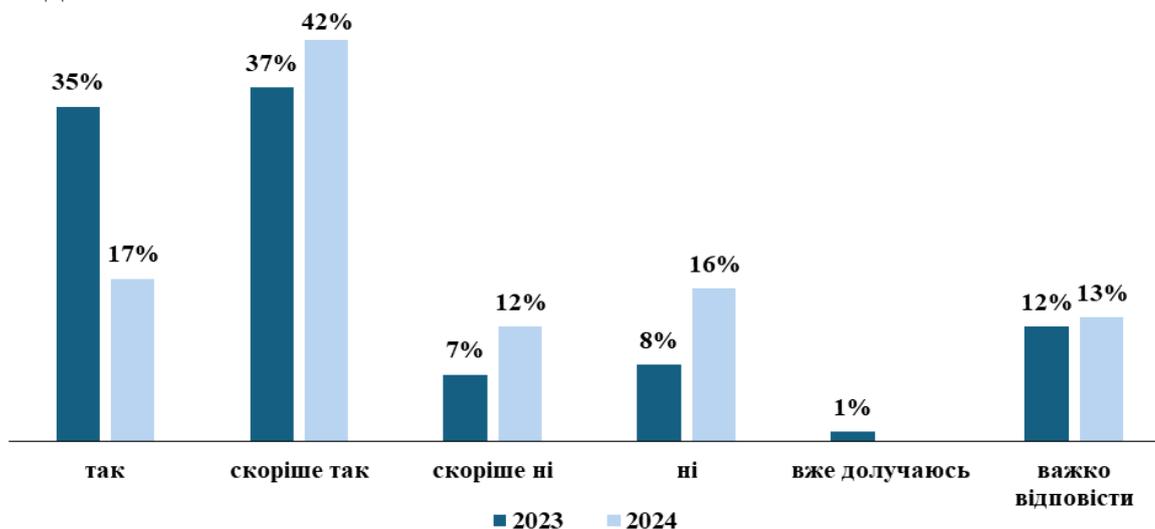
¹⁴⁶ ВідНОВА:UA – Програма залучення молоді до відновлення України шляхом реалізації молодіжних обмінів.
<https://vidnova.org.ua/>

– формування у молоді активної життєвої позиції та відповідальності за суспільно-політичні процеси;

– залучення молоді до процесів відновлення країни, зокрема відбудови об'єктів молодіжної інфраструктури – сучасних молодіжних просторів для розвитку молодих людей.

Оскільки військова агресія призвела до масштабних руйнувань критичної і цивільної інфраструктури, виробничих та комерційних потужностей бізнесу, відтоку людського капіталу, повоєнне відновлення вимагатиме значних людських та фінансових ресурсів, що може стати для переважної кількості громад складним і тривалим викликом. Згідно із щорічним соціологічним опитуванням «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)¹⁴⁷ активність молоді щодо перспектив власної участі у відбудові громад залишається на високому рівні.

Чи готові ви особисто долучитись до процесу відновлення у вашій громаді?

Загальна сумарна кількість молодих людей, що готові долучитись до процесів повоєнної відбудови у своїх громадах, становить більше половини опитуваних, а саме майже 60%. Для підвищення рівня активності участі молоді у відновленні та розбудові мають бути впроваджені локальні механізми посилення інституційної підтримки в громадах через налагодження ефективної взаємодії ключових зацікавлених сторін, зокрема молоді та молодіжних спільнот/об'єднань, забезпечення їх участі у прийнятті рішень та розвитку необхідної інфраструктури для такої співпраці.

За останні роки в країні поступово посилювалась роль громадянського суспільства, що проявлялась у трансформації традиційних напрямів громадської активності через зміни у формуванні культури та навичок самоорганізації

¹⁴⁷ Вплив війни на молодь в Україні (2023, 2024). Опитування проведені дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні» (EU4Recovery) та «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що реалізуються за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Данії.

населення та розвитку низових ініціатив. Основою такої самоорганізації є проактивне населення, яке об'єднується для задоволення та просування власних спільних інтересів, спільних цінностей та реалізації творчого та інтелектуального потенціалу. Під час повномасштабного вторгнення особливої актуальності та розповсюдження набували індивідуальні та групові ініціативи щодо 1) спротиву населення на тимчасово окупованих територіях, а саме блокування проїзду військової техніки агресора; проведення акцій солідарності; запуск проєктів благодійної допомоги; нанесення української символіки та закликів; активне висвітлення та поширення інформації про події на окупованих територіях тощо; 2) проєкти допомоги при евакуації населення, бізнесу, тварин; 3) надання гуманітарної допомоги та забезпечення житлом, постраждалих від військової агресії; 4) надання психосоціальної підтримки; 5) реалізація мистецьких ініціатив та артпроєктів. Низові ініціативи активної молоді мають значний вплив на розвиток громад та зміцнення і розширення місцевих молодіжних спільнот завдяки створенню та реалізації проєктів, що відповідають реальним потребам місцевих жителів, а також надають можливість самореалізації особистості.

Зокрема серед прикладів низових ініціатив можна виділити наступні:

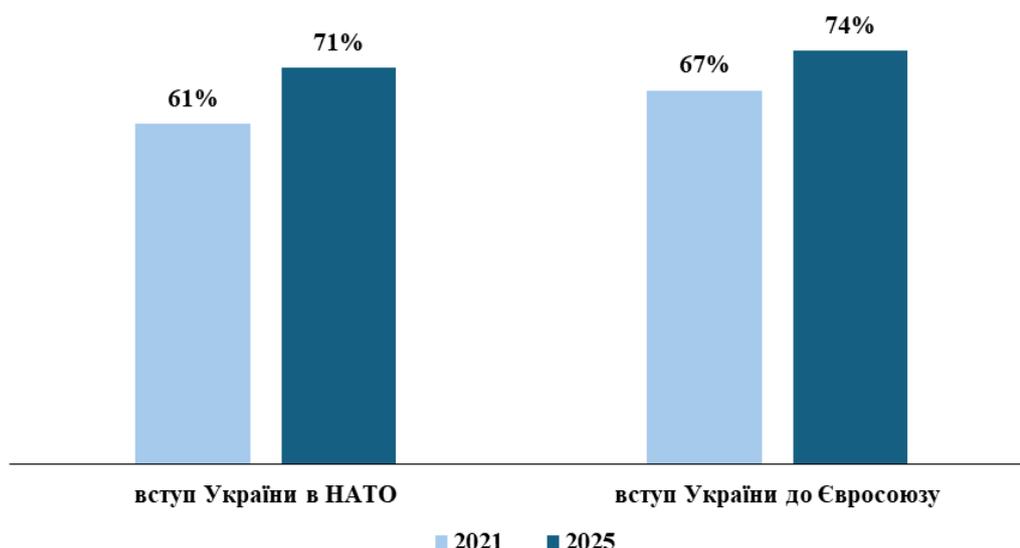
Через активні бойові дії, що точилися на початку повномасштабного вторгнення у містечку Снігурівка на Миколаївщині, багато жителів громади були змушені покинути власні домівки та змогли повернутись тільки через вісім місяців після стабілізації ситуації. Троє молодих друзів створили команду «СМС» («Служба Молоді Снігурівщини») і взяли участь у програмі UPSHIFT від ЮНІСЕФ в Україні, а саме пройшли навчання та отримали менторську підтримку і ресурси на реалізацію власного проєкту. З метою допомоги міській молоді у соціалізації був створений молодіжний центр, де ініціатори проєкту організували заходи для психологічного розвантаження та розвитку молоді шляхом проведення мінілекцій про українські народні ремесла; арттерапії; воркшопів, на яких учасники створювали писанки, браслети з бісеру та свічки з вошини; кіновечерів з переглядом українських фільмів тощо. Проєкт об'єднав близько 200 молодих людей. На подальшому етапі реалізації проєкту команда заснувала громадську організацію «Активна молодь Снігурівщини», до якої увійшли активні відвідувачі молодіжного центру. Громадській організації вже вдалось написати кілька грантових заявок і отримати підтримку від різних донорських організацій. У межах цієї діяльності у молодіжному центрі було проведено серію тренінгів з надання першої домедичної допомоги, медіаграмотності та створення контенту.

З метою підтримки та розвитку інклюзії в Україні три студентки педагогічної академії в місті Харків сформували команду «Разом до майбутнього», пройшли навчання в межах програми UPSHIFT від ЮНІСЕФ, отримали менторську підтримку і ресурси для реалізації власної ініціативи. Ідея проєкту полягає у підвищенні рівня знань персональних асистентів дітей з особливими освітніми потребами в Харківській громаді. Студентки створили онлайн-курс, який складається з трьох модулів і містить детальну інформацію

про роль асистента дитини з особливими освітніми потребами, методи та інструменти для роботи, а також потенційні виклики. Навчання зосереджене на підтримці дітей, що мають порушення мовлення, опорно-рухового апарату та дрібної моторики.

Викликані зміни у формуванні національної свідомості та самоідентифікації молоді людини призводять до трансформацій її поглядів, у тому числі у політичних настроях та політичній свідомості. Після подій 2014 року, окупації Криму та частини Донбасу, повномасштабного вторгнення у 2022 році, європейські та північноатлантичні орієнтації української молоді посилювались, про що свідчать результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)¹⁴⁸.

Підтримка євроінтеграційних та північноатлантичних процесів

Сьогодні українське суспільство виборює своє право на власне самоствердження та самовизначення, державність і незалежність ціною життів своїх громадян, зокрема й серед молоді, у тому числі захищаючи демократичні цінності, європейську та світову систему безпеки.

Формування переконливого проєвропейського вибору українських молодих людей можна пояснити усвідомленням ними себе частиною європейської спільноти та прийняттям культурних, мовних, традиційних й інших європейських цінностей. Фінансова, гуманітарна та інституційна підтримка з боку країн Європи, США, Канади й інших демократичних держав під час військового протистояння України позитивно впливає на посилення європейської самоідентифікації української молоді та формування свідомого розуміння важливості розвитку демократичних цінностей в державі. Геополітичний вибір та позитивне ставлення до процесів євроінтеграції формуються під впливом осмислення демократичних принципів у розбудові

¹⁴⁸ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

громадянського суспільства та демократичного врядування, у тому числі верховенства права, застосування інструментів локальної демократії, залучення молоді до прийняття рішень на різних інституційних рівнях та удосконалення системи публічного управління.

Світоглядне становлення та політична культура молоді розбудовується під впливом активного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, мобільних засобів комунікації та Інтернет-ЗМІ, які мають безпосередній вплив на суспільно-політичну свідомість та процес прийняття рішень щодо життєвих пріоритетів та цінностей. В умовах швидких темпів розвитку сучасних інструментів інформаційно-комунікаційного простору, отримання та споживання інформації відбувається переважно через цифрові канали спілкування.

За даними репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)¹⁴⁹ основними джерелами отримання суспільно-політичної інформації молодих людей є Telegram (76%), YouTube (25%), Instagram (23%), TikTok (23%), близькі, родичі, знайомі (21%), Facebook (19%), Viber (14%). Формування сучасної медіакультури забезпечується активним використанням цифрових технологій та мобільних засобів комунікації, що стають невід'ємною частиною усіх сфер життєдіяльності, та ключовою платформою взаємодії щодо вирішення та подолання будь-яких суспільно-політичних викликів.

Зацікавленість молоддю інформацією щодо політичних подій в країні під час повномасштабного вторгнення залишається на достатньо високому рівні. Зокрема кількість молодих людей, що відстежують політичні події, які відбуваються в Україні, складає 67%, ще 22% цікавляться, але рідше, і тільки 10% опитуваних взагалі не цікавляться політичною інформацією. У віковій структурі загальна кількість респондентів зростає разом з їх дорослішанням, а саме частка вікової групи 14-19 років становить 56%, 20-24 роки – 67%, 25-29 років – 67%, 30-35 роки – 73%. Така тенденція вимагає формування у молоді, особливо молодшого віку, розуміння політичної культури, що можна забезпечити застосуванням механізмів політичної соціалізації. Зокрема набуття і засвоєння молодими людьми знань і навичок політичних відносин і процесів сприятиме розвитку критичного мислення і аналізу у формуванні у них високого рівня політичної зрілості та свідомої політичної поведінки.

В умовах повномасштабного вторгнення цифрові канали комунікації забезпечують взаємодію усіх зацікавлених сторін, зокрема молодіжної спільноти, влади, міжнародних партнерів, сприяючи посиленню соціальної згуртованості суспільства та формуванню політичної свідомості. З іншого боку, соціальні платформи стають ключовою загрозою у поширенні недостовірної інформації та розповсюдженні маніпулятивного контенту з метою дезінформації, психологічного тиску, деморалізації суспільства та формуванні панічних настроїв.

¹⁴⁹ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

Майже половина опитуваної молоді (47%) визнає власну спроможність легко відрізнити у медіа правдиву інформацію від неправдивої. Доволі високою залишається частка молодих людей, яким це вдається складніше. Для вирішення цієї проблеми виникає необхідність у розвитку інформаційної безпеки, що може бути створена впровадженням заходів формування у молоді медіаграмотності та критичного мислення, а також оперативного реагування на дезінформацію через розбудову системи цифрового захисту на інституційному рівні.

Повномасштабне вторгнення остаточно трансформувало суспільні та політичні настрої молоді, її участь у розвитку громадянського суспільства з посиленням відчуття громадянської свідомості та соціальної згуртованості. Важливість та необхідність реалізації суспільно значущих ініціатив та участь молоді у них стає об'єктивною основою процесів історичної розбудови української державності. Надзвичайно складний період для українського суспільства об'єднав та згуртував молодь навколо спільної мети – боротьби з державою-агресором. Динамічний розвиток соціальної згуртованості та громадянського активізму, посилення суспільно-політичної свідомості та інформаційної стійкості сприяють збереженню та зміцненню людського та соціального молодіжного капіталу України. Процеси соціальної інтеграції та соціальної мобільності молоді стають потужним інструментом на шляху сталого розвитку та передумовою для створення нових молодіжних спільнот і формування сучасних молодих лідерів для майбутнього держави.

3.4. Інтеграція молоді з тимчасово окупованої частини території України, внутрішньо переміщених осіб і молоді за межами України

З довготривалим продовженням повномасштабного вторгнення питання захисту прав та свобод молоді, що знаходиться на тимчасово окупованих територіях (ТОТ), стає найбільш актуальним в умовах викликів військової агресії. На серпень 2025 року близько 18% території України знаходилось під контролем держави-агресора, що створювало перешкоди для забезпечення українських дітей та молоді доступом до культурного, інформаційного та освітнього українського простору. Втрата молоддю відчуття самоідентифікації та приналежності до українського суспільства є ключовою загрозою на шляху реінтеграції та адаптації молодих людей в умовах військового протистояння.

За даними дослідження, здійсненого Центром громадянської просвіти «Альменда»¹⁵⁰, визначено, що реалізація молодіжної політики рф на тимчасово окупованих територіях спрямована на викорінення української ідентичності і нав'язування російського мілітаризованого патріотизму. Освіта, культура та інформаційна пропаганда стали потужними інструментами формування системного проросійського світогляду для створення сприятливих перспектив подальшого розвитку окупованих територій та інтеграції української молоді у

¹⁵⁰ Аналітичний звіт «Молодіжна політика РФ як інструмент знищення ідентичності на ТОТ України», підготовлений Центром громадянської просвіти «Альменда» в рамках проекту «Молодіжна політика Російської Федерації як інструмент індоктринації та мілітаризації дітей».

склад держави-агресора. Під час повномасштабного вторгнення українська влада не має можливості повноцінного гарантування прав молодих людей на ТОТ через обмеження каналів зв'язку і отримання інформації, доступу на непідконтрольну територію, де відбувається цілеспрямований перехід реалізації політики на державні освітні, культурні російські стандарти.

Наразі однією з ключових проблем залишається обмеження свободи пересування, а саме виїзд молоді з ТОТ до інших регіонів України, що можливо здійснити лише через територію РФ та третіх країн, що підвищує рівень безпекових та фінансових ризиків. Депортація та примусове переміщення українського населення, включно з дітьми, у межах адміністративно-територіальних кордонів Росії ускладнює доступ молоді до української освіти. Російська система формальної та неформальної освіти інтегрує українську молодь у суспільно-політичні процеси держави-агресора, залучаючи її до активної участі у пропагандистських подіях для сприяння лояльного ставлення до окупаційної влади та зміцнення проросійського впливу на формування молодого покоління. На тимчасово окупованих територіях військово-патріотичне виховання є інструментом створення нової російської національної та громадянської ідентичності, що супроводжується посиленням впливу російської пропаганди на свідомість учнів, батьків, учителів, обмеженням доступу до мережі інтернет та українських офіційних цифрових ресурсів, у тому числі освітнього, культурного, інформаційного характеру, що значно ускладнює пошук інформації молоддю, у тому числі щодо можливостей здобуття української освіти та захисту їхніх прав і свобод на підконтрольній території України. Окупаційна влада обмежує доступ до можливостей навчатися українською мовою та частково або повністю вилучає навчальні дисципліни українознавчої компоненти з освітніх програм, а саме «Української мови», «Української літератури» та «Історії України».

За даними Міністерства освіти і науки України за підсумками вступної кампанії близько 4,8 тис. осіб з тимчасово окупованих територій вступили у вищі навчальні заклади у 2025 році. Відповідна квота на вступ, що передбачає бюджетну форму навчання, поширюється на абітурієнтів з окупації та з територій наближених до активних бойових дій. Виокремити кількість вступників, що безпосередньо приїхали з ТОТ для навчання в Україні, неможливо через відсутність відповідної статистики.

За результатами опитування студентів із закладів вищої освіти, що працюють з абітурієнтами з ТОТ України, здійсненого Центром громадянської просвіти «Альменда» у співпраці із Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (2024)¹⁵¹ найважливішими проблемами для студентів визнані відсутність актуальної інформації про вступ, труднощі з документами та недостатня допомога в адаптації до нових умов навчання. З метою визнання результатів навчання для осіб, які проживали на ТОТ України та здобували освіту за державними стандартами країни-агресора, визначено

¹⁵¹ Аналітичний звіт за результатами комплексного опитування студентства з ТОТ України щодо освітніх потреб і проблем, пов'язаних зі здобуттям освіти, 2024. <http://almenda.org>.

механізм¹⁵² організації та здійснення уповноваженими установами процедури визнання результатів навчання, здобутих на тимчасово окупованій території України, на рівнях професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти осіб, які проживали на тимчасово окупованій території України, із числа громадян України та осіб, які проживають в Україні або перебувають на території України на законних підставах. За період військової агресії система освіти впровадила та забезпечила синхронне та асинхронне навчання для осіб, які перебувають на ТОТ, із доступом до навчальних матеріалів на постійній основі й адаптації розпорядку навчання відповідно до потреб здобувачів і їхніх можливостей у зручних для них форматах (дистанційного, індивідуального, екстернатного тощо).

Зміни в освітньому, соціальному, культурному середовищі можуть впливати на загострення відчуття невизначеності щодо власної ідентичності молоді людини, яка знаходиться на ТОТ, та сприяти виникненню конфліктів на рівні взаєморозуміння та загальнолюдських цінностей та орієнтирів. Діти та молодь з ТОТ переживають значний психологічний стрес через постійні загрози насильства та порушення прав людини, що спричиняє розвиток різних психологічних травм і стресових розладів, які можуть мати довготривалі наслідки для психічного здоров'я дітей і молоді.

Крім того, внаслідок жорсткої мовної політики рф мовні зв'язки молоді з ТОТ поступово втрачаються, що потребує розробці та впровадженню доступних мовних курсів (навчальних програм) як одного з основних механізмів процесу реінтеграції молоді в українське суспільне середовище. Освітні ініціативи щодо покращення або вивчення української забезпечать поліпшення знань та мовну адаптацію молодих людей в освітній, культурній, інформаційній сфері та сприятимуть позитивним рішенням молоді щодо переміщення на підконтрольну територію України та вступу в українські заклади різнорівневої освіти.

Довготривале перебування на територіях тимчасової окупації, розлука з близькими та рідними, відчуття втрати домівки, відсутність доступу до соціальних, культурних, освітніх послуг створюють загрозливі умови для дітей та молоді у посиленні відчуття їхньої соціальної ізоляції, психологічного навантаження та необхідності адаптуватись до нового середовища.

Це стосується й молоді, що виїхала за кордон внаслідок повномасштабного вторгнення, яка стикається з культурними відмінностями між різними регіонами та країнами перебування, що ускладнює процес інтеграції молоді людини в нове оточення та впливає на послаблення відчуття належності до українського суспільства. За результатами щорічного соціологічного дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» (2024)¹⁵³ серед основних особистих проблем, що

¹⁵² «Порядок визнання результатів навчання, здобутих на тимчасово окупованій території України, на рівнях професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15.07.2025 року №871.

¹⁵³ Вплив війни на молодь в Україні (2024). Опитування проведені дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної та організаційної підтримки проєктів ПРООН «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні» (EU4Recovery) та «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що реалізуються за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Данії.

турбує молодь за кордоном, емігранти визначили незадовільний стан психічного здоров'я, а саме відчуття поганого настрою, пригніченості, депресії та тривоги (61%), переживання за власне здоров'я та здоров'я своїх рідних та близьких (49%), фізичну безпеку (31%), негативний вплив засобів масової інформації та соціальних мереж, що призводить до дезінформації та розповсюдження фейків (30%), відсутність можливостей самореалізації та саморозвитку (27%), відсутність достатньої кількості грошей (26%). Разом із іншими чинниками, такими як погіршення матеріальних та житлових умов, відчуття самотності, напруга через відмінності в освітніх та культурних системах тощо, потужним джерелом стресу є сам факт переїзду за кордон.

Подолання зазначених викликів може бути досягнуто впровадженням комплексних програм адаптації та підтримки в інтеграції як тієї молоді, що переміщується з тимчасово окупованих територій та повертається в Україну, а також для тієї молоді спільноти, що продовжує знаходитись за межами України. Такі програми можуть впроваджуватися на базі закладів різнорівневої освіти, об'єктів соціального і культурного призначення, у тому числі регіональних та місцевих молодіжних центрів. Фокус програм має бути спрямований на поглиблене вивчення української культури, мови та історії, а також подоланні міжкультурних викликів для розвитку взаєморозуміння між молоддю з різних регіонів України, і сприяння у подоланні соціальної ізоляції та психологічного навантаження. Для молодих людей, які виїхали за кордон, виникає потреба у створенні спеціальних центрів підтримки української культури у країнах та містах з найбільшою кількістю біженців для забезпечення їхньої єдності і згуртованості, впровадження механізмів щодо захисту їхніх прав та створенні умов для їх комфортного повернення.

3.5 Адаптація молоді з числа вразливих груп у суспільний простір України

Питання відновлення та збереження людського капіталу в умовах повномасштабного вторгнення виходить на перший план у контексті забезпечення соціально-економічної стійкості та повоєнного відновлення країни. Ефективні інструменти управління людським капіталом знаходяться за межами традиційних стратегій і практик та потребують залучення усіх наявних людських ресурсів для зміцнення та розвитку людського потенціалу, у тому числі через адаптацію та інтеграцію (реінтеграцію) усіх вразливих груп населення, зокрема серед молоді, а саме військовослужбовців/військовослужбовиць, ветеранів/ветеранок, членів сімей загиблих, внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю, у тому числі внаслідок війни тощо у суспільно-економічний простір України.

За результатами репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)¹⁵⁴ лише 23% молодих людей обізнані про існування

¹⁵⁴ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

державних програм підтримки ветеранів та членів їхніх сімей, що діють в умовах військової агресії. Ще 13% молодих людей вважають, що підтримка молодих ветеранів є найбільш актуальним напрямом розвитку державної молодіжної політики в умовах повномасштабного вторгнення та повоєнної відбудови. За аналітичною інформацією Міністерства у справах ветеранів України (2022)¹⁵⁵ відсоткове співвідношення молодих ветеранів до загальної кількості зареєстрованих ветеранів у державному реєстрі за віковими групами становило 0,2% – молоді віком до 18 років, 2,7% – молоді 18-24 років, 13,7% – молоді 25-34 років. Питання соціального та правового захисту демобілізованих ветеранів війни та членів сімей загиблих, зокрема серед молодого контингенту, належать до пріоритетних завдань державної політики. Крім традиційних форм і підходів соціального забезпечення, сучасна система державної підтримки зазначених груп населення має передбачати заходи їх реінтеграції у суспільно-економічне життя, а також спеціальні програми медичної та психологічної реабілітації, що визначаються молоддю як ключові потреби у подоланні викликів, з якими стикаються молоді ветерани при поверненні до цивільного життя.

Проблеми, з якими на думку молоді, стикаються ветерани при поверненні до цивільного життя

У поверненні ветеранів до цивільного життя першочергову роль відіграє відновлення їх фізичного здоров'я та реабілітація. Крім того, вирішальним для отримання державних послуг для окремих категорій стає оформлення статусу осіб з інвалідністю внаслідок війни, що може також стати викликом через ускладнені бюрократичні процедури.

З метою сприяння програмам реабілітації ветеранів та інших громадян, які постраждали від військових дій, Міністерством молоді та спорту України закріплено поняття «адаптивний спорт» на законодавчому рівні, що забезпечує

¹⁵⁵ Аналітична інформація Міністерства у справах ветеранів України. <https://data.mva.gov.ua/>.

державними гарантіями залучення осіб з інвалідністю та/або осіб з обмеженням повсякденного функціонування до занять фізичною культурою з метою сприяння відновленню для досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, соціально-трудової адаптації та інтеграції в суспільство, сприяння фізичній, психологічній реабілітації, забезпечення можливості ведення самостійного способу життя та залученості до місцевої спільноти людей з інвалідністю, зокрема ветеранів та ветеранок, щодо спортивних послуг і можливостей для відновлення. Внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт»¹⁵⁶ щодо виокремлення адаптивного спорту як окремого напрямку фізичної культури врегульовує питання координації Міністерством молоді та спорту України заходів з адаптивного спорту; визначення суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, які на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях організовуватимуть та проводитимуть відповідні заходи; покладення на місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування повноважень щодо забезпечення умов для розвитку адаптивного спорту за місцем проживання та відпочинку громадян; встановлення ролі спортивних федерацій у сприянні розвитку адаптивного спорту та їхньої участі в реалізації державної політики. У зв'язку із чим, розвиток адаптивного спорту, як ключовий напрям державної політики, вимагає створення розгалуженої мережі адаптивних клубів та забезпечення умов для занять будь-яким видом спорту ветеранами, особами з інвалідністю, особами з обмеженнями повсякденного функціонування в залежності від їхніх інтересів та вподобань.

Для сприяння створенню та облаштуванню спортивних центрів, адаптованих для жителів громад, зокрема людей з інвалідністю, у тому числі внаслідок війни, у 2024 році започатковано Всеукраїнський конкурс соціальних ініціатив «Час діяти, Нестримні», спрямований на створення умов для занять фізичною культурою, спілкування з однодумцями та отримання фахової підтримки від кваліфікованих тренерів, для сприяння реінтеграції таких осіб у соціальне життя громад. Конкурс соціальних ініціатив підтримки адаптивних клубів реалізується в 13 областях України на умовах грантової допомоги від державної установи «Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» за підтримки Міністерства молоді та спорту України у рамках програми Президента України «Активні парки», Фонду імені Федора Шпиго та Благодійного фонду «МХП-Громаді» та програми реінтеграції ветеранів «МХП Поруч»¹⁵⁷.

Ключові завдання грантової ініціативи:

– виявлення та підтримка соціальних ініціатив, які мають суттєвий вплив і сприятимуть процесам реінтеграції та реабілітації людей з інвалідністю, зокрема внаслідок війни;

¹⁵⁶ Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт" щодо адаптивного спорту» від 17.04.2025 року №4370-IX.

¹⁵⁷ <https://mms.gov.ua/news/vyznachenno-20-peremozhstv-konkursu-chas-diiaty-nestrymni-hromady-stvoriuvaty-mut-adaptyvni-sportyvni-prostory-dlia-veteraniv-i-liudei-z-invalidnistiu>.

– організація оздоровчої рухової активності в громадах для різних категорій населення, зокрема для людей з інвалідністю, з метою відновлення функціональних можливостей організму;

– створення умов для занять фізичною культурою та спортом у громадах для різних груп населення, зокрема людей з інвалідністю для зниження психоемоційного напруження, стресу та покращення ментального здоров'я;

– об'єднання зусиль і ресурсів місцевої влади, бізнесу та громадськості для організації оздоровчої рухової активності, її використання в рекреації, реабілітації та оздоровленні різних категорій населення.

За результатами 2024 року в Україні в рамках проєкту «Час діяти. Нестримні» було створено 15 адаптивних спортивних клубів для ветеранів та людей з інвалідністю; у 2025 році за підсумками конкурсного відбору визначено ще 20 ініціатив щодо створення безбар'єрних спортивних просторів.

Також за активної підтримки Міністерства ветеранів України активно розвивається спорт ветеранів війни. Значною подією у сфері спорту ветеранів війни та підтримки високого рівня фізичної культури є «Ігри Нескорених» – міжнародні змагання з паралімпійського спорту серед ветеранів/ветеранок, для участі в яких Міністерство у справах ветеранів України спільно з Українським ветеранським фондом та інститутами громадянського суспільства здійснюють підготовку та відбір українських спортсменів/спортсменок – ветеранів/ветеранок, зокрема серед молоді. Через високий рівень організації та великий попит серед українських військовослужбовців та ветеранів українська квота участі у змаганнях у 2025 році збільшена до 35 учасників.

У червні 2025 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо розвитку спорту ветеранів війни, що удосконалює статтю 36² Закону України «Про фізичну культуру і спорт», зокрема, уточнює термін «спорт ветеранів війни», з метою залучення ветеранів війни та членів їхніх сімей як до занять спортом, так і до занять фізичною культурою, а також передбачає їх участь у не лише у всеукраїнських та міжнародних, але спортивних змаганнях, що проходять на регіональному та місцевому рівні.

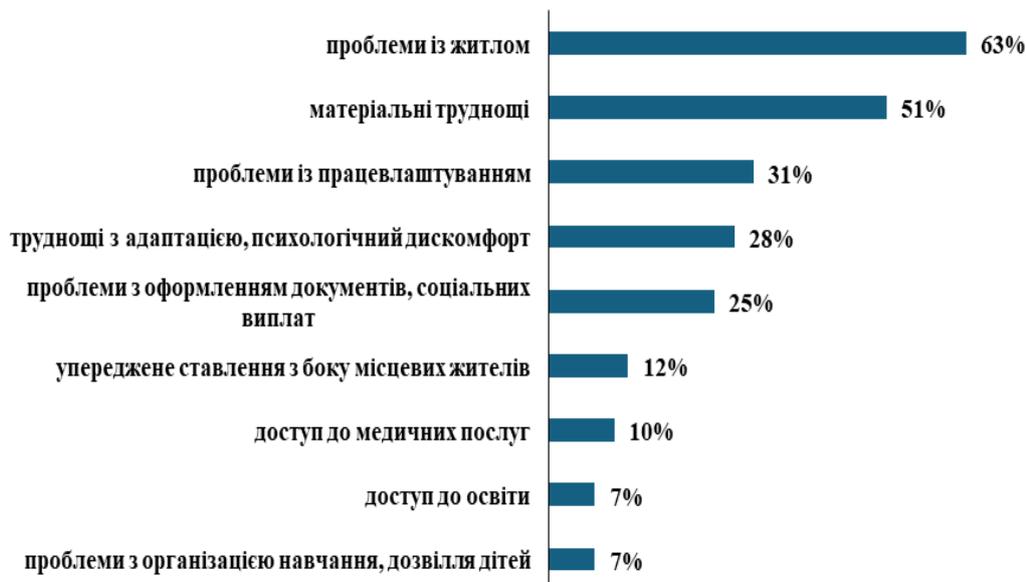
Також Закон передбачає залучення національних спортивних федерацій та всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій з питань ветеранської політики до здійснення заходів з розвитку спорту ветеранів війни.

Ключовою потребою для ветеранів під час їхньої реінтеграції у цивільне життя визначена необхідність у психологічній допомозі, для забезпечення надання якої Міністерством охорони здоров'я України спільно з Міністерством у справах ветеранів України створено реєстр суб'єктів надання послуг із психологічної допомоги для ветеранів/ветеранок і членів їхніх сімей, які відшкодовуються за гроші державного бюджету. Разом із цим, з метою онлайн діагностування для визначення станів психічного здоров'я впроваджено роботу платформи MARTA (Mental Adaptation and Rehabilitation Tools and Analysis) –

онлайн-системи самостійної перевірки психічного здоров'я та отримання рекомендацій з його покращення.

Разом із цим, продовження військової агресії спричиняє стрімке збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що змушені змінювати місце свого постійного проживання у пошуках умовно безпечних та більш стабільних регіонів. Локалізація активних бойових дій на півдні та сході країни, втрата житла та неможливість продовження функціонування бізнесу впливає на прийняття рішення ВПО щодо постійного проживання у нових територіальних громадах. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2025)¹⁵⁸ свідчать про те, що лише 7% молодих людей вважають актуальними програми державної молодіжної політики з підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Проблеми, на думку молоді, з якими стикаються ВПО у житті на новому місці

Проблеми з наявністю доступного житла є першочерговими викликами для комфортного переміщення ВПО у нові територіальні громади. Підтримка Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України для внутрішньо переміщених осіб, що опинились у складних життєвих обставинах, надається у вигляді тимчасових виплат на проживання для громадян, які найбільше її потребують. З іншого боку, забезпечення виконання державних та місцевих програм будівництва та придбання житла здійснюється через Державну спеціалізовану фінансову установу «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву» (Фонд). Фонд надає пільгові довготермінові кредити на будівництво (реконструкцію) і придбання житла за кошти державного, місцевого бюджетів, власні кошти Фонду тощо, що передбачені положенням про порядок надання таких кредитів, а також грантів і позик, наданих міжнародними

¹⁵⁸ Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025, здійснене 5-14 серпня 2025 року компанією «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

фінансовими установами, міжнародними організаціями та іноземними державами, зокрема Кредитної установи для відбудови (KfW), Європейського банку соціального розвитку (СЕВ) тощо. До цільових категорій українців, що мають право отримати пільгові кредити з різних джерел фінансування, відносяться молоді сім'ї та одинокі молоді люди; внутрішньо переміщені особи, учасники АТО (ООС) та бойових дій; молоді науковці, науково-педагогічні та педагогічні працівники. Державна політика забезпечення житлом на регіональному та місцевому рівнях реалізується через ухвалення локальних цільових програм для різних категорій молоді із застосуванням сучасних механізмів фінансово-кредитної підтримки. За період повномасштабного вторгнення 2022-2024 років Державна фінансова установа забезпечила житлом 447 молодих сімей, 809 сімей внутрішньо переміщених осіб, 122 сім'ї військовослужбовців¹⁵⁹.

Для виявлення оцінки впливу пільгового іпотечного кредитування, наданого в рамках проєкту «Житлові приміщення для внутрішньо переміщених осіб» (KfW), Фондом спільно з представництвом Ради Європи у червні 2025 року було здійснено дослідження, що підтвердило високу результативність та успішність реалізації програми¹⁶⁰. Зокрема, позитивний вплив наявності власного житла, отриманого за програмою пільгового іпотечного кредитування, на житлові умови та емоційний стан відчували 93% опитуваних позичальників, на можливість планувати майбутнє – 77%, на відчуття приналежності до громади – 61%. Завдяки власному житлу 21% передумали повертатись до покинутого місця проживання, з яких майже половина, а саме 46%, молоді люди. Ще 18% респондентів передумали переїжджати за кордон, серед яких 51% молоді люди. У цілому, 83% внутрішньо переміщених осіб, що отримали житло, не планують переїжджати протягом найближчого року. Програма суттєво покращила житлові умови та загальну якість життя для внутрішньо переміщених осіб, про що зазначили 60% опитуваних; ще 29% також залишились задоволеними, хоча стикнулись з певними труднощами, зокрема в адаптації до нового місця проживання.

У 2022 році Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України була впроваджена державна програма пільгового іпотечного кредитування «eОселя» з нижчою за ринкову відсотковою ставкою завдяки державній компенсації банкам частини відсотків. Програма розрахована для певних категорій населення, які не мають власного житла, в тому числі для молоді серед військовослужбовців Збройних Сил за контрактом, ветеранів війни та членів їхніх сімей, внутрішньо переміщених осіб, молодих педагогів, медичних працівників та науковців¹⁶¹. На кінець 2024 року частка молоді серед учасників програми вікової групи до 26 років складала лише 9%, що становило 1115 виданих кредитів. Для стимулювання молоді зазначеної вікової групи

¹⁵⁹ Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву. <https://www.molod-kredit.gov.ua/pro-fond/zvitnist>.

¹⁶⁰ <https://www.molod-kredit.gov.ua/pres-tsentr/novyny/zhytlo-ponad-1000-rodyn-vpo-ipoteka>.

¹⁶¹ <https://eoselia.dia.gov.ua/>.

залучатись до програми кредитування вдвічі знижено початковий внесок вартості житла до 10%.

Реінтеграція ветеранів, осіб з інвалідністю, а також ВПО, через професійно-освітню адаптацію на шляху до подальшого працевлаштування забезпечується перекваліфікацією та здобуттям освіти або навчання додатковим професійним навичкам та компетентностям. Державна служба зайнятості України спільно з Міністерством економіки, довілля та сільського господарства України реалізують програму підтримки працевлаштування, у тому числі вразливих груп (учасників бойових дій, внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю тощо), шляхом надання ваучерів, що надають можливість навчання, здобуття робітничих професій, підготовки за наступними освітньо-кваліфікаційними рівнями вищої освіти, перекваліфікації тощо.

Результатом здобуття нових знань та компетентностей ветеранів, членів їхніх сімей, осіб з інвалідністю внаслідок війни, внутрішньо переміщених осіб й інших вразливих груп, є трудова діяльність, що забезпечує фінансову спроможність, самореалізацію власного потенціалу та залученість у суспільне життя, а також сприяє самозайнятості та реалізації підприємницьких ініціатив, та завершує процес реінтеграції особистості у суспільно-економічний простір.

Основні показники реалізації програми «ваучер на навчання» серед молоді¹⁶²

Молодь вікових груп 18-35 років				2023			2024		
Показники реалізації програми	жінки	чоловіки	усього	усього по Україні	жінки	чоловіки	усього	усього по Україні	
кількість виданих ваучерів, од.	944	380	1 324	18 052	1 443	736	2 179	22 981	
у тому числі:									
для ВПО	410	170	580	3 753	1 181	420	1 601	4 837	
для УБД	2	14	16	118	13	172	185	694	
для осіб звільнених з військової служби		2	2	8		1	1	5	
для осіб з інвалідністю	18	14	32	448	132	106	238	1 276	
кількість профінансованих ваучерів, од.	855	339	1 194	16 339	1 366	672	2 038	21 636	
середня вартість ваучера, тис.грн.	17,5	22,3	21,0	15,4	21,1	22,4	21,6	15,4	

Кількість реалізованих та профінансованих ваучерів на навчання серед молоді поступово зростає протягом повномасштабного вторгнення, у тому числі серед вразливих груп населення, а саме внутрішньо переміщених осіб, учасників бойових дій, осіб з інвалідністю тощо. Програма забезпечує підтримку конкурентоспроможності зазначених груп населення на ринку праці завдяки підвищенню працевлаштування молоді.

Одним зі стратегічних напрямів державної політики у сфері професійної адаптації й зайнятості ветеранів, членів їхніх сімей та родин загиблих Захисників і Захисниць є розбудова мережі центрів ветеранського розвитку на базі закладів вищої освіти за підтримки Міністерства у справах ветеранів України. Ключова мета проєкту – забезпечення реінтеграції ветеранів у цивільне життя, підвищення їхньої професійної компетентності і мобільності на ринку праці, а також

¹⁶² Державна служба зайнятості України. <https://www.dcz.gov.ua/stat/statvoucher>.

створення умов для зайнятості, зокрема через розвиток підприємницьких ініціатив. На вересень 2025 року в Україні працюють 37 центрів ветеранського розвитку, що надають послуги ветеранам війни, особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, шляхом надання їм та членам сімей таких осіб, постраждалим учасникам Революції Гідності, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України інформаційно-консультаційної підтримки та шляхом організації їх реабілітації та адаптації, а саме навчання новим професійним навичкам та вмінням, їх відновлення або перепідготовка, підвищення кваліфікації, надання якісної психологічної та юридичної допомоги для забезпечення продуктивної зайнятості та підвищення професійної мобільності, організація та проведення національно-патріотичних заходів, волонтерських акцій, круглих столів, тренінгів, профілактичних бесід, вебінарів, курсів з інформаційних технологій для ветеранів, які сприятимуть здобуттю нових професійних компетенцій тощо¹⁶³.

Розвиток молодіжного підприємництва є одним із перспективних і важливих напрямів економічної політики країни у контексті підвищення рівня зайнятості серед молоді та створення нових малих підприємств і додаткових робочих місць, що сприяє перспективам повоєнного економічного відновлення України та інтеграції вразливих груп населення у суспільно-економічне життя. Мета державної політики у сфері розвитку та функціонування ветеранського підприємництва полягає у забезпеченні економічної незалежності ветеранів війни шляхом створення можливостей для самореалізації, забезпечення економічних потреб та залучення ветеранської спільноти до сталого економічного розвитку держави. Спеціальний режим економічної підтримки та гарантованих економічних стимулів для ветеранського підприємництва передбачається Законом України «Про ветеранське підприємство»¹⁶⁴, що набере чинності у лютому 2026 року.

Серед основних інструментів підтримки малого і середнього підприємництва та соціальної адаптації вразливих груп населення у локальне бізнес-середовище Державна служба зайнятості України впровадила програму надання грантів на власну справу у вигляді безповоротної, безпроцентної державної допомоги фізичним особам та фізичним особам – підприємцям на створення або розвиток власного бізнесу. У цілому, розвиток молодіжного підприємництва спрямований на досягнення економічних інтересів, розкриття творчого та інтелектуального потенціалу та самореалізації молодого покоління.

Формування та реалізація регіональної та місцевої політики підтримки вразливих груп населення, зокрема їхню інтеграцію (реінтеграцію) та адаптацію у суспільний простір громад, передбачає впровадження локальних цільових програм розвитку, що включають заходи соціально-економічної підтримки, психологічної реабілітації, медичного обслуговування, юридичної допомоги, соціальної інтеграції, професійного розвитку. Зокрема, молодіжні центри та

¹⁶³ Міністерство у справах ветеранів України. <https://mva.gov.ua/veteranam/tsentri-veteranskogo-rozvitku>.

¹⁶⁴ Закон України «Про ветеранське підприємство» від 31.07.2025 року №4563-IX.

молодіжні простори в умовах повномасштабного вторгнення проявили високу адаптивність та спроможність реагувати на відповідні виклики щодо роботи у напрямках інтеграції ветеранів, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб й інших вразливих груп населення, зокрема серед молоді, у локальне суспільне життя, у тому числі через організацію заходів з неформальної освіти, професійної орієнтації, правового супроводу, підтримки ментального здоров'я тощо.

Разом з цим, деякі громади та регіони показують яскраві приклади ефективної взаємодії та реалізації державної політики на місцевому рівні. Так, наприклад, в Донецькій області здійснюється виконання Регіональної програми щодо медичного, соціального забезпечення, адаптації, психологічної реабілітації, професійної підготовки (перепідготовки) учасників антитерористичної операції (операції Об'єднаних сил) з метою повернення їх до мирного життя, вшанування пам'яті загиблих воїнів – учасників антитерористичної операції (операції Об'єднаних сил) та соціального захисту родин Героїв Небесної Сотні на 2021-2025 роки. У рамках програми впроваджено чат-бот «Захисники Донеччини» для інформативної допомоги Захисникам і Захисницям України та членам їх сімей щодо заходів сприяння їх реінтеграції у цивільне життя.

У рамках розвитку адаптивного спорту та фізкультурно-спортивної реабілітації Львівською обласною військовою адміністрацією реалізовано ініціативу «Ліга Нескорених», ключовим напрямом діяльності якої є забезпечення фізичної та психологічної реабілітації військових та ветеранів війни через спорт та активне дозвілля, що передбачає розбудову екосистеми можливостей, яка ґрунтується на принципах поваги, визнання, перемоги над собою та обставинами під гаслом «Сила в тобі». Зокрема, робота проєкту включає організацію тренувань з адаптивних видів спорту на базі госпіталів та реабілітаційних центрів; організацію відкритих тренувань, за участю тренерів та спортсменів обласних осередків всеукраїнських федерацій з видів спорту, з залученням військовослужбовців та ветеранів війни, насамперед осіб з інвалідністю з їх числа, та членів їхніх сімей; організацію заходів з фізичної активності та здорового дозвілля (туристичні мандрівки, сплави, рибальство, боулінг, туризм, плавання тощо).

Впровадження системних змін сприяння ефективної реінтеграції молодих ветеранів у суспільно-економічне життя Херсонської області передбачено реалізацією Програми відновлення малого і середнього підприємництва у Херсонській області на 2025–2026 роки, заходи якої спрямовані на підтримку підприємницьких ініціатив зазначених груп населення. Основними напрямками стимулювання є компенсація частини єдиного соціального внеску за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб та ветеранів війни, додаткове фінансування проєктів «єРобота», проведення конкурсу бізнес-планів на започаткування та розвиток власної справи.

3.6 Ініціативи щодо самореалізації та зміцнення соціально-економічної спроможності молоді

За ініціативи Міністерства молоді та спорту України та підтримки Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні розроблена та впроваджена Програма «Молодіжний працівник», що передбачає створення загальнонаціональної державної системи підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які реалізують молодіжну політику та здійснюють молодіжну роботу.

Організаційний та інформаційний супровід реалізації програми забезпечується Міністерством молоді та спорту України спільно з державною установою «Всеукраїнський молодіжний центр». Програма «Молодіжний працівник» стала єдиною державною програмою неформальної освіти для представників інститутів громадянського суспільства, які працюють з молоддю, державних службовців, відповідальних за реалізацію молодіжної політики на всеукраїнському, регіональному і місцевому рівнях, а також для інших осіб, залучених до роботи з молоддю. Ключове завдання програми полягає у підготовці фахівців у сфері молодіжної політики, зокрема підвищенні кваліфікації компетентностей фахівців сфери молодіжної політики, у тому числі державних службовців щодо формування та реалізації молодіжної політики шляхом проведення короткострокових навчальних курсів на різних рівнях.

Програма стала одним з головних пріоритетів реалізації Державної цільової соціальної програми «Молодь України на 2021-2025 роки» та Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030» у контексті підготовки та підвищення компетентностей фахівців, які працюють з молоддю, для забезпечення ефективності роботи з різними категоріями молоді.

Реалізація Програми «Молодіжний працівник» передбачає проведення базових і спеціалізованих тренінгів та тренінгів на всеукраїнському рівні, тематики навчання за якими розробляються на основі запитів та потреб молоді. З метою формування методичних знань щодо організації та проведення занять у формі тренінгів для підготовки молодіжних працівників розроблений навчальний посібник для базового тренінгу Програми «Молодіжний працівник». За період реалізації програми фахової підготовки з 2014 року по вересень 2025 року проведено 439 базових тренінгів та підготовлено 8229 випускників і випускниць. Водночас, з 2014 року по вересень 2025 року проведено 76 спеціалізованих тренінгів та підготовлено 1483 випускників і випускниць. У 2025 році з метою підготовки та підвищення рівня компетентностей працівників молодіжної інфраструктури було запроваджено інноваційну програму для молодіжних центрів і молодіжних просторів «МІСТ» (Мінмолодьспорт, ВМЦ, ІСАР «Єднання»).

У контексті здійснення доказової молодіжної політики у період повномасштабного вторгнення було проведено низку соціологічних досліджень у молодіжній сфері, зокрема: «Вплив війни на молодь в Україні» (2024) (Info Sapiens за ініціативи Міністерства молоді та спорту України і технічної

та організаційної підтримки партнерів), «Вплив війни на молодь в Україні» (2023) (ГО «Аналітичний центр Cedos» спільно з дослідницькою агенцією Info Sapiens), «Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2025» (компанія «Rating Group» на замовлення Міністерства молоді та спорту України), потреб та викликів молодіжних центрів та просторів (ЮНІСЕФ, ІСАР «Єднання») та інші. У рамках проєкту Ради Європи «Молодь за демократію» проведено дослідження молодіжних центрів та молодіжних просторів (2023), органів влади у сфері молодіжної політики та молодіжних консультативно-дорадчих органів (2023), молодіжних працівників і працівниць (2024), молодіжних рад України (2025).

Спеціалізована фахова підготовка осіб, які працюють з молоддю та реалізують молодіжну політику у регіонах України, забезпечується проведенням спеціалізованих тренінгів у наступних напрямках:

- залучення та координація волонтерів;
- громадянська освіта для молодіжних працівників;
- адвокація молодіжної політики у громаді;
- інклюзивність та відкрита молодіжна робота в молодіжних центрах;
- формування здорового способу життя молоді;
- диджиталізація в молодіжній роботі;
- підходи та інструменти публічного управління у сфері молодіжної політики;
- життєстійкість молоді в умовах криз 2.0;
- безбар'єрність у молодіжному секторі;
- молодіжна робота, інформована про травму;
- формування у молоді культури підприємництва, у тому числі соціального.

В умовах викликів повномасштабного вторгнення виникає необхідність особливого підходу у роботі з ветеранами/ветеранками. У зв'язку із чим, Міністерство молоді та спорту України спільно з ПРООН ініціювали розроблення механізму нової навчальної програми для набуття знань та навичок молодіжних працівників/працівниць у впровадженні освітніх та просвітницьких заходів у контексті молодіжної роботи із ветеранами/ветеранками.

З метою підвищення рівня професійних компетентностей фахівців сфери молодіжної політики, а також залучення активної молоді до участі у суспільному житті, у 2024 році на порталі «Дія.Освіта» було створено освітні серіали, а саме:

– «Інклюзивна молодіжна робота», спрямований на підтримку молодіжних фахівців та фахівчинь у впровадженні інклюзивного підходу у молодіжній роботі, забезпеченні відкритості і доступності для всіх категорій молоді, у тому числі молоді з інвалідністю;

– «Молодіжна робота: від теорії до практики», направлений на стимулювання активної молоді до участі у прийнятті рішень та залучення до державотворчих процесів на місцевому, національному та глобальному рівнях.

Розвитку кадрового потенціалу молодіжного сектору сприяло запровадження у вересні 2024 року нової спеціальності фахової передвищої

та вищої (бакалаврський та магістерський рівні) освіти «Дитячі та молодіжні служби». Національне агентство з питань державної служби затвердило типові короткострокові програми підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування «Молодіжна політика заснована на підходах участі» (вересень 2023 року), «Молодіжна робота» (лютий 2024 року). У 2024 році на порталі «Дія.Освіта» було створено освітні серіали «Молодіжна робота: від теорії до практики» та «Інклюзивна молодіжна робота».

Формування та динамічний розвиток спільноти молодіжних працівників, розширення інституційної підтримки розбудови молодіжної політики, у тому числі інтеграція у європейський молодіжний простір, сприяли створенню громадської організації «Асоціація молодіжних працівників України» у 2020 році як молодіжного об'єднання, мета якого направлена на адвокацію та суспільно-політичне визнання молодіжної роботи та молодіжних працівників в Україні. В межах своїх повноважень та статутної діяльності організація надає послуги з консультування, менторської підтримки, адвокації, тренерства та фасилітації. Асоціація молодіжних працівників України взяла участь у розробленні Типової загальної короткострокової програми підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування «Молодіжна робота», що була затверджена у лютому 2024 року Національним агентством України з питань державної служби.

Нова конкурентна модель молодіжної екосистеми, що розвивалась більше десяти років шляхом реалізації програми «Молодіжний працівник», набула значної ваги у розвитку молодіжної політики в Україні. Зокрема, у 2021 році Міністерство молоді та спорту України ініціювало та впровадило проєкт, спрямований на офіційне визнання професії «фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)», результатом якого стало її включення до Національного класифікатора України «Класифікатор професій ДК 003:2010». На наступному кроці спільно з проєктом Ради Європи «Молодь за демократію в Україні: Фаза II» за підтримки ПРООН розроблено професійний стандарт за професією «фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)», що був затверджений Національним агентством кваліфікацій та внесений у реєстр у 2023 році за кодом 2359.2 – інші професіонали в галузі навчання. Основна мета професійної діяльності полягає у реалізації молодіжної політики, організації молодіжної роботи та створенні умов для всебічної самореалізації молоді в різних галузях суспільного життя, розкритті її потенціалу, захисті інтересів і прав молоді. Крім того, стандарт описує загальні професійні компетентності для молодіжного працівника та трудові функції, пов'язані із такими компетентностями.

За результатами реалізації Програми «Молодіжний працівник» Міністерство молоді та спорту України спільно з Всеукраїнським молодіжним центром, ПРООН, Асоціацією молодіжних працівників України проводять щорічний Всеукраїнський форум молодіжних працівників і працівниць. Мета заходу полягає в об'єднанні молодіжних працівників/працівниць у спільноту та покращення молодіжної роботи в Україні через обмін досвідом, підтримку

ефективних форм співпраці серед випускників Програми й інших фахівців сфери молодіжної політики, налагодження діалогу між учасниками, а також з інститутами громадянського суспільства, бізнесом і владою.

Під час повномасштабного вторгнення фокус роботи Форуму був направлений у напрями впровадження нових практик і досвіду щодо подолання викликів військової агресії; зміцнення спроможності та незламності молоді, посилення психологічної стійкості молодих людей та розвиток ініціатив підтримки ветеранів/ветеранок й інших вразливих груп молоді; розробки стратегій розвитку, пов'язаних із повоєнним відновленням та ролі молоді у ньому; розвитку молодіжної роботи інформованої про травму, а також роботи у прифронтових та прикордонних громадах, мобільної молодіжної роботи тощо.

У рамках реалізації програми «Молодіжний працівник» з метою сприяння розвитку молодіжної роботи в Україні шляхом виявлення, відзначення та поширення успішних практик у сфері молодіжної політики Міністерством молоді та спорту України проводиться конкурс кращих практик молодіжної роботи. Порядок проведення конкурсної ініціативи встановлюється Положенням про проведення конкурсу кращих практик молодіжної роботи в Україні на відповідний рік, в якому визначаються тематичні пріоритети, організаційні вимоги та критерії відбору переможців. Основні завдання полягають в обміні успішним досвідом між молодіжними організаціями та молодіжними працівниками/працівницями; у публічному визнанні досягнень та заохочень до подальших напрацювань у напрямі підвищення стандартів якості молодіжної роботи в Україні; у сприянні суспільному та політичному визнанню молодіжної роботи в Україні.

Протягом повномасштабного вторгнення пріоритетні акценти конкурсу були зміщені у бік незламності, стійкості та подолання викликів, з якими щодня стикається молодіжна спільнота в умовах військового протистояння¹⁶⁵. За результатами 2022-2023 років серед 142 заявок 101 успішна молодіжна практика потрапила до каталогу кращих практик, що оцінювались за критеріями залучення молоді, інклюзивності, інноваційності, впливу, можливості адаптації та поширення, використання цифрових технологій, відповідності потребам молоді. Успішні проекти у сфері молодіжної роботи реалізовувались за основними напрями молодіжної політики, у тому числі з урахуванням викликів повномасштабного вторгнення, а саме: соціальна згуртованість, зокрема інтеграція внутрішньо переміщених осіб; змістовне дозвілля та таборування; освіта та просвітницька діяльність; створення безбар'єрного простору з урахуванням потреб вразливих груп молоді; залучення молоді до підприємницької діяльності, у тому числі соціального підприємництва; підтримка молодіжних проєктів та ініціатив; ментальне здоров'я; турбота про довкілля та екологію; волонтерство та гуманітарне реагування; найкраща практика малої громади.

¹⁶⁵ <https://www.youth-worker.org.ua/library-category/katalogy-krashhyh-praktyk/>.

Структура заявок на конкурс кращих молодіжних практик у пріоритетних сферах молодіжної політики

Структура заявок молодіжних ініціатив підтверджує високий рівень активності молоді та різноманітність проєктів у пріоритетних сферах молодіжної політики в Україні. Хоча деякі напрями, зокрема участь молоді у процесах демократизації, розвиток молодіжних громадських організацій та сталий розвиток і екологія, потребують особливої уваги щодо їхньої підтримки та розвитку, загальна структура успішних молодіжних практик високо диверсифікована. Основними ініціаторами впровадження молодіжних проєктів виступали інститути громадянського суспільства; установи державного сектору; об'єднання громадянського, державного секторів, бізнесу; бізнес та соціальний бізнес. Найбільша частка заявок була реалізована за рахунок міжнародних та національних проєктів та грантової підтримки. Тематичні пріоритети конкурсу кращих практик у 2024-2025 роках були розширені актуальним напрямом «Робота з ветеранами/ветеранками, родинами військових».

Реалізація державної молодіжної політики щодо підтримки та розвитку молодіжних ініціатив, створення умов для творчої, духовної та інтелектуальної самореалізації та самовдосконалення молоді, її залучення у процеси прийняття суспільно-важливих рішень забезпечується через розбудову відповідної інфраструктури взаємодії, зокрема через функціонування мережі молодіжних центрів та молодіжних просторів.

Молодіжні центри (простори) сприяють соціальному та індивідуальному розвитку дітей та молоді на засадах залучення до прийняття рішень та інтеграції в життя громади, забезпечують розвиток громадянської та неформальної освіти, запроваджують інші форми змістовного дозвілля дітей та молоді, здійснюють

методичне та інформаційне забезпечення діяльності молодіжних та дитячих громадських об'єднань, інших суб'єктів молодіжної роботи¹⁶⁶.

Молодіжна інфраструктура розбудовується шляхом підтримки і розвитку діючих та утворення нових молодіжних центрів (просторів) на місцевому рівні територіальних громад, зокрема на базі закладів освіти, культури, фізичної культури та спорту тощо різних форм власності та підпорядкування. Повномасштабне вторгнення суттєво впливає на трансформацію роботи молодіжних центрів, зокрема щодо розширення переліку традиційних послуг для молоді. В умовах сучасних потреб та викликів воєнного часу молодіжні центри ефективно адаптуються та скоординуюють молодіжну роботу у забезпеченні гуманітарної допомоги та посилення волонтерського руху; надання психологічної підтримки та юридично-правового супроводу; роботи з вразливими групами населення, у тому числі ветеранами/ветеранками, членами їх сімей, особами з інвалідністю внаслідок війни, внутрішньо переміщеними особами й іншими групами населення; розвитку національної і громадянської ідентичності та патріотичного виховання. Такий фокус молодіжної роботи підсилює особливу актуальність та важливість розбудови молодіжних центрів для об'єднання соціально активної молоді та підвищення соціальної згуртованості на місцевому рівні.

Під час військової агресії молодіжна інфраструктура безперервно зазнає значних збитків внаслідок руйнацій, пошкоджень та окупації молодіжних центрів та просторів. За даними Міністерства молоді та спорту України на вересень 2025 року мережа об'єктів молодіжної інфраструктури налічувала 114 молодіжних центрів та 529 молодіжних просторів, які продовжували функціонувати, у тому числі надавати послуги цивільному населенню. За час повномасштабного вторгнення 107 молодіжних об'єктів припинили свою діяльність, серед яких 48 – у Донецькій області. Міністерство молоді та спорту України спільно із Всеукраїнським молодіжним центром забезпечують облік та аналіз зруйнованої, пошкодженої та окупованої молодіжної інфраструктури, за даними якого на серпень 2025 року в Україні внаслідок війни постраждало 135 об'єктів¹⁶⁷, а саме:

- 31 молодіжний центр зруйновано повністю (25 об'єктів у Донецькій області, 4 – у Луганській області, 1 – у Херсонській області, 1 – у Чернігівській області);

- 30 молодіжних центрів пошкоджено (19 – у Донецькій області, 2 – у Сумській області, 3 – у Харківській області, 3 – у Херсонській області, 2 – у Чернігівській області, 1 – у Дніпропетровській області);

- 74 молодіжні центри окуповано (44 – у Донецькій області, 6 – у Запорізькій області, 19 – у Луганській області, 5 – у Херсонській області).

За попередніми розрахунками шкода та збитки, завдані молодіжній інфраструктурі, оцінюються на суму понад 270 млн. грн. без урахування окремих

¹⁶⁶ Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 року №1414-IX (із змінами).

¹⁶⁷ Міністерство молоді та спорту України. <https://mms.gov.ua/>.

об'єктів, що на сьогоднішній день неможливо оцінити через відсутність доступу до них, та таких, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях.

Забезпечення соціально-економічної спроможності молоді безпосередньо пов'язано із відновленням і збереженням людського капіталу, що є одним з ключових завдань державної політики у контексті національної безпеки і стійкості та повоєнної відбудови країни. Ключові ініціативи посилення ролі молоді у формуванні та реалізації державних політик у різних сферах спрямовані, у першу чергу, на створення сприятливих умов реалізації молоддю людиною власних творчих та інтелектуальних здібностей.

Програма Create Ukraine розроблена Міністерством економіки, довілля та сільського господарства України у 2024 році у співпраці з литовською організацією Central Project Management Agency та Благодійним фондом KSE Foundation за фінансової підтримки EU4Youth Programme для молодих українців, що мають досвід навчання та працевлаштування за кордоном та прагнуть брати активну участь у відбудові України та розвитку економіки держави. Програма передбачає роботу у консультативно-дорадчій команді при Міністерстві, проходження освітніх програм від Київської школи економіки, отримання досвіду для використання у подальшій професійній кар'єрі в Україні. Головна мета проекту полягає у створенні умов для повернення талановитих молодих людей з-за кордону та їх інтеграція в урядові та державні структури через забезпечення робочими місцями в публічних інституціях України, дозволяючи молоді впливати на розвиток держави та вдосконалювати власні професійні навички.

Програма підтримки молодих підприємців «Симпозіуми підприємництва» реалізовувалась у 2024 році Міжнародним республіканським інститутом спільно з Міністерством молоді та спорту України та Міністерством економіки, довілля та сільського господарства України за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) з метою налагодження співпраці підприємців з місцевою владою для розвитку громад. Програма передбачала проведення тренінгів, панельних дискусій та круглих столів з надання практичних знань та ресурсів щодо залучення громад, громадян і муніципалітетів; підвищення рівня обізнаності про державні програми підтримки молодих підприємців; налагодження зв'язків між підприємцями, місцевою владою та громадськими лідерами.

Молодіжна рада при Міністерстві економіки, довілля та сільського господарства України розпочала пілотний проєкт «Національна платформа стажувань для молоді» в кінці 2024 року. Проєкт спрямований на створення майданчику, який об'єднує талановиту молодь України з провідними компаніями державного і приватного сектору та надає можливість молодим спеціалістам пройти оплачуване або неоплачуване стажування (практику) у пріоритетних галузях економіки України, здобути практичні навички та досвід для підвищення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці та отримати реальну можливість працевлаштування після завершення стажування. Учасниками/учасницями можуть бути молоді люди віком 18-30 років, які на

момент подачі заявки є студентами/студентками, випускниками/випускницями або молодими фахівцями/фахівчинями; перевага може надаватись кандидатам/кандидаткам технічних, економічних, фінансових або ІТ-напрямів залежно від профілю компаній-учасниць.

У 2023 році розпочався новий період у реалізації програми «Державотворець», започаткованої Міністерством молоді та спорту України разом із Українською академією лідерства, Секретаріатом Кабінету Міністрів України, ЮНІСЕФ, що спрямована на особистісний та професійний розвиток молоді вікової групи 18-25 років, зміцнення відповідального лідерства та підвищення рівня громадянської активності молоді. Органи державної влади передали координацію процесу реалізації програми «Державотворець» Українській Студентській Лізі за підтримки Київської школи державного управління імені Сергія Нижнього. Протягом 2023-2025 років в оновлену форматі було проведено 8 ключових заходів, а саме:

- 4 форуми, що об'єднали молодих учасників та топових спікерів, які ділились власним досвідом управління в різних сферах, а також баченням розвитку держави в кризових умовах: «Державотворець: Дії заради майбутнього», «Державотворець: молодь на варті змін», «Державотворець: Молодь у відновленні держави», «Державотворець: Покоління стійкості»;

- 4 освітньо-професійні курси, які передбачали проходження учасниками семиденного інтенсивну, що поєднував як освітню складову за представництва керівництва держави, провідних підприємств та відомих неурядових організацій, так і проведення ознайомчих візитів на базі центральних органів державної влади і провідних підприємств: «Державотворець: зміни можливі», «Державотворець. Суми: зміни можливі», «Державотворець: Дії заради змін», «Державотворець: Шлях до відновлення держави».

Особливість програми полягає у проходженні стажування випускниками освітньо-професійного курсу в органах публічної влади з можливістю подальшого працевлаштування та отримання іменної стипендії від NDI в Україні для найкращих претендентів.

На початку 2023 року проєкт UNDP (ПРООН) «Підтримка громадянського суспільства та молоді», що фінансується Міністерством закордонних справ Данії, розпочав чотирирічний грантовий конкурс «Підтримка програми організації стажування молоді в органах місцевого самоврядування» в рамках зміцнення стійкості та відновлення країни, розвитку демократії та прав людини, включаючи питання поваги до різноманіття, прав жінок та соціальної згуртованості. Проєкт має тривимірний підхід у контексті:

- посилення спроможності інститутів громадянського суспільства, зосередившись насамперед на локальному рівні, для зміцнення стійкості України, сталого відновлення та розвитку, налагодження зв'язків з молодіжними спільнотами, у тому числі новоствореними ініціативами після лютого 2022 року, щоб забезпечити взаємне збагачення навичками та вміннями;

- створення сприятливого середовища для інститутів громадянського суспільства з метою підтримки інфраструктури сфери молодіжної політики;

– підтримка активної участі української молоді у відновленні України шляхом розвитку навичок громадянської участі та лідерства, у тому числі для реалізації ініціатив, що відповідають місцевим потребам.

У 2025 році Національне агентство України з питань державної служби (НАДС) спільно з Вищою школою публічного управління та Міністерством молоді та спорту України презентували Програму стажування молоді в органах місцевого самоврядування, спрямовану на посилення її спроможності та популяризацію стажування молоді як інструменту управління персоналом. Програма стажування є важливим кроком у розвитку молодіжної політики і розбудови довіри між молоддю та владою, та має потенціал для масштабування серед громад України.

ВИСНОВКИ, РЕКОМЕНДАЦІЇ

Виклики, спричинені повномасштабним вторгненням РФ на територію України, та зобов'язання щодо виконання вимог Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу суттєво вплинули на молодіжний сектор країни. Реформування молодіжної політики в Україні відбувається на основі визнання необхідності та важливості активного залучення молоді як ключового суб'єкта перетворень до участі у всіх сферах суспільно-економічного життя.

Повномасштабна військова агресія РФ проти України вплинула на різні сторони життя молоді, зокрема на міграційні процеси молоді. Зовнішня міграція молоді посилила тенденцію до скорочення чисельності молоді в Україні, спричиняють втрату людського капіталу, загострили негативні демографічні процеси.

В умовах жорстких викликів відбувалась трансформація особистих цінностей молоді у контексті посилення її відчуття свободи і незалежності у власних рішеннях і вчинках, що набуло особливої актуальності для молодих людей в умовах високих ризиків нестабільності та невизначеності.

Пріоритети молодіжної політики у зазначений період визначалися Законом України «Про основні засади молодіжної політики», Національною молодіжною стратегією до 2030 року, Державною цільовою соціальною програмою «Молодь України» на 2021-2025 роки. Зазначені документи імплементувалися в умовах повномасштабного вторгнення в двох аспектах: по-перше, в контексті їх реалізації в умовах мирного життя, а, по-друге, як відповідь на виклики відкритої зовнішньої агресії.

Основними напрямами було визначено: активне залучення молоді до суспільного життя, зокрема через інституційні форми взаємодії з органами публічної влади; розвиток волонтерського руху та волонтерських ініціатив; формування у молодих людей української національної та громадянської ідентичності; покращення ментального здоров'я; забезпечення соціально-економічної інтеграції та адаптації вразливих груп молоді, у тому числі з числа ветеранів/ветеранок, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб тощо; сприяння здобуттю освіти та опанування нових знань і навичок на основі підходу навчання впродовж життя, використання можливостей формальної, неформальної та інформальної освіти; реалізація творчих та інтелектуальних здібностей молодих людей шляхом професійного кар'єрного розвитку та втілення підприємницьких ініціатив; створення безбар'єрного середовища для всіх груп молоді тощо.

У зазначений період відбувалося становлення нормативно-правової бази молодіжної політики, удосконалення наявних та запровадження нових підходів та інструментів. Так, у 2025 році було внесено важливі зміни до Закону України «Про основні засади молодіжної політики», схвалено Концепцію Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030». Це

дозволило своєчасно здійснити усі заходи щодо забезпечення своєчасного ухвалення й самої молодіжної програми національного рівня, яку спрямовано на формування у молоді відчуття належності до українського суспільства, розвиток життєстійкості та забезпечення умов для самореалізації. Пріоритети Програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030» забезпечують координацію дій держави, органів місцевого самоврядування та інших стейкхолдерів на всіх рівнях і створюють підґрунтя для реалізації молодіжної політики відповідно до стандартів Ради Європи, Європейського Союзу та Організації Об'єднаних Націй.

У 2022-2025 рр. було накопичено значний досвід у сфері молодіжної політики, який має значення як для сучасного періоду, так і подальшого розвитку відповідної сфери після завершення війни та скасування правового режиму воєнного стану в Україні. Завдання розвитку молодіжної політики в умовах викликів повномасштабного вторгнення та потреб повоєнної відбудови країни з урахуванням збереження та відновлення людського капіталу, всебічної інтеграції молодого покоління у всі сфери суспільного життя вимагають дієвих комплексних рішень на основі залучення усіх заінтересованих сторін.

На основі аналізу досвіду періоду повномасштабного вторгнення актуальним є питання визначення рекомендацій у сфері молодіжної політики на наступний період із основними напрямками діяльності.

Напрямок міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії:

- узгоджувати державні стратегії та цільові програми різних сфер відповідно до потреб та запитів молоді на основі комплексного системного підходу, уникаючи фрагментарності виконання заходів та дублювання зусиль;

- узагальнити кращі практики міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії на всіх рівнях управління з метою забезпечення ефективної координації між державними та місцевими органами влади, інститутами громадянського суспільства, представниками бізнес-середовища та науковою спільнотою;

- удосконалити міжвідомчі механізми та інструменти збору та обміну даними шляхом організації роботи міжвідомчих груп з використанням спільних платформ обміну статистичною, аналітичною й іншою інформацією.

Напрямок розвитку кадрового потенціалу, розбудови молодіжної інфраструктури, впровадження цифрових інструментів:

- забезпечити підготовку, навчання та підвищення кваліфікації молодіжних працівників та публічних службовців молодіжного та суміжних секторів з питань формування та реалізації молодіжної політики й організації молодіжної роботи, зокрема з гендерної проблематики;

- сприяти розвитку та удосконаленню програми «Молодіжний працівник», навчальної програми для молодіжних центрів та молодіжних просторів «МІСТ»;

- здійснити навчання представників молодіжних центрів для підвищення рівня їх спроможності та якості діяльності;

- забезпечити функціонування системи підтримки навчання молодіжних консультативно-дорадчих органів, молодіжних та дитячих громадських організаціях, органів та організацій учнівського та студентського самоврядування щодо участі у процесах ухвалення рішень;

– сприяти розширенню мережі молодіжних центрів і просторів та зміцненню їх інституційної та кадрової спроможності, зокрема за напрямом здійснення мобільної молодіжної роботи;

– забезпечити ефективне функціонування цифрових платформ та сервісів для інформування молоді про можливості реалізації її потенціалу;

– удосконалити програми, заходи, інструменти розвитку цифрової грамотності, медіаграмотності, безпечної поведінки в онлайн-просторі, кібербезпеки, критичного мислення та запобігання розповсюдженню недостовірної інформації;

– сприяти удосконаленню та запровадженню нових молодіжних цифрових платформ, мобільних додатків, чат-ботів, ігрових сервісів та інших цифрових інструментів;

– забезпечити проведення щорічних репрезентативних соціологічних опитувань щодо становища молоді, здійснення збору та аналізу достовірної статистичної інформації;

– забезпечити підготовку та оприлюднення щорічних доповідей Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді.

Напрямок участі молоді у суспільному житті, інтеграцію у світову та європейську молодіжну спільноту:

– забезпечити підтримку інституційної спроможності молодіжних консультативно-дорадчих органів, молодіжних громадських організацій та їх об'єднань, фінансування проєктів молодіжних та дитячих організацій, надання грантів на реалізацію молодіжних проєктів;

– здійснити вивчення та запровадження інструментів участі молоді в країнах Європейського Союзу у поєднанні з аналізом ініціатив української молоді;

– забезпечити підтримку молодіжних ініціатив, програм та проєктів спрямованих на формування української національної та громадянської ідентичності, оборонної свідомості, популяризації престижності військової служби серед молоді;

– розширяти можливості програм залучення молоді до відновлення України, зокрема, шляхом реалізації молодіжних обмінів «ВідНОВА:UA»;

– запровадити інструменти та механізми, комплексні заходи щодо підвищення рівня участі військовослужбовців і ветеранів війни з числа молоді в суспільному житті;

– опрацювати можливості запровадження та сталого функціонування платформ, механізмів, інструментів комунікації, мережування, обміну ресурсами та реалізації спільних проєктів молодіжних громадських організацій;

– розробити та запровадити нові інструменти роботи з молоддю щодо формування відчуття своєї належності до українського суспільства, протидії дезінформації та вербування для вчинення деструктивних дій;

– сприяти розвитку заходів із формування у дітей та молоді патріотичної та оборонної свідомості, громадянської стійкості, зокрема шляхом ефективного розвитку Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»);

– сприяти поширенню програм стажування молоді в органах публічної влади (зокрема, шляхом виконання національної програми особистісного та професійного розвитку «Державотворець»), включення молодих людей до кадрового резерву органів місцевого самоврядування;

– розвивати співпрацю з міжнародними організаціями та установами, організовувати стажування молоді з використанням їх можливостей, участь у міжнародних заходах, проєктах, програмах;

– зміцнювати потенціал обмінів молоддю з іншими державами на основі удосконалення та популяризації набутого українською молоддю досвіду.

Напрямок особистісного, професійного розвитку, підсилення економічної спроможності та розвитку підприємницької активності:

– впроваджувати стимули для залучення молодих людей до наукової діяльності, забезпечення професійного зростання молодих науковців;

– забезпечити фінансування програм підтримки обдарованої молоді для здобуття освіти на поворотній та безповоротній основі (грантові, стипендіальні програми, кредити тощо);

– удосконалити механізми та інструменти реалізації права здобувачів освіти, молодих педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників на академічну мобільність;

– сприяти створенню та поширенню програм, заходів, проєктів з неформальної та інформальної освіти для молоді;

– удосконалити механізми підтримки професійного розвитку молоді, забезпечення її зайнятості у вільний від навчання час, розвитку відповідних молодіжних ініціатив;

– сприяти популяризації STEM-освіти (STEAM/STREAM-освіти), інтересу до вивчення природничих, математичних, технічних та інженерних дисциплін у молодіжному середовищі;

– сприяти розвитку цифрових платформ для налагодження діалогу між закладами освіти та бізнес-середовищем щодо своєчасного задоволення попиту роботодавців на робочу силу та розвитку економічної активності молоді, розвитку екосистеми сприяння молодіжному підприємництву;

– забезпечити імплементацію національного плану ініціативи Європейського Союзу «Молодіжна гарантія» в Україні;

– проводити інформаційні, освітні та інші заходи щодо поширення кращих практик молодих українських підприємців, зокрема, у сфері креативних індустрій, інноваційної діяльності;

– удосконалити механізми фінансової, експертної, менторської підтримки молодіжного підприємництва, зокрема молодих ветеранів/ветеранок, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб.

Напрямок підтримки фізичного та ментального здоров'я:

- забезпечити проведення інформаційно-просвітницьких заходів щодо розвитку життєстійкості, зміцнення здоров'я молоді, раннього виявлення захворювань, формування навичок здорового способу життя, зокрема щодо культури піклування про власне фізичне та психічне здоров'я, популяризації здорового харчування, занять фізичною культурою та спортом та рухової активності, зокрема, можливості включення у програму «Молодіжний працівник»;

- розширити доступність до програм у сфері охорони здоров'я, спрямованих на молодь;

- створити умови для надання психоемоційної та психосоціальної підтримки молоді, молодих батьків, зокрема, на базі молодіжних центрів та молодіжних просторів;

- впровадити програми професійного розвитку молодіжних працівників з метою підвищення рівня їх компетентностей з надання психоемоційної підтримки молоді;

- удосконалити систему підготовки фахівців з реабілітації та психологічної допомоги, у тому числі для забезпечення потреб вразливих категорій молоді, зокрема ветеранів/ветеранок, внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю тощо;

- сприяти розвитку рухової активності молоді за місцем проживання та в місцях масового відпочинку, зокрема, в рамках реалізації соціального проєкту «Активні парки – локації здорової України», розвитку неформальних спортивних рухів, вуличних тренувань і фізичної культури із залученням суб'єктів молодіжної роботи;

- створювати умови для людей з інвалідністю, зокрема з числа ветеранів війни, щодо занять спортом через розбудову мережі адаптивних спортивних клубів;

- забезпечити налагодження співпраці з інститутами громадянського суспільства, соціально відповідальним бізнесом для реалізації проєктів щодо розвитку адаптивного спорту в територіальних громадах.

Напрямок створення безбар'єрного середовища:

- забезпечити інтеграцію принципів безбар'єрності та доступності до місцевих та регіональних програмних та стратегічних документів, що стосуються молоді;

- залучати представників органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства і бізнес-спільнот до формування та реалізації місцевих політик щодо розвитку безбар'єрного середовища та доступності послуг;

- опрацювати питання молодіжного виміру діяльності Фонду безбар'єрності (у разі утворення);

– визначити механізми підтримки молодіжної інфраструктури шляхом впровадження фінансових та нефінансових інструментів для забезпечення стандартів доступності;

– проводити моніторинг запровадження на підприємствах, в установах та організаціях молодіжної сфери принципів безбар'єрності;

– забезпечити проведення інформаційно-просвітницьких заходів з представниками молодіжних центрів та просторів, молодіжних громадських організацій, молодіжних консультативно-дорадчих органів щодо інклюзивної роботи з різними категоріями молоді (зокрема, ветеранами/ветеранками, особами з інвалідністю, внутрішньо переміщеними особами);

– сприяти залученню ветеранів/ветеранок, молоді з інвалідністю, молоді з числа внутрішньо переміщених осіб до молодіжних консультативно-дорадчих органів та молодіжного руху;

– посилити взаємодію органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства щодо реалізації проєктів безбар'єрності;

– визначити запровадження безбар'єрності одним з пріоритетних завдань (критеріїв) для участі у конкурсі проєктів розроблених інститутами громадянського суспільства для реалізації яких надається фінансова підтримка за рахунок коштів Державного та місцевих бюджетів.

Напрямок підтримки молодих сімей:

– провести інформаційно-просвітницькі заходи, в тому числі в цифровому просторі, щодо популяризації сімейних цінностей, формування відповідального ставлення до батьківства у суспільстві, розвитку батьківських компетентностей тощо;

– впровадити в закладах освіти програми та проєкти зі статевого виховання молоді та підготовки до подружнього життя;

– забезпечити удосконалення державних програм, що забезпечують підтримку молодих сімей, впроваджують інструменти їх супроводу;

– впроваджувати заходи, що сприяють вихованню та розвитку дітей у молодих сім'ях, зокрема, тих, що знаходяться у складних життєвих обставинах;

– забезпечити розширення можливостей для молодих сімей в отриманні доступного житла за державними, регіональними та місцевими програмами.

Напрямок реінтеграції молоді з тимчасово окупованих частин території України, внутрішньо переміщених осіб, молоді, що тимчасово перебуває за кордоном, молодих військовослужбовців, ветеранів війни:

– дослідити міжнародний досвід щодо процесів реінтеграції молодих громадян різних категорій, визначити пропозиції щодо адаптації та впровадження кращих зарубіжних та українських практик;

– сприяти покращенню знань і навичок молоді, необхідних для пошуку роботи та успішного працевлаштування та розвитку соціального підприємництва;

- запровадити програми, заходи, проекти, спрямовані на посилення соціальної згуртованості, зміцнення національної єдності, для залучення різних категорій молоді, що потребують інтеграції в українське суспільство;
 - залучати інфраструктуру молодіжної роботи для забезпечення комунікації та інтеграції молоді з числа ветеранів/ветеранок, осіб, що повернулись на територію України, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб;
 - впровадити систему роботи щодо розроблення та впровадження механізмів повернення молоді в Україну;
 - впровадити комплексні програми розвитку професійної, фізкультурно-спортивної, соціальної та психологічної реабілітації для молоді різних категорій, що потребують інтеграції;
 - розробити та впроваджувати навчальні курси та тренінги для роботи з різними категоріями молоді, що потребують інтеграції закладами освіти різного рівня, а також у рамках програми «Молодіжний працівник»;
 - вжити заходи щодо забезпечення доступним житлом ветеранів/ветеранок, внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю, зокрема серед молоді.
-